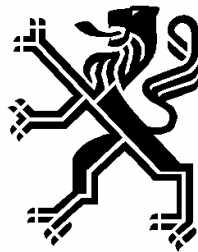

***Studieopdracht naar de problematiek, mogelijkheden
en opportuniteiten van de Vlaamse bevoegdheid op
het vlak van successierechten, voor de
collectieopbouw van de Vlaamse musea en
erfgoedinstellingen en voor de collectie van de
Vlaamse Gemeenschap***

VLAAMS MINISTERIE VAN CULTUUR, JEUGD, SPORT EN MEDIA
AGENTSCHAP KUNSTEN EN ERFGOED
AFDELING ERFGOED

Prof. Dr. A. M. Draye
Prof. Dr. N. Torfs
Dhr. S. Mathei

Dhr. T. Nulens

universiteit
▶▶ hasselt

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	11
Dankwoord	17
Deel 1. Bestaande regelgeving	21
Hoofdstuk 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed.....	23
Inleiding	23
Afdeling 1. De bevoegdheidsverdeling inzake de bescherming van het cultureel erfgoed in België	24
1.1. Beknopt historisch overzicht	24
1.2. Actuele toestand	25
Afdeling 2. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest.....	28
2.1. Inleiding	28
2.2. De bevoegdheid inzake het cultureel erfgoed	29
2.2.1. De Vlaamse administratie en het beter bestuurlijk beleid.....	29
2.2.2. De bevoegdheidsverdeling inzake het cultureel erfgoed.....	30
2.3. Historiek van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest	31
2.3.1. De Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen	31
2.3.2. Het Decreet van 17 november 1982 houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium	33
2.4. Actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest	40
2.4.1. Inleiding	40
2.4.2. Het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.....	40
2.4.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument	53
2.4.4. Het roerend cultureel erfgoed dat niet van uitzonderlijk belang is en dat evenmin deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument.....	64
2.5. Evaluatie van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest	70
Afdeling 3. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Franstalige Gemeenschap / het Waals Gewest	72
3.1. Inleiding	72
3.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	72
3.2.1. Inleiding	72
3.2.2. Het Decreet van 11 juli 2002 betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap.....	72
3.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	79
3.3.1. Situering	79
3.3.2. Toepassingsgebied	80
3.3.3. Beschermingsbepalingen.....	81
3.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Franstalige Gemeenschap / het Waals Gewest.....	83

Afdeling 4. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap	85
4.1. Inleiding	85
4.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	85
4.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	86
4.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap	86
Afdeling 5. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	87
5.1. Inleiding	87
5.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	87
5.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats	88
5.3.1. Situering	88
5.3.2. Toepassingsgebied	88
5.3.3. Beschermingsbepalingen	89
5.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	92
Afdeling 6. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Europese Unie	94
6.1. Inleiding	94
6.2. Cultuurgoederen en het vrij verkeer in de Europese Unie	94
6.2.1. Het vrij verkeer van goederen in de EU	94
6.2.2. Cultuurgoederen en het vrij verkeer van goederen in de EU	95
6.3. Verordening (EEG) nr. 3911/92 van 9 december 1992	97
6.3.1. Het toepassingsgebied van de Douaneverordening	97
6.3.2. Het systeem van de uitvoervergunningen	99
6.3.3. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten	101
6.4. Verordening (EEG) nr. 752/93 van 30 maart 1993	101
6.4.1. De standaardvergunning	102
6.4.2. De specifieke open vergunning	102
6.4.3. De algemene open vergunning	103
6.5. Richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993	103
6.5.1. Het toepassingsgebied van de Richtlijn	104
6.5.2. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten	105
6.5.3. De gerechtelijke procedure van teruggave van de cultuurgoederen	105
6.6. De Wet van 28 oktober 1996	106
6.6.1. Het toepassingsgebied van de wet	106
6.6.2. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten	108
6.6.3. De gerechtelijke procedure van teruggave van cultuurgoederen	109
6.7. Evaluatie van de Europese regelgeving	110
6.8. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed door de regelgeving van de Europese Unie	112
Hoofdstuk 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed	113
Inleiding	113
Afdeling 1. Het stelsel van de successierechten	114
1.1. Het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden	114

1.2 Personen die gehouden zijn tot indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden.....	114
1.3. Plaats van indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden.....	114
1.4. Termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden.....	115
1.5. Het belastbaar actief.....	115
1.6. Het tarief van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden in het Vlaams Gewest.....	116
1.7. Betaling van de successierechten.....	117
Afdeling 2. De bevoegdheid van het Vlaams Gewest op het vlak van de successierechten.....	118
Afdeling 3. Het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken om aan de successierechten te voldoen.....	120
3.1. Situering.....	120
3.2. Ratio legis van de regeling.....	121
3.3. Toepassingsvoorwaarden.....	121
3.3.1. Aanbod vanwege een of meerdere erfgenamen, legatarissen of begiftigden.....	122
3.3.2. Betaling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden.....	122
3.3.3. Kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren of die internationale faam genieten.....	123
3.3.4. Kunstwerken die in hun geheel deel uitmaken van de nalatenschap of op de dag van het overlijden in hun geheel toebehoren aan de overledene en/of aan de overlevende echtgenoot of aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden.....	124
3.3.5. Formele aanvaarding door de minister van Financiën, op grond van het bindend advies van de bijzondere commissie.....	124
3.4. Procedure.....	125
3.4.1. De schattingsaanvraag / het aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken.....	125
3.4.2. Het advies van de bijzondere commissie.....	126
3.4.3. De beslissing van de gewestelijke vertegenwoordiger in de bijzondere commissie.....	130
3.4.4. De formele beslissing van de minister van Financiën.....	131
3.4.5. Eigendomsstatuut van de in betaling gegeven kunstwerken.....	132
3.4.6. Afgifte van de in betaling gegeven kunstwerken.....	133
3.5. Invloed van het aanbod tot inbetalinggeving op de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden.....	133
3.5.1. De aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden werd nog niet ingediend op het tijdstip van het aanbod.....	133
3.5.2. De aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden werd reeds ingediend op het tijdstip van het aanbod.....	134
3.6. Betaling van de schattingskosten en de successierechten.....	135
3.6.1. De schattingskosten.....	135
3.6.2. De successierechten.....	136
3.7. De inbetalinggeving van kunstwerken in de praktijk.....	136
3.7.1. Gevallen waarin onder de oude regeling gebruik gemaakt werd van het stelsel van de inbetalinggeving.....	136
3.7.2. Gevallen waarin onder de huidige regeling gebruik gemaakt werd van het stelsel van de inbetalinggeving.....	138
3.8. Evaluatie van het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken.....	140

Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor topstukken	141
4.1. Reeds bestaande vrijstellingen en verminderingen van successierechten.....	141
4.1.1. Situering	141
4.1.2. De vrijstelling van successierechten voor VEN-gronden en bossen.....	142
4.2. De vrijstelling van successierechten voor topstukken.....	144
4.2.1. Situering	144
4.2.2. De in ontwerp zijnde vrijstellingsregelingen	145
Afdeling 5. Verhouding tussen de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de vrijstelling van successierechten voor topstukken	150
5.1. Situering	150
5.2. Het gelijktijdig inroepen van de regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken.....	150
5.3. Het consecutief inroepen van de regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken.....	151
Deel 2. Rechtsvergelijkende studie van de regelgeving in een aantal Europese landen	157
Algemene inleiding	158
Hoofdstuk 1. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Spanje. 160	
Inleiding	160
Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Spanje	161
1.1. De bevoegdheidsverdeling tussen de Staat en de autonome regio's.....	161
1.2. Het regelgevend kader.....	162
1.3. De bescherming van het cultureel erfgoed in de nationale regelgeving	163
1.3.1. Situering: het Spaans Historisch Erfgoed.....	163
1.3.2. Goederen die uitsluitend deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed.....	163
1.3.3. Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen	164
1.3.4. Goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde	165
1.4. De bescherming van het cultureel erfgoed in de regionale regelgevingen	167
Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Spanje	170
2.1. De bevoegdheidsverdeling tussen de Staat en de regio's.....	170
2.2. Regelgevend kader	171
2.3. De berekening van de successiebelasting.....	172
2.4. Vereffening van de successiebelasting.....	173
Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingschulden	175
3.1. Regelgevend kader	175
3.2. Toepassingsvoorwaarden	176
3.2.1. Nationale regelgeving: de Erfgoedwet.....	176
3.2.2. Regionale regelgevingen	177
3.3. Procedure.....	179
3.4. De bestemming van de in betaling gegeven goederen	181
3.5. De praktijksituatie	181
Afdeling 4. De vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting voor cultuurgoederen	183
4.1. Regelgevend kader	183
4.2. Toepassingsvoorwaarden	184
4.2.1. Nationale regelgeving: de Successiewet	184

4.2.2. Regionale regelgevingen	185
4.3. Het verval van de vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting	187
Afdeling 5. Besluit	188
Hoofdstuk 2. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland	190
Inleiding	190
Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland	191
1.1. Regelgevend kader	191
1.2. De bescherming van het roerend cultureel erfgoed	192
1.2.1. De aanwijzing van beschermde voorwerpen en beschermde verzamelingen	192
1.2.2. Rechtsgevolgen	193
1.2.3. De bescherming van openbare en kerkelijke collecties	194
1.3. Het Instituut Collectie Nederland en de ICN-Collectie	195
Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Nederland	196
2.1. Regelgevend kader	196
2.2. De berekening van het successierecht	197
2.3. Vereffening van het successierecht	199
Afdeling 3. Kwijtschelding van successierecht door overdracht van cultuurvoorwerpen aan de Staat	199
3.1. Regelgevend kader	199
3.2. Toepassingsvoorwaarden	200
3.2.1. Personen die een beroep kunnen doen op de kwijtscheldingsregeling	200
3.2.2. Cultuurvoorwerpen waarvoor een beroep kan worden gedaan op de kwijtscheldingsregeling	201
3.3. Procedure	202
3.3.1. Verzoeken ingediend na het overlijden van de erflater	202
3.3.2. Verzoeken ingediend tijdens het leven van de erflater	205
3.4. De praktijksituatie	205
Afdeling 4. Besluit	206
Hoofdstuk 3: De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in het Verenigd Koninkrijk	214
Inleiding	214
Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Verenigd Koninkrijk	215
Afdeling 2. Het stelsel van de successierechten in het Verenigd Koninkrijk	216
2.1. Regelgevend kader	216
2.2. De berekening van de successierechten	217
2.3. Vereffening van de successierechten	218
2.4. Successierechten in de praktijk	219
Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten	219
3.1. Regelgevend kader	219
3.2. Toepassingsvoorwaarden	220
3.2.1. Goederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend	220
3.2.2. Belastingsschulden waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend	221
3.3. Procedure	221
3.3.1. Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen	221

3.3.2. Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben	223
3.4. De bestemming van cultuurobjecten die in betaling gegeven worden ter	
voldoening van successierechten	223
3.4.1. Op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen	223
3.4.2. Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben	224
3.5. Het bedrag waarvoor cultuurobjecten in betaling gegeven worden ter voldoening	
van successierechten	224
3.6. De praktijksituatie	225
Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor cultuurobjecten	227
4.1. Regelgevend kader	227
4.2. Toepassingsvoorwaarden	228
4.2.1. Overdrachten die in aanmerking komen voor de regeling inzake de	
voorwaardelijke vrijstelling van successierechten	228
4.2.2. Categorieën van goederen die in aanmerking komen voor de regeling inzake	
de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten	229
4.2.3. Verbintenissen aan te gaan door de verzoeker	230
4.3. Procedure	232
4.3.1. Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen	232
4.3.2. Voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw	233
4.4. Gebeurtenissen die aanleiding geven tot het verval van de voorwaardelijke	
vrijstelling van successierechten	233
4.5. De praktijksituatie	234
Afdeling 5. Besluit	239
Hoofdstuk 4: De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk	242
Inleiding	242
Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk	243
1.1. Regelgevend kader	243
1.2. De algemene bescherming van cultuurvoorwerpen	244
1.2.1. De uitvoer van cultuurvoorwerpen	244
1.2.2. Recht van voorkoop	245
1.3. De bescherming van historische monumenten	245
1.3.1. De rangschikking van roerende goederen als historisch monument	246
1.3.2. De inschrijving van roerende goederen in de aanvullende inventaris van	
historische monumenten	247
Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Frankrijk	248
2.1. Regelgevend kader	248
2.2. De berekening van de successierechten	249
2.3. De vereffening van de successierechten	251
Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurobjecten ter voldoening van	
belastingsschulden	252
3.1. Regelgevend kader	252
3.2. Toepassingsvoorwaarden	253
3.2.1. Belastingen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend	253
3.2.2. Goederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend	253

3.3. Procedure.....	255
3.4. De bestemming van de in betaling gegeven cultuurgoederen.....	257
3.5. De praktijksituatie	257
3.5.1. Algemeen	257
3.5.2. De inbetalinggeving en de nalatenschap van Pablo Picasso	259
Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen	260
4.1. Regelgevend kader	260
4.2. Toepassingsvoorwaarden	261
4.2.1. Belastingen waarvoor een verzoek tot vrijstelling kan worden ingediend...	261
4.2.2. Categorieën van goederen die in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten	261
4.2.3. Verbintenissen aan te gaan door de verzoeker	262
4.3. Procedure.....	262
4.4. Het verval van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten.....	263
4.5. De praktijksituatie	264
Afdeling 5. Besluit	264
Hoofdstuk 5. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Ierland. 269	
Afdeling 1. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingsschulden	269
Afdeling 2. De vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen.....	270
Deel 3. Toekomstige regelgeving.....	275
Hoofdstuk 1. Voorstel voor een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten	277
Afdeling 1. Situering.....	277
Afdeling 2. Schematische voorstelling van de geldende procedure.....	277
Afdeling 3. Beoordeling van de regeling	279
Afdeling 4. Schema van aanpassing van de regeling	281
4.1. Belastingen die voldaan kunnen worden door inbetalinggeving van cultuurgoederen.....	281
4.2. Cultuurgoederen die in betaling gegeven kunnen worden.....	282
4.3. Waarde van de cultuurgoederen die in aanmerking genomen wordt voor vereffening van de successierechten	282
4.4. De bestemming van cultuurgoederen die in betaling gegeven worden.....	283
4.5. Verzoek tot inbetalinggeving door een toekomstige erflater	284
4.6. Mogelijkheid tot uitkering van het saldo.....	284
4.7. De collectieopbouw van de musea en erfgoedinstellingen	285
Afdeling 5. Aanpassing van de procedure	286
Hoofdstuk 2. De collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen.....	287
Inleiding	287
Afdeling 1. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’	288
1.1. Situering	288
1.2. De aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’	288
Afdeling 2. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten	290
2.1. Situering	290
2.2. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten	290
Afdeling 3. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.....	291
3.1. Situering	291

3.2. De vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.....	291
Hoofdstuk 3. Memories van toelichting bij de ontwerpteksten van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang	292
Inleiding	292
Afdeling 1. Algemene beschouwingen	293
1.1. Schenkingsrechten en de vrijstelling van successierechten	293
1.1.1. De verlaging van de schenkingsrechten	293
1.1.2. Topstukken en de schenkingsrechten.....	294
1.1.3. Vrijstelling van successierechten vs. verlaagde schenkingsrechten.....	295
1.2. De teksten van de in ontwerp zijnde voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor topstukken	296
1.2.1. De klassieke ‘herroepbare’ vrijstelling van successierechten	296
1.2.2. De vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie	298
1.3. Nalatigheidsinteressen, fiscale boetes, verhogingen en verminderingen in de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken.....	300
1.3.1. Nalatigheidsinteressen en fiscale boetes.....	300
1.3.2. De bevoegdheid inzake nalatigheidsinteressen en fiscale boetes	301
1.3.3. Verhogingen en verminderingen van het bedrag van de subsidie.....	301
1.4. De bevoegdheid op het vlak van de vrijstelling van successierechten voor topstukken	302
1.4.1. De verhouding tussen de Staat en het Vlaams Gewest	302
1.4.2. De verhouding tussen het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap... ..	303
1.4.3. De adviespraktijk van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State: het financieel federalisme	304
1.4.4. De rechtspraak van het Arbitragehof: de onderscheiden materiële en fiscale bevoegdheden van de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen.....	305
1.4.5. Besluit.....	306
1.5. Verhouding tussen de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de vrijstelling van successierechten voor topstukken	306
1.5.1. Situering	306
5.2. Het gelijktijdig inroepen van de beide regelingen	307
5.3. Het consecutief inroepen van de beide regelingen.....	307
Afdeling 2. Memorie van toelichting en voorontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie.....	309
2.1. Memorie van toelichting	309
2.2. Voorontwerp van decreet	322
Afdeling 3. Memorie van toelichting en voorontwerp van decreet tot invoering van een klassieke ‘herroepbare’ vrijstelling van successierechten.....	326
3.1. Memorie van toelichting	326
3.2. Voorontwerp van decreet	331
Overzicht van de bijlagen.....	335
Bibliografie.....	339

Voorwoord

Het opzet van de studie

De Afdeling Beeldende Kunst en Musea, sinds de hervorming van de Vlaamse overheidsadministratie het Intern Verzelfstandigd Agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media, gaf de opdracht tot het uitvoeren van de studieopdracht “naar de problematiek, mogelijkheden en opportuniteiten van de Vlaamse bevoegdheid op het vlak van successierechten, voor de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en voor de collectie van de Vlaamse Gemeenschap.”

Het doel van de initiële studieopdracht was het opstellen van de memorie van toelichting bij de bestaande ontwerpen van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang. Met het oog op het opstellen van de memorie van toelichting moest een gedegen studie uitgevoerd worden van de huidige stand van zaken van de wetgeving in het binnenland, in relatie tot buitenlandse voorbeelden die relevant zijn op juridisch-technisch en beleidsmatig gebied. De raakvlakken tussen de successierechten en het roerend cultureel erfgoed die de Vlaamse overheid opportuniteiten en mogelijkheden bieden, dienden vanuit alle nuttige invalshoeken benaderd te worden.

Naar aanleiding van het beroep tot vernietiging van de artikelen van de Programmawet van 11 juli 2005 met betrekking tot de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten, dat de Vlaamse regering op 29 december 2005 bij het Arbitragehof instelde, werd de initiële studieopdracht uitgebreid met de studieopdracht “naar het betalen van successierechten door de afgifte van cultuurgoederen.”

De aanvullende studieopdracht moest resulteren in een goed uitgewerkt en gemotiveerd voorstel voor een nieuwe regeling van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van de successierechten.

De initiële studie liep van 1 december 2005 tot 31 mei 2006. De aanvullende studie liep van 1 juni 2006 tot 31 augustus 2006.

Het onderzoeksteam

Het onderzoek werd uitgevoerd door een team juristen van de Universiteit Hasselt.

De studie werd geleid door **Prof. Dr. Anne Mie Draye**, hoogleraar aan de Universiteit Hasselt. **Tom Nulens** werkt als fulltime navorsers aan de studie. Ook **Prof. Dr. Nan Torfs**, hoogleraar aan de Universiteit Hasselt, en **Drs. Steven Matheï**, praktijkassistent aan de Universiteit Hasselt, werkten mee aan het onderzoek via het nalezen van teksten en het geven van advies vanuit hun eigen academische en professionele achtergrond.

De stuurgroep

Het onderzoeksteam werd ondersteund door een stuurgroep van beleidsverantwoordelijken en deskundigen.

De stuurgroep bestond meer bepaald uit:

- Dhr. **Hans Martens**, kabinet van de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel Bert Anciaux
- Dhr. **Jan Verlinden**, afdelingshoofd Agentschap Kunsten en Erfgoed
- Dhr. **Hans Feys**, Agentschap Kunsten en Erfgoed
- Mevr. **Petra Boekstal**, Agentschap Kunsten en Erfgoed
- Dhr. **Kristof Vanden Bulcke**, Agentschap Kunsten en Erfgoed
- Dhr. **Hedwig Van der Borgt**, secretaris-generaal Departement van Financiën en Begroting van het Vlaams Ministerie van Financiën en Begroting.
- Mevr. **Katrien Vanboxstael**, Vlaamse Belastingdienst
- Dhr. **Alex Jacobs**, Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën
- Dhr. **Johan Van Hoecke**, Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën
- Dhr. **Jan Cools**, directeur Culturele Biografie Vlaanderen vzw
- Dhr. **Patrick Derom**, Patrick Derom Gallery
- Mevr. **Lucie Lambrecht**, Allen & Overy
- Dhr. **Jan Pincket**, Raad voor het Behoud van het Roerend Cultureel Erfgoed

Met de stuurgroep werden een viertal vergaderingen georganiseerd. Een eerste vergadering had betrekking op de afbakening van het onderzoeksdomein en nadere verwachtingen en aandachtspunten. Op de volgende vergaderingen werd telkens de voortgang van de studie gepresenteerd en besproken. Naar het einde van de studie kwamen ook de conclusies en de aanbevelingen aan bod. Verder werd regelmatig telefonisch/elektronisch overleg gepleegd.

De structuur van het onderzoeksrapport

In **DEEL 1. Bestaande regelgeving** wordt de huidige stand van zaken van de regelgeving in België op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed en op het vlak van de successierechten besproken. Daarbij wordt in ruime mate aandacht besteed aan de raakvlakken tussen de successierechten en het roerend cultureel erfgoed.

In **HOOFDSTUK 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed** wordt onderzocht op welke manier de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in België geëvolueerd is. Er wordt nagegaan welke regelgevingen er bestaan hebben en welke lessen uit de toepassing van die regelgevingen getrokken kunnen worden. Naast de historiek komt uiteraard ook de actuele toestand op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed aan bod.

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed wordt besproken per deelentiteit: in eerste instantie komt de Vlaamse Gemeenschap/het Vlaams Gewest aan bod, daarna volgen achtereenvolgens de Franstalige Gemeenschap/het Waals Gewest, de Duitstalige Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Als laatste wordt de Europese regelgeving op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed besproken.

In **HOOFDSTUK 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed** worden de raakvlakken tussen de successierechten en het roerend cultureel erfgoed besproken. Aan bod komen meer bepaald de van kracht zijnde regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van de successierechten en de in ontwerp zijnde regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed. Van de eerstgenoemde regeling wordt een evaluatie gemaakt, de laatstgenoemde regeling wordt kort besproken.

In **DEEL 2. Rechtsvergelijkende studie van de regelgeving in een aantal Europese landen** wordt een analyse gemaakt van de fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in een aantal Europese landen. Aan bod komen meer in het bijzonder Spanje, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Ten slotte wordt een beknopt overzicht gegeven van de situatie in Ierland.

Bij het verrichten van de rechtsvergelijkende studie werd als volgt tewerkgegaan: in een eerste fase werd een inzicht gegeven in de nationale regelingen op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed. Het van kracht zijnde stelsel van de successierechten werd in een tweede fase besproken. In een derde en, desgevallend, vierde afdeling wordt ingegaan op de bestaande regelingen inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van de successierechten en inzake de vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen.

Aan het einde van dit deel wordt een vergelijkende tabel opgesteld van de regelingen inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van de successierechten en van de regelingen inzake de vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen.

DEEL 3. Toekomstige regelgeving bevat een reeks conclusies, aanbevelingen en beleidsvoorbereidende teksten.

In **HOOFDSTUK 1. Voorstel voor een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgooderen ter voldoening van successierechten** wordt getracht om, rekening houdend met de evaluatie van de van kracht zijnde regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van de successierechten en met de bevindingen van de rechtsvergelijkende studie, een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgooderen ter voldoening van de successierechten uit te werken. Het voorstel gaat uit van het principe dat de inbetalinggeving van cultuurgooderen als een vorm van betaling in natura van de successierechten de gewesten ten goede komt, terwijl de inning van de successierechten een federale bevoegdheid blijft.

In **HOOFDSTUK 2. De collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen** wordt nagegaan welke invloed de van kracht zijnde regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken en de in ontwerp zijnde regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang kunnen hebben op de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen. Voorts wordt de experimentele aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’ bondig besproken.

In **HOOFDSTUK 3. Memories van toelichting bij de ontwerpteksten van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang** wordt voor de twee bestaande ontwerpteksten van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang een memorie van toelichting opgesteld. De beide memories van toelichting worden voorafgegaan door een aantal algemene beschouwingen, waarmee rekening gehouden moet worden wanneer beslist wordt één van beide ontwerpteksten in het Vlaams Parlement in te dienen.

Dankwoord

Eerst en vooral wil het onderzoeksteam de leden van de **stuurgroep** (*cfr. supra*) bedanken voor hun deskundige begeleiding en zeer gewaardeerde aanmoediging en ondersteuning.

Daarnaast gaat onze dank uit naar alle academici, beleidsverantwoordelijken en deskundigen die in de loop van het onderzoek zeer bereidwillig hun medewerking verleenden. In het bijzonder wensen wij te vermelden:

Prof. Dr. **André Alen**, KU Leuven
Prof. Dr. **Luis A. Anguita Villanueva**, Universidad Complutense - Spanje
Prof. Dr. **Marc Boes**, KU Leuven
Dhr. **Guy Braithwaite**, English Heritage - Engeland
Dhr. **Luc Bontinck**, Bijzondere Commissie Kunstwerken
Dhr. **Jean-Pierre Changeux**, Commission des Dations - Frankrijk
Mevr. **Dorothy Cleynhens**, Bijzondere Commissie Kunstwerken
Mevr. **Tanja de Boer**, Erfgoedinspectie - Nederland
Mevr. **Gerda de Bruijn**, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek - Nederland
Dhr. **Luc Fournier**, Ministère de la Culture et de la Communication - Frankrijk
Dhr. **Jean-Pierre Hupez**, Bijzondere Commissie Kunstwerken
Dhr. **Sigrid J.C. Hemels**, Universiteit Leiden - Nederland
Dhr. **Brian Mac Gabhann**, Revenue - Ierland
Dhr. **Gerry McQuillan**, Museums, Libraries & Archives Council - Engeland
Dhr. **Anthony Kirby**, Environment and Heritage Service - Noord-Ierland
Mevr. **Suzanne Stcherbatcheff**, Commission des Dations - Frankrijk
Mevr. **Elizabeth A. Walker**, National Museum - Wales
Dhr. **Christopher Young**, English Heritage - Engeland

Diepenbeek, 31 augustus 2006

Prof. Dr. Anne Mie Draye
Prof. Dr. Nan Torfs
Steven Matheï
Tom Nulens

Deel 1. Bestaande regelgeving

Hoofdstuk 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed

Inleiding

Vlaanderen kende tot voor kort geen toegepaste regelgeving en nauwelijks enige traditie op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Die situatie heeft ertoe geleid dat in het recente verleden heel wat waardevolle kunstwerken in het buitenland terecht kwamen of verkocht werden aan buitenlandse verzamelaars, zonder dat de overheid de mogelijkheid had te verhinderen dat dit gebeurde.

Het lot van het tot voor enkele jaren in het Gentse Museum voor Schone Kunsten bewaarde ensemble van vier schilderijen van Joachim Beuckelaer, is hiervan de meest recente getuige. De werken werden in 2001 voor 3,02 miljoen Britse pond verkocht aan de National Gallery in Londen. Verder in het geheugen liggen de lotgevallen van James Ensors 'Intrede van Christus in Brussel', dat in 1986 verkocht werd aan de Paul Getty-Foundation, en de Merode-triptiek van de Meester van Flémalle, een sleutelwerk van de Vlaamse primitieven, dat in 1956 verkocht werd aan het Metropolitan Museum in New York.

De Monumentenwet van 7 augustus 1931 was de eerste stap in de bescherming van het roerend cultureel erfgoed, die evenwel niet tot concrete resultaten leidde. Met het Topstukken decreet van 24 januari 2003 werd recent een nieuwe beschermingsimpuls gegeven.

In het eerste hoofdstuk van deze studie zal worden onderzocht op welke manier de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in België is geëvolueerd. Er zal worden nagegaan welke regelgevingen er bestaan hebben en welke lessen uit de toepassing van die regelgevingen getrokken kunnen worden.

De bevoegdheidsverdeling inzake de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in België vormt het voorwerp van een eerste afdeling.

In de daaropvolgende afdelingen wordt de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de verschillende deelentiteiten van België behandeld. Aan bod komen achtereenvolgens de Vlaamse Gemeenschap/Het Vlaams Gewest (afdeling 2), de Franse Gemeenschap/het Waalse Gewest (afdeling 3), de Duitstalige Gemeenschap (afdeling 4) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (afdeling 5). Daarbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen de vigerende regelgevingen en de regelgevingen die vandaag niet meer van kracht zijn.

De relevante regelgevingen op Europees vlak vormen het voorwerp van een zesde afdeling.

Afdeling 1. De bevoegdheidsverdeling inzake de bescherming van het cultureel erfgoed in België

1.1. Beknopt historisch overzicht¹

* België was tot in het begin van de jaren zeventig een unitaire staat. Binnen de nationale regering waren verscheidene ministers en hun administraties betrokken bij de bescherming van het cultureel erfgoed.

* De grondwetswijziging van 24 december 1970 en de Wet van 21 juli 1971² betekenden echter het einde van die unitaire staat. De wetgevende bevoegdheid voor de zogenoemde ‘culturele aangelegenheden’ werd toegekend aan twee Cultuurraden, één voor de Nederlandse en één voor de Franse Cultuurgemeenschap. De teksten die deze Raden aannamen, moesten evenwel bekrachtigd worden door de Koning, in de praktijk door de nationale regering. Zij beschikten immers niet over een eigen uitvoerende bevoegdheid.

De Wet van 21 juli 1971 bepaalde wat onder ‘culturele aangelegenheden’ moest worden verstaan. Artikel 2, 4° van die wet verwees naar het (roerend en onroerend) cultureel erfgoed, musea en andere wetenschappelijk-culturele instellingen, een materie die voortaan door de Cultuurraden van de Nederlandse en de Franse Cultuurgemeenschap zou worden beheerd. De nationale wetgever bleef bevoegd voor het grondgebied van Brussel-Hoofdstad en de Duitstalige Gemeenschap.

* Ten gevolge van een tweede grondwetswijziging op 17 juli 1980 werd de bevoegdheid van de Nederlandse en de Franse cultuurgemeenschap uitgebreid met de ‘persoonsgebonden aangelegenheden’. Deze herziening werd gevolgd door de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980³, die de gewesten en gemeenschappen concreet gestalte gaf.

Deze grondwetswijziging verandert weinig aan de bescherming van het cultureel erfgoed: de gemeenschappen namen de bevoegdheden van de cultuurraden volledig over. De uitvoerende macht inzake gemeenschapsaangelegenheden zou in de toekomst echter door de Vlaamse en de Waalse Executieve uitgeoefend worden. In Brussel-Hoofdstad en de Duitstalige Gemeenschap bleef alles bij het oude.

* Als een gevolg van een derde grondwetswijziging op 1 juni 1983, aangevuld door de Wet van 31 december 1983⁴, kreeg de Duitstalige Gemeenschap dezelfde bevoegdheden als de twee andere gemeenschappen, onder meer wat betreft de culturele aangelegenheden en de bescherming van het roerend en onroerend erfgoed. Voor Brussel bleef de nationale Regering de beslissingen inzake erfgoed nemen, zowel op wetgevend als op uitvoerend vlak.

¹ A.M. DRAYE, *La protection du patrimoine immobilier. De bescherming van het onroerend erfgoed*, in: G. DE LEVAL, J.-F. TAYMANS en M. RENARD-DECLAIRFAYT (eds.), *Répertoire notarial*, Deel XIV, Boek XV, Brussel, Larcier, 2002, 49-52; A.M. DRAYE, *Monumenten en landschappen in België*, Antwerpen, Maklu, 1993, 65-84.

² Wet van 21 juli 1971 betreffende de bevoegdheid en de werking van de cultuurraden voor de Nederlandse cultuurgemeenschap en voor de Franse cultuurgemeenschap, *B.S.* 23 juli 1971, zoals gewijzigd.

³ Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *B.S.* 15 augustus 1980, zoals gewijzigd.

⁴ Wet van 31 december 1983 tot hervorming van de instellingen van de Duitstalige Gemeenschap, *B.S.* 18 januari 1984, zoals gewijzigd.

* De Wet van 8 augustus 1988⁵, die de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 wijzigt, was het logische gevolg van een vierde grondwetswijziging op 15 juli 1988. De bevoegdheid inzake het beheer en de bescherming van het onroerend erfgoed werd overgeheveld van de gemeenschappen naar de gewesten. Door de Bijzondere Wet van 16 januari 1989⁶ werden ook de financiële middelen, bestemd voor het beleid inzake monumenten en landschappen, naar de gewesten overgeheveld. De zorg voor het Brussels onroerend erfgoed werd toevertrouwd aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De bevoegdheid inzake de bescherming van monumenten, architecturale gehelen en landschappen – met uitzondering van opgravingen – in het Duitstalige gebied werd via parallelle decreten van 23 december 1993 en 17 januari 1994⁷ door het Waals Gewest opnieuw overgedragen aan de Duitstalige Gemeenschap. De overdracht van de bevoegdheid inzake archeologie volgde, opnieuw met parallelle decreten, op 1 januari 2000.⁸

1.2. Actuele toestand

Sinds de opeenvolgende staatshervormingen is de bevoegdheid inzake erfgoed verdeeld over de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen. De territoriale en materiële bevoegdheidsverdeling is momenteel als volgt geregeld:

- De artikelen 127, §1, 1° (ex-artikel 59bis, § 2, 1°) en 130, §1, 1° (ex-artikel 59ter, §2, 1°) van de gecoördineerde Belgische Grondwet⁹ bepalen dat de drie **gemeenschappen** bevoegd zijn om de zogenoemde ‘culturele aangelegenheden’ te regelen.

Territoriale bevoegdheid van de gemeenschappen:

- De Vlaamse Gemeenschap is bevoegd voor het Nederlandse taalgebied en de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.
- De Franse Gemeenschap is bevoegd voor het Frans taalgebied en de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap.
- De Duitstalige Gemeenschap is bevoegd voor het Duitse taalgebied.

⁵ Wet van 8 augustus 1988 tot wijziging van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *B.S.* 13 augustus 1988, zoals gewijzigd.

⁶ Bijzondere Wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten, *B.S.* 17 januari 1989, zoals gewijzigd.

⁷ De Duitstalige Gemeenschap heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid die haar in artikel 139 G.W. werd geboden. De bevoegdheidsoverdracht gebeurde via twee parallelle decreten, het Decreet van het Waals Gewest van 23 december 1993 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van de bevoegdheden van het Waals Gewest in de aangelegenheid Monumenten en Landschappen (*B.S.* 12 februari 1994, zoals gewijzigd) en het Decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 17 januari 1994 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van de bevoegdheden van het Waals Gewest in de aangelegenheid Monumenten en Landschappen (*B.S.* 16 maart 1994). Beide decreten traden retroactief in werking op 1 januari 1994.

⁸ De bevoegdheidsoverdracht gebeurde via twee parallelle decreten, het Decreet van het Waals Gewest van 6 mei 1999 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van de bevoegdheden van het Waals Gewest inzake Tewerkstelling en Opgravingen (*B.S.* 3 juli 1999) en het Decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 10 mei 1999 betreffende de uitoefening door de Duitstalige Gemeenschap van de bevoegdheden van het Waals Gewest inzake Tewerkstelling en Opgravingen (*B.S.* 29 september 1999). Beide decreten traden in werking op 1 januari 2000.

⁹ Gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, *B.S.* 17 februari 1994, zoals gewijzigd.

*Materiële bevoegdheid van de gemeenschappen:*¹⁰

- De Vlaamse Gemeenschap is bevoegd voor het roerend en het immaterieel erfgoed, met inbegrip van het varend erfgoed en het roerend archeologisch erfgoed.
- De Franse Gemeenschap is bevoegd voor het roerend en het immaterieel erfgoed, met inbegrip van het varend erfgoed en het roerend archeologisch erfgoed.
- De Duitstalige Gemeenschap is bevoegd voor het roerend, het onroerend en het immaterieel erfgoed.

- Artikel 39 (ex-artikel 107quater) van de gecoördineerde Belgische Grondwet bepaalt dat een bijzondere wet de aangelegenheden kan aanduiden waarvoor de **gewesten** bevoegd zijn. Bij Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen heeft de wetgever van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Territoriale bevoegdheid van de gewesten:

- Het Vlaams Gewest is bevoegd voor het Nederlandse taalgebied.
- Het Waals Gewest is bevoegd voor het Franse en het Duitse taalgebied.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is bevoegd voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

*Materiële bevoegdheid van de gewesten:*¹¹

- Het Vlaamse Gewest is bevoegd voor het onroerend erfgoed: de monumenten, de stads- en dorpsgezichten, de landschappen en het onroerend archeologisch erfgoed.¹²
- Het Waals Gewest is bevoegd voor het onroerend erfgoed: de monumenten, de architecturale gehelen, de landschappen en de archeologische vindplaatsen, doch enkel in het Franse taalgebied.
- Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is bevoegd voor het onroerend erfgoed: de monumenten, de gehelen, de landschappen en de archeologische vindplaatsen.

- In Brussel-Hoofdstad worden de gemeenschapsbevoegdheden uitgeoefend door drie **gemeenschapscommissies**, met name de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), la Commission communautaire française (Cocof) en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC).

¹⁰ Artikel 4, 4° van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980. De Raad van State heeft in een advies naar aanleiding van het ontwerp van decreet tot bescherming van varend erfgoed gesteld dat het Vlaams Gewest niet bevoegd is om een beschermingsregeling uit te werken voor varende monumenten. Daarom bepaalt artikel 1 van het Decreet van 29 maart 2002 tot bescherming van het varend erfgoed dat de bescherming van het varend erfgoed een gemeenschapsaangelegenheid is. Artikel 2 van datzelfde decreet bepaalt echter de entiteit die belast is met de beleidsuitvoering inzake onroerend erfgoed, bevoegd is voor de uitvoering van het decreet.

¹¹ Artikel 6, § 1, 7° van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980.

¹² In artikel 10, § 1, 1° van het Besluit van de Vlaamse regering van 27 juli 2004 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering wordt gesteld dat de Vlaamse minister van Financiën, Begroting en Ruimtelijke Ordening, Dirk Van Mechelen, bevoegd is voor de monumenten en landschappen, alsook voor het archeologisch patrimonium en het varend erfgoed. Op grond van datzelfde besluit is de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, Bert Anciaux, bevoegd voor het cultureel patrimonium, de musea en de andere wetenschappelijk-culturele instellingen, met uitzondering van de monumenten en de landschappen en met uitzondering van het archeologisch patrimonium en het varend erfgoed.

Territoriale bevoegdheid van de gemeenschapscommissies:

- De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) is bevoegd voor de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.
- La Commission communautaire française (Cocof) is bevoegd voor de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap.
- De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) is bevoegd voor de bicommunautaire instellingen en voor de zogenoemde bipersoonsgebonden aangelegenheden.

Materiële bevoegdheid van de gemeenschapscommissies:

- De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) is bevoegd voor het roerend en het immaterieel erfgoed, met inbegrip van het varend erfgoed en het roerend archeologisch erfgoed.
- La Commission communautaire française (Cocof) is bevoegd voor het roerend en het immaterieel erfgoed, met inbegrip van het varend erfgoed en het roerend archeologisch erfgoed.
- De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) is bevoegd voor het roerend en het immaterieel erfgoed, met inbegrip van het varend erfgoed en het roerend archeologisch erfgoed.

Geen van de drie gemeenschapscommissies beschikt over een wetgevende bevoegdheid op het vlak van het cultureel erfgoed. Ze mogen wel verordeningen aannemen en hebben bevoegdheden als inrichtende macht.

- Artikel 6bis, §2, 4° van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 bepaalt dat de **federale overheid** bevoegd is voor de federale wetenschappelijke en culturele instellingen, met inbegrip van hun onderzoeksactiviteiten en hun activiteiten van openbare dienstverlening. Bij Koninklijk Besluit van 30 oktober 1996¹³ werden de federale wetenschappelijke en culturele instellingen aangeduid.

¹³ Koninklijk Besluit van 30 oktober 1996 tot aanduiding van de federale wetenschappelijke en culturele instellingen, B.S. 7 december 1996. Het gaat om de Koninklijke Sterrenwacht, het Koninklijk Meteorologisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Koninklijk Instituut voor Ruimte-Aëronomie, het Koninklijk Belgische Instituut voor Natuurwetenschappen, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, het Algemeen Rijksarchief, de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

Afdeling 2. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest

2.1. Inleiding

Deze afdeling poogt een overzicht te geven van de evolutie van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap resp. het Vlaams Gewest.

De bevoegdheidsverdeling inzake het cultureel erfgoed vormt het voorwerp van een eerste paragraaf.

In een tweede paragraaf komt de historiek van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed aan bod. De regelgevingen die hierna besproken zullen worden, zijn de volgende:

- De Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen
- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 17 november 1982 houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium.

De actuele toestand op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed vormt het voorwerp van een derde paragraaf. De regelgevingen die hierna besproken zullen worden, zijn de volgende:

- Het regime van het roerend cultureel erfgoed dat tot het openbaar domein behoort
- De Wet van 16 mei 1960 betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium, zoals gewijzigd
- Het Decreet van de Cultuurraad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, zoals gewijzigd
- Het Decreet van het Vlaams Gewest van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, zoals gewijzigd
- Het Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.¹⁴

¹⁴ Volledigheidshalve dient nog verwezen te worden naar het Keizerlijk Decreet van 30 december 1809 op de kerkfabrieken (*Pasin.* 1 juli 1806 – 31 december 1809, 437), het Koninklijk Besluit van 16 augustus 1824 houdende dat de kerkbesturen en kerkelijke administraties geene beschikkingen kunnen nemen omtrent onderwerpen, waarvan de bezorging hen niet uitdrukkelijk bij de bestaande Wetten, Reglementen of Verordeningen is opgedragen (*Journ. Offic.*, 1824, nr. 45) en het Koninklijk Besluit van 23 februari 1861 waarbij wordt bevolen een algemene inventaris aan te leggen van de kunst- en oudheidkundige voorwerpen die toebehoren aan openbare instellingen (*B.S.* 24 februari 1861). Deze studie wordt echter aangevat bij de totstandkoming van de eerste regelgeving met algemene draagwijdte, met name de Wet van 7 augustus 1931. Voor meer informatie over de hierboven vermelde oude besluiten wordt verwezen naar H. STYNEN, *De onvoltooid verleden tijd. Een geschiedenis van de monumenten- en landschapszorg in België 1835-1940*, Brussel, Stichting Vlaams Erfgoed, 1998, 424 p.

2.2. De bevoegdheid inzake het cultureel erfgoed¹⁵

2.2.1. De Vlaamse administratie en het beter bestuurlijk beleid

De Vlaamse overheidsadministratie wordt momenteel ingrijpend hervormd. De operatie, bekend als het plan Beter Bestuurlijk Beleid, moest eigenlijk op 1 januari 2006 voltooid zijn, maar die deadline bleek te krap.

Het **Kaderdecreet Bestuurlijk Beleid van 18 juli 2003**¹⁶ stelt dat de Vlaamse administratie opgebouwd wordt op basis van 13 homogene beleidsdomeinen. Per beleidsdomein wordt een Vlaams ministerie opgericht. Een Vlaams ministerie bestaat uit een departement en, desgevallend, interne verzelfstandigde agentschappen (IVA's) zonder rechtspersoonlijkheid. Per beleidsdomein kunnen tevens interne verzelfstandigde agentschappen met rechtspersoonlijkheid en externe verzelfstandigde agentschappen (EVA's) worden opgericht.¹⁷

De beleidsondersteunende taken worden toevertrouwd aan de departementen. Taken van beleidsuitvoering worden onder bepaalde voorwaarden toevertrouwd aan interne of externe verzelfstandigde agentschappen.¹⁸

Het **Besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 2005**¹⁹ regelt de organisatie van de Vlaamse administratie. Dit besluit is in werking getreden op 1 januari 2006.

De bevoegdheid inzake erfgoed behoort tot twee verschillende Vlaamse Ministeries:

- Voor het beleidsdomein cultuur, jeugd, sport en media wordt het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media opgericht, dat bestaat uit het gelijknamige departement en twee IVA's zonder rechtspersoonlijkheid, namelijk **Kunsten en Erfgoed** en Sociaal-Cultureel Werk. Tot het beleidsdomein behoort tevens een IVA met rechtspersoonlijkheid, namelijk Bloso, en een publiekrechtelijk vormgegeven EVA, namelijk de Vlaamse Regulator voor de Media. De Vlaamse Radio- en Televisieomroep en de Vlaamse Opera blijven Vlaamse Openbare Instellingen.²⁰

Het beleidsdomein cultuur, jeugd, sport en media is in werking getreden op 1 april 2006.

- Voor het beleidsdomein ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed wordt het Vlaams Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed opgericht, dat bestaat uit het gelijknamige departement en vier IVA's zonder rechtspersoonlijkheid, namelijk **RO-Vlaanderen**, Wonen-Vlaanderen, **Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed** en Inspectie RWO. Tot het beleidsdomein

¹⁵ F. RIGAUX, Le patrimoine culturel: répartition des compétences et conflits de lois, *Rev.B.Dr.Const.* 1994, 41-64.

¹⁶ Kaderdecreet Bestuurlijk Beleid van 18 juli 2003, *B.S.* 22 augustus 2003, zoals gewijzigd.

¹⁷ Artikelen 2 en 3 van het Kaderdecreet Bestuurlijk Beleid.

¹⁸ Artikel 4 van het Kaderdecreet Bestuurlijk Beleid.

¹⁹ Besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 2005 met betrekking tot de organisatie van de Vlaamse administratie, *B.S.* 22 september 2005.

²⁰ Artikel 24 van het Besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 2005.

behoort tevens een publiekrechtelijk vormgegeven EVA, namelijk de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen.²¹

De beleidsvelden ruimtelijke ordening en onroerend erfgoed van het beleidsdomein ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed zijn in werking getreden op 1 juli 2006. Het beleidsveld wonen, met inbegrip van de IVA zonder rechtspersoonlijkheid Wonen-Vlaanderen en de publiekrechtelijk vormgegeven EVA Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen, zal op een later tijdstip in werking treden.

2.2.2. De bevoegdheidsverdeling inzake het cultureel erfgoed

Het **intern verzelfstandigd agentschap RO-Vlaanderen** van het Vlaams Ministerie van Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed is bevoegd voor het beheer en de bescherming van het onroerend erfgoed.

Het **intern verzelfstandigd agentschap Kunsten en Erfgoed** van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media is bevoegd voor het beheer en de bescherming van het roerend en het immaterieel erfgoed.

²¹ Artikel 29 van het Besluit van de Vlaamse regering van 3 juni 2005.

2.3. Historiek van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest

2.3.1. De Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen

2.3.1.1. Situering

De **Wet van 7 augustus 1931**²² was de eerste regelgeving met algemene draagwijdte op het behoud van monumenten en landschappen. Deze wet wordt hierna ‘Monumentenwet’ genoemd.

Ze bevatte zowel een regeling voor de bescherming van het onroerend cultureel erfgoed, met name de monumenten, de gebouwen en de landschappen, (Hoofdstuk 1) als voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed, met name de roerende goederen in overheidsbezit die al dan niet deel uitmaken van monumenten, gebouwen en landschappen (Hoofdstuk 2). In het kader van deze studie wordt uitsluitend aandacht besteed aan het tweede hoofdstuk.

2.3.1.2. Beschermingsbepalingen met betrekking tot het roerend cultureel erfgoed

* **Artikel 17** van de Monumentenwet voorzag in het opstellen van **inventarissen** van roerende goederen die toebehoren aan de openbare besturen en de openbare instellingen, en waarvan het behoud in artistiek opzicht van nationaal belang is. Deze bepaling was echter niet van toepassing op de musea en de bibliotheken van de Staat en de provincies.

De inventaris werd op verzoek van de minister bevoegd voor Kunsten en Wetenschappen opgesteld door de volgende besturen en instellingen:

- de Staat.
- de provincies.
- de gemeenten.
- de openbare instellingen.
- de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen.

De inventarissen werden betekend aan de betrokken besturen of instellingen. Bekendmaking in het Belgisch Staatsblad was niet vereist.

Tijdens de parlementaire voorbereiding van de wet werd een amendement ingediend dat voorzag in het opstellen van een bijkomende inventaris van roerende goederen die toebehoren aan particulieren. Dat amendement werd echter verworpen.²³ Roerende goederen in privé-bezit waren bijgevolg uitgesloten van het toepassingsgebied van deze wet.

Roerende goederen moesten in artistiek opzicht van nationaal belang zijn om in aanmerking te komen voor de inventarissen. Roerende goederen die in historisch opzicht van nationaal belang waren, zoals archieven, moesten bijgevolg niet geïnventariseerd worden.²⁴

²² Wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen, *B.S.* 5 september 1931, zoals gewijzigd.

²³ *Hand.* Kamer 1930-31, 21 mei 1931, 1664 -1665; 18 juni 1931, 1772 en 1787.

²⁴ Wetsontwerp op het behoud van monumenten en landschappen, *Parl. St.* Senaat, 1928-29, nr. 52, 7.

* **Artikel 18** van de Monumentenwet bepaalde dat wie dergelijke geïnventariseerde roerende goederen in bewaring had, **het verlies, de vernietiging of de beschadiging** ervan onmiddellijk ter kennis moest brengen van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen.²⁵ De commissie kon te allen tijde een afgevaardigde sturen om de staat van de in de inventarissen opgenomen voorwerpen te controleren en de inventarissen daaraan aan te passen.

* **Artikel 19** van de Monumentenwet bepaalde dat de toelating van de Koning, na advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, vereist was voor de **restauratie, het herstel of de vervreemding** van geïnventariseerde voorwerpen. Het Koninklijk Besluit dat de vervreemding toeliet, kon een **recht van voorkoop** ten gunste van de openbare verzamelingen van het Rijk bevatten. Het bestuur of de instelling die een geïnventariseerd voorwerp in zijn bezit had, mocht er slechts - al dan niet tijdelijk - afstand van doen na eensluidend advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen.²⁶

* Indien een geïnventariseerd voorwerp zonder de hierboven vermelde toelating van de Koning vervreemd werd, was de vervreemding krachtens **artikel 20** nietig. Zowel de vordering tot nietigverklaring van de vervreemding als de vordering tot opeising van het vervreemde voorwerp was onverjaarbaar.

* **Artikel 23** van de Monumentenwet bepaalde ten slotte dat bij elk vonnis tot veroordeling bevel tot herstel van de geïnventariseerde voorwerpen in hun oorspronkelijke staat moest worden gegeven of dat de werken die nodig waren om de voorwerpen in de mate van het mogelijke hun vroegere uitzicht terug te geven, uitgevoerd moesten worden op kosten van de veroordeelde, onverminderd de schadeloosstelling.

Opgemerkt dient te worden dat de Monumentenwet een reeks ‘moderne’ beschermingsbepalingen bevatte, vernieuwend voor de periode waarin ze tot stand kwam. Het recht van voorkoop is vandaag ingeschreven in de regelgeving van de Franse Gemeenschap²⁷, het herstel in de oorspronkelijke toestand bestaat nog steeds in de Vlaamse regelgeving.²⁸

2.3.1.3. Evaluatie

De Monumentenwet voorzag zowel in de bescherming van het onroerend cultureel erfgoed als in de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Enkel het luik met betrekking tot het onroerend cultureel erfgoed werd in de praktijk omgezet. De regeling voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed is, bij gebrek aan uitvoeringsbesluiten, steeds dode letter gebleven.

²⁵ Artikel 21, 5° van de Monumentenwet bepaalde dat diegene die kwaadwillig verzuimt een dergelijke kennisgeving te doen, gestraft werd met een boete van 1.000 tot 10.000 BEF.

²⁶ Diegene die de verbodsbepalingen van artikel 19 overtrad, werd gestraft met een boete van 1.000 tot 10.000 BEF. Dezelfde straf kreeg diegene die, hoewel hij er de herkomst van kende, in het bezit kwam van een roerend goed waarvan de vervreemding verboden is, en diegene die bemiddelaar was bij de verkoop.

²⁷ Artikel 21 van het Decreet van de Franse Gemeenschap van 11 juli 2002. Voor een bespreking van dit decreet wordt verwezen naar paragraaf 3.2. van dit hoofdstuk.

²⁸ Artikel 25 van het Decreet van 24 januari 2003. Voor een bespreking van dit decreet wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2. van dit hoofdstuk.

De Monumentenwet is grotendeels opgeheven en vervangen door recentere regelgeving:

- Wat de in het Vlaams Gewest gelegen monumenten, stads- en dorpsgezichten betreft: opheffing en vervanging door het Decreet van 3 maart 1976.²⁹
- Wat de in het Vlaams Gewest gelegen landschappen betreft: opheffing en vervanging door het Decreet van 16 april 1996³⁰.
- Wat de roerende goederen in overheidsbezit betreft: opheffing en vervanging door het Decreet van 17 november 1982, dat op zijn beurt opgeheven is door het Decreet van 24 januari 2003.

2.3.2. Het Decreet van 17 november 1982 houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium

2.3.2.1. Situering

Met het **Decreet van 17 november 1982**³¹ kreeg het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap een beschermingsregeling die in de plaats kwam van de in de Monumentenwet van 1931 ingeschreven regeling.³² Het decreet beoogde de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, en kon slaan op openbaar bezit of privé-bezit was.

Tot het **roerend cultureel erfgoed**³³ van de Vlaamse Gemeenschap behoorden de roerende voorwerpen en verzamelingen, niet onroerend door bestemming, waarvan de bescherming voor de Vlaamse Gemeenschap van algemeen belang is omwille van hun artistieke, kunsthistorische, oudheidkundige, historische, industrieel-archeologische, volkskundige, wetenschappelijke of algemeen sociaal-culturele waarde.³⁴

²⁹ Met uitzondering van de artikelen 4, eerste lid, 5 (onteigening ten algemene nutte) en 16 (verbod op reclamepanelen)

³⁰ Decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg, *B.S.* 21 mei 1996, zoals gewijzigd.

³¹ Decreet van 17 november 1982 houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium, *B.S.* 4 maart 1983.

³² De decreetgever drukte in de parlementaire voorbereiding van het Decreet van 3 maart 1976 zijn intentie uit om – naast een regeling voor de bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten – regelingen uit te werken voor de bescherming van landschappen en de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Via het Decreet van 17 november 1982 kreeg het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap een beschermingsregeling. Het duurde echter twintig jaar vooraleer de in het Vlaams Gewest gelegen landschappen met het Decreet van 16 april 1996 een beschermingsregeling kregen die in de plaats kwam van de regeling in de Monumentenwet van 1931. De bespreking van dit decreet valt buiten het bestek van deze studie.

³³ Het decreet spreekt van ‘roerend cultureel patrimonium’. Met het oog op een consequent gebruik van begrippen wordt hieronder echter gesproken van ‘roerend cultureel erfgoed’.

³⁴ Artikel 2, 4° van het Decreet van 17 november 1982. Tijdens de voorbereidende werkzaamheden van het decreet (Voorstel van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium in privé- en overheidsbezit, *Parl. St. Vl. R.*, 1981-82, nr. 23/3, 4) werd meermaals gepleit voor een interpretatie van het begrip ‘roerend cultureel erfgoed’ in de zin van het begrip ‘culturele goederen’ in artikel 1 van de Overeenkomst van 14 november 1970 betreffende de maatregelen te nemen voor het verbieden en beletten van de invoer, uitvoer en het vervoer van onwettige eigendom van culturele goederen en in de zin van de Waverley-criteria, die destijds in Groot-Brittannië werden gehanteerd om de uitvoer van een bepaald werk te verhinderen. Deze criteria waren de volgende:

- Het goed is zodanig verbonden met de geschiedenis en het nationale leven dat zijn vertrek een verlies zou betekenen.
- Het goed is van buitengewone esthetische waarde.
- Het goed is van uitzonderlijke betekenis voor de studie van een tak van de kunst, het onderwijs of de geschiedenis.

Het decreet was van toepassing op het roerend cultureel erfgoed in overheidsbezit, met name de voorwerpen of verzamelingen die eigendom zijn van publiekrechtelijke rechtspersonen. De voorwerpen of verzamelingen die eigendom zijn van musea, bibliotheken en archieven van het Rijk en van de Vlaamse Gemeenschap, waren echter uitdrukkelijk uitgesloten van het toepassingsgebied van het decreet.³⁵

Het decreet was enkel van toepassing op het roerend cultureel erfgoed in privé-bezit, met name de voorwerpen of verzamelingen die eigendom zijn van natuurlijke personen of privaatrechtelijke rechtspersonen, wanneer de eigenaar uitdrukkelijk om de toepassing van de bepalingen van het decreet verzocht.³⁶

2.3.2.2. Beschermingsbepalingen met betrekking tot het roerend cultureel erfgoed

Het Decreet van 17 november 1982 voorzag in de mogelijkheid om voorwerpen en – ook toen reeds – verzamelingen die deel uitmaakten van het roerend cultureel erfgoed, te beschermen.

De beschermingsprocedure verliep in twee fasen:

- In een eerste fase werden de roerende goederen ingeschreven op een ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare voorwerpen en verzamelingen.
- In een tweede fase werden de roerende goederen ingeschreven op de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.

2.3.2.2.1. Het ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare voorwerpen en verzamelingen

2.3.2.2.1.1. Procedure

De Vlaamse Executieve was belast met het opstellen van **ontwerpen van lijst** van voorwerpen en verzamelingen die tot het roerend cultureel erfgoed in overheidsbezit behoorden. Deze ontwerpen van lijst werden met redenen omkleed en vermeldden de algemene en bijzondere beschermingsvoorschriften.

Een ontwerp van lijst moest betekend worden aan de houders of bezitters van de voor bescherming vatbare voorwerpen en verzamelingen, en aan de gemeente of provincie waar de voorwerpen of verzamelingen zich bevonden. De houders of bezitters dienden op eigen verantwoordelijkheid binnen tien dagen na de betekening van het ontwerp van lijst de eigenaars van de betreffende voorwerpen en verzamelingen te verwittigen.

De eigenaars, bezitters en houders van de betreffende voorwerpen en verzamelingen konden binnen dertig dagen na betekening van het ontwerp van lijst hun opmerkingen en bezwaren indienen bij de Vlaamse Executieve. De betrokken gemeenten en provincies konden binnen dezelfde termijn hun advies meedelen. Bij ontstentenis van antwoord binnen de gestelde termijn werden de eigenaars, bezitters, houders, gemeenten en provincies geacht in te stemmen met het ontwerp van lijst.³⁷

³⁵ Artikelen 1 en 2, 6° van het Decreet van 17 november 1982. Bedoelde verzamelingen worden geacht voldoende beschermd te zijn.

³⁶ Artikelen 2, 5° en 32 van het Decreet van 17 november 1982.

³⁷ Artikel 5 van het Decreet van 17 november 1982. De Rijksdienst, de Koninklijke Commissie gehoord, brengt bij de Executieve verslag uit over de gemaakte opmerkingen, bezwaren en adviezen.

Het ontwerp van lijst verviel van rechtswege voorzover het in de periode van één jaar vanaf betekening ervan geen aanleiding gegeven had tot inschrijving op de hierna te bespreken lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.³⁸

2.3.2.2.1.2. Beschermingsbepalingen

Vanaf de betekening van het ontwerp van lijst moesten de voor bescherming vatbare voorwerpen en verzamelingen *in situ* worden **bewaard**. Al wie dergelijke voorwerpen of verzamelingen in bewaring had, moest het verlies, de vernietiging, de beschadiging of vervreemding ervan onmiddellijk melden aan de Vlaamse Executieve.³⁹

Wie verzuimde deze verplichting na te komen, werd gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 – 50.000 BEF, of met één van deze straffen.⁴⁰

De daartoe door de Vlaamse Executieve afgevaardigde leden van de Koninklijke Commissie en de daartoe door de Vlaamse Executieve afgevaardigde ambtenaren hadden, wat het roerend cultureel erfgoed in overheidsbezit betreft, toegang tot de plaatsen waar de voor bescherming vatbare voorwerpen en verzamelingen zich bevonden, om er de nodige vaststellingen te verrichten in verband met de bescherming en het wetenschappelijk onderzoek.⁴¹

2.3.2.2.2. De lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap

2.3.2.2.2.1. Procedure

De Vlaamse Executieve was belast met het opstellen en aanvullen van een **lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap**. Die lijst, vastgesteld bij besluit van de Vlaamse Executieve, werd met redenen omkleed en vermeldde de algemene en bijzondere beschermingsvoorschriften.

De lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap moest betekend worden aan de eigenaars, bezitters of houders van de op de lijst voorkomende voorwerpen en verzamelingen, alsook aan de betrokken gemeenten en provincies. De houders of de bezitters dienden op eigen verantwoordelijkheid binnen tien dagen na de betekening van de lijst de eigenaars van de betreffende voorwerpen en verzamelingen te verwittigen.

De lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap had rechtskracht vanaf de datum van betekening ervan.⁴²

De Vlaamse Executieve besliste over de opheffing of wijziging van het besluit tot bescherming van een voorwerp of verzameling, nadat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en de Raad van Advies voor de Musea gehoord waren.⁴³

³⁸ Artikel 6, lid 3 van het Decreet van 17 november 1982.

³⁹ Artikel 4 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁰ Artikel 28 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴¹ Artikel 9 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴² Artikelen 6 en 7 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴³ Artikel 13 van het Decreet van 17 november 1982.

2.3.2.2.2. Beschermingsbepalingen

De hierna volgende beschermingsbepalingen bleven van toepassing op de beschermde voorwerpen en verzamelingen, in welke handen deze ook overgingen.⁴⁴

* De beschermde voorwerpen en verzamelingen moesten – behoudens machtiging van de Vlaamse Executieve – *in situ* worden bewaard. Ze moesten **in goede staat bewaard** worden, met inachtneming van de algemene en bijzondere beschermingsvoorschriften die erop van toepassing waren. Al wie dergelijke voorwerpen of verzamelingen in bewaring had, moest het verlies, de vernietiging of de beschadiging ervan onmiddellijk melden aan de Vlaamse Executieve.⁴⁵

Wie verzuimde deze verplichtingen na te komen, werd gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 – 50.000 BEF, of met één van deze straffen.⁴⁶

* De Vlaamse Executieve moest de algemene voorwaarden inzake **bruikleen** in binnen- en buitenland die van toepassing waren op de beschermde voorwerpen en verzamelingen, vaststellen.⁴⁷

Wie deze algemene voorwaarden niet naleefde, werd gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 – 50.000 BEF, of met één van deze straffen.⁴⁸

* De beschermde voorwerpen en verzamelingen mochten slechts worden **vervreemd** mits machtiging van de Vlaamse Executieve, nadat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen gehoord was.⁴⁹

Wie zonder machtiging van de Vlaamse Executieve of in strijd met de daarbij gestelde voorwaarden een voorwerp of verzameling vervreemde, werd gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 – 50.000 BEF, of met één van deze straffen.⁵⁰

* De beschermde voorwerpen en verzamelingen mochten slechts definitief worden **uitgevoerd** mits toelating van de Vlaamse Executieve, nadat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen gehoord was. Onverminderd het bepaalde in de Wet van 16 mei 1960 betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium kon de Vlaamse Executieve de uitvoer van dergelijke voorwerpen en verzamelingen reglementeren en afhankelijk stellen van een voorafgaande vergunning.⁵¹

Ter vergelijking: de Wet van 16 mei 1960 bepaalt dat de Koning ter vrijwaring van het roerend cultureel erfgoed van het land de uitvoer van bepaalde categorieën van roerende culturele goederen die meer dan honderd jaar oud zijn of waarvan de auteurs sinds meer dan vijftig jaar overleden zijn, kan reglementeren en afhankelijk kan stellen van een voorgaande vergunning. De uitvoervergunning kan slechts in uitzonderlijke gevallen geweigerd worden, in het bijzonder wanneer de uitvoer zware schade zou berokkenen aan het cultureel erfgoed van het land. Deze wet is nog steeds van kracht. Ze wordt verderop in dit hoofdstuk besproken.

⁴⁴ Artikel 12 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁵ Artikel 8 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁶ Artikel 28 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁷ Artikel 10 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁸ Artikel 28 van het Decreet van 17 november 1982.

⁴⁹ Artikel 8 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵⁰ Artikel 28 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵¹ Artikel 6, lid 2 van het Decreet van 17 november 1982.

* De beschermde voorwerpen en verzamelingen mochten enkel in een door de Vlaamse Executieve erkend atelier worden **hersteld of gerestaureerd**. Ze mochten enkel worden hersteld of gerestaureerd mits toelating van de Vlaamse Executieve, die elke aanvraag onmiddellijk voor advies aan de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen overmaakte. De Vlaamse Executieve moest de erkenning van deze ateliers regelen.⁵²

Wie zonder toelating van de Vlaamse Executieve of in strijd met de daarbij gestelde voorwaarden een beschermd voorwerp of verzameling herstelde of restaureerde, werd gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 – 50.000 BEF, of met één van deze straffen.⁵³

* De daartoe door de Vlaamse Executieve afgevaardigde leden van de Koninklijke Commissie en de daartoe door de Vlaamse Executieve afgevaardigde ambtenaren hadden, wat het roerend cultureel erfgoed in overheidsbezit betreft, **toegang** tot de plaatsen waar beschermde voorwerpen en verzamelingen zich bevonden, om er de nodige vaststellingen te verrichten in verband met de bescherming en het wetenschappelijk onderzoek.⁵⁴

* De Vlaamse Executieve kon **subsidies** verlenen voor werken aan of ter beveiliging van beschermde voorwerpen en verzamelingen, uitgevoerd door of op initiatief van provinciale en lokale openbare besturen, particulieren of privé-instellingen. De subsidies hadden betrekking op het totale bedrag van de subsidieerbare uitgaven voor werken van instandhouding, onderhoud en herstel.⁵⁵

* De Vlaamse Executieve diende een genummerd **register** van beschermde voorwerpen en verzamelingen aan te leggen. Bij besluit van de Vlaamse Executieve moest de inrichting en de beveiliging van dit register vastgesteld worden. De gegevens van dit register waren vertrouwelijk en mochten niet aan derden, administraties inbegrepen, worden meegedeeld, behoudens akkoord van de eigenaar.⁵⁶

* Op de beschermde voorwerpen en verzamelingen kon een **herkenningsteken** worden aangebracht, nadat het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen was ingewonnen. Het model van dat herkenningsteken moest door de Vlaamse Executieve worden bepaald.

2.3.2.2.3. Specifieke bepalingen met betrekking tot het roerend cultureel erfgoed in privé-bezit

Zoals hierboven reeds vermeld werd, was het decreet enkel van toepassing op het roerend cultureel erfgoed in privé-bezit wanneer de privé-eigenaar uitdrukkelijk om de toepassing van de bepalingen van het decreet verzocht. In dat geval waren meteen alle bepalingen van het decreet van toepassing op de betreffende voorwerpen en/of verzamelingen.

⁵² Artikel 11 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵³ Artikel 28 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵⁴ Artikel 9 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵⁵ Artikel 14, §1 van het Decreet van 17 november 1982. De subsidieregeling is vervat in de artikelen 14 tot 24 van het decreet. De kosten voor werken uitgevoerd aan beschermd roerend cultureel erfgoed, eigendom van het Rijk, de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaams Gewest, worden uitgesloten uit het toepassingsgebied van de subsidieregeling.

⁵⁶ Artikel 25 van het Decreet van 17 november 1982.

Het decreet van 17 november 1982 bevatte enkele bepalingen die specifiek betrekking hadden op het roerend cultureel erfgoed in privé-bezit. Ze betroffen de mogelijke verwerving van dergelijke goederen door de Vlaamse Executieve.

* De Vlaamse Executieve beschikte over een **recht van voorkoop** bij openbare verkoop of verkoop uit de hand van een voorwerp of verzameling dat behoorde tot het roerend cultureel erfgoed en waarvoor door de particuliere eigenaar een beroep werd gedaan op de subsidieregeling. Dit recht van voorkoop kon door de Vlaamse Executieve aan andere overheidsinstanties overgedragen worden.⁵⁷

* Beschermd voorwerpen en verzamelingen mochten in overheidsbezit worden overgedragen ter **vereffening van de belastingen en heffingen** bedoeld in artikel 10 van de Gewone Wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.⁵⁸ Dit artikel leverde een grondslag voor de invoering van het federaal stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken om aan verschuldigde successierechten te voldoen.

2.3.2.3 Evaluatie

Terwijl de Monumentenwet van 1931 louter betrekking had op het roerend cultureel erfgoed in openbaar bezit, was het Decreet van 17 november 1982 eveneens van toepassing op roerend cultureel erfgoed in privé-bezit, wanneer de privé-eigenaar uitdrukkelijk om de toepassing van het decreet verzocht.

Het Decreet van 17 november 1982 bevatte een aantal bepalingen die reeds in de Monumentenwet van 1931 ingeschreven waren, zoals het recht van voorkoop⁵⁹, de vereiste van een machtiging voor vervreemding en voor het uitvoeren van restauratie- en herstellingswerken aan beschermde voorwerpen en verzamelingen, en het herstel in de oorspronkelijke toestand. Er werden tevens enkele nieuwe bepalingen ingevoerd, zoals de verplichting om het voorwerp of de verzameling in goede staat te bewaren en de subsidieregeling voor werken aan beschermde voorwerpen en verzamelingen.

De uitvoeringsbesluiten die nodig waren om het Decreet van 17 november 1982 operationeel te maken, werden nooit genomen. Het decreet is dan ook grotendeels dode letter gebleven.

Voorwerpen en verzamelingen konden echter rechtstreeks op basis van het decreet beschermd worden. Op die manier werden in totaal zes voorwerpen en/of verzamelingen beschermd:

- Antwerpen, architectuurarchief Jules De Roover – privé-bezit.
Op initiatief van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en op verzoek van de eigenaar. (Besluit van 19 augustus 1985)
- Antwerpen, muurschildering afkomstig uit het Huis De Croone – privé-bezit.
Op verzoek van de eigenaar.
(Besluit van 10 september 1986)
- Westerlo-Tongerlo, schilderij Het Laatste Avondmaal – privé-bezit.
Op verzoek van de eigenaar.
(Besluit van 10 september 1986)
- Maaseik, handschrift Codex Eyckensis – overheidsbezit (kerkfabriek).
Op initiatief van het Bestuur voor Monumenten en Landschappen

⁵⁷ Artikel 32 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵⁸ Artikel 26 van het Decreet van 17 november 1982.

⁵⁹ Het recht van voorkoop is echter niet meer opgenomen in het hierna te bespreken Decreet van 24 januari 2003.

- (Besluit van 16 juli 1987)
- Maaseik, Evangelarium – overheidsbezit (kerkfabriek).
Op initiatief van het Bestuur voor Monumenten en Landschappen
(Besluit van 19 juli 1987)
 - As-Niel bij As, Madonna met kind – overheidsbezit (kerkfabriek).
Op initiatief van het Bestuur voor Monumenten en Landschappen.
(Besluit van 16 juli 1998)⁶⁰

Het Decreet van 17 november 1982 werd opgeheven door het hieronder te bespreken Decreet van 24 januari 2003⁶¹. De gevolgen die het laatstgenoemde decreet verbindt aan de opname van een goed of verzameling in de lijst van het roerend cultureel erfgoed, gelden van rechtswege voor de voorwerpen die beschermd zijn op grond van het eerstgenoemde decreet.⁶²

⁶⁰ Bronnen: *Vr. en Antw.* VI. R. 1985-86, 25 augustus 1987, 910-911 (Vr. nr. 296 CAUDRON) en Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St.* VI. R., 2002-03, nr. 1339/1, 33-34.

⁶¹ Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *B.S.* 14 maart 2003.

⁶² Artikelen 27 en 28 van het Decreet van 24 januari 2003.

2.4. Actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest

2.4.1. Inleiding

De actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap resp. het Vlaams Gewest wordt op drie niveaus besproken.

In een eerste deel wordt de bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang besproken. Dat is een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap. Aan bod komt het decreet van 24 januari 2003.

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument, vormt het voorwerp van een tweede deel. Dat is een bevoegdheid van het Vlaams Gewest. Aan bod komen de decreten van 3 maart 1976 en 30 juni 1993.

In een derde deel wordt de bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat niet van uitzonderlijk belang is en evenmin deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument, besproken. Aan bod komen de theorie van het openbaar domein en de Wet van 16 mei 1960.

2.4.2. Het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

2.4.2.1. Situering

Op 24 januari 2003 werd het **Decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang**⁶³ afgekondigd. Dat decreet omvat de bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat omwille van zijn bijzondere archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap behouden moet blijven. Het decreet trad in werking op 24 maart 2003. Hieronder wordt het betreffende decreet ‘Topstukkendecreet’ genoemd.

Het noodzakelijke **uitvoeringsbesluit**⁶⁴ bij het Topstukkendecreet werd afgekondigd op 5 december 2003. Het besluit trad nog diezelfde dag in werking. Hieronder wordt het betreffende besluit ‘Topstukkenbesluit’ genoemd.

2.4.2.2. Toepassingsgebied

Het Topstukkendecreet is van toepassing op het voornaamste roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, zowel in overheidsbezit, in kerkelijk bezit als in privé-bezit.

Het decreet is meer bepaald van toepassing op alle roerende goederen en verzamelingen⁶⁵ die wegens de uitzonderlijke archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of

⁶³ Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *B.S.* 14 maart 2003.

⁶⁴ Besluit van 5 december 2003 de Vlaamse regering ter uitvoering van het Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *B.S.* 6 februari 2004.

wetenschappelijke betekenis ervan binnen de Vlaamse Gemeenschap⁶⁶ behouden moeten worden. Het gaat om alle mogelijke types van voorwerpen, gaande van archeologische voorwerpen en schilderijen tot muziekinstrumenten, archieven, wetenschappelijke instrumenten, etnografische objecten, ...

Ook roerende goederen die integrerend deel uitmaken van een monument, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen, kunnen genieten van het beschermingsregime van het Topstukkendecreet. Het betreft de roerende goederen die beschermd zijn op grond van het Monumentendecreet van 3 maart 1976.⁶⁷ De bepalingen van de artikelen 8 (beschermingsvoorschriften) en 10 (subsidieregeling) van het decreet zijn slechts van toepassing op de betreffende goederen als de Vlaamse regering uitdrukkelijk hierom verzoekt.⁶⁸

In de voorbereidende werken van het Topstukkendecreet werd de volgende verklaring gegeven voor de opname van dergelijke roerende goederen in het toepassingsgebied:

*“Zo heeft het Vlaams Gewest bij ontvreemding/diefstal geen autonoom vorderingsrecht ten aanzien van het goed. Als het goed bovendien ook naar het buitenland wordt gebracht, zijn de actiemogelijkheden voor het Gewest om de terugkeer van het goed te bekomen, beperkt.”*⁶⁹

2.4.2.3. De bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

2.4.2.3.1. De Topstukkenlijst

2.4.2.3.1.1. Samenstelling en organisatie van de Topstukkenlijst

De Vlaamse regering stelt een lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap vast. Deze lijst wordt hieronder ‘Topstukkenlijst’ genoemd.

2.4.2.3.1.1.1. Criteria voor opname in de Topstukkenlijst⁷⁰

Roerende goederen en verzamelingen worden in de Topstukkenlijst opgenomen indien ze aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldoen:

⁶⁵ Artikel 2, 2° van het Topstukkendecreet omschrijft een verzameling als een geheel van roerende goederen die vanuit archeologisch, historisch, cultuurhistorisch, artistiek of wetenschappelijk oogpunt bij elkaar horen.

⁶⁶ Als ‘binnen de Vlaamse Gemeenschap’ in de zin van artikel 2, 6° van het Topstukkendecreet wordt beschouwd: “in het Nederlandse taalgebied of in instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.”

⁶⁷ Decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, *B.S.* 22 april 1976, zoals gewijzigd. Voor de in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gevestigde instellingen die wegens hun activiteiten beschouwd moeten worden uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap, gebeuren de beschermingen op grond van het Brusselse Wetboek van Ruimtelijke Ordening. Voor een bespreking van de beschermingsregeling in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt verwezen naar paragraaf 5.3. van dit hoofdstuk.

⁶⁸ Artikel 3 van het Topstukkendecreet.

⁶⁹ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. VI. R.*, 2002-03, nr. 1339/1, 19-20.

⁷⁰ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. VI. R.*, 2002-03, nr. 1339/1, 8 en “Informatie over de context, de krachtlijnen en de selectiecriteria voor topstukken in het kader van het Topstukkendecreet”, op de pagina Topstukken van de website Cultureel Erfgoed van de Vlaamse overheid: <http://www.wvc.vlaanderen.be/erfgoed/topstukken/index.htm>

- Het roerend goed of de verzameling⁷¹ heeft een archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap.
- Het roerend goed of de verzameling wordt als **zeldzaam en onmisbaar** aangemerkt.

Een roerend goed of een verzameling is zeldzaam indien er weinig andere – gelijke of gelijksoortige – objecten in dezelfde staat binnen de Vlaamse Gemeenschap aanwezig zijn. Zeldzaam is niet noodzakelijk onvervangbaar.

Bv. Het enige in de Vlaamse Gemeenschap gekende kunstwerk van een beroemd en algemeen erkend schilder.

Een roerend goed of een verzameling is onmisbaar indien het ten minste een of meer van de volgende eigenschappen heeft:

- Een bijzondere waarde voor het collectieve geheugen: het roerend goed of de verzameling is een duidelijke herinnering aan onder meer personen, instellingen, gebeurtenissen of tradities die belangrijk zijn voor de cultuur, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening van Vlaanderen.
Bv. Portretten van historisch belangrijke figuren.
- Een schakelfunctie: het roerend goed of de verzameling is een relevante schakel in een ontwikkeling die belangrijk is voor de evolutie van de kunst, de cultuurgeschiedenis, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschapsbeoefening.
Bv. Het eerste werk waarin een kunstenaar een nieuwe richting en stijl instaat.
- Een ijkwaarde: het roerend goed of de verzameling is een belangrijke bijdrage in het onderzoek of de kennis van andere belangrijke objecten van de kunst, de cultuur, de archeologie, de geschiedenis of de wetenschap.
Bv. Het enige gedateerde en/of gesigneerde werk van een meester op basis waarvan men de rest van zijn oeuvre kan toeschrijven en dateren.
- Een bijzondere artistieke waarde: het artistieke belang van het roerend goed of de verzameling in vergelijking met de gekende kunstproductie.⁷²
Bv. Het belangrijkste meesterwerk uit de edelsmeedkunst in Vlaanderen.

Roerende goederen en verzamelingen die opgenomen worden in de Topstukkenlijst, worden **beschermde voorwerpen** genoemd.

2.4.2.3.1.1.2. Organisatie van de Topstukkenlijst

De Topstukkenlijst bestaat uit twee hoofdafdelingen:

- individuele voorwerpen (in het Topstukkendecreet ‘roerende goederen’ genoemd).
- verzamelingen.

Beide hoofdafdelingen worden onderverdeeld in de volgende afdelingen:

- Archeologisch erfgoed
- Historisch erfgoed
- Cultuurhistorisch erfgoed
- Artistiek erfgoed
- Wetenschappelijk erfgoed.⁷³

⁷¹ Artikel 2 van het Topstukkenbesluit bepaalt dat een verzameling op de lijst geplaatst kan worden indien de verzameling als zodanig, of een of meer roerende goederen die een wezenlijk onderdeel van de verzameling uitmaken, voldoen aan de selectiecriteria.

⁷² Artikel 2 van het Topstukkenbesluit.

⁷³ Artikelen 3 en 4 van het Topstukkenbesluit.

De Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur bepaalt in welke afdeling een roerend goed of een verzameling zal worden geplaatst. Indien het in meer dan één afdeling kan worden gerangschikt, is de plaatsing in één afdeling voldoende.⁷⁴

Per individueel voorwerp of verzameling worden vier rubrieken onderscheiden met de volgende gegevens:

- De datum van de voorlopige en definitieve plaatsing op de lijst.
- Een korte beschrijving van het individuele voorwerp of de verzameling.
- Een synthese van de motivatie tot plaatsing op de lijst.
- De bewaarplaats en de eigendomssituatie.⁷⁵

Behoudens voor de roerende goederen of verzamelingen in overheidsbezit worden de gegevens over de bewaarplaats en de eigendomssituatie van de beschermde voorwerpen niet bekendgemaakt.⁷⁶

De Topstukkenlijst wordt op gepaste wijze bijgehouden en beheerd door het Agentschap Kunsten en Erfgoed. Dat agentschap publiceert op de meest gepaste wijze de geactualiseerde lijst, met uitzondering van de gegevens over de bewaarplaats en de eigendomssituatie van de beschermde voorwerpen in privé-bezit.⁷⁷

De geactualiseerde Topstukkenlijst kan geraadpleegd worden op het volgende internetadres: <http://www.wvc.vlaanderen.be/erfgoed/topstukken/lijst.htm>

2.4.2.3.1.1.3. Logica van de Topstukkenlijst

Tijdens de parlementaire werkzaamheden bij de totstandkoming van het Topstukkendecreet werd er gediscussieerd over de stukken die al dan niet opgenomen moeten worden in de Topstukkenlijst. Is het nuttig een absoluut topstuk als het Lam Gods van de Gebroeders Van Eyck (eigendom van het bisdom Gent) op de lijst te plaatsen? Heeft het zin om stukken die reeds toebehoren aan de overheid, op de lijst te plaatsen?

M. VAN HECKE meende, tijdens de bespreking van het ontwerp van decreet in de Commissie voor Cultuur, dat de Topstukkenlijst eerder beperkt zou moeten zijn, en gefocust op privé-collecties.⁷⁸ Tijdens de bespreking van het ontwerp van decreet in de plenaire vergadering voegde ze eraan toe dat als de overheid een degelijke bescherming wil bieden bij het verhandelen van topstukken, de lijst ruimer moet zijn. Indien het de bedoeling is de lijst in het buitenland te publiceren, moeten ook de absolute topstukken zoals het Lam Gods op de lijst staan.⁷⁹

⁷⁴ Artikel 5 van het Topstukkenbesluit.

⁷⁵ Artikelen 6 en 7 van het Topstukkenbesluit.

⁷⁶ Artikel 8 van het Topstukkenbesluit.

⁷⁷ Artikel 9 van het Topstukkenbesluit.

⁷⁸ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. VI. R.*, 2002-03, nr. 1339/3, 7.

⁷⁹ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Hand. VI. R.*, 2002-03, 15 januari 2003, 7.

2.4.2.3.1.2. Voorlopige opname in de Topstukkenlijst⁸⁰

Op eigen initiatief of op voorstel van de Raad voor het Behoud van het Roerend cultureel Erfgoed⁸¹ gaat de Vlaamse regering bij besluit over tot de voorlopige opname van roerende goederen en/of verzamelingen in de Topstukkenlijst. Bij het Besluit van de Vlaamse regering wordt de samenstelling van de daarin opgenomen verzamelingen gevoegd.

De beslissing tot voorlopige opname wordt bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

Voor de voorlopige opname van een roerend goed of een verzameling in de Topstukkenlijst is in de volgende gevallen de instemming van de eigenaar vereist:

- Het roerend goed of de verzameling is eigendom van de vervaardiger ervan.
- Het roerend goed of de verzameling is minder dan vijf jaar geleden binnen de Vlaamse Gemeenschap gebracht.
- Het roerend goed of de verzameling is eigendom van de persoon die het binnen de Vlaamse Gemeenschap heeft gebracht of die het binnen vijf jaar nadat het binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht, heeft verworven, met of zonder tegenprestatie. Is die eigenaar een rechtspersoon, dan is zijn instemming niet meer vereist na het verstrijken van een termijn van dertig jaar vanaf het ogenblik waarop het roerend goed of de verzameling binnen de Vlaamse Gemeenschap is gebracht.⁸²

De Vlaamse regering brengt de eigenaars onmiddellijk op de hoogte van de voorlopige opname. Indien de Vlaamse regering de eigenaar niet kent, schrijft ze de bezitter of de houder aan. Indien de Vlaamse regering noch de eigenaar, noch de bezitter, noch de houder kent, schrijft ze een derde persoon aan van wie ze vermoedt dat hij bekend is met de eigendomsrechtelijke situatie van het roerend goed of de verzameling.

De aangeschreven eigenaar, bezitter of houder brengt zonder uitstel en uiterlijk twintig dagen na kennisgeving door de Vlaamse regering, naargelang het geval, de eigenaar, de bezitter of

⁸⁰ Artikel 5, §§ 1 tot 4 van het Topstukkendecreet.

⁸¹ Artikel 4 van het Topstukkendecreet voorziet in de oprichting van een Raad voor het behoud van het roerend cultureel erfgoed. De samenstelling en de werking van de Raad wordt geregeld door de artikelen 10 tot 20 van het Topstukkenbesluit.

De Raad adviseert de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur over de toepassing van het Topstukkendecreet, over de samenstelling van de lijst van het roerend cultureel erfgoed en over de toestemming om fysische ingrepen op een beschermd voorwerp uit te voeren. De Raad verricht verder alle werkzaamheden en taken die hem bij of krachtens het decreet worden opgedragen.

De Raad is samengesteld uit negen leden, onder wie een voorzitter en een ondervoorzitter. De Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur benoemt de voorzitter, de ondervoorzitter en de andere leden op basis van hun expertise op het vlak van het roerend cultureel erfgoed.

Momenteel is de Raad als volgt samengesteld: de heer Till-Holger Borchert (voorzitter); de heer Ludo Collin; mevrouw Martine De Reu (ondervoorzitter); de heer Patrick Derom; Mevr. Dora Janssen; Mevr. Elsje Janssen; de heer Mark Fierlafijn; de heer Jan Pincket; de heer Leon Smets (Ministerieel Besluit van 1 juni 2004, B.S. 22 juni 2004).

Het secretariaat van de Raad wordt waargenomen door de administratieve dienst, bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed.

⁸² Artikel 6 van het Topstukkendecreet. Deze bepaling wil de invoer en de herinvoer van belangrijke cultuurgoederen aanmoedigen door de invoerder of de onmiddellijke verwerver een garantie van ongestoorde eigendom te bieden. Zonder een dergelijke garantie zou de weerstand tegen een dergelijke invoer of herinvoer veel groter zijn en zou de eigenaar en in een aantal gevallen allicht van afzien uit angst dat zijn goed door de directe toepassing van de beschermingswetgeving geïmmobiliseerd zou worden. Zie het ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St.* VI. Parl. 2002-2003, nr. 1339/1, 25.

de houder op de hoogte van de voorlopige opname. De derde persoon brengt zo spoedig mogelijk de eigenaar, bezitter of houder op de hoogte. Hij bezorgt de Vlaamse regering een afschrift van zijn kennisgeving.

De eigenaar, bezitter of houder die verzuimt deze verplichting na te komen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en een geldboete van 100 - 100.000 euro, of met één van deze straffen alleen.⁸³

Tot twee maanden vanaf de kennisneming van de aanschrijving, of minstens vanaf de dag van de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad, wanneer die eerder gebeurt dan de kennisneming, kunnen de eigenaars, bezitters en houders hun respectievelijke standpunten over de opname van het roerend goed of de verzameling in de lijst meedelen. Deze mededeling gebeurt schriftelijk.

De Raad voor het behoud van het roerend cultureel erfgoed brengt binnen zes maanden na de kennisgeving door de Vlaamse regering, op basis van de ingewonnen informatie en rekening houdend met de meegedeelde standpunten, een met redenen omkleed advies uit over de definitieve opname van het roerend goed of de verzameling in de Topstukkenlijst.

De gevolgen van de voorlopige opname in de Topstukkenlijst vervallen indien de roerend goederen en/of verzamelingen binnen negen maanden na de bekendmaking van de voorlopige opname in het Belgisch Staatsblad niet definitief in de lijst zijn opgenomen.⁸⁴

Bij **Ministerieel Besluit van 17 juni 2004**⁸⁵ werd beslist tot voorlopige opname van een 75 roerende goederen en 12 verzamelingen in de Topstukkenlijst. Het betreft de topstukken van de 17de-eeuwse Beeldende Kunsten.

Bij **Ministerieel Besluit van 18 juli 2006**⁸⁶ werd beslist tot voorlopige opname van 90 roerende goederen in de Topstukkenlijst. Het betreft de topstukken van de Schone Kunsten (1789-1950).

Er werden proeflijsten opgesteld voor het technisch, wetenschappelijk en industrieel erfgoed, het muzikaal erfgoed, het kerkelijk erfgoed, het archivalisch en documentair erfgoed en de Vlaamse Primitieven (1350-1550).

*2.4.2.3.1.3. Definitieve opname in de Topstukkenlijst*⁸⁷

De Vlaamse regering gaat binnen negen maanden na de bekendmaking van de voorlopige opname in het Belgisch Staatsblad bij besluit over tot de definitieve opname van roerende goederen en/of verzamelingen in de Topstukkenlijst. Bij het Besluit van de Vlaamse regering wordt de samenstelling van de daarin opgenomen verzamelingen gevoegd.⁸⁸

⁸³ Artikel 22 van het Topstukkendecreet. In noodsituaties hoeft de eigenaar, gebruiker of houder zich niet aan deze verplichting te houden.

⁸⁴ In de parlementaire voorbereiding van het Topstukkendecreet wordt niet verantwoord waarom gekozen werd voor deze termijn van negen maanden.

⁸⁵ Ministerieel Besluit van 17 juni 2004 tot voorlopige opname van roerende goederen en verzamelingen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 24 augustus 2004.

⁸⁶ Ministerieel Besluit van 18 juli 2006 tot voorlopige opname van roerende goederen en verzamelingen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 18 augustus 2006.

⁸⁷ Artikel 5, § 5 van het Topstukkendecreet.

⁸⁸ Artikel 5, § 5 van het Topstukkendecreet bepaalt dat de definitieve omschrijving van een verzameling nooit uitgebreider kan zijn dan de voorlopige omschrijving die gebeurde bij voorlopige opname in de lijst van het

De beslissing tot definitieve opname wordt bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

De instemming van de eigenaar is in een aantal gevallen vereist voor de definitieve opname van een roerend goed of een verzameling in de Topstukkenlijst. Deze gevallen zijn identiek aan de gevallen waarin de instemming van de eigenaar vereist is voor de voorlopige opname van een roerend goed of verzameling in de Topstukkenlijst.

De kennisgeving aan de eigenaars, bezitters en houders gebeurt op dezelfde wijze als in de procedure tot voorlopige opname in de Topstukkenlijst.

Bij **Ministerieel Besluit van 18 maart 2005**⁸⁹ werd beslist tot definitieve opname van 65 roerende goederen en 9 verzamelingen in de Topstukkenlijst. Het betreft de topstukken van de 17de-eeuwse Beeldende Kunsten. Er dient opgemerkt te worden dat een aantal roerende goederen en verzamelingen die bij Ministerieel Besluit van 17 juni 2004 voorlopig opgenomen werden in de Topstukkenlijst, niet definitief in de lijst werden opgenomen.

De topstukken van de Schone Kunsten (1789-1950) werden nog niet definitief opgenomen in de Topstukkenlijst.

*2.4.2.3.1.4. Schraping van een goed of verzameling van de Topstukkenlijst*⁹⁰

De Vlaamse regering kan, nadat ze de Raad voor het behoud van het roerend cultureel erfgoed gehoord heeft, een beschermd voorwerp van de Topstukkenlijst **schrappen** of roerende goederen uit de samenstelling van een in de lijst opgenomen verzameling schrappen. De schrappingsprocedure verloopt op dezelfde manier als de procedure van de definitieve opname in de Topstukkenlijst.

2.4.2.3.1.5. Beschermingsbepalingen

Vanaf de kennisneming van de aanschrijving door de eigenaars, bezitters of houders, of minstens vanaf de dag van de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van de voorlopige

roerend cultureel erfgoed. Indien een uitbreiding van de omschrijving niettemin wenselijk wordt geacht, moet voor deze uitbreiding een nieuwe voorlopige opname gebeuren.

⁸⁹ Ministerieel Besluit van 18 maart 2005 tot definitieve opname van roerende goederen en verzamelingen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, *B.S.* 26 april 2005.

⁹⁰ Artikel 5, § 6 van het Topstukkendecreet. Enkele voorbeelden van situaties waarbij schrapping moet worden overwogen, zijn:

- De bescherming van een volledige verzameling is niet meer noodzakelijk of verantwoord.
- Wetenschappelijk onderzoek brengt nieuwe gegevens aan het licht, waaruit blijkt dat bepaalde stukken die mee met de verzameling beschermd werden, in feite niet tot de historische collectie behoren die men initieel wenste te beschermen.
- Uit een expertise blijkt dat het aandeel van de toevoegingen en/of oude restauraties groter is dan aanvankelijk gedacht. Het beschermd voorwerp heeft daardoor op onomkeerbare wijze zijn oorspronkelijk geheel gedeeltelijk verloren.
- Het beschermd voorwerp verliest zijn zeldzaam karakter ten gevolge van de invoer of ontdekking van meerdere gelijkaardige, beter bewaarde objecten.
- Het beschermd voorwerp heeft aan belang en waarde ingeboet en wordt daardoor niet langer ervaren als een essentieel onderdeel van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.
- De ontdekking dat een beschermd voorwerp in feite niet van de hand van de meester is aan wie men het toeschreef, maar slechts van een navolger.

(Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. VI. R.*, 2002-03, nr. 1339/1, 22-23.)

opname in de Topstukkenlijst, wanneer die eerder gebeurt dan de kennisneming, vallen de roerende goederen en verzamelingen die als voorlopige maatregel in de lijst van het roerend cultureel erfgoed zijn opgenomen, onder de bescherming van het decreet.

- De eigenaars, bezitters en houders van beschermde voorwerpen zijn ertoe gehouden ze **in goede staat te bewaren**, met inachtneming van de algemene en bijzondere beschermingsvoorschriften die erop van toepassing zijn.

Wie verzuimt deze verplichting na te komen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en een geldboete van 100 – 100.000 euro, of met één van deze straffen alleen.⁹¹

De algemene beschermingsvoorschriften zijn vastgesteld door het Topstukkenbesluit. De eigenaars, bezitters en houders van beschermde voorwerpen zijn ertoe gehouden om als een goede huisvader het verval of de beschadiging ervan te voorkomen, onder meer door:

- Het tijdig nemen van maatregelen om een geschikte en stabiele bewaaromgeving voor de beschermde voorwerpen te garanderen, zoals door gepaste klimaatregeling, door het vermijden van water- en lichtschade en door het weren van stof, ongedierte en schimmels.
- Het nemen van de nodige beveiligingsmaatregelen en veiligheidsvoorzieningen, zoals brand- en inbraakpreventie, regelmatig nazicht op het onderhoud, voorzieningen tegen breuk-, stoot- of andere schade bij de opberging of presentatie, de nodige voorzichtigheid en zorgvuldigheid bij verplaatsing, verpakking en transport.
- Elke schade naar aanleiding van eventuele wijziging van de bewaarplaats, alsook alle wijzigingen in de fysische staat van het beschermde voorwerp te melden.
- Geen fysische ingrepen op de beschermde voorwerpen uit te voeren of te laten uitvoeren, tenzij voor die ingrepen vooraf toestemming werd verleend door de Vlaamse regering.⁹²

Bij de voorlopige of definitieve opname van een roerend goed of een verzameling in de Topstukkenlijst kan de Vlaamse regering tevens bijzondere beschermingsvoorschriften vaststellen. In geval van tegenstrijdigheid tussen de algemene en de bijzondere beschermingsvoorschriften hebben deze laatste voorrang.⁹³

- Een **fysische ingreep**⁹⁴ in een beschermd voorwerp is enkel toegestaan mits voorafgaande toestemming van de Vlaamse regering, na de Raad voor het behoud van het roerend cultureel erfgoed gehoord te hebben. De Vlaamse regering kan aan de toestemming ook bijzondere voorwaarden verbinden.

⁹¹ Artikel 22 van het Topstukkendecreet. In noodsituaties hoeft de eigenaar, gebruiker of houder zich niet aan deze verplichting te houden.

⁹² Artikel 23 van het Topstukkenbesluit.

⁹³ Artikel 8 van het Topstukkendecreet. Artikel 1 van het Besluit van 17 november 1993 bevat eenzelfde bepaling voor beschermde monumenten en stads- en dorpsgezichten.

⁹⁴ Tijdens de parlementaire werkzaamheden werd het begrip ‘fysische ingrepen’ gedefinieerd: “handelingen die ingrijpen in de materiële substantie van het beschermde voorwerp, hetzij door toevoeging van producten of materialen, hetzij door wijziging van een of meer elementen, behorend tot de materiële substantie van het beschermde voorwerp.” (Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St.* VI. R., 2002-03, nr. 1339/1, 24). Deze omschrijving werd overgenomen in artikel 24 van het Topstukkenbesluit.

De Vlaamse regering heeft de procedure voor het verlenen van toestemming voor een fysieke ingreep bepaald in het Topstukkenbesluit.⁹⁵

De Vlaamse regering kan de voorgenomen fysieke ingreep verbieden indien ze van oordeel is dat die in strijd is met de algemene en/of bijzondere beschermingsvoorschriften of dat deze ingreep het beschermde voorwerp een onherstelbare schade zou berokkenen.

Wie zonder toestemming van de Vlaamse regering een fysieke ingreep doet of nalaat de opgelegde voorwaarden na te leven, wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en een geldboete van 100 – 100.000 euro, of met één van deze straffen alleen.⁹⁶

In noodsituaties kan de eigenaar, gebruiker of houder dringende en voorlopige maatregelen nemen, zonder dat hij daarvoor de voorafgaande toestemming van de Vlaamse regering moet vragen. Deze ingrepen moeten onmiddellijk gemeld worden aan de Vlaamse regering.⁹⁷

- De eigenaar, bezitter of houder van een beschermd voorwerp die **aan een derde rechten** op dat voorwerp wil **toekennen**, moet hem op de hoogte brengen van het feit dat het om een beschermd voorwerp gaat. Overeenkomsten die gesloten zijn in strijd met deze bepaling, zijn van rechtswege nietig.⁹⁸

- De eigenaar, bezitter of houder van een beschermd voorwerp is ertoe gehouden de Vlaamse regering op de hoogte te brengen van de eventuele **wijziging van de bewaarplaats**, van de **verdwijning** of het **tenietgaan**, alsook van alle wijzigingen in de fysieke staat en het rechtsstatuut van het beschermde voorwerp, ook indien die niet te wijten zijn aan enige handeling van hem.⁹⁹

Wie verzuimt deze verplichting na te komen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en een geldboete van 100 – 100.000 euro, of met één van deze straffen alleen.¹⁰⁰

- De kosten voor conservatie en restauratie van definitief beschermde voorwerpen komen in aanmerking voor **subsiëring**.¹⁰¹

De subsidie komt toe aan de eigenaar, bezitter of houder van het definitief beschermde voorwerp die de kosten van bepaalde conservatie- of restauratiewerken aan dat voorwerp draagt, en die voldoet aan een aantal voorwaarden.¹⁰²

Het gaat met name om werkzaamheden die uit het oogpunt van conservatie of restauratie noodzakelijk zijn en waarvoor een toestemming werd verleend door de Vlaamse regering. Dringende en voorlopige maatregelen die genomen worden in noodsituaties, komen in aanmerking voor subsidiëring voorzover ze noodzakelijk waren voor het loutere behoud van het beschermde voorwerp.¹⁰³

⁹⁵ Zie artikel 24 van het Topstukkenbesluit.

⁹⁶ Artikel 22 van het Topstukkendecreet.

⁹⁷ Artikel 9, §§ 1 en 2 van het Topstukkendecreet.

⁹⁸ Artikel 9, § 3 van Topstukkendecreet.

⁹⁹ Artikel 9, § 4 van het Topstukkendecreet.

¹⁰⁰ Artikel 22 van het Topstukkendecreet. In noodsituaties hoeft de eigenaar, gebruiker of houder zich niet aan deze verplichting te houden.

¹⁰¹ Artikel 10 van het Topstukkendecreet.

¹⁰² De subsidie is niet cumuleerbaar met andere bijdragen, subsidies of premies die met dezelfde bestemming worden toegekend door de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten.

¹⁰³ Artikel 27 van het Topstukkenbesluit.

Onder conservatiewerken wordt verstaan: “het geheel van maatregelen en handelingen dat erop gericht is de bewaringstoestand van een object te stabiliseren en verder verval te verhinderen of te vertragen.”

Onder restauratiewerken wordt verstaan: “het geheel van handelingen dat een beschadigd of gedeeltelijk verloren gegaan object in een vooraf gedefinieerde toestand terugbrengt. Daarbij wordt rekening gehouden met de oorspronkelijke en door de maker bedoelde verschijningsvorm, alsook met de natuurlijke veroudering.”¹⁰⁴

Werkzaamheden die tot doel hebben beschermde voorwerpen in goede staat te bewaren, maar die niet als conservatie- of restauratiewerken zijn aangemerkt, komen niet in aanmerking voor subsidiëring.¹⁰⁵

Er kan geen subsidie worden toegekend aan de Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de openbare instellingen die onder hun toezicht staan, met uitzondering van de onderwijsinstellingen. De provinciale en lokale openbare besturen, en de openbare instellingen die onder hun toezicht staan, kunnen wel voor subsidie in aanmerking komen.

Het Topstukkenbesluit bepaalt de aard van de subsidiabele kosten (artikel 30), de procedure voor het verkrijgen en uitbetalen van de subsidie (artikelen 31 tot 35 en 41), het subsidiepercentage (artikelen 36 tot 40) en de terugbetaling van het geheel of een gedeelte van het subsidiebedrag indien het voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht of verkocht wordt aan de Vlaamse Gemeenschap of een derde persoon (artikel 42).

2.4.2.3.2. Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van beschermde voorwerpen

2.4.2.3.2.1. Toestemming van de Vlaamse regering

Het is verboden een beschermd voorwerp tijdelijk of definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap¹⁰⁶ te brengen zonder de toestemming van de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur. Dit blijkt uit artikel 11 van het Topstukkendecreet. De eigenaar van een dergelijk voorwerp moet bijgevolg een **aanvraag tot toestemming** om een beschermd voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, indien bij de administratieve dienst, bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed.

Artikel 44 van het Topstukkenbesluit bepaalt de formele en inhoudelijke vereisten waaraan de aanvraag moet voldoen.

De aanvraag moet steeds de volgende gegevens bevatten:

- De naam en het adres van de aanvrager
- De identificatie van het beschermde voorwerp, met expliciete verwijzing naar de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap.

Indien de aanvrager het beschermde voorwerp tijdelijk buiten de Vlaamse Gemeenschap wil brengen, moet de aanvraag daarenboven de volgende gegevens bevatten:

- De redenen waarom de aanvrager het beschermde voorwerp tijdelijk buiten de Vlaamse Gemeenschap wil brengen, alsook de overeenkomsten die daar eventueel betrekking op hebben.
- De tijdelijke bewaarplaats van het beschermde voorwerp.

¹⁰⁴ Artikel 28 van het Topstukkenbesluit.

¹⁰⁵ Artikel 29 van het Topstukkenbesluit.

¹⁰⁶ Als ‘buiten de Vlaamse Gemeenschap’ in de zin van artikel 2, 7° van het Topstukkendecreet wordt beschouwd: “buiten het Nederlandse taalgebied en buiten de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.”

- De periode waarvoor de toestemming wordt gevraagd.
- De geboden garanties voor het behoud in goede staat, alsook voor de terugkeer van het beschermde voorwerp.

De niet-naleving van de opgelegde formele en inhoudelijke vereisten heeft de onontvankelijkheid van de aanvraag tot gevolg. De administratieve dienst, bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed zendt de onontvankelijke aanvraag binnen vijftien werkdagen na ontvangst terug naar de aanvrager met vermelding van de reden van onontvankelijkheid.

De Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur geeft of weigert binnen twee maanden na de ontvangst van de aanvraag de toestemming om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen. Hij kan de toestemming aan een aantal voorwaarden onderwerpen die echter nooit van dien aard mogen zijn dat ze een feitelijk verbod opleggen. De aanvrager wordt op de hoogte gesteld van de beslissing van de minister.

Indien de aanvrager binnen de termijn van twee maanden geen weigering heeft ontvangen, wordt hij geacht de toestemming te hebben verkregen.

Wie zonder toestemming van de Vlaamse regering een beschermd voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap brengt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten minste vier maanden en ten hoogste vijf jaar en een geldboete van 300 – 100.000 euro, of met een van deze straffen alleen.

Deze straffen worden verdubbeld indien:

- De inbreuk gepleegd wordt door een persoon die uit hoofde van zijn beroep of activiteit met betrekking tot het beschermde voorwerp een daad van koophandel stelt of door diegene die bij die verrichting als tussenpersoon optreedt.
- De inbreuk het onmogelijk heeft gemaakt om het beschermde voorwerp op korte termijn binnen de Vlaamse Gemeenschap terug te brengen.¹⁰⁷

2.4.2.3.2.2. *Verwerving van het beschermde voorwerp door de Vlaamse Gemeenschap*

- Indien de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur de toestemming om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, weigert, kan de aanvrager, binnen een maand na ontvangst van de weigering, de Vlaamse regering **verzoeken** om zelf een aanbod te formuleren. De Vlaamse regering kan ook een derde aanstellen om een aanbod te formuleren.¹⁰⁸

- De Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde starten binnen een maand na ontvangst van het verzoek met de aanvrager **onderhandelingen** op over de verwerving van het beschermde voorwerp.

Indien de Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde het verzoek van de aanvrager uitdrukkelijk afgewezen heeft of de onderhandelingen niet aangevat heeft binnen de daarvoor

¹⁰⁷ Artikel 24 van het Topstukkendecreet. In de praktijk is dit vaak een feitenkwestie.

¹⁰⁸ Artikel 12 van het Topstukkendecreet. Deze bepaling houdt de mogelijkheid open om, indien de Vlaamse regering om een of andere reden niet kan of wil aankopen, een instelling of een persoon aan te wijzen die het beschermd voorwerp verwerft. Deze persoon dient dan wel te garanderen na de verwerving het voorwerp niet buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen.

Deze bepaling laat de Vlaamse regering tevens toe om de voorwerpen in kwestie samen met andere partners te verwerven. Op die manier wordt de gedragenheid van dergelijke financieel verrijkende beslissingen vergroot en wordt het engagement ten aanzien van het roerend cultureel erfgoed verruimd.

(Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. VI. R.*, 2002-03, nr. 1339/1, 28).

voorzien termijn, wordt alsnog toestemming verleend om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen. Deze toestemming wordt verleend binnen vijftien dagen na verzending van de beslissing tot afwijzing of na verloop van de termijn.¹⁰⁹

De aanvrager kan de onderhandelingen op elk moment afbreken. Hij brengt dit ter kennis van de Vlaamse regering en, in voorkomend geval, van de door haar aangewezen derde. Deze kennisgeving heeft tot gevolg dat elke aanvraag tot toestemming om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen gedurende een periode van drie jaar onontvankelijk is.¹¹⁰

- De **verwervingsprijs** van het beschermde voorwerp wordt bepaald op basis van de internationale marktwaarde op het moment waarop de Vlaamse regering de aanvraag tot toestemming ontving. Als bovengrens van deze prijs geldt de bij de aanvraag aangegeven waarde van het beschermde voorwerp.

Indien binnen een maand na aanvang van de onderhandelingen geen overeenstemming over de prijs werd bereikt tussen de Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde en de aanvrager, kan de prijs – op verzoek van de meest gerede partij – vastgesteld worden door een college van deskundigen. Dit college bestaat uit drie leden, waarvan één aangesteld wordt door de aanvrager, één door de Vlaamse regering en één in onderling overleg door beide voornoemde leden. Bij gebrek aan overeenstemming wordt het derde lid van dit college – op verzoek van de meest gerede partij – aangesteld door de rechter.

Binnen twee werkdagen na de aanstelling van het college van deskundigen wordt aan het college een dossier overhandigd dat minstens een kopie van het aanvraagdossier bevat, evenals alle nuttige inlichtingen die het college in staat moeten stellen om uitspraak te doen over de internationale marktwaarde van het beschermde voorwerp in kwestie.¹¹¹

Het college neemt kennis van de verklaringen en inlichtingen die de aanvrager en de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur hebben ingediend. Op hun verzoek, of indien het college het zelf nodig acht, hoort het college deze personen of hun vertegenwoordigers. Het college kan hen verzoeken alle nuttige inlichtingen en documenten voor te leggen en, in voorkomend geval, het beschermde voorwerp te tonen.¹¹²

Het college spreekt zich uit over de internationale marktwaarde van het beschermde voorwerp op het moment waarop de Vlaamse regering de aanvraag tot toestemming ontving. Daarbij wordt rekening gehouden met de volgende criteria:

- Vergelijkbare verrichtingen in openbare veilingen of privé-overdrachten waarvan de prijs algemeen bekend is of bekend is bij een van de aangewezen experts.
- De bij de aanvraag aangegeven waarde die als bovengrens geldt.
- Eventuele aanbiedingen, waarbij rekening gehouden wordt met de ernst van het aanbod.

¹⁰⁹ Artikel 13 van het Topstukkendecreet.

¹¹⁰ Artikel 15 van het Topstukkendecreet. Op die manier wordt vermeden dat de Vlaamse regering via een herhaaldelijk ingediende vraag tot toestemming om een beschermd voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen, onder druk gezet wordt om ofwel een aanbod tot verwerving te doen ofwel bij gebrek aan middelen de gevraagde toestemming te geven.

(Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St. Vl. R.*, 2002-03, nr. 1339/1, 29).

¹¹¹ Artikel 45 van het Topstukkenbesluit.

¹¹² Artikel 46 van het Topstukkenbesluit.

- De staat van bewaring van het beschermde voorwerp.
- Elke bijzondere omstandigheid die op de een of andere manier rechtstreeks of onrechtstreeks invloed zou kunnen hebben op de prijsbepaling.¹¹³

Het college brengt binnen een maand na zijn aanstelling zijn beslissing ter kennis van de partijen.

- De Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde brengt binnen tien maanden na ontvangst van het verzoek haar **aanbod** ter kennis van de aanvrager.¹¹⁴

Indien de prijs werd vastgesteld door een college van deskundigen, brengt de Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde haar aanbod uit tegen de prijs die door het college werd vastgesteld.

Indien de Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde binnen de daarvoor voorziene termijn geen aanbod tegen de vastgestelde prijs geformuleerd heeft, of uitdrukkelijk heeft afgezien van een aanbod tegen de vastgestelde prijs, wordt alsnog toestemming verleend om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen. Deze toestemming wordt verleend binnen vijftien dagen na verloop van de termijn of na verzending van de beslissing tot afzien van het aanbod.¹¹⁵

- De aanvrager kan het aanbod van de Vlaamse regering of de door haar aangewezen derde **aanvaarden of afwijzen**.

Hij brengt zijn beslissing tot afwijzing van het aanbod binnen een maand na ontvangst van het aanbod ter kennis van de Vlaamse regering en, in voorkomend geval, van de door haar aangewezen derde. De afwijzing van het aanbod heeft tot gevolg dat elke aanvraag tot toestemming om het beschermde voorwerp buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen gedurende een periode van drie jaar na de kennisgeving van de afwijzing onontvankelijk is.

Indien de aanvrager binnen de daarvoor voorziene termijn zijn beslissing tot afwijzing van het aanbod niet ter kennis brengt van de Vlaamse regering en, in voorkomend geval, van de door haar aangewezen derde, wordt hij geacht het aanbod te hebben aanvaard.¹¹⁶

2.4.2.3.3. Financiering van de verwerving van beschermde voorwerpen: het Topstukkenfonds¹¹⁷

Om de verwerving van beschermde voorwerpen mogelijk te maken, wordt een fonds opgericht, het Topstukkenfonds genaamd.

Dit fonds heeft rechtspersoonlijkheid. Het wordt opgericht als een organisme behorende tot categorie A als bedoeld in de Wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige

¹¹³ Artikel 47 van het Topstukkenbesluit.

¹¹⁴ Artikel 16 van het Topstukkendecreet. Artikel 17, § 1 van datzelfde decreet bepaalt dat de Vlaamse regering de termijn met een periode van maximaal vier maanden kan verlengen indien er ernstige aanwijzingen zijn dat binnen die periode alsnog een aanbod tegen de vastgestelde prijs kan worden geformuleerd door de Vlaamse regering of door een door haar aangewezen derde. De Vlaamse regering brengt de beslissing tot verlenging van de termijn ter kennis van de aanvrager.

¹¹⁵ Artikel 17, § 2 van Topstukkendecreet.

¹¹⁶ Artikel 18 van het Topstukkendecreet.

¹¹⁷ Artikel 19 van het Topstukkendecreet.

instellingen van openbaar nut. De bepalingen van die wet zijn van toepassing op het Topstukkenfonds voorzover er in het decreet niet van wordt afgeweken.

Het Topstukkenfonds heeft tot taak om met zijn middelen de eigendom of de mede-eigendom van beschermde voorwerpen te verwerven in naam en voor rekening van de Vlaamse Gemeenschap.

De middelen van het Topstukkenfonds zijn:

- Dotaties ten laste van de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap.¹¹⁸
- Het eventuele saldo op het einde van het voorgaande begrotingsjaar.
- De opbrengsten van eigen thesauriebeheer en toevallige ontvangsten.
- De terugvorderingen van ten onrechte gedane betalingen.
- Schenkingen en legaten.
- Eventuele middelen vanuit het Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige investeringsuitgaven.

Het Topstukkenfonds is onderworpen aan de beheersbevoegdheid en het gezag van de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur. De leiding, het dagelijks en het financieel beheer van het fonds wordt aan de leidende ambtenaar van de administratieve dienst, bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed gedelegeerd. De leidende ambtenaar kan zijn bevoegdheden subdelegeren aan ambtenaren van niveau A van dezelfde administratieve dienst.¹¹⁹

De Vlaamse regering stelt de nodige diensten, uitrusting, installaties en personeelsleden van haar diensten ter beschikking van het Topstukkenfonds.

Het Topstukkenfonds maakt jaarlijks een begroting op conform de richtlijnen van de Vlaamse regering.¹²⁰

De Vlaamse regering stelt jaarlijks een verslag op over de werking en het beheer van het Topstukkenfonds tijdens het voorbije begrotingsjaar. Dit verslag wordt aan het Vlaams Parlement meegedeeld.

In het Financieringsfonds voor Eenmalige Uitgaven (FFEU) is 2,5 miljoen euro voorzien voor de werking van het Topstukkendecreet. Het is de bedoeling dat dit bedrag in de toekomst overgedragen wordt naar het Topstukkenfonds. In de begroting voor 2006 zijn nog geen middelen voor het Topstukkenfonds ingeschreven.

2.4.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument

2.4.3.1 Het Decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten

2.4.3.1.1. Situering

¹¹⁸ Deze dotaties worden onmiddellijk toegekend en integraal gestort op de financiële rekening van het topstukkenfonds.

¹¹⁹ Artikelen 49 tot 55 van het Topstukkenbesluit.

¹²⁰ Artikel 54 van Topstukkenbesluit.

Het **Decreet van 3 maart 1976**¹²¹ vervangt de Monumentenwet van 1931 voor wat de in het Vlaamse Gewest gelegen monumenten en stads- en dorpsgezichten betreft.¹²² Dit decreet wordt hierna ‘Monumentendecreet’ genoemd.

Het **Besluit van 17 november 1993** (hierna: Onderhoudsbesluit)¹²³ bepaalt de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten. Het **Besluit van 14 juli 2004** (hierna: Onderhoudspremiebesluit)¹²⁴ stelt een onderhoudspremie vast voor monumenten en stads- en dorpsgezichten. Het **Besluit van 14 december 2001** (hierna: Restauratiepremiebesluit)¹²⁵ ten slotte stelt een restauratiepremie vast voor monumenten.

In het kader van deze studie worden hieronder enkel de bepalingen van het Monumentendecreet en de bijbehorende besluiten besproken die relevant zijn voor het roerend cultureel erfgoed.

2.4.3.1.2. Toepassingsgebied

Het Monumentendecreet regelt de bescherming, de instandhouding, het onderhoud en het herstel van in het Vlaams Gewest gelegen monumenten en stads- en dorpsgezichten.¹²⁶

Het ontwerp van decreet bevatte tevens een regeling voor de bescherming van landschappen en voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed, maar er werd uiteindelijk beslist voor deze luiken afzonderlijke ontwerpen van decreet in te dienen.¹²⁷

Artikel 2, 2° van het Monumentendecreet bevat een omschrijving van het begrip monument. Deze begripsomschrijving werd door het wijzigingsdecreet van 8 december 1998¹²⁸ in overeenstemming gebracht met de definitie van monument zoals opgenomen in artikel 1, 1° van het Europees Verdrag ter bescherming van het bouwkundig erfgoed van Europa, opgemaakt te Granada op 3 oktober 1985¹²⁹.

Momenteel wordt een **monument** als volgt omschreven:

“Een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, dat van algemeen belang is omwille van zijn artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere

¹²¹ Decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, B.S. 22 april 1976, zoals gewijzigd.

¹²² Enkel de artikelen 4, eerste lid, 5 (onteigening ten algemene nutte) en 16 (verbod op reclamepanelen) behouden hun rechtskracht in de in het Vlaams Gewest gelegen monumenten en stads- en dorpsgezichten.

¹²³ Besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, B.S. 10 maart 1994, zoals gewijzigd.

¹²⁴ Besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 2004 tot het vaststellen van een onderhoudspremie voor beschermde monumenten en stads- en dorpsgezichten, B.S. 29 december 2004.

¹²⁵ Besluit van de Vlaamse regering van 14 december 2001 houdende vaststelling van het premiestelsel voor restauratiewerkzaamheden aan beschermde monumenten, B.S. 19 januari 2002, zoals gewijzigd.

¹²⁶ Artikel 1 van het Monumentendecreet.

¹²⁷ Ontwerp van decreet tot bescherming van monumenten en landschappen, *Parl. St.* VI. Parl., BZ 1974, nr. 15/10, 15.

¹²⁸ Decreet van 8 december 1998 houdende diverse bepalingen naar aanleiding van de begrotingscontrole 1998, B.S. 26 januari 1999, zoals gewijzigd.

¹²⁹ Dit verdrag werd door België geratificeerd bij de Wet van 8 juni 1992 (B.S. 29 oktober 1993). In het verdrag wordt ‘monument’ omschreven als: “alle bouwwerken van opmerkelijk historisch, archeologisch, artistiek, wetenschappelijk, sociaal of technisch belang, met inbegrip van de bijhorende uitrusting.”

*sociaal-culturele waarde, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen. ”*¹³⁰

Cultuurgoederen die een integrerend deel uitmaken van een monument, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen, genieten bijgevolg dezelfde bescherming als het monument zelf.

Uit de parlementaire werkzaamheden ter voorbereiding van het wijzigingsdecreet blijkt dat het begrip ‘bijhorende uitrusting’ ruim geïnterpreteerd moet worden. Het kunstbezit, schilderijen, prenten, beelden, archieven, toestellen, machines, meubilair, decoratieve elementen en installaties worden alle geacht tot de bijhorende uitrusting van een monument te behoren.¹³¹ Boeken, textiel en zilverwerk vallen meestal niet onder het begrip ‘bijhorende uitrusting’.

2.4.3.1.3. Beschermingsbepalingen

Behoudens afwijkende aanduiding in het beschermingsbesluit wordt een onroerend goed in zijn geheel beschermd als monument, zowel exterieur als interieur. Momenteel worden slechts zelden gedeeltelijke beschermingen doorgevoerd.¹³²

2.4.3.1.3.1. Het Monumentendecreet

* **Artikel 11, § 1** van het Monumentendecreet bepaalt dat de eigenaars en vruchtgebruikers van een monument ertoe gehouden zijn, door de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken, het monument in goede staat te behouden en het niet te ontsieren, te beschadigen of te vernielen.

* Krachtens **artikel 11, § 4** kunnen werken niet worden aangevat zonder voorafgaande machtiging.

* **Artikel 11, § 5** bepaalt dat de Vlaamse regering algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud vaststelt. In het beschermingsbesluit kunnen specifieke voorschriften worden vastgesteld, die nauw verbonden zijn met de kenmerken van het te beschermen monument. In geval van tegenstrijdigheid tussen de algemene en de bijzondere beschermingsvoorschriften hebben deze laatste voorrang.¹³³

¹³⁰ In de oorspronkelijke versie van het decreet werd ‘monument’ gedefinieerd als: “Een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, dat van algemeen belang is omwille van zijn artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde, *inbegrepen de zich erin bevindende roerende zaken, onroerend door bestemming.*”

Het begrip ‘roerend, onroerend door bestemming’ is volgens de parlementaire voorbereiding van het wijzigingsdecreet van 8 december 1998 moeilijk hanteerbaar wanneer het om het cultuurbezit van monumenten gaat. De formulering is te algemeen en kan tot ongewenste toestanden leiden. Zo zou de bescherming van een hoevegebouw impliceren dat de levende have mee beschermd wordt. Anderzijds zal het begrip ‘roerend, onroerend door bestemming’ steeds tot interpretatiemoelijkheden leiden.

¹³¹ Ontwerp van decreet houdende diverse bepalingen naar aanleiding van de begrotingscontrole 1998, Parl. St. VI. Parl. 1997-98, nr. 1129/1, 3.

¹³² A.M. DRAYE, *La protection du patrimoine immobilier. De bescherming van het onroerend erfgoed*, in: G. DE LEVAL, J.-F. TAYMANS en M. RENARD-DECLAIRFAYT (eds.), *Répertoire notarial*, Deel XIV, Boek XV, Brussel, Larcier, 2002, 56.

¹³³ Dit blijkt uit artikel 1, § 2 van het Onderhoudsbesluit, dat artikel 11, §5 van het Monumentendecreet uitvoert.

* Wanneer werken van instandhouding of herstel nodig zijn om de artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere sociaal-culturele waarde van een monument te bewaren, verlenen het Vlaams Gewest, de betrokken provincie en de betrokken gemeente krachtens **artikel 11, § 8** hun bijdrage in de kosten van die werken, onder de voorwaarden en in de verhoudingen die de Vlaamse regering vaststelt. Deze bepaling levert de grondslag voor de invoering van een restauratiepremie.

* Binnen de kredieten die hiervoor op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap zijn uitgetrokken, kan krachtens **artikel 11, § 9** voor de onderhoudswerken waarvan de noodzaak bewezen is, een financiële bijdrage worden verleend aan de eigenaar, houder van zakelijke rechten of huurder die opdrachtgever is en de kosten ervan draagt onder de voorwaarden en in de verhouding die de Vlaamse regering vaststelt. Deze bepaling levert de grondslag voor de invoering van een onderhoudspremie.

Voor de toepassing van het Monumentendecreet worden onder meer beschouwd als onderhoudswerken:

- Werkzaamheden die de Vlaamse regering als zodanig beschouwt met het oog op duurzaam behoud, op het voorkomen van verval en de dringende instandhouding van monumenten.
- Onderhoudsbevorderend gebruik van als monument beschermd erfgoed.

De bovenstaande bepalingen gelden evenzeer voor de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van het monument.

2.4.3.1.3.2. *Het Onderhoudsbesluit*

Het Onderhoudsbesluit, dat algemene voorschriften inzake de instandhouding en het onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten bepaalt, bevat een aantal voorschriften die betrekking (kunnen) hebben op de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een monument.¹³⁴

* **Artikel 6** bepaalt dat de roerende goederen die zich in het monument bevinden en die ‘onroerend zijn door bestemming’ *in situ* moeten worden bewaard. Wanneer verplaatsing buiten het monument noodzakelijk is voor tentoonstellingsdoeleinden, voor conserverings- of restauratiewerken of om veiligheidsredenen, worden de voorwaarden daarvan geregeld in een overeenkomst tussen de eigenaar of vruchtgebruiker en de bevoegde minister.

Er dient opgemerkt te worden dat in artikel 6 van het Onderhoudsbesluit nog steeds het begrip ‘roerende goederen, onroerend door bestemming’ gehanteerd wordt, terwijl het Monumentendecreet sinds 1998 gebruik maakt van de omschrijving ‘roerende goederen doe integrerend deel uitmaken van een monument’. Dit is wellicht te wijten aan het niet-consequent aanpassen van de uitvoeringsbesluiten.

* **Artikel 7** bepaalt dat de eigenaar of vruchtgebruiker verplicht is het **interieur van een monument** in goede staat te bewaren en het te behoeden voor beschadiging en vernieling. Hij moet tevens alle werken verrichten die noodzakelijk zijn voor de instandhouding en het onderhoud, ondermeer door:

¹³⁴ Cultuurgoederen kunnen geen integrerend deel uitmaken van een stads- en dorpsgezicht. Er zijn bijgevolg ook geen algemene beschermingsvoorschriften inzake de instandhouding en het onderhoud van stads- en dorpsgezichten die betrekking kunnen hebben op roerend cultureel erfgoed.

- het te beveiligen tegen brand, diefstal, blikseminslag, waterschade en tegen moedwillige of toevallige beschadiging.
- het onderhouden van de voorzieningen, ondermeer inzake elektrische installatie, verwarming, klimaatregeling, beveiliging en andere technische voorzieningen.
- het tijdig bestrijden van houtworm-, schimmel-, zwam- en vochtaantasting.
- het regelen en onder controle houden van de lichtkwaliteit en van de klimatologische omstandigheden, voornamelijk de warmte en de vochtigheid in het gebouw, zodanig dat geen nadelige omstandigheden voor de goede bewaring van de inboedel kunnen ontstaan.
- het onmiddellijk nemen van consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

* **Artikel 8** bepaalt dat een voorafgaande schriftelijke vergunning van de Vlaamse regering of haar gemachtigde¹³⁵ vereist is voor de volgende instandhoudings- en onderhoudswerken:

- het uitvoeren van werken of werkzaamheden die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen.
- het uitvoeren van werken of werkzaamheden aan de interieurdecoratie, inzonderheid aan wand-, plafondbeschilderingen, lambrisering, aan historische beschilderingen op andere elementen, aan bepleistering, stucwerk, verflagen of andere afwerkingslagen, aan zijde-, leder-, doek- en papierbehang en lambrisering.
- het uitvoeren van schilderwerken.
- het verhogen, verlagen, wegnemen en/of vernieuwen van de bevoering en trappen.
- het uitbreken, vernieuwen, aanpassen, verhogen of verlagen van plafonds en gewelven.
- het uitvoeren van werken aan en het verplaatsen of verwijderen - zelfs tijdelijk - van kunstwerken, voorwerpen en meubilair, die onroerend zijn door bestemming, met uitzondering van het nemen van consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.
- het plaatsen of vernieuwen van technische voorzieningen, zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties, met uitzondering van het nemen van consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

* Het Onderhoudsbesluit bevat verder nog een aantal specifieke voorschriften met betrekking tot orgels, beiaarden, klokken en torenuurwerken (artikelen 9 tot 13), wind- en watermolens (artikelen 14 tot 19), machines, vervoermiddelen, werktuigen, instrumenten en hun toebehoren (artikelen 20 tot 26) en graftekens en grafmonumenten (artikelen 27 tot 29).

2.4.3.1.3.3. *Het Onderhoudspremiebesluit*¹³⁶

Het Onderhoudspremiebesluit stelt een onderhoudspremie vast voor onderhoudswerkzaamheden aan monumenten, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, en stads- en dorpsgezichten.

¹³⁵ Het Onderhoudsbesluit is nog niet aangepast aan de maatregelen op het vlak van het beter bestuurlijk beleid. In de toekomst zal een vergunning voor dergelijke instandhoudings- en onderhoudswerken naar alle waarschijnlijkheid moeten worden aangevraagd bij het agentschap RO-Vlaanderen.

¹³⁶ In het kader van deze studie worden de aard van de werkzaamheden die in aanmerking komen voor een onderhoudspremie, de voorwaarden en de procedure voor het verkrijgen van een onderhoudspremie en de kwaliteitsvereisten voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden enkel besproken in de mate dat ze van belang zijn voor de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een beschermd monument.

* **Artikel 1, 7°** geeft een omschrijving van het begrip **onderhoudswerkzaamheden**:

“Werkzaamheden met het oog op duurzaam behoud en herwaardering, op het voorkomen van verval en ontwaarding en op dringende instandhouding, met inbegrip van werkzaamheden en diensten voor materiaaltechnische studies en stabiliteitsstudies, vereist voor de doelmatige en vakkundige uitvoering ervan, alsook van werkzaamheden en diensten voor de bereikbaarheid en de toegankelijkheid met het oog op onderhoud.”

Opgemerkt dient te worden dat in artikel 11, § 9 van het Monumentendecreet eveneens een omschrijving gegeven wordt van het begrip onderhoudswerkzaamheden. Deze omschrijving verschilt van de definitie die in het Onderhoudspremiebesluit gegeven wordt.

* **Artikel 3, 2°** bepaalt dat onderhoudswerkzaamheden aan het interieur of aan cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen, in aanmerking kunnen komen voor een onderhoudspremie. Het gaat meer bepaald om het onderhouden en conserveren van de interieurdecoratie, beelden, schilderijen, het fixeren en herstellen van verf en afwerkingslagen op wanden en plafonds, lambriseringen, schrijnwerk, historische beschilderingen op waardevolle elementen, schouwen, stucwerk, terracotta, zijde, leder, textiel en papier.

Ook onderhoudswerkzaamheden aan als monument beschermde beiaarden, luiklokken en torenuurwerken (artikel 3, 4°), orgels (artikel 3, 5°), molens (artikel 3, 6°) en industrieel erfgoed (artikel 3, 7°) kunnen in aanmerking komen voor een onderhoudspremie.

2.4.3.1.3.4. *Het Restauratiepremiebesluit*¹³⁷

Het Restauratiepremiebesluit voert een restauratiepremie in voor restauratiewerkzaamheden aan monumenten, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken.

* **Artikel 1, 3°** geeft een omschrijving van het begrip **restauratiewerkzaamheden**:

“ a) werkzaamheden in onroerende staat voor het behoud, de instandhouding of het herstel van een beschermd monument of van een gedeelte daarvan, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, die nodig zijn omwille van zijn artistieke, wetenschappelijke, historische, volkskundige, industrieel-archeologische of andere sociaal culturele waarde.

b) werkzaamheden en diensten, vereist voor de voorbereiding en uitvoering van de in het eerste lid vermelde werkzaamheden of vereist voor het onderzoek, de documentatie, de ontsluiting, de toegankelijkheid, de bereikbaarheid, de herbestemming of de valorisatie van een beschermd monument, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken.”

Het Restauratiepremie maakt een onderscheid tussen restauratiewerkzaamheden in de privé-sector en in de openbare sector (de provinciale en de lokale besturen).

* **Artikel 5**, dat een opsomming geeft van de restauratiewerkzaamheden die in aanmerking komen voor een restauratiepremie, bevat geen werkzaamheden die specifiek betrekking hebben op de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een monument. Restauratiewerkzaamheden aan dergelijke goederen kunnen wel vallen onder de beschrijving van de volgende werken:

¹³⁷ In het kader van deze studie worden de aard van de werkzaamheden die in aanmerking komen voor een restauratiepremie, de voorwaarden en de procedure voor het verkrijgen van een restauratiepremie en de kwaliteitsvereisten voor het uitvoeren van restauratiewerkzaamheden enkel besproken in de mate dat ze van belang zijn voor de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een beschermd monument.

- De behandeling van waardevolle elementen van het monument, onder meer door verharding, houtworm- en zwambestrijding.
- Het herstel van de nog aanwezig waardevolle elementen van het monument.
- De vervanging van de nog aanwezige elementen van het monument die niet meer hersteld kunnen worden.
- Het opnieuw aanbrengen van niet meer aanwezige waardevolle elementen, voor zover voldoende materiële gegevens of iconografisch materiaal aanwezig zijn om een wetenschappelijk verantwoorde reconstructie mogelijk te maken en voor zover de reconstructie vereist is om een storende lacune aan te vullen.
- Het verwijderen van storende elementen van het monument.

* **Artikel 30** bevat een vereiste inzake vakmanschap voor de uitvoering van **gespecialiseerde restauratiewerkzaamheden**. Voor dergelijke werkzaamheden moeten in geval van onderaanneming per specialiteit drie onderaannemers opgegeven worden, waarbij gegarandeerd wordt dat met een van deze onderaannemers gewerkt zal worden. Met deze bepaling wordt de overlevering van oude restauratietechnieken, gedegen vakmanschap en vakkennis gestimuleerd.

Onder ‘gespecialiseerde restauratiewerkzaamheden’ worden begrepen, werkzaamheden aan:

- *orgels, beiaarden, torenuurwerken, luiklokken*
- *historische instrumenten*
- *beeldhouwwerken, hout en steen, grafstenen*
- *panelen, schilderijen, muurschilderingen*
- *muurbekledingen, textiel*
- *bomen, historische tuinen*
- *meubilair, lambriseringen, tuin- en straatmeubilair*
- *heraldische wapens en symbolen*
- *glasramen*
- *smeedwerk*
- *archeologisch bodemonderzoek*
- *industriële-archeologische instrumenten, machines en objecten*
- *andere cultuurobjecten die integrerend deel uitmaken van een monument, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen.*

2.4.3.2. Het Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium

2.4.3.2.1. Situering

Het **Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium**¹³⁸ regelt de bescherming, het behoud, de instandhouding, het herstel en het beheer van het archeologisch erfgoed in het Vlaams Gewest, evenals de organisatie en de reglementering van de archeologische opgravingen.¹³⁹ Dit decreet wordt hierna ‘Archeologiedecreet’ genoemd.

Het **Besluit van 20 april 1994**¹⁴⁰ (hierna: Archeologiebesluit) voert de bepalingen van het Archeologiedecreet uit. Het **Besluit van 26 april 1995**¹⁴¹ (hierna: Archeologiepremiebesluit)

¹³⁸ Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, *B.S.* 15 september 1993, zoals gewijzigd.

¹³⁹ Artikel 2 van het Archeologiedecreet.

¹⁴⁰ Besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, *B.S.* 15 juli 1994, zoals gewijzigd.

voert een premiestelsel in voor werken aan archeologische monumenten en archeologische zones.

In het kader van deze studie worden enkel de bepalingen besproken die betrekking hebben op roerende goederen. Vermits de in het decreet opgenomen beschermingsprocedure enkel betrekking heeft op onroerende archeologische monumenten, wordt ze hierna buiten beschouwing gelaten.

2.4.3.2.2. Toepassingsgebied

Het Archeologiedecreet is van toepassing op het **archeologisch erfgoed**¹⁴² in het Vlaams Gewest.

Onder archeologisch erfgoed in de zin van het Archeologiedecreet wordt verstaan:

- **Archeologische monumenten:** *“alle overblijfselen en voorwerpen of enig ander spoor van menselijk bestaan die getuigenis afleggen van tijdperken en beschavingen waarvoor opgravingen of vondsten een betekenisvolle bron van informatie zijn”*, onderverdeeld in:
 - o **Onroerende archeologische monumenten:** *“alle niet-verplaatsbare archeologische monumenten die ondergronds of aan de oppervlakte of onder water aanwezig zijn, alsook de roerende archeologische monumenten die onroerend zijn door incorporatie.”*¹⁴³
 - o **Roerende archeologische monumenten:** *“alle andere archeologische monumenten.”*¹⁴⁴
- **Archeologische zones:** *“alle gronden die van wetenschappelijk en cultuurhistorisch belang zijn wegens de mogelijk aanwezige archeologische monumenten, met inbegrip van een bufferzone.”*¹⁴⁵

2.4.3.2.3. Bevoegdheidsproblematiek

De bescherming van het archeologisch erfgoed is een gewestbevoegdheid. De parlementaire voorbereiding bij het Archeologiedecreet¹⁴⁶ voert als argumenten hiervoor aan dat het archeologisch erfgoed verbonden is met de ruimtelijke ordening en de stedenbouw en dat het duidelijk territoriumgebonden is, want het is steeds ondergronds of aan de oppervlakte of onder water aanwezig.

Roerende archeologische monumenten die een onderdeel zijn van een onroerend archeologisch monument, behoren eveneens tot de bevoegdheid van het gewest. Zolang ze bij een archeologische opgraving of naar aanleiding van een toevalsvondst niet aan hun originele context onttrokken worden, blijven ze onroerend door incorporatie.

De Raad van State stelde in zijn advies bij het voorontwerp van decreet dat de regeling enkel van toepassing is op de roerende archeologische monumenten die deel uitmaken van een onroerend archeologisch monument en waaromtrent nog niet werd beslist dat ze niet

¹⁴¹ Besluit van de Vlaamse regering van 26 april 1995 tot vaststelling van een premie voor werken aan beschermde archeologische goederen, *B.S.* 30 augustus 1995, zoals gewijzigd.

¹⁴² Het decreet spreekt van ‘archeologisch patrimonium’. Met het oog op een consequent gebruik van begrippen wordt hieronder echter gesproken van ‘archeologisch erfgoed’.

¹⁴³ Het decreet spreekt verkeerdelijk van ‘onroerend door bestemming’.

¹⁴⁴ Dit zijn meer bepaald de verplaatsbare archeologische monumenten die ondergronds of aan de oppervlakte of onder water aanwezig zijn en die niet onroerend zijn door incorporatie.

¹⁴⁵ Artikel 3, 1°, 2° en 3° van het Archeologiedecreet.

¹⁴⁶ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, *Parl. St.* VI.R. 1992-1993, nr. 258/1, 6.

onroerend zijn door incorporatie. Zodra die formele beslissing - door de gewestelijke overheid - genomen wordt, vallen dergelijke voorwerpen onder de bevoegdheid van de gemeenschappen.¹⁴⁷

2.4.3.2.4. Archeologische opgravingen en archeologische prospecties

* Het uitvoeren van **archeologische opgravingen** wordt in het Archeologiedecreet omschreven als het aanwenden van wetenschappelijke technieken waaronder men doelbewust de ondergrondse of aan de oppervlakte of onder water aanwezige archeologische monumenten opspoor, blootlegt en onderzoekt.

Wie archeologische opgravingen of graafwerken wil uitvoeren met de bedoeling roerende archeologische monumenten te verzamelen of uit hun originele context te verwijderen, moet een voorafgaande en schriftelijke vergunning van het agentschap RO-Vlaanderen aanvragen. De aflevering van een dergelijke vergunning wordt onder meer afhankelijk gemaakt van het sluiten van een schriftelijke overeenkomst met de eigenaar en de gebruiker, die de bestemming regelt van roerende archeologische monumenten die gevonden worden tijdens de archeologische opgraving of de graafwerken.¹⁴⁸

De vergunning wordt afgeleverd voor een welbepaalde termijn en voor een welbepaald archeologisch monument of een welbepaalde archeologische zone.¹⁴⁹

De Vlaamse regering kan financiële bijdragen verlenen voor het uitvoeren van archeologische opgravingen.¹⁵⁰

* Het uitvoeren van **archeologische prospecties** wordt in het Archeologiedecreet omschreven als het aanwenden van technieken waardoor men doelbewust de aanwezigheid archeologische monumenten opspoor.

Het vergunningsregime voor het uitvoeren van archeologische prospecties met ingreep in de bodem is hetzelfde als dat voor het uitvoeren van archeologische opgravingen.¹⁵¹ Archeologische prospecties zonder ingreep op de bodem zijn niet vergunningsplichtig.¹⁵²

* Wie detectoren, inzonderheid **metaaldetectoren** wil gebruiken om roerende archeologische monumenten op te sporen en te verzamelen, moet hiervoor een schriftelijke vergunning van het agentschap RO-Vlaanderen aanvragen. Het gebruik van detectoren kan slechts worden vergund in het kader van een vergunde archeologische opgraving.¹⁵³

¹⁴⁷ Ontwerp van decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, *Parl. St.* VI.R. 1992-1993, nr. 258/1, 39.

¹⁴⁸ Artikel 6, §§ 1 en 3 van het Archeologiedecreet en artikel 4, 3° van het Archeologiebesluit.

¹⁴⁹ Hoofdstuk III van het Archeologiebesluit bevat de kwalificatievoorwaarden voor de uitvoerders van archeologische opgravingen en archeologische prospecties met ingreep in de bodem, de algemene voorwaarden voor het uitvoeren van archeologische opgravingen en prospecties met ingreep in de bodem, de vergunningsprocedure en de beroepsprocedure voor aanvragen voor het uitvoeren van archeologische opgravingen en prospecties met ingreep in de bodem.

¹⁵⁰ Artikel 33, § 1 van het Archeologiedecreet.

¹⁵¹ Artikel 6, §§ 2 en 3 van het Archeologiedecreet en artikel 4, 3° van het Archeologiebesluit.

¹⁵² Artikel 6, § 2 van het Archeologiedecreet.

¹⁵³ Artikel 9 van het Archeologiedecreet. Hoofdstuk IV van het Archeologiebesluit bevat de vergunningsprocedure voor aanvragen voor het gebruik van detectoren, inzonderheid metaaldetectoren, om archeologische monumenten op te sporen.

2.4.3.2.5. Toevalsvondsten

2.4.3.2.5.1. In de zin van het Burgerlijk Wetboek

Een roerend archeologisch monument dat bij toeval wordt ontdekt, is in de zin van het Burgerlijk Wetboek een **schat**. Artikel 716, lid 2 B.W. definieert een schat immers als iedere verborgen of bedolven zaak waarop niemand zijn recht van eigendom kan bewijzen en die door louter toeval ontdekt wordt.

Het eigendomsrecht van een schat behoort toe aan wie hem in zijn eigen erf vindt. Immers, artikel 552, lid 1 B.W. bepaalt dat het eigendomsrecht van de grond in zich het eigendomsrecht van wat zich op en onder de grond bevindt, bevat.

Artikel 716, lid 1 B.W. bepaalt dat indien de schat in andermans erf gevonden wordt, het eigendomsrecht voor de ene helft toebehoort aan de vinder en voor de andere helft aan de eigenaar.

Wie gericht en doelbewust op andermans grond op zoek is, kan nooit de vinder zijn van een schat. Hij heeft dan ook geen recht op de helft van de waarde van de schat. Bij gericht en doelbewust zoeken kan het 'toeval' immers niet meer ingeroepen worden wanneer men een vondst zou doen. Dit geldt voor personen die met een metaaldetector speuren op andermans grond, maar het geldt bijvoorbeeld ook voor archeologen: zij zijn beroepsmatig geïnteresseerd en kunnen dus nooit een deel van de vondsten claimen die ze zelf doen, tenzij men met de eigenaar van de grond een overeenkomst heeft afgesloten.¹⁵⁴

2.4.3.2.5.2. In het kader van overheidsopdrachten

Vondsten die gedaan worden in het kader van overheidsopdrachten, zijn geregeld bij **Koninklijk Besluit van 26 september 1996**¹⁵⁵. Artikel 29, § 2 van de bijlage bij dat Koninklijk Besluit bepaalt het volgende:

“Iedere vondst van enig belang tijdens het graaf- of slopingswerk wordt op staande voet ter kennis van de aanbestedende overheid gebracht.

In afwachting van een beslissing van de aanbestedende overheid en zonder afbreuk te doen aan zijn recht op schadevergoeding, onderbreekt de aannemer de uitvoering van de werken in de onmiddellijke omgeving van de vondst en verbiedt elke toegang door het plaatsen van afsluitingen.

De kunstvoorwerpen, de oudheidkundige-, natuurhistorische-, numismatische voorwerpen of andere die een wetenschappelijke waarde hebben evenals de zeldzame en kostbare voorwerpen die bij het graaf- of het slopingswerk worden gevonden, zijn eigendom van de aanbestedende overheid en worden ter beschikking van de leidende ambtenaar of van haar gemachtigde gehouden.”

Het bovenstaande is niet van toepassing wanneer de promotor zelf eigenaar is van de grond.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Cel Archeologie van de Afdeling Monumenten en Landschappen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, *Over roerende archeologische monumenten, toevalsvondsten en schatvondsten*, 3.

¹⁵⁵ Koninklijk Besluit van 26 september 1996 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten en van de concessies voor openbare werken, B.S. 18 oktober 1996, zoals gewijzigd. De bepalingen van dit K.B. zijn in werking getreden op 1 mei 1997.

¹⁵⁶ Artikel 15, § 2 van het Koninklijk Besluit van 26 september 1996.

2.4.3.2.5.3. In de zin van het Archeologiedecreet

Het Archeologiedecreet omschrijft een toevalsvondst als een louter toevallige ontdekking van een archeologisch monument of een archeologische zone.¹⁵⁷

Iedereen die, behalve in het kader van een vergunde archeologische opgraving, een roerend goed vindt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een roerend archeologisch monument betreft, is verplicht hiervan binnen drie dagen **melding** te doen bij het agentschap RO-Vlaanderen. Het agentschap stelt de eigenaar en de gebruiker, ingeval zij niet de vinder zijn, en de betrokken gemeente(n) hiervan in kennis.¹⁵⁸

De vondsten en hun vindplaats moeten tot de tiende dag na de melding in onveranderde toestand door de eigenaar, gebruiker en vinder bewaard blijven, beschermd worden tegen beschadiging en vernieling en toegankelijk gesteld worden voor onderzoek door het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed. Voor deze periode van tien dagen wordt niet voorzien in een schadevergoeding.¹⁵⁹

Tussen het Vlaams Gewest, vertegenwoordigd door de Vlaamse regering of het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed, de eigenaar van het terrein en de vinder kan een **overeenkomst** gesloten worden die de bestemming van de roerende archeologische monumenten regelt. In deze overeenkomst kan ook de overdracht van de roerende archeologische monumenten naar een openbare verzameling geregeld worden en de eventuele vergoeding die aan de eigenaar en de vinder wordt toegekend.¹⁶⁰

De bovenvermelde overeenkomst mag echter geen afbreuk doen aan de rechten van de vinder en/of de eigenaar van het erf. Ze blijven steeds eigenaar van de gemelde vondsten.

2.4.3.2.6. Evaluatie

Het Archeologiedecreet bevat een uiterst beperkte beschermingsregeling voor roerend cultureel erfgoed. De bepalingen van het decreet zijn enkel van toepassing op roerende archeologische monumenten die deel uitmaken van onroerende archeologische monumenten en waaromtrent nog niet werd beslist dat ze niet langer onroerend zijn door incorporatie.

Zodra een roerend archeologisch monument uit zijn originele context verwijderd wordt, zijn de bepalingen van het Archeologiedecreet niet meer van toepassing.

De regeling voor de toevalsvondsten en de overeenkomst met betrekking tot de bestemming van roerende archeologische monumenten die moet worden opgesteld naar aanleiding van de aanvraag van een vergunning voor het uitvoeren van een archeologische opgraving of een archeologische prospectie met ingreep in de bodem, bieden enig houvast.

¹⁵⁷ Artikel 3, 7° van het Archeologiedecreet.

¹⁵⁸ Artikel 8, lid 1 van het Archeologiedecreet

¹⁵⁹ Artikel 8, lid 2 van het Archeologiedecreet. De termijn van tien dagen kan verlengd of ingekort worden. Een vergoeding kan wel gevorderd worden voor eventuele schade voortvloeiende uit de verlenging van de termijn, voorzover de totale termijn langer is dan dertig dagen. Afdeling 1 van Hoofdstuk II van het Archeologiebesluit bevat de algemene beschermingsvoorschriften die op de bij toevalsvondsten gevonden archeologische monumenten van toepassing zijn. Deze voorschriften zijn dezelfde als de algemene beschermingsvoorschriften voor beschermde archeologische monumenten en zones.

¹⁶⁰ Artikel 34 van het Archeologiedecreet.

De beschermingsbepalingen van het Topstukkendecreet kunnen wel van toepassing zijn op roerende archeologische monumenten.

2.4.4. Het roerend cultureel erfgoed dat niet van uitzonderlijk belang is en dat evenmin deel uitmaakt van een monument of van een onroerend archeologisch monument

2.4.4.1. Het openbaar domein en het privaat domein¹⁶¹

Het geheel van roerende en onroerende lichamelijke goederen dat aan de publiekrechtelijke rechtspersonen¹⁶² toebehoort, wordt het **domein** genoemd. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen goederen van het openbaar domein en goederen van het privaat domein.

Het onderscheid tussen de goederen die tot het openbaar domein behoren en de goederen die tot het privaat domein behoren, is van doctrinaire oorsprong, het werd door de rechtspraak verder ontwikkeld. Het onderscheid heeft geen wettelijke basis, maar heeft in bijzondere regelgeving wel erkenning gevonden.¹⁶³

2.4.4.1.1. De begrippen openbaar domein en privaat domein

* Volgens een constante rechtspraak van het Hof van Cassatie¹⁶⁴ behoort tot het openbaar domein:

“Elk goed dat door een uitdrukkelijke of impliciete beslissing van de bevoegde overheid wordt bestemd tot het gebruik van allen, zonder onderscheid des persoons.”

Het privaat domein bestaat uit alle goederen van de publiekrechtelijke rechtspersonen die niet bestemd zijn tot het gebruik van allen, zonder onderscheid des persoons.

* De recente Belgische rechtsleer¹⁶⁵ maakt enig voorbehoud bij dit bestemmingscriterium. In navolging van de Franse rechtsgeleerde WALINE¹⁶⁶ stelt men dat tot het openbaar domein behoort:

¹⁶¹ P. DE POOTER, “Over het eigendomsrecht van kerken, hun inboedel en de vervreemding ervan”, *T.B.P.* 1994, 594-602; F. HAUMONT, “La protection du patrimoine culturel mobilier”, *Ann. Dr. Louv.* 1988, 366-369.

¹⁶² Tot de publiekrechtelijke rechtspersonen behoren *onder meer* de federale staat, de gemeenschappen, de gewesten, de provincies, de gemeenten, de verenigingen van gemeenten, de polders en de wateringen, de OCMW's, de kerkfabrieken en de instellingen van openbaar nut. Voor een overzicht van de rechtspraak en de rechtsleer terzake wordt verwezen naar M. BOES, *Administratief Recht*, Leuven, Acco, 2004, 19-42

¹⁶³ Het Burgerlijk Wetboek maakt in de artikelen 538 – 541 melding van het begrip ‘openbaar domein’. De draagwijdte hiervan moet echter gerelativeerd worden, want de opstellers van het Burgerlijk Wetboek kenden het onderscheid tussen het openbaar domein en het privaat domein immers niet. Waarschijnlijk refereerden ze naar het nationaal domein, met name het geheel van de goederen van alle publiekrechtelijke rechtspersonen. Voor meer informatie wordt verwezen naar H. DE PAGE en R. DEKKERS, *Les principaux contrats usuels. Les biens*, in: *Traité élémentaire de droit civil belge – doctrine – jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, nr. 747 en F. VAN NESTE, *Zakenrecht 1: Goederen, bezit en eigendom*, in: *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Brussel, Story-Scientia, 1990, 160-161.

¹⁶⁴ Cass. 3 mei 1968, *Pas.* 1968, I, 1033. Zie ook Cass. 20 april 1978, *Pas.* 1978, I, 937. Het Hof van Cassatie volgt de visie van PROUDHON, de eerste rechtsgeleerde die een onderscheid maakt tussen het openbaar domein en het privaat domein van de publiekrechtelijke rechtspersonen.

¹⁶⁵ A. MAST en J. DUJARDIN, *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Mechelen, Kluwer, 2002, 263; A.W. VRANCKX, *Notarieel administratief recht*, Brugge, Die Keure, 1963, nr. 35. Ook de lagere rechtbanken vertonen de laatste decennia de neiging om het criterium van WALINE over te nemen in hun rechtspraak. Zie onder meer Vred. Lier, 13 juli 1971, *T. Vred.* 1973, 222.

¹⁶⁶ M. WALINE, *Droit administratif*, Parijs, Sirey, 1963, 817.

“Elk goed dat aan een publiekrechtelijke rechtspersoon toebehoort en onontbeerlijk is voor het vervullen van een openbare dienst of voor het behartigen van een openbare noodwendigheid en dat in die functie door geen enkel ander goed vervangen kan worden.”¹⁶⁷

Het privaat domein bestaat bijgevolg uit alle goederen van de publiekrechtelijke rechtspersonen die niet onontbeerlijk zijn voor het vervullen van een openbare dienst of voor het behartigen van een openbare noodwendigheid of wel door een ander goed vervangen kunnen worden.

* Zoals uit de hierboven aangehaalde rechtspraak en rechtsleer blijkt, is er geen algemeen aanvaard criterium op basis waarvan een goed bij het openbaar domein of het privaat domein wordt ingedeeld. Het criterium van het Hof van Cassatie, het hoogste rechtscollege in ons land, verdient hier onzes inziens de voorkeur.

2.4.4.1.2. Het openbaar domein

*2.4.4.1.2.1. Het juridisch statuut van de goederen van het openbaar domein*¹⁶⁸

* De goederen die tot het openbaar domein behoren, zijn vatbaar voor eigendomsrecht.

* De goederen die tot het openbaar domein behoren, zijn onderworpen aan een bijzonder regime dat afwijkt van dat van het privaatrecht. De regels van het burgerlijk recht zijn slechts gedeeltelijk toepasselijk op dergelijke goederen. Daarnaast worden de goederen van het openbaar domein beschermd door de toepassing van regels van het publiek recht en het strafrecht.

Het juridisch statuut van de goederen die tot het openbaar domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon behoren, kan als volgt samengevat worden:

- Dergelijke goederen zijn buiten de handel en dus onvervreemdbaar.
- Dergelijke goederen zijn onverjaarbaar.
- Erfdienstbaarheden, vruchtgebruik, erfpacht en opstal kunnen dergelijke goederen niet bezwaren.
- Dergelijke goederen kunnen niet verhuurd worden.
- Dergelijke goederen zijn in principe niet vatbaar voor beslag.¹⁶⁹

Deze bepalingen gelden echter niet op een absolute wijze. Ze gelden enkel als er een onverenigbaarheid bestaat tussen de mogelijke rechten en aanspraken van particulieren op de goederen van het openbaar domein en de bestemming die aan die goederen werd gegeven.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Die onontbeerlijkheid kan voortvloeien uit de aard van de zaak zelf, uit een bijzondere aanpassing van de zaak of uit het historisch, cultureel of wetenschappelijk belang van de zaak.

¹⁶⁸ A. MAST en J. DUJARDIN, *o.c.*, 265.

¹⁶⁹ De Wet van 30 juni 1994, die een artikel 1412bis in het Gerechtelijk Wetboek heeft ingevoegd, creëert een uitzondering op het principe van de onbeslagbaarheid van goederen van het openbaar domein. De wet voorziet in de mogelijkheid voor publiekrechtelijke rechtspersonen om een lijst op te stellen van de domeingoederen die vatbaar zijn voor beslag. Indien een dergelijke lijst niet bestaat of de erin opgenomen goederen niet volstaan om de schuldeisers te betalen, kan beslag gelegd worden op de goederen die kennelijk niet nuttig zijn voor de uitoefening van de taak van de betrokken rechtspersoon of voor de continuïteit van de openbare dienst. Er dient opgemerkt te worden dat artikel 1412bis van het Gerechtelijk Wetboek geen onderscheid maakt tussen goederen die tot het openbaar domein behoren en goederen die tot het privaat domein behoren.

¹⁷⁰ Cass. 27 september 1990, *Pas.* 1991, I, 78. Zie ook Cass. 6 december 1957, *Pas.* 1958, I, 366 en Cass. 11 september 1964, *Pas.* 1965, I, 29; Gent, 9 december 1947, *Rec.J.Dr.Adm.* 1948, 59, met noot P. DE VISSCHER.

* Een goed kan uit het openbaar domein treden ('gedesaffecteerd worden') door de uitdrukkelijke of impliciete beslissing van de overheid die het zijn bestemming voor het gebruik van allen, zonder onderscheid des persoons, ontnemt. In een dergelijk geval komt het goed terecht in het privaat domein van de publiekrechtelijke rechtspersoon.¹⁷¹

2.4.4.1.2.2. Cultuurgoeederen en het openbaar domein

Het openbaar domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon kan zowel uit onroerende goederen als uit roerende goederen, waaronder cultuurgoeederen, bestaan.

De rechtspraak aanvaardt de toepassing van het regime van het openbaar domein op een roerend goed, indien twee voorwaarden vervuld zijn:

- Een uitdrukkelijke of impliciete beslissing van de bevoegde overheid heeft het roerend goed bestemd tot het gebruik van allen, zonder onderscheid des persoons.
- Het roerend goed moet ook effectief door allen, zonder onderscheid des persoons, gebruikt worden.¹⁷²

Concreet betekent dit dat de publiekrechtelijke rechtspersoon die eigenaar is van het cultuurgoed, dat goed niet kan vervreemden of verhuren. Een particulier die in het bezit is van het cultuurgoed, kan zich niet beroepen op artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat met betrekking tot roerende goederen het bezit als titel geldt. Het cultuurgoed kan in principe niet bezwaard worden met een erfdiensbaarheid, een recht van vruchtgebruik, een erfpacht of een recht van opstal. Het is evenmin vatbaar voor beslag.

Vervreemding, verhuring en bezwaring met een erfdiensbaarheid, een recht van vruchtgebruik, een erfpacht of een recht van opstal zijn wel toegestaan indien er geen onverenigbaarheid bestaat tussen de rechten en aanspraken van particulieren op de goederen van het openbaar domein en de bestemming die aan die goederen werd gegeven.

Enkele voorbeelden van cultuurgoeederen die tot het openbaar domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon behoren: de kunstverzamelingen in de musea¹⁷³, de boeken van de Koninklijke Bibliotheek, de staatsarchieven, de kunstvoorwerpen in de domaniale kerken¹⁷⁴, de boeken en de handschriften van de openbare bibliotheken.¹⁷⁵

Uit het bovenstaande kan worden besloten dat het begrip 'openbaar domein' *de facto* een adequate bescherming biedt.

2.4.4.1.3. Het privaat domein

2.4.4.1.3.1. Het juridisch statuut van de goederen van het privaat domein¹⁷⁶

¹⁷¹ Cass. 3 mei 1968, *Pas.* 1968, I, 1.033; Cass. 1 oktober 1976, *Pas.* 1977, I, 133-135; F. VAN NESTE, "Domeingoederen", in: *Het onroerend goed in de praktijk*, Antwerpen, Kluwer, 1980, I.B.2-17.

¹⁷² Cass. 17 november 1927, *Pas.* 1928, I, 17.

¹⁷³ Cass. 2 oktober 1924, *Pas.* 1924, I, 530; Brussel, 28 juli 1920, *J.T.* 1921, 23.

¹⁷⁴ Cass. 11 november 1886, *Pas.* 1886, I, 410; Brussel, 19 december 1951, *Rev. Adm. B.* 1953, 15.

¹⁷⁵ F. VAN NESTE, *Zakenrecht I: Goederen, bezit en eigendom*, in: *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Brussel, Story-Scientia, 1990, 176.

¹⁷⁶ A. MAST en J. DUJARDIN, *o.c.*, 266.

* De goederen die tot het privaat domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon behoren, zijn niet essentieel verschillend van de goederen waarover privé-personen kunnen beschikken. De publiekrechtelijke rechtspersonen hebben op die goederen een werkelijk eigendomsrecht. Hun domaniaal karakter heeft enkel tot gevolg dat het beheer en de beschikking over dergelijke goederen onderworpen is aan bepaalde administratieve voorschriften.¹⁷⁷

* Het juridisch statuut van de goederen die tot het privaat domein behoren, kan als volgt samengevat worden:

- Dergelijke goederen zijn in de handel en dus vervreemdbaar.
- Dergelijke goederen zijn vatbaar voor verjaring.
- Erfdienstbaarheden, vruchtgebruik, erfpacht en opstal kunnen die goederen bezwaren.
- Dergelijke goederen kunnen verhuurd worden, mits naleving van bijzondere reglementen.¹⁷⁸
- Dergelijke goederen zijn niet vatbaar voor beslag.¹⁷⁹

* Een goed kan uit het privaat domein treden ('geaffecteerd worden') door de uitdrukkelijke of impliciete beslissing van de overheid die het bestemt voor het gebruik van allen, zonder onderscheid des persoons. In een dergelijk geval komt het goed terecht in het openbaar domein van de publiekrechtelijke rechtspersoon.¹⁸⁰

2.4.4.1.3.2. *Cultuurgoederen en het privaat domein*

Het privaat domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon kan zowel uit onroerende goederen als uit roerende goederen bestaan.

Een cultuurgoed kan tot het privaat domein van een publiekrechtelijke rechtspersoon behoren.

Concreet betekent dit dat de publiekrechtelijke rechtspersoon die eigenaar is van het cultuurgoed, dat goed kan vervreemden of verhuren. Een particulier die in het bezit is van het cultuurgoed, kan zich beroepen op artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat met betrekking tot roerende goederen het bezit als titel geldt. Het cultuurgoed kan bezwaard worden met een erfdienstbaarheid, een recht van vruchtgebruik of een erfpacht. Het cultuurgoed is in principe niet vatbaar voor beslag.

Ter illustratie: In 1989 verklaarde de stad Luik, dat er plannen waren om een schilderij van Picasso, het enige in publiek bezit in België, te verkopen. Door de wilsbestemming van het stadsbestuur zou de Picasso overgaan van het privaat domein van de stad Luik naar een privé-eigenaar. De minister van Binnenlandse Zaken stelde echter dat hij de stad bij een vervreemding van het schilderij in het kader van het administratief toezicht zou verplichten de opbrengst ervan integraal voor de delging van haar schulden aan te wenden. Luik besliste uiteindelijk om de Picasso niet te verkopen. Zonder tussenkomst van de federale regering zou het schilderij perfect verhandelbaar geweest zijn.

2.4.4.2. De Wet van 16 mei 1960 betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium

¹⁷⁷ Zo mogen de onroerende goederen van het privaat domein slechts krachtens een wet vervreemd worden.

¹⁷⁸ Zie artikel 1712 van het Burgerlijk Wetboek.

¹⁷⁹ Zie voetnoot 168.

¹⁸⁰ F. VAN NESTE, "Domeingoederen", in: *Het onroerend goed in de praktijk*, Antwerpen, Kluwer, 1980, I.B.2-17.

De **Wet van 16 mei 1960**¹⁸¹ bevat een douaneregeling voor de uitvoer van het roerend cultureel erfgoed van België.

2.4.4.2.1. Beschermingsbepalingen

* **Artikel 1** bepaalt dat de Koning ter vrijwaring van het roerend cultureel erfgoed van het land, de uitvoer van bepaalde categorieën van roerende culturele goederen die meer dan honderd jaar oud zijn of waarvan de auteurs sinds meer dan vijftig jaar overleden zijn, kan reglementeren en/of afhankelijk kan stellen van een voorgaande vergunning. Het gaat met name over de volgende roerende goederen:

- Schilderijen, beeldhouwwerken, prenten en tekeningen, ongeacht de aard, de herkomst of de uitvoeringstechniek ervan.
- Sierkunstproducten zoals tapijtwerk, edelsmeedwerk, dinanderie en andere bewerkte metalen, keramiek, email en gebrandschilderde ramen.
- Eigenhandig geschreven brieven, manuscripten, incunabelen en archiefstukken.¹⁸²

Werken die sinds 15 augustus 1960, de datum van inwerkingtreding van de wet, in België zijn ingevoerd en er minder dan dertig jaar zijn gebleven, zijn niet onderworpen aan de hierboven vermelde vergunningsplicht.

* **Artikel 2** bepaalt dat de uitvoervergunning slechts in uitzonderlijke gevallen geweigerd kan worden, in het bijzonder wanneer de uitvoer ernstige schade zou berokkenen aan het cultureel erfgoed van het land.

* **Artikel 3** voorziet in de oprichting van een Nationale Commissie voor het Cultureel Patrimonium bij het ministerie van Openbaar Onderwijs. De commissie wordt ermee belast de minister advies te verlenen over elke maatregel ter vrijwaring van het roerend cultureel erfgoed van het land. Zij verleent advies over de vraag of de uitvoer van het werk schadelijke gevolgen kan hebben.

De samenstelling en de werkwijze van de Nationale Commissie voor het Cultureel Patrimonium wordt bij Koninklijk Besluit vastgelegd. De commissie zal onder meer bestaan uit conservatoren van musea, vertegenwoordigers van de betrokken beroepsgroeperingen en particuliere verzamelaars.¹⁸³

Het **Koninklijk Besluit van 25 oktober 1961**¹⁸⁴ heeft de samenstelling van de Nationale Commissie voor het Cultureel Patrimonium geregeld.

2.4.4.2.2. Evaluatie

¹⁸¹ Wet van 16 mei 1960 betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium, *B.S.* 5 augustus 1960, zoals gewijzigd.

¹⁸² Artikel 5 van de Wet van 16 mei 1960 bepaalt dat overtreding van de in het artikel 1 bepaalde regeling wordt opgespoord, vervolgd en bestraft in overeenstemming met de artikelen 231, 249 tot 253 en 263 tot 284 van de algemene wet inzake douane en accijnzen, bijgevoegd bij het Koninklijk Besluit van 18 juli 1977 houdende coördinatie van de algemene bepalingen inzake douane en accijnzen (*B.S.* 21 september 1977, zoals gewijzigd), bekrachtigd door de Wet van 6 juli 1978 inzake douane en accijnzen (*B.S.* 12 augustus 1978, zoals gewijzigd).

¹⁸³ Artikel 4 van de Wet van 16 mei 1960.

¹⁸⁴ Koninklijk Besluit van 25 oktober 1961 houdende samenstelling en werking van de nationale commissie voor het cultureel patrimonium, *B.S.* 24 november 1961.

De Wet van 16 mei 1960 heeft de mogelijkheid gecreëerd om bij Koninklijk Besluit een systeem van uitvoervergunningen voor bepaalde categorieën van roerende culturele goederen in te voeren.

De Koninklijke Besluiten die nodig zijn om deze wet in de praktijk toepasbaar te maken, zijn tot op heden niet genomen, waardoor de wet nog steeds dode letter is.

De Wet van 16 mei 1960 is nog steeds van kracht. Op 14 januari 2003 werd in de Kamer zelfs een wetsontwerp¹⁸⁵ tot wijziging van de betreffende wet ingediend, maar dat ontwerp werd enkele maanden later vervallen verklaard.

¹⁸⁵ Wetsontwerp tot wijziging van de wet van 16 mei 1960 betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium en van de wet van 8 april 1965 tot instellingen van het wettelijk depot bij de Koninklijke Bibliotheek van België, *Parl. St. Kamer*, 2002-2003, nr. 2225/1, 45 p.

2.5. Evaluatie van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Vlaamse Gemeenschap / het Vlaams Gewest

* Een zo ruim mogelijke **inventarisatie van het roerend cultureel erfgoed** is primordiaal voor de uitwerking van een volwaardig beleid inzake het behoud en het beheer van dat erfgoed. Idealiter vormt een dergelijke inventarisatie het uitgangspunt van elke beschermende maatregel op het vlak van het roerend cultureel erfgoed.¹⁸⁶

* Het **roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang** beschikt met het Topstukkendecreet van 24 januari 2003 over een sluitende beschermingsregeling. Het decreet is van toepassing op de roerende goederen en verzamelingen die een uitzonderlijke archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap hebben.

Op basis van de inventaris van het roerend cultureel erfgoed moeten van die zogenoemde ‘topstukken’ lijsten opgesteld worden. Zolang de inventarisatie niet voltooid is, moeten dergelijke lijsten beschouwd worden als momentopnamen. Er moet met andere woorden gewerkt worden met ‘open lijsten’, die op gepaste tijdstippen geactualiseerd kunnen worden.

De maatregelen die op grond van het Topstukkendecreet genomen moeten worden, zijn gericht op het behoud van de topstukken in de Vlaamse Gemeenschap. Wie een dergelijk roerend goed of een dergelijke verzameling toch buiten de Vlaamse Gemeenschap wil brengen, moet een uitvoervergunning aanvragen. Indien de aanvraag voor een vergunning geweigerd wordt, kan de aanvrager de Vlaamse Gemeenschap verzoeken een aanbod te doen om het roerende goed of de verzameling te verwerven. Voor de financiering van die verwerving is een Topstukkenfonds opgericht.

Opvallend is dat de Vlaamse Gemeenschap bij de vervreemding van topstukken niet beschikt over een recht van voorkoop. De Monumentenwet van 7 augustus 1931 en het Decreet van 17 november 1982 voorzagen wel in een dergelijke mogelijkheid. Voorts dient opgemerkt te worden dat het Topstukkenfonds momenteel enkel gebruikt kan worden voor de verwerving van topstukken die op het punt staan de Vlaamse Gemeenschap te verlaten. Het Topstukkenfonds kan voorlopig niet proactief optreden.

De regeling inzake de verwerving van cruciale collectiestukken (‘sleutelwerken’) ten behoeve van de Vlaamse erfgoedinstellingen vormt in deze een soort tussenoplossing. Op grond van die regeling beschikken erfgoedinstellingen over een voorstelrecht voor de aankoop van dergelijke werken. Als de Vlaamse overheid op het voorstel ingaat, koopt ze het stuk aan voor de collectie van de Vlaamse Gemeenschap en geeft ze het in langdurige bruikleen aan de voorstellende instelling.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Dit principe is opgenomen in de parlementaire voorbereiding bij het Topstukkendecreet. Zie het verslag namens de Commissie Cultuur, Media en Sport bij het ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St.* VI. Parl. 2002-2003, nr. 1339/3, 5.

¹⁸⁷ Beleidsnota Cultuur 2004-2009, 40 en Beleidsbrief Cultuur 2005-2006, 23. Voor een bespreking van deze aankoopregeling wordt verwezen naar *Hoofdstuk 2. De collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen* van *Deel 3. Toekomstige regelgeving*.

* De **cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een monument**, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen, genieten van dezelfde beschermingsregeling als het monument zelf. Die regeling is vastgelegd in het Monumentendecreet van 3 maart 1976 en de daarbij horende uitvoeringsbesluiten.

De maatregelen die op grond van het Monumentendecreet genomen moeten worden, zijn voornamelijk gericht op het behoud van de cultuurgoederen *in situ*. Zolang de goederen ter plaatse worden bewaard, zijn er voldoende garanties voor de bescherming, de instandhouding, het onderhoud en het herstel ervan.

De overeenkomst die op grond van artikel 6 van het Onderhoudsbesluit van 17 november 1993 moet worden gesloten naar aanleiding van het buiten het monument brengen van cultuurgoederen, biedt voldoende garanties voor het behoud van de goederen *ex situ*.

De beschermingsregeling voor cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een monument, vertoont een aantal zwakke punten. Zo is voor een aantal monumenten niet geweten of ze al dan niet cultuurgoederen bevatten. De eigenaar van een onroerend goed dat in aanmerking komt voor een bescherming als monument, weigert nogal eens toegang te verlenen aan de ambtenaren van de Afdeling Monumenten en Landschappen. Daarbij komt nog dat in de oudere beschermingsbesluiten weinig of geen aandacht werd besteed aan cultuurgoederen. Het *nominatim* aanduiden van cultuurgoederen in het beschermingsbesluit is van recente datum. Ten slotte is de controle van de beschermende maatregelen dikwijls problematisch.

* De beschermingsregelingen voor topstukken en cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van een monument, betreffen slechts een beperkt segment van het roerend cultureel erfgoed. Er dient tevens een beschermingsbeleid uitgebouwd te worden voor de **roerende goederen en verzamelingen die niet tot de absolute top behoren**, maar onmiskenbaar een zekere waarde bezitten en die geen integrerend deel uitmaken van een monument.

Voor bepaalde publieke collecties biedt het begrip ‘openbaar domein’ een adequate bescherming. De overige roerende goederen en verzamelingen beschikken echter niet over een internrechtelijke beschermingsregeling.

Op dit moment bieden enkel de hierna te bespreken Europese Verordening van 9 december 1992 met betrekking tot de uitvoer van cultuurgoederen en de Europese Richtlijn van 15 maart 1993 met betrekking tot de teruggave van onrechtmatig uitgevoerde cultuurgoederen, een beperkte bescherming voor dergelijke roerende goederen en verzamelingen. In de nabije toekomst komt daar waarschijnlijk het Unesco-Verdrag van 14 november 1970 met betrekking tot de ongeoorloofde invoer, uitvoer en overdracht van eigendom van cultuurgoederen bij. De ratificatie van dit verdrag door de verschillende parlementen in ons land sleept echter aan.

De hierboven vermelde Europese en internationale regelgevingen bieden echter geen garanties voor de instandhouding van de cultuurgoederen als dusdanig, zij reglementeren in hoofdzaak de uitvoer van dergelijke goederen. Bovendien lijkt het al te optimistisch blind te vertrouwen op de grenscontroles. Roerende goederen zijn immers van nature kwetsbaar.

Afdeling 3. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Franstalige Gemeenschap / het Waals Gewest¹⁸⁸

3.1. Inleiding

De actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Franstalige Gemeenschap resp. het Waals Gewest wordt op twee niveaus besproken.

In een eerste paragraaf wordt de bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, besproken. Dat is een bevoegdheid van de Franstalige Gemeenschap.

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, vormt het voorwerp van een tweede paragraaf. Dat is een bevoegdheid van het Waals Gewest.

3.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

3.2.1. Inleiding

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, ligt vervat in de volgende regelgevingen:

- De theorie van het openbaar domein.¹⁸⁹
- Het Decreet van 11 juli 2002 betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap.

3.2.2. Het Decreet van 11 juli 2002 betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap

3.2.2.1. Situering

Op 11 juli 2002 werd **het Decreet betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap**¹⁹⁰ afgekondigd. Het decreet trad in werking op 24 september 2002. Het bevat een regeling inzake het roerend cultureel erfgoed en een regeling inzake het immaterieel erfgoed.

In het kader van deze studie wordt hierna enkel de regeling inzake het roerend cultureel erfgoed besproken.

¹⁸⁸ Voor meer informatie wordt verwezen naar A.M. DRAYE, *La protection du patrimoine immobilier. De bescherming van het onroerend erfgoed*, in: G. DE LEVAL, J.-F. TAYMANS en M. RENARD-DECLAIRFAYT (eds.), *Répertoire notarial*, Deel XIV, Boek XV, Brussel, Larcier, 2002, 289 p.

¹⁸⁹ Voor een bespreking van de theorie van het openbaar domein wordt verwezen naar 2.4.4. van dit hoofdstuk.

¹⁹⁰ Décret du 11 juillet 2002 relatif aux biens culturels mobiliers et au patrimoine immatériel de la Communauté française, *B.S.* 24 september 2002.

Het **uitvoeringsbesluit**¹⁹¹ dat nodig is voor het operationeel maken van de regeling inzake het immaterieel erfgoed, werd op 4 september 2003 afgekondigd. Het besluit trad in werking op 1 januari 2004. Er is nog geen uitvoeringsbesluit voor de regeling inzake het roerend cultureel erfgoed.

3.2.2.2. Toepassingsgebied

Het decreet is van toepassing op de roerende culturele goederen die zich wettelijk en definitief in de Franse Gemeenschap bevinden.

* Artikel 1, § 1, a) van het decreet geeft een opsomming van wat onder **roerende culturele goederen** (*biens culturels mobiliers*) in de zin van het decreet verstaan moet worden. Deze opsomming wordt hieronder weergegeven:

1. Les objets archéologiques ayant plus de 100 ans, provenant de fouilles ou de découvertes terrestres ou subaquatiques, de sites ou de collections archéologiques.
2. Les éléments qui en leur qualité de partie intégrante de monuments d'intérêt artistique, historique ou religieux, proviennent du démembrement de ceux-ci, ayant plus de 100 ans.
3. Les tableaux, peintures et dessins, sur tout support et en toutes matières, ayant plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs; ne sont toutefois pas inclus dans la présente définition les meubles non incorporés à des immeubles et les immeubles par destination tant qu'ils conservent, avec l'immeuble par nature, le lien qui en fait des immeubles par destination.
4. Les mosaïques ayant plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs, autres que celles qui entrent dans les catégories 1 et 2; ne sont toutefois pas inclus dans la présente définition les meubles non incorporés à des immeubles et les immeubles par destination tant qu'ils conservent, avec l'immeuble par nature, le lien qui en fait des immeubles par destination.
5. Les gravures, estampes, sérigraphies et lithographies originales et leur matrice respective, ainsi que les affiches originales, de plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs.
6. Les productions originales de l'art statuaire ou de la sculpture et copies obtenues par le même procédé que l'original, de plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs, autres que celles qui entrent dans la catégorie 1; ne sont toutefois pas inclus dans la présente définition les meubles non incorporés à des immeubles et les immeubles par destination tant qu'ils conservent, avec l'immeuble par nature, le lien qui en fait des immeubles par destination.
7. Les photographies et les films ainsi que leurs négatifs, de plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs.
8. Les incunables et manuscrits, y compris les cartes géographiques et les partitions musicales, isolés ou en collection, de plus de 50 ans et n'appartenant pas à leurs auteurs.
9. Les livres de plus de 100 ans, isolés ou en collection.
10. Les cartes géographiques, imprimées de plus de 200 ans.
11. Les archives de toute nature comportant des éléments de plus de 50 ans, quel que soit leur support.

¹⁹¹ Arrêté du Gouvernement de la Communauté Française relatif aux titres de trésor culturel vivant et de chef-d'oeuvre du patrimoine oral et immatériel et à l'octroi des subventions accordées aux personnes ayant reçu ce titre et aux opérateurs organisant les manifestations auxquelles ces titres ont été décernés, B.S. 11 mei 2004.

12.

a) Les collections et spécimens provenant de collections de zoologie, de botanique, de minéralogie ou d'anatomie.

b) Les collections, ensembles et spécimens présentant un intérêt historique, paléontologique, ethnographique, numismatique ou sigillographique.

13. Les moyens de transport ayant plus de 75 ans.

14. Les autres objets d'antiquité non repris dans les catégories visées aux points 1 à 13, ayant plus de 50 ans.

De bovenstaande opsomming komt grotendeels overeen met de categorieën die in de bijlage bij de hierna beschreven Richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993 vermeld worden. Opvallend is echter dat de bovenstaande opsomming in principe enkel goederen bevat die minimaal vijftig jaar oud zijn. Hedendaagse cultuurgoederen vallen bijgevolg buiten het toepassingsgebied van het decreet.

Artikel 1, § 3 van het decreet bepaalt echter dat de Regering kan afwijken van de voorgeschreven termijnen indien het een roerend cultureel goed betreft dat beantwoordt aan de beschermingscriteria, behoort tot de opsomming van wat onder cultuurgoederen in de zin van het decreet wordt verstaan en buitengewoon opmerkelijk lijkt.

* Opdat een roerend cultureel goed zich **wettelijk en definitief in de Franse Gemeenschap**¹⁹² zou bevinden, moet het aan één van de volgende voorwaarden voldoen:

- Het goed heeft zich altijd in de Franse Gemeenschap bevonden.
- Het goed werd overgedragen vanuit de Vlaamse of de Duitstalige Gemeenschap.
- Het goed werd overgedragen van een andere lidstaat van de Europese Unie.
- Het goed werd ingevoerd uit een derde land.
- Het goed werd heringevoerd uit een derde land, na wettelijke verzending uit een andere lidstaat van de Europese Unie naar dit derde land.¹⁹³

Het decreet geeft tevens een omschrijving van het begrip **schat** (*trésor*):

Schatten zijn roerende culturele goederen die als dusdanig erkend worden en:

- behoren tot een van de categorieën van de bijlage bij de Verordening nr. 3911/92 van 9 december 1992, met een waarde gelijk aan of hoger dan de financiële drempels vermeld in dezelfde bijlage;

¹⁹² Artikel 2, lid 2 van het decreet bepaalt wanneer een roerend cultureel goed zich in de Franse Gemeenschap bevindt:

- Wanneer het zich bevindt in het Franstalig gebied of een instelling gevestigd in het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad, dat beschouwd wordt als exclusief behorend tot de Franse Gemeenschap, of dat het zich in dit gebied of in deze instelling al dan niet ononderbroken bevonden heeft gedurende minstens 48 maanden tijdens de zeven jaar die voorafgaan aan de beslissing om een beschermingsprocedure op te starten of aan het verzoek om verzending of uitvoer.
- Binnen drie jaar na zijn verplaatsing van het Franstalig gebied of een instelling gevestigd in het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad, die beschouwd wordt als exclusief behorend tot de Franse Gemeenschap, naar het Nederlandstalig gebied, naar het Duitstalig gebied of naar een instelling gevestigd in het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad, die beschouwd wordt als niet of niet uitsluitend behorend tot de Franse Gemeenschap.

Artikel 2, lid 3 van het decreet bepaalt dat een roerend cultureel goed dat verplaatst wordt van het Nederlandstalig gebied, van het Duitstalig gebied of van het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad naar het Franstalig gebied of naar een instelling gevestigd in het tweetalige gebied van Brussel-Hoofdstad, die beschouwd wordt als exclusief behorend tot de Franse Gemeenschap, pas beschouwd wordt als zijnde gelokaliseerd in de Franse Gemeenschap na het verstrijken van een termijn van drie jaar vanaf de datum van de verplaatsing.

¹⁹³ Artikel 2, lid 1 van het decreet.

- OF
- integrerend deel uitmaken van openbare collecties;
- OF
- integrerend deel uitmaken van inventarissen van de kerkelijke instanties.¹⁹⁴

3.2.2.3. Beschermende maatregelen voor roerende culturele goederen en schatten

Het decreet bevat drie soorten beschermende maatregelen:

- De bescherming van roerende culturele goederen als dusdanig.
- De erkenning van roerende culturele goederen als schatten.
- Het recht van voorkoop voor al dan niet beschermde roerende culturele goederen.

3.2.2.3.1. De bescherming van roerende culturele goederen

*3.2.2.3.1.1. Beschermingsprocedure*¹⁹⁵

Op eigen initiatief, op voorstel van de Adviescommissie van het Cultureel Patrimonium, op verzoek van de houder van zakelijke rechten, op verzoek van het betrokken college van burgemeester en schepenen of op verzoek van 500 ondertekenaars die woonachtig zijn in het Franstalig gebied of in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, gaat de Regering van de Franse Gemeenschap over tot het **opstarten van de beschermingsprocedure** voor roerende culturele goederen.

Opdat een beschermingsprocedure kan worden opgestart, moeten roerende culturele goederen aan twee voorwaarden voldoen:

- De goederen moeten omwille van hun historische, archeologische, etnologische of wetenschappelijke waarde een opmerkelijk belang hebben voor de Franse Gemeenschap.
 - De goederen moet aan minimaal twee van de beschermingscriteria, vastgesteld door de Regering¹⁹⁶, voldoen.
 - Tot de beschermingscriteria behoren minstens:
 - De staat van bewaring
 - De zeldzaamheid
 - De band van het goed met de geschiedenis of de kunstgeschiedenis
 - De esthetiek
 - De uitzonderlijke kwaliteit inzake concept en uitvoering
 - De erkenning van het goed door de gemeenschap als expressie van haar historische, esthetische of culturele identiteit
 - Het belang van het geheel of de verzameling waarvan het goed deel uitmaakt.
- De Regering kan de lijst met beschermingscriteria nog uitbreiden.¹⁹⁷

De Regering stelt een bewaarlijst op waarop de goederen vermeld staan waarvoor een beschermingsprocedure werd opgestart. De goederen blijven gedurende de gehele beschermingsprocedure ingeschreven op de bewaarlijst.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Artikel 1, § 1, b) van het decreet. Deze omschrijving verwijst naar het begrip ‘nationaal bezit’ van artikel 30 van het EG-Verdrag, in de Franse versie ‘trésor national’.

¹⁹⁵ Artikel 4 tot 6 van het Decreet van 11 juli 2002.

¹⁹⁶ De Franse Gemeenschapsregering heeft nog geen beschermingscriteria vastgesteld.

¹⁹⁷ Artikel 4 van het Decreet van 11 juli 2002.

¹⁹⁸ Artikel 12, lid 1 van het Decreet van 11 juli 2002.

De Regering brengt haar beslissing om de beschermingsprocedure op te starten ter kennis van de houder van de zakelijke rechten op het goed. Wanneer de Regering niet weet wie de houder van de zakelijke rechten op het goed is, geschiedt de kennisgeving aan de bezitter van het goed.

De houder van de zakelijke rechten en de bezitter beschikken over zestig dagen om hun bezwaren te laten kennen. Vanaf het verstrijken van die termijn of vanaf de ontvangst van de bezwaren heeft de Regering zes maanden om te beslissen of het aangewezen is het goed te beschermen. Bij ontstentenis van een beslissing binnen zes maand wordt de bescherming van het goed geacht te zijn geweigerd.

Zodra de Regering een beslissing genomen heeft over de bescherming van het goed, wordt het van de bewaarlijst geschrapt. De Regering brengt haar beslissing om het goed te beschermen binnen zestig dagen ter kennis van de houder van de zakelijke rechten en de bezitter van het goed. De beslissing waarbij de Regering overgaat tot bescherming van het goed wordt tevens bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

Ter illustratie: De Franse Gemeenschapsregering besliste op 14 oktober 2005 conform artikel 4 van het Decreet van 11 juli 2002 tot het opstarten van de beschermingsprocedure voor de roerende culturele goederen die de inboedel van het Stoclet-paleis in Brussel vormen. De eigenaars van het Stoclet-paleis hebben daarom een vordering tot schorsing van de tenuitvoerlegging van die beslissing bij de Raad van State ingediend. In zijn arrest nr. 156.418 van 15 maart 2006 heeft de Raad van State de vordering afgewezen. Het voor de schorsing vereiste moeilijk te herstellen ernstig nadeel kon niet worden aangetoond.

3.2.2.3.1.2. Beschermingsbepalingen

Alle rechtsgevolgen verbonden aan de bescherming – met uitzondering van de artikelen 8 (subsidieregeling) en 17 (regeling uitvoer en verzending) – zijn eveneens van toepassing op de goederen die zijn ingeschreven op de bewaarlijst.¹⁹⁹

* De Regering oefent controle uit over de **staat** van een beschermd roerend cultureel goed en over de voorwaarden inzake **behoud** van dat goed. De Regering bepaalt de wijze waarop die controle gebeurt.²⁰⁰

* Een beschermd roerend cultureel goed mag, zonder voorafgaande toelating van de minister van Cultuur, niet worden verbouwd of verplaatst met het risico te worden beschadigd, noch worden geïsoleerd van het geheel waarvan het deel uitmaakt, behalve wanneer de isolatie noodzakelijk is voor het behoud ervan. De regering legt de toelatingsprocedure vast.²⁰¹

* De houder van zakelijke rechten op een beschermd roerend cultureel goed moet de regering op de hoogte brengen van iedere **wijziging** aan de rechtstoestand van het goed, van iedere fysieke wijziging aan het goed, van iedere wijziging aan de ligging van het goed of van de verdwijning van het goed.²⁰²

* De houder van zakelijke rechten op een beschermd roerend cultureel goed mag het goed enkel **vervreemden** indien hij de begunstigde van de vervreemding in kennis stelt van de

¹⁹⁹ Artikel 12, lid 2 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰⁰ Dit is nog niet gebeurd. Artikel 11 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰¹ Dit is nog niet gebeurd. Artikel 7 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰² Artikel 9 van het Decreet van 11 juli 2002.

bescherming en de gevolgen die hieruit voortvloeien en indien hij de Regering in kennis stelt van de identiteit en het adres van de begunstigde van de vervreemding.²⁰³

* De houder van zakelijke rechten op een beschermd roerend cultureel goed mag het goed enkel tijdelijk of definitief **buiten de Franse Gemeenschap brengen** indien de Regering daarvoor een vergunning verleent. Er wordt een verzendingvergunning of een uitvoervergunning verleend, al naargelang het goed het nationaal grondgebied of het grondgebied van de Europese Unie verlaat. De Regering legt de vergunningsprocedure vast.²⁰⁴

Een dergelijke vergunning kan pas worden verleend nadat het beschermde roerend cultureel goed gemerkt is door een door de Regering erkend identificatieprocédé.²⁰⁵

Van elk beschermd roerend cultureel goed dat het voorwerp is van een tijdelijke verzending of uitvoer, moet voor het vertrek uit en de terugkeer naar de Franse Gemeenschap, een staat opgemaakt worden door de Diensten van de Franse Gemeenschap.

Beschermde roerende culturele goederen die uitgevoerd of verzonden zijn zonder dat hiervoor een vergunning bekomen werd, kunnen het voorwerp zijn van een beslag door de Regering. Wanneer ze oordeelt dat er kans is op herhaling, kan de Regering de bevoegde rechter verzoeken deze goederen in beslag te nemen.²⁰⁶

* De Regering kan **subsidies** verlenen voor het behoud, het onderhoud of de restauratie van een beschermd roerend cultureel goed. Ze bepaalt de voorwaarden en procedure voor het verlenen van dergelijke subsidies.²⁰⁷

* De dienst van de Franse Gemeenschap bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed, stelt een **inventaris** van de beschermde roerende culturele goederen en de schatten van de Franse Gemeenschap op, alsook van alle goederen die overeenstemmen met de bijlage bij de Richtlijn 93/7/EEG. De Regering legt de criteria vast waaraan de inventaris moet voldoen.²⁰⁸

3.2.2.3.2. De erkenning van roerende culturele goederen als schatten

Schatten kunnen worden beschouwd als een bijzondere categorie van beschermde roerende culturele goederen.

De procedure voor de erkenning van roerende culturele goederen als schatten verloopt op dezelfde manier als de procedure voor de bescherming van roerende culturele goederen. De beschermingsbepalingen die van toepassing zijn op beschermde roerende culturele goederen, zijn eveneens van toepassing op schatten. Daarnaast gelden er een aantal bijkomende beschermingsbepalingen.

²⁰³ Artikel 10 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰⁴ Artikel 16 van het Decreet van 11 juli 2002. Tot op heden is dit nog niet gebeurd.

²⁰⁵ De Regering heeft nog geen identificatieprocédé erkend. Artikel 17 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰⁶ Artikel 33 van het Decreet van 11 juli 2002.

²⁰⁷ Artikel 8 van het Decreet van 11 juli 2002. Tot op heden is dit nog niet gebeurd.

²⁰⁸ Artikelen 22 en 23 van het Decreet van 11 juli 2002. De eerste inventaris, die minstens alle beschermde roerende culturele goederen bevat, moest uiterlijk op 1 december 2005 opgesteld zijn. Tot op heden is dit nog niet gebeurd. De volledige inventaris moet op 1 december 2010 opgesteld zijn.

* Het is verboden een schat definitief buiten de Franse Gemeenschap te brengen.²⁰⁹

* Wie een schat tijdelijk buiten de Franse Gemeenschap wil brengen, moet hiervoor een verzendingsvergunning of een uitvoervergunning aanvragen. Die vergunning is *een jaar* geldig vanaf de afgifte ervan.

De vergunning kan door de Regering geweigerd worden als zou blijken dat de uitvoer of verzending van het desbetreffende goed een ernstig nadeel voor het cultureel erfgoed van de Franse Gemeenschap zou kunnen opleveren.²¹⁰

3.2.2.3.3. Het recht van voorkoop

Naast een algemeen recht van voorkoop voor roerende culturele goederen die al dan niet beschermd zijn, bevat het Decreet van 11 juli 2002 een specifiek recht van voorkoop voor industriële, wetenschappelijke of commerciële goederen en voor archieven van openbaar belang.

3.2.2.3.3.1. Algemene regeling

Wanneer een al dan niet beschermd roerend cultureel goed verkocht wordt, kan de Franse Gemeenschap ter plaatse een recht van voorkoop uitoefenen.²¹¹

Bij een openbare verkoop van een roerend cultureel erfgoed wordt dit recht uitgeoefend aan de prijs van het laatste bod.²¹²

Bij de onderhandse verkoop van een roerend cultureel goed dat beschermd is of op de bewaarlijst is ingeschreven, kan de houder van zakelijke rechten op dit goed deze rechten pas verkopen nadat hij de Franse Gemeenschap de kans heeft gegeven haar recht van voorkoop uit te oefenen.

De verkoper of zijn gemachtigde stelt de Franse Gemeenschap in kennis van de inhoud van de akte die is opgesteld met een opschortende voorwaarde, wanneer het voorkooprecht niet wordt uitgeoefend, alsook de identiteit van de koper. Deze kennisgeving staat gelijk met een aanbod tot verkoop aan de Franse Gemeenschap.

De Franse Gemeenschap moet binnen een termijn van een maand belangstelling tonen voor het goed en binnen een termijn van zestig dagen de verkoper of zijn gemachtigde in kennis stellen van de aanvaarding van het aanbod. Indien de voorziene termijnen niet worden gerespecteerd, kan de Franse Gemeenschap het recht van voorkoop niet meer uitoefenen.²¹³

Wanneer de verkoop gesloten wordt zonder rekening gehouden te hebben met het recht van voorkoop van de Franse Gemeenschap, kan deze eisen om in de rechten van de koper gesteld

²⁰⁹ Artikel 20 van het Decreet van 11 juli 2002.

²¹⁰ Artikel 19 van het Decreet van 11 juli 2002. In dit geval moet de Regering het desbetreffende goed beschermen als de houder van de zakelijke rechten op dit goed erom vraagt.

²¹¹ Het recht van voorkoop kan eveneens uitgeoefend worden in naam en voor rekening van een andere administratieve overheid.

²¹² Artikel 21, lid 1 van het Decreet van 11 juli 2002.

²¹³ Artikel 21, lid 2 van het Decreet van 11 juli 2002.

te worden of om van de verkoper een vergoeding ten belope van de helft van de verkoopprijs te ontvangen.²¹⁴

3.2.2.3.3.2. Recht van voorkoop voor industriële, wetenschappelijke of commerciële goederen en archieven van openbaar belang

* De Regering kan een recht van voorkoop uitoefenen voor ieder **werktuig, apparaat, machine of instrument** dat wordt of werd gebruikt voor de uitoefening van een industriële of ambachtelijke activiteit, voor wetenschappelijk onderzoek of voor technisch onderzoek.

Voorwaarden zijn dat het goed ouder is dan dertig jaar en, op het ogenblik van de aangifte, bewaard wordt in een industrieel gebouw, in een werkplaats of in een onderzoekslaboratorium, met uitzondering van de domeingoederen van de federale Staat, de andere gemeenschappen en de gewesten.

De houder van de zakelijke rechten op een dergelijk goed moet de Regering op de hoogte brengen van zijn intentie dit goed te vernietigen of als schroot te verkopen.²¹⁵

* De Regering kan een recht van voorkoop uitoefenen op de **archieven** die informatie bevatten over commerciële, industriële of ambachtelijke bedrijfsactiviteiten, over sociale, syndicale of politieke organisaties, over culturele organen of bestaande of ontbonden onderwijsinrichtingen, over de creatie en de artistieke activiteit.

Voorwaarden zijn dat het goed ouder is dan dertig jaar en niet behoort tot de domeingoederen van de federale Staat, de andere gemeenschappen en de gewesten.

De houder van de zakelijke rechten op een dergelijk goed moet de Regering op de hoogte brengen van zijn intentie dit goed te vernietigen of te verkopen.²¹⁶

3.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

3.3.1. Situering

Bij Decreet van 18 juli 1991²¹⁷ werd in de Code wallon de l'aménagement du territoire et de l'urbanisme²¹⁸ een Boek V ingevoegd: "Dispositions relatives aux monuments, aux sites et aux fouilles." De titel van het wetboek werd dan ook gewijzigd in **Code wallon de**

²¹⁴ Artikel 21, lid 3 van het Decreet van 11 juli 2002.

²¹⁵ Artikel 14 van het Decreet van 11 juli 2002.

²¹⁶ Artikel 15 van het Decreet van 11 juli 2002.

²¹⁷ Decreet van 18 juli 1991 betreffende de monumenten, de landschappen en de opgravingen, *B.S.* 1 januari 1992.

²¹⁸ Waals wetboek van ruimtelijke ordening, stedenbouw en patrimonium van 14 mei 1984, *B.S.* 25 mei 1984. Het wetboek is een bijlage bij het Besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 14 mei 1984 tot codificatie van de wetgevende en verordenende bepalingen betreffende de stedenbouw en de ruimtelijke ordening van toepassing op het Vlaams Gewest, *B.S.* 25 mei 1984.

l'aménagement du territoire, de l'urbanisme et du patrimoine (hierna: de CWATUP).²¹⁹ Bij Decreet van 1 april 1999²²⁰ werden de betreffende bepalingen grondig gewijzigd.

De bepalingen betreffende de monumenten, de landschappen en de opgravingen maken momenteel deel uit van Boek III van de CWATUP.²²¹ De uitvoeringsbepalingen zijn niet enkel opgenomen in Besluiten van de Waalse Gewestregering²²², maar ook in Titel III van Boek IV van de CWATUP zelf.²²³

3.3.2. Toepassingsgebied

Krachtens **artikel 185 van de CWATUP** moet worden beschouwd als erfgoed: *“Het geheel van de onroerende goederen waarvan het historisch, archeologisch, wetenschappelijk, artistiek, sociaal, technisch of landschappelijk belang de bescherming rechtvaardigen.”*

Opvallend is dat deze definitie niet naar het algemeen belang verwijst. Ze bevat geen formele waarborg dat enkel goederen met een grote waarde voor de samenleving zullen worden beschermd. Uit de administratieve praktijk blijkt dat dit wel het geval is.

Het onroerend erfgoed wordt onderverdeeld in monumenten, architecturale gehelen, landschappen en archeologische vindplaatsen.

* Een **monument** wordt als volgt gedefinieerd: *“Elke afzonderlijk beschouwde architecturale of sculpturale verwezenlijking, met inbegrip van de uitrusting en decoratieve elementen die een integrerend deel uitmaken van die verwezenlijking.”*

Net zoals in het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest slaat de bescherming van een monument in het Waals Gewest zowel op het gebouw zelf als op de roerende goederen die er integrerend deel van uitmaken, met inbegrip van de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen.

* Een **archeologische vindplaats** wordt als volgt gedefinieerd: *“Elk terrein, geologische formatie, monument, architecturaal geheel of plaats die archeologische goederen bevat of geacht wordt te bevatten.”*

* **Archeologische goederen** worden omschreven als: *“Alle materiële overblijfselen, met inbegrip van paleontologische overblijfselen of hun sporen, gelegen op of in de bodem, te beschouwen als bewijs van menselijke activiteit of van de leefomgeving van de mens, die getuigenis aflegt van voorbije beschavingen, en dit ongeacht de artistieke waarde.”* De definitie van ‘archeologisch goed’ omvat zowel roerende als onroerende goederen.

In het kader van deze studie wordt uitsluitend aandacht besteed aan de bepalingen inzake monumenten en archeologische vindplaatsen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed. Hierbij wordt geen volledigheid nagestreefd.

²¹⁹ De “Direction générale de l'Aménagement du Territoire, du Logement et du Patrimoine” gaf een officieuze gecoördineerde versie van de CWATUP uit, bijgewerkt tot 20 december 2005.

²²⁰ Decreet van 1 april 1999 betreffende het behoud en de bescherming van het patrimonium, B.S. 22 mei 1999, zoals gewijzigd.

²²¹ Het betreft meer bepaald de artikelen 185 tot 237 van de CWATUP.

²²² Onder meer: Besluit van de Waalse regering van 29 juli 1993 tot subsidie van werken voor de instandhouding van beschermde monumenten, B.S. 13 oktober 1993 en Besluit van de Waalse regering van 10 december 1998 tot toekenning van toelagen voor de restauratie, de renovatie, de valorisatie en de opwaardering van het klein volkspatrimonium in Wallonië, B.S. 26 januari 1999, zoals gewijzigd.

²²³ Het betreft meer bepaald de artikelen 477 tot 529 van de CWATUP.

3.3.3. Beschermingsbepalingen

De CWATUP maakt geen onderscheid tussen het beschermingsregime van monumenten, architecturale gehelen, landschappen en archeologische vindplaatsen. De bescherming van de diverse bestanddelen van het onroerend erfgoed verloopt volgens één en dezelfde procedure.

3.3.3.1. Algemene beschermingsbepalingen voor monumenten

De CWATUP voorziet in een dubbele beschermingsmogelijkheid: de **inschrijving op een bewaarlijst** (*une liste de sauvegarde*) en de eigenlijke **bescherming** (*le classement*). Beide procedures staan volledig los van elkaar en kunnen al dan niet in combinatie worden toegepast.

Onroerende goederen, met inbegrip van de roerende goederen die er een integrerend deel van uitmaken, kunnen voor een niet-verlengbare periode van twaalf maanden ingeschreven worden op een bewaarlijst.²²⁴

Onroerende goederen, met inbegrip van de roerende goederen die er een integrerend deel van uitmaken, kunnen tevens beschermd worden. De beschermingsprocedure verloopt in twee fasen: het voorstel tot bescherming en de bescherming zelf. De rechtsgevolgen van de bescherming zijn gedurende een periode van één jaar van toepassing op monumenten waarvoor een voorstel tot bescherming werd geformuleerd.²²⁵

De rechtsgevolgen verbonden aan een inschrijving op een bewaarlijst en de bescherming vertonen sterke gelijkenissen. Daarom worden zij hierna samen behandeld, met aanduiding van een paar kleine verschillen.

* De eigenaar van een monument dat ingeschreven is op een bewaarlijst of beschermd is, mag krachtens **artikel 206** enkel blijvende wijzigingen aan het goed aanbrengen mits voorafgaandelijk een **stedenbouwkundige vergunning** aangevraagd wordt.

* **Artikel 207** bepaalt dat het ministerieel besluit dat een monument inschrijft op een bewaarlijst of beschermt, **bijzondere beschermingsvoorschriften** kan bevatten. Deze voorschriften kunnen het eigendomsrecht inperken.

De volledige **afbraak** van een monument dat ingeschreven is op een bewaarlijst of beschermd is, is verboden, behoudens wanneer het monument dreigt in te storten.²²⁶ De gedeeltelijke afbraak van een dergelijk monument is onder bepaalde voorwaarden wel toegelaten.

De **verplaatsing** van een monument of een deel ervan dat opgenomen is op een bewaarlijst of beschermd is, is verboden, behoudens wanneer het materieel behoud van het monument zulks vereist.

²²⁴ Artikel 193 van de CWATUP.

²²⁵ Artikelen 204 en 208 van de CWATUP.

²²⁶ In een dergelijk geval kan de burgemeester de volledige of gedeeltelijke afbraak van het monument bevelen zonder het Waals Gewest daarvan op de hoogte te brengen.

* **Artikel 211** bepaalt dat de eigenaar van een monument ertoe gehouden is het **in goede staat** te houden. Deze onderhoudsverplichting geldt evenzeer voor de roerende goederen die integrerend deel uitmaken van het monument.²²⁷

* Het Waals Gewest kan krachtens de **artikelen 214 en 215** bijdragen in de kosten voor **instandhoudings- en restauratiewerken** aan een monument. Het Besluit van de Waalse Gewestregering van 29 juli 1993²²⁸ voert een subsidieregeling in voor instandhoudings- en restauratiewerken aan monumenten.²²⁹

* **Artikel 230** bepaalt dat de eigenaars van een monument een **schadevergoeding** kunnen vragen wanneer een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning geweigerd werd op grond van de bescherming.

3.3.3.2. Bepalingen met betrekking tot archeologische opgravingen, peilingen en toevalsvondsten

Ook al verloopt de bescherming van de diverse componenten van het onroerend erfgoed via één en dezelfde procedure, de CWATUP voorziet toch in een aantal specifieke bepalingen voor de archeologische opgravingen en peilingen, en voor toevalsvondsten.

3.3.3.2.1. Archeologische opgravingen en peilingen

* Wie archeologische opgravingen (*fouilles*) of peilingen (*sondages archéologiques*) wil uitvoeren, moet krachtens **artikel 237** een voorafgaande machtiging van het Directoraat-Generaal Ruimtelijke Ordening, Huisvesting en Patrimonium aanvragen. De aflevering van een dergelijke machtiging wordt onder meer afhankelijk gemaakt van het sluiten van een overeenkomst tussen het Waals Gewest, de vergunningsaanvrager, de eigenaar en de vinder, die de bewaring en de overdracht van archeologische goederen regelt.²³⁰

De machtiging wordt afgeleverd voor een welbepaalde archeologische vindplaats, geeft duidelijk aan wie de begunstigden zijn, welke de voorwaarden zijn die aan de toekenning verbonden worden en welke de duur ervan is, die kan worden verlengd.²³¹

* **Artikel 244** bepaalt dat het gebruik van **detectoren** enkel toegelaten is met het oog op het uitvoeren van vergunde archeologische opgravingen en peilingen.

* **Artikel 250** bepaalt dat het Waals Gewest kan **bijdragen in de kosten** voor archeologische opgravingen, peilingen, prospecties zonder ingreep in de bodem en de kosten voor de bescherming, het herstel en het onderhoud van archeologische goederen.²³²

²²⁷ De eigenaar van een beschermd monument moet krachtens artikel 212 om de vijf jaar aan de Waalse Gewestregering of haar gemachtigde een sanitaire fiche overhandigen waaruit de fysische toestand van het monument blijkt en waarin de werken zijn opgenomen die de komende vijf jaar moeten worden uitgevoerd om het behoud ervan te verzekeren.

²²⁸ Besluit van de Waalse Gewestregering tot subsidiëring van werken voor de instandhouding van beschermde monumenten, B.S. 13 oktober 1993.

²²⁹ Artikel 213 bepaalt dat voorafgaandelijk aan het uitvoeren van restauratiewerken aan een beschermd monument een wetenschappelijke en technische studie gedaan moet worden.

²³⁰ Besluit van de Waalse Gewestregering van 17 juni 2004 tot vaststelling van de vergunningsprocedure voor de archeologische peilingen en opgravingen, B.S. 21 september 2004. Zie de artikelen 515 – 521 van het CWATUP.

²³¹ Artikel 239 van de CWATUP.

²³² Artikel 250 van het CWATUP.

* **Artikel 252** bepaalt dat een **schadevergoeding** gevraagd kan worden voor schade die geleden werd in het kader van een archeologische opgraving of peiling, waarvan de duur meer bedraagt dan dertig dagen.

* Archeologische goederen die voortkomen uit een archeologische opgraving of peiling, kunnen worden bewaard in **erkende opslagplaatsen**.²³³

3.3.3.2.2. Toevalsvondsten

* Iedereen die, behalve in het kader van een vergunde archeologische opgraving, een roerend goed vindt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een archeologisch goed betreft, is krachtens **artikel 249** verplicht hiervan binnen drie dagen **melding** te doen bij de dienst van de Waalse Gewestregering, bevoegd voor het onroerend erfgoed, of bij de gemeente waar het goed gelegen is. De bevoegde dienst stelt de eigenaar en de gebruiker, ingeval zij niet de vinder zijn, en de betrokken gemeente(n) hiervan in kennis.²³⁴

De vondsten en hun archeologische vindplaats moeten tot de vijftiende dag na de melding in onveranderde toestand door de eigenaar, gebruiker en vinder bewaard blijven, beschermd worden tegen beschadiging of vernieling en toegankelijk gesteld worden voor onderzoek.²³⁵

* **Artikel 252** bepaalt dat een **schadevergoeding** gevraagd kan worden wanneer een toevalsvondst gedurende een periode van meer dan dertig dagen na de melding in onveranderde toestand door de eigenaar, gebruiker en vinder bewaard moet blijven, beschermd moet worden tegen beschadiging of vernieling en toegankelijk gesteld moet worden voor onderzoek.

* De bepalingen van de artikelen 552 en 716 van het Burgerlijk Wetboek zijn onverminderd van toepassing op toevalsvondsten in het Waals Gewest.

3.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Franstalige Gemeenschap / het Waals Gewest

Het Decreet van 11 juli 2002 introduceert een beschermingsregeling voor een aantal categorieën roerende culturele goederen. Dergelijke goederen kunnen het voorwerp uitmaken van een eigenlijke bescherming, waaraan rechtsgevolgen verbonden zijn. Ze kunnen tevens erkend worden als schat, waardoor ze niet definitief uitgevoerd mogen worden. Bij vervreemding van dergelijke – al dan niet beschermde – culturele goederen beschikt de Franse Gemeenschap over een recht van voorkoop. De bepalingen van het decreet die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed, zijn echter nog niet operationeel. Uitvoeringsbesluiten moeten dit euvel verhelpen.

²³³ Besluit van de Waalse Gewestregering van 17 juni 2004 tot vaststelling van de erkenningsprocedure voor de opslagplaatsen van archeologische goederen, *B.S.* 21 september 2004. Zie de artikelen 525 – 529 van het CWATUP.

²³⁴ Besluit van de Waalse Gewestregering van 17 juni 2004 tot vaststelling van de procedure in geval van toevallige archeologische ontdekkingen, *B.S.* 21 september 2004. Zie de artikelen 522 – 524 van het CWATUP.

²³⁵ Artikel 249 van het CWATUP. De termijn van vijftien dagen kan verlengd of ingekort worden.

Daarnaast beschikken roerende culturele goederen die integrerend deel uitmaken van een monument over een beschermingsregeling die vergelijkbaar is met de Vlaamse regeling in het Monumentendecreet van 3 maart 1976.

De regeling inzake archeologische opgravingen en toevalsvondsten is vergelijkbaar met de Vlaamse regeling in het Archeologiedecreet van 30 juni 1993.

Afdeling 4. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap²³⁶

4.1. Inleiding

De actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap wordt op twee niveaus besproken.

In een eerste paragraaf wordt de bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, besproken.

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, vormt het voorwerp van een tweede paragraaf.

4.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, ligt vervat in de volgende regelgevingen:

* De **theorie van het openbaar domein**.²³⁷

* De **Wet van 7 augustus 1931** op het behoud van monumenten en landschappen.²³⁸

De Monumentenwet werd voor de Duitstalige Gemeenschap opgeheven door het Decreet van het Waals Gewest van 18 juli 1991, met uitzondering van de bepalingen betreffende de roerende goederen. Laatstgenoemde bepalingen zijn nog steeds van kracht.

* De **Wet van 16 mei 1960** betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium.²³⁹

De bepalingen van deze wet zijn nog steeds van kracht.

* Naar het voorbeeld van de Franse Gemeenschap wordt momenteel voor de Duitstalige Gemeenschap een beschermingsregeling uitgewerkt die betrekking heeft op het **roerend en het immaterieel erfgoed**. Er werd reeds een voorontwerp van decreet opgesteld, een ontwerp van decreet is er nog niet.

²³⁶ Voor meer informatie wordt verwezen naar A.M. DRAYE, *La protection du patrimoine immobilier. De bescherming van het onroerend erfgoed*, in: G. DE LEVAL, J.-F. TAYMANS en M. RENARD-DECLAIRFAYT (eds.), *Répertoire notarial*, Deel XIV, Boek XV, Brussel, Larcier, 2002, 289 p.

²³⁷ Voor een bespreking van de theorie van het openbaar domein wordt verwezen naar paragraaf 2.4.4. van dit hoofdstuk.

²³⁸ Voor een bespreking van de Wet van 7 augustus 1931 wordt verwezen naar paragraaf 2.3.1. van dit hoofdstuk.

²³⁹ Voor een bespreking van de Wet van 16 mei 1960 wordt verwezen naar paragraaf 2.4.4.2. van dit hoofdstuk.

4.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, ligt vervat in de volgende regelgevingen:

* De bescherming van monumenten, met inbegrip van de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen die er integrerend deel van uitmaken, verloopt volgens de bepalingen van het **Waals Wetboek van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium**, zoals gewijzigd tot op datum van 31 december 1993.

De monumentenzorg in de Duitstalige Gemeenschap was van 1 januari 1989 tot 31 december 1993 immers de bevoegdheid van het Waals Gewest. Op 1 januari 1994 werd de Duitstalige Gemeenschap opnieuw bevoegd voor de bescherming van monumenten. Sindsdien heeft de decreetgever geen gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid.

* De bescherming van het archeologisch erfgoed verloopt volgens de bepalingen van het **Waals Wetboek voor Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium**, zoals gewijzigd tot op datum van 31 december 1999.²⁴⁰

De zorg voor het archeologisch erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap was van 1 januari 1989 tot 31 december 1999 immers de bevoegdheid van het Waals Gewest. Op 1 januari 2000 werd de Duitstalige Gemeenschap opnieuw bevoegd voor de bescherming van het archeologisch erfgoed. Sindsdien heeft de decreetgever geen gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid.

Voor een bespreking van de beide beschermingsregelingen in het Waals Wetboek voor Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw en Patrimonium wordt verwezen naar paragraaf 3.3. van dit hoofdstuk.

4.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap

Een algemene beschermingsregeling voor het roerend cultureel erfgoed is er nog niet, maar er werd reeds een voorontwerp van decreet opgesteld dat een dergelijke regeling wil invoeren.

Roerende culturele goederen die integrerend deel uitmaken van een monument, beschikken over een beschermingsregeling die vergelijkbaar is met de Vlaamse regeling in het Monumentendecreet van 3 maart 1976.

De regeling inzake archeologische opgravingen en toevalsvondsten is vergelijkbaar met de Vlaamse regeling in het Archeologiedecreet van 30 juni 1993.

²⁴⁰ Het Decreet van 1 april 1999 heeft de bepalingen met betrekking tot monumenten, landschappen en opgravingen in het CWATUP gewijzigd. Op dat ogenblik was het Waals Gewest wel nog bevoegd voor het archeologisch erfgoed in de Duitstalige Gemeenschap, maar niet meer voor de monumenten en de landschappen. Daarom bepaalt artikel 1 van het Decreet van 1 april 1999 dat de artikelen 2 tot 5, die de bepalingen met betrekking tot monumenten en landschappen vervangen, alleen gelden in de Franstalige Gemeenschap. Artikel 6 van hetzelfde decreet, dat de artikelen met betrekking tot het archeologisch erfgoed vervangt, geldt voor het volledige Waalse grondgebied.

Afdeling 5. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

5.1. Inleiding

De actuele toestand op het vlak van de zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt op twee niveaus besproken.

In een eerste paragraaf wordt de bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, besproken.

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, vormt het voorwerp van een tweede paragraaf.

5.2. Het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed dat geen deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats, ligt vervat in de volgende regelgevingen:

* De **theorie van het openbaar domein**.²⁴¹

* De **Wet van 7 augustus 1931** op het behoud van monumenten en landschappen.²⁴²

De Monumentenwet werd bij Ordonnantie van 4 maart 1993 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opgeheven, met uitzondering van de bepalingen betreffende de roerende goederen. Het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening heeft die opheffingsbepaling overgenomen. De bepalingen betreffende de roerende goederen werden bij Decreet van 11 juli 2002 opgeheven voor de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap. Voor de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap, zijn laatstgenoemde bepalingen opgeheven door het Decreet van 17 november 1982 houdende bescherming van het roerend cultureel patrimonium, op zijn beurt opgeheven door het Topstukkendecreet van 24 januari 2003. De bepalingen van deze wet zijn nog steeds van kracht voor de bicommunautaire instellingen.

* **Wet van 16 mei 1960** betreffende 's lands roerend cultureel patrimonium.²⁴³

De Wet van 16 mei 1960 werd bij Decreet van 11 juli 2002 opgeheven voor de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap. De bepalingen van deze wet zijn nog steeds van kracht voor de bicommunautaire instellingen en de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.

* **Decreet van de Franse Gemeenschap van 11 juli 2002** betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap.²⁴⁴

²⁴¹ Voor een bespreking van de theorie van het openbaar domein wordt verwezen naar paragraaf 2.4.4. van dit hoofdstuk.

²⁴² Voor een bespreking van de Wet van 7 augustus 1931 wordt verwezen naar paragraaf 2.3.1. van dit hoofdstuk.

²⁴³ Voor een bespreking van de Wet van 16 mei 1960 wordt verwezen naar paragraaf 2.4.4.2. van dit hoofdstuk.

²⁴⁴ Voor een bespreking van het Decreet van 11 juli 2002 wordt verwezen naar paragraaf 3.2.2. van dit hoofdstuk.

De bepalingen van dit decreet zijn van toepassing op de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap.

* **Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 24 januari 2003** houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.²⁴⁵

De bepalingen van dit decreet zijn van toepassing op de instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.

5.3. Het roerend cultureel erfgoed dat deel uitmaakt van een monument of van een archeologische vindplaats

5.3.1. Situering

Bij Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering²⁴⁶ werd op 9 april 2004 het **Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening** (hierna: het BWRO) vastgesteld. Het besluit werd bij Ordonnantie van 13 mei 2004²⁴⁷ geratificeerd door de Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening is in werking getreden op 26 mei 2004.

De bepalingen betreffende de monumenten, de landschappen en de opgravingen maken deel uit van *Titel V. – Bescherming van het onroerende erfgoed* van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening.

5.3.2. Toepassingsgebied

Krachtens **artikel 206** moet worden beschouwd als **onroerend erfgoed**: “*Het geheel van onroerende goederen met een historische, archeologische, artistieke, esthetische wetenschappelijke, sociale, technische of volkskundige waarde.*”

Opvallend is dat deze definitie niet naar het algemeen belang verwijst. Ze bevat geen formele waarborg dat enkel goederen met een grote waarde zullen worden beschermd. Uit de administratieve praktijk blijkt dat dit wel het geval is.

Het onroerend erfgoed wordt onderverdeeld in monumenten, gehelen, landschappen en archeologische vindplaatsen.²⁴⁸

* Een **monument** wordt als volgt gedefinieerd: “*Elk merkwaardig werk, met inbegrip van de uitrusting of decoratieve elementen die er integrerend deel van uitmaken.*”

Net zoals in het Vlaams en het Waals Gewest slaat de bescherming van een monument in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zowel op het gebouw zelf als op de roerende goederen die er

²⁴⁵ Voor een bespreking van het Decreet van 24 januari 2003 wordt verwezen naar paragraaf 2.4.2. van dit hoofdstuk.

²⁴⁶ Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 9 april 2004 houdende vaststelling van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening, *B.S.* 26 mei 2004.

²⁴⁷ Ordonnantie van de Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 13 mei 2004 houdende ratificatie van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening, *B.S.* 26 mei 2004.

²⁴⁸ Artikel 206 van het BWRO.

integreerend deel van uitmaken. Wel moet worden opgemerkt dat er vaker dan in de andere gewesten gedeeltelijke beschermingen worden doorgevoerd.

* Een **archeologische vindplaats** wordt als volgt gedefinieerd: “Elk terrein, geologische formatie, gebouw, geheel of landschap dat archeologische goederen bevat of kan bevatten.”

* **Archeologische goederen** worden omschreven als: “Alle overblijfselen, voorwerpen en andere sporen van de mens, van zijn activiteiten of van zijn natuurlijke habitat, die een getuige zijn van vervlogen tijden of beschavingen en waarvoor de voornaamste of één van de voornaamste wetenschappelijke informatiebronnen uit de archeologische onderzoeksmethoden afkomstig is.” De definitie van ‘archeologisch goed’ omvat zowel roerende als onroerende goederen.

In het kader van deze studie wordt uitsluitend aandacht besteed aan de bepalingen inzake monumenten en archeologische vindplaatsen die betrekking hebben op roerende goederen. Hierbij wordt geen volledigheid nagestreefd.

5.3.3. Beschermingsbepalingen

Het BWRO maakt geen onderscheid tussen het beschermingsregime van monumenten, gehelen, landschappen en archeologische vindplaatsen. De bescherming van de diverse bestanddelen van het onroerend cultureel erfgoed verloopt volgens één en dezelfde procedure.

5.3.3.1. Algemene beschermingsbepalingen voor monumenten

Het BWRO voorziet in een dubbele beschermingsmogelijkheid: de inschrijving op de bewaarlijst en de eigenlijke bescherming. Beide procedures staan volledig los van elkaar en kunnen al dan niet in combinatie worden toegepast.

5.3.3.1.1. De inschrijving op de bewaarlijst

Monumenten, met inbegrip van de roerende goederen die er integreerend deel van uitmaken, kunnen ingeschreven worden op de bewaarlijst.

De inschrijving op de bewaarlijst verloopt in twee fasen: het besluit om de procedure voor inschrijving op de bewaarlijst in gang te zetten en het inschrijvingsbesluit zelf. De gevolgen van de inschrijving op de bewaarlijst zijn gedurende een periode van twee jaar van toepassing op de monumenten waarvoor de procedure werd ingezet.²⁴⁹

5.3.3.1.2. Rechtsgevolgen van de inschrijving op de bewaarlijst

* **Artikel 214 van het BWRO** bepaalt dat de eigenaar van een goed dat behoort tot een op de bewaarlijst ingeschreven monument, verplicht is het **in goede staat** te houden en de bijzondere behoudsvoorwaarden, die eventueel werden voorgeschreven, na te leven.

* Conform **artikel 215** kan de burgemeester het **geheel of gedeeltelijk afbreken** van een monument dat ingeschreven is op de bewaarlijst, niet bevelen zonder daarvan kennis te geven aan de Brussels Hoofdstedelijke Regering. De beslissing van de burgemeester moet door de regering goedgekeurd worden.

²⁴⁹ Artikelen 210 en 219 van het BWRO.

* **Artikel 216** bepaalt dat een goed dat behoort tot een monument dat ingeschreven is op de bewaarijst, automatisch wordt opgenomen in de **inventaris van het onroerend erfgoed**.²⁵⁰

5.3.3.1.3. De bescherming van monumenten

Monumenten, met inbegrip van de roerende goederen die er integrerend deel van uitmaken, kunnen beschermd worden. Er wordt een vrijwaringszone rond het monument afgebakend.

De bescherming verloopt in twee fasen: het besluit om de beschermingsprocedure in gang te zetten en het beschermingsbesluit zelf. De gevolgen van de bescherming zijn gedurende een periode van twee jaar van toepassing op monumenten waarvoor de procedure werd ingezet.²⁵¹

Ter illustratie: Bij besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 13 oktober 2005 werd de beschermingsprocedure opgestart voor de roerende culturele goederen die de inboedel van het Stoclet-paleis in Brussel vormen. De procedure is een uitbreiding van de reeds bestaande bescherming van het Stoclet-paleis als monument. De eigenaars van het Stoclet-paleis hebben daarom een vordering tot schorsing van de tenuitvoerlegging van dat besluit bij de Raad van State ingediend. In zijn arrest nr. 156.420 van 15 maart 2006 heeft de Raad van State de vordering afgewezen. Het voor de schorsing vereiste moeilijk te herstellen ernstig nadeel kon niet worden aangetoond.

5.3.3.1.2. Rechtsgevolgen van de bescherming

* **Artikel 231**, in combinatie met artikel 214, bepaalt dat de eigenaar van een beschermd monument verplicht is het **in goede staat** te houden en om de bijzondere behoudsvoorwaarden, die eventueel werden voorgeschreven, na te leven.

* **Artikel 232** bepaalt dat het verboden is:

- Een beschermd monument **geheel of gedeeltelijk af te breken**.
- Een beschermd monument te **gebruiken** of het gebruik ervan zodanig te wijzigen dat het zijn waarde verliest.
- In een beschermd monument werkzaamheden uit te voeren zonder rekening te houden met de **bijzondere behoudsvoorwaarden**.
- Een beschermd monument geheel of gedeeltelijk te **verplaatsen**, tenzij de materiële bewaring van het goed dit absoluut vereist en op voorwaarde dat de nodige garanties voor de afbraak, het overbrengen en de wederopbouw ervan op een geschikte plaats genomen zijn.²⁵²

* Conform **artikel 234** kan de burgemeester het **geheel of gedeeltelijk afbreken** van een beschermd monument, niet bevelen zonder daarvan kennis te geven aan de Brussels Hoofdstedelijke Regering. De beslissing van de burgemeester moet door de regering goedgekeurd worden.

* **Artikel 235** bepaalt dat een beschermd monument automatisch opgenomen wordt in de **inventaris van het onroerend erfgoed**.²⁵³

²⁵⁰ De opname in die inventaris heeft rechtsgevolgen van stedenbouwkundige aard. Zie de artikelen 207 tot 209 van het BWRO.

²⁵¹ Artikel 236 van het BWRO.

²⁵² Artikel 233 van het BWRO.

²⁵³ Zie noot 247.

* Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de betrokken gemeente kunnen krachtens de **artikelen 240 en 241 bijdragen in de kosten voor werken tot behoud** van een beschermd monument. Het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 30 april 2003²⁵⁴ voert een subsidieregeling in voor werken tot behoud van een beschermd monument.²⁵⁵

* Een beschermd monument dat gelegateerd wordt aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of aan een instelling van openbaar nut, is krachtens **artikel 299 vrijgesteld van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden** op voorwaarde dat het monument in het gewest gelegen is. Dergelijke goederen zijn onvervreemdbaar en onoverdraagbaar.

5.3.3.2. Bepalingen met betrekking tot archeologische opgravingen, peilingen en toevalsvondsten

Ook al verloopt de bescherming van de diverse componenten van het onroerend erfgoed via één en dezelfde procedure, het BWRO voorziet toch in een aantal specifieke bepalingen voor de archeologische opgravingen, peilingen en toevalsvondsten.²⁵⁶

5.3.3.2.1. Archeologische opgravingen en peilingen

* Wie archeologische opgravingen of peilingen wil uitvoeren, moet krachtens **artikel 243** een voorafgaande **machtiging** van de Brusselse Hoofdstedelijke regering of haar gemachtigde aanvragen. De aflevering van een dergelijke machtiging kan onder meer afhankelijk gemaakt worden van voorwaarden die te maken hebben met de bevoegdheid van de aanvrager, met de in te zetten menselijke en technische middelen, met het bewijs van een akkoord met de eigenaar over de afgifte van de archeologische goederen en hun bewaargeving of met de verplichting tussentijdse verslagen en een eindverslag op te stellen.

* **Artikel 244** bepaalt dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering kan verklaren dat het **van openbaar nut** is een vindplaats te bezetten om over te gaan tot archeologische opgravingen of peilingen.

* De afgifte van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan krachtens **artikel 245** afhankelijk gemaakt worden van de voorwaarde om, voorafgaand aan of gelijktijdig met de tenuitvoerlegging van de vergunning, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of de gemeente de mogelijkheid te geven opgravingen en peilingen uit te voeren.

* **Artikel 247** bepaalt dat een **vergoeding** gevraagd kan worden voor schade die voortvloeit uit van openbaar nut verklaarde archeologische opgravingen of peilingen of uit het opschorten en het vervallen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning.

* De naar aanleiding van opgravingen of peilingen blootgelegde roerende archeologische goederen worden krachtens **artikel 248** aan het toezicht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toevertrouwd tot aan hun definitieve afgifte.

²⁵⁴ Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 30 april 2003 tot vaststelling van de voorwaarden voor het toekennen van een subsidie voor werken tot behoud van een beschermd goed, *B.S.* 26 mei 2003.

²⁵⁵ Artikel 213 bepaalt dat voorafgaandelijk aan het uitvoeren van restauratiewerken aan een beschermd monument een wetenschappelijke en technische studie gedaan moet worden.

²⁵⁶ De invoeging van de regeling inzake archeologische opgravingen, peilingen en toevalsvondsten in het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening is een recent gegeven.

* **Artikel 249** bepaalt dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering kan bijdragen in de kosten voor het uitvoeren van archeologische peilingen en opgravingen en de kosten voor de bescherming, het herstel en het onderhoud van archeologische goederen.

* De bepalingen van de artikelen 552 en 716 van het Burgerlijk Wetboek zijn onverminderd van toepassing op toevalsvondsten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

5.3.3.2.2. Toevalsvondsten

* Elke ontdekking van archeologische goederen moet krachtens **artikel 246** binnen drie dagen door de vinder aan de eigenaar van de archeologische vindplaats en aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden **gemeld** en, in het geval van een ontdekking naar aanleiding van de tenuitvoerlegging van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning, aan de houder van deze vergunning.

De archeologische goederen en hun archeologische vindplaats moeten in onveranderde toestand bewaard worden, beschermd worden tegen beschadiging of vernieling, toegankelijk gesteld worden voor onderzoek en gedurende een termijn van maximaal 21 dagen over te gaan tot opgravingen of peilingen op de vindplaats.

* **Artikel 247** bepaalt dat een **vergoeding** gevraagd kan worden voor schade die voortvloeit uit van openbaar nut verklaarde archeologische opgravingen of peilingen of uit het opschorten en het vervallen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning.

* De ontdekte roerende archeologische goederen worden krachtens **artikel 248** aan het toezicht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toevertrouwd tot aan hun definitieve afgifte.

5.4. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De Brusselse instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap, beschikken met het Topstukkendecreet van 24 januari 2003 over een sluitende beschermingsregeling voor het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.

De Brussels instellingen die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Franse Gemeenschap, beschikken met het Decreet van 11 juli 2002 over een algemene beschermingsregeling voor roerend cultureel erfgoed. De bepalingen van het decreet die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed, zijn echter nog niet operationeel. Uitvoeringsbesluiten moeten dit euvel verhelpen.

Daarnaast beschikken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gesitueerde roerende culturele goederen die integrerend deel uitmaken van een monument, over een beschermingsregeling die vergelijkbaar is met de Vlaamse regeling in het Monumentendecreet van 3 maart 1976.

De regeling inzake archeologische opgravingen en toevalsvondsten is vergelijkbaar met de Vlaamse regeling in het Archeologiedecreet van 30 juni 1993.

Opgemerkt dient te worden dat de bescherming van het roerend cultureel erfgoed in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad door de veelheid van regimes een nagenoeg onwerkzame situatie is geworden.

Afdeling 6. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in de Europese Unie

6.1. Inleiding²⁵⁷

Voor een staat of gemeenschap die zijn roerend cultureel erfgoed wil beschermen, stellen zich twee centrale problemen:

- Hoe kan het materiële behoud van dit erfgoed gegarandeerd worden?
- Hoe kan dit erfgoed voor de groep, het volk, de gemeenschap behouden worden?

Dit laatste probleem wordt overal ter wereld en ook in West-Europa nog steeds vertaald als: “Hoe kan het roerend cultureel erfgoed binnen de landsgrenzen gehouden worden?”

De definiëring en de bescherming van het roerend cultureel erfgoed blijft tot op heden in hoofdzaak op basis van de huidige staatkundige grenzen georganiseerd. Ook de Europese regelgeving blijft op deze leest geschoeid. Het idee van een ‘Europees cultureel erfgoed’ dat vrij binnen de Europese Unie zou kunnen circuleren, werd door de Europese Commissie gesuggererd, maar genoot bij de lidstaten maar weinig bijval.

De Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgoederen en de Richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, zijn dan ook grotendeels gericht op de versterking van de diverse nationale regelgevingen van de lidstaten. Ten opzichte van de buitengrenzen van de Europese Unie geldt de Verordening (EEG) nr. 3911/92 echter als een algemene douaneverordening.

6.2. Cultuurgoederen en het vrij verkeer in de Europese Unie²⁵⁸

6.2.1. Het vrij verkeer van goederen in de EU

Het **Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Gemeenschap**²⁵⁹ (hierna: EG-verdrag) voorziet in de totstandkoming van een gemeenschappelijke Europese markt, waarin het vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal gewaarborgd is.

²⁵⁷ Bron: Ontwerp van decreet houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, *Parl. St.* VI. Parl. 2002-03, nr. 1339/1, 2-3

²⁵⁸ A. BIONDI, “The merchant, the thief & the citizen : the circulation of works of art within the European Union”, *Common Market Law Review*, 1997, 1173-1195; A. BIONDI, “The Gardener and other Stories : the Peregrinations of Cultural Artefacts within the European Union”, in : R. CRAUFURD SMITH (ed.), *Culture and European Union Law*, Oxford, University Press, 2004, 153-165 ; J. DE CEUSTER, “Les règles communautaires en matière de restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d’un Etat membre”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 33-87; T.-L. MARGUE, “L’exportation des biens culturels dans le cadre du Grand Marché”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 89-98; A. MATTERA, “La libre circulation des oeuvres d’art à l’intérieur de la Communauté et la protection des trésors nationaux ayant une valeur artistique, historique ou archéologique”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 9-29; F. RIGAUX, “La libre circulation des biens culturels et protection des trésors nationaux”, *European Review of Private Law*, 1994, nr. 2, 95-110; M. TRAEST, “Enkele aspecten inzake het vrij verkeer en de teruggave van cultuurgoederen, in het bijzonder het conflictenrechten terzake na de richtlijn van 15 maart 1993”, *R.W.* 1997-98, nr. 26, 865-873; T. VON PLEHWE, “European Union and the Free Movement of Cultural Goods”, *European Law Review*, 1995, 431-450 ; D. VOUDOURI, “Circulation et protection des biens culturels dans l’Europe sans frontières”, *Revue du droit public et de la science politique*, 1994, nr. 2, 479-524.

Op 1 januari 1993 was de interne markt een feit. De controles aan de binnengrenzen van de Europese Unie en de douaneformaliteiten werden afgeschaft. Goederen konden op de interne markt voortaan even vrij in het verkeer gebracht worden als op een nationale markt.

Het vrij verkeer van goederen ligt vervat in de volgende bepalingen van het EG-verdrag:

- In- en uitvoerrechten op goederen of heffingen van gelijke werking zijn op grond van **artikel 25** verboden tussen de lidstaten van de Europese Unie.
- Kwantitatieve beperkingen op de in- en uitvoer van goederen en alle maatregelen van gelijke werking zijn op grond van de **artikelen 28 en 29** verboden tussen de lidstaten van de Europese Unie.

Artikel 30 van het EG-verdrag biedt de lidstaten echter de mogelijkheid om af te wijken van het verbod op kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking.

6.2.2. Cultuurgoederen en het vrij verkeer van goederen in de EU

Het Europees Hof van Justitie heeft in zijn arrest nr. 7/68 van 10 december 1968²⁶⁰ beslist dat cultuurgoederen in geld waardeerbaar zijn en het voorwerp kunnen uitmaken van een commerciële transactie, en aldus onder de principes van het vrij verkeer van goederen vallen:

“The articles [of an artistic, historic, archaeological or ethnographic nature], whatever may be the characteristics which distinguish them from other types of merchandise, nevertheless resemble the latter, inasmuch as they can be valued in money and so be the subject of commercial transactions.”

Er geldt dus een vrij verkeer van cultuurgoederen binnen de Europese Unie, zodat kwantitatieve beperkingen en maatregelen van gelijke werking principieel verboden zijn.

Artikel 30 (ex-artikel 36) van het EG-verdrag laat de lidstaten echter toe om af te wijken van het principe van het vrij verkeer van cultuurgoederen binnen de Europese Unie.

De desbetreffende bepaling luidt als volgt:

“De bepalingen van de artikelen 28 en 29 vormen geen beletsel voor verboden of beperkingen van invoer, uitvoer of doorvoer, welke gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de bescherming van de openbare zedelijkheid, de openbare orde, openbare veiligheid, de gezondheid en het leven van personen, dieren of planten, het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit of uit hoofde van bescherming van de industriële en commerciële eigendom. Deze verboden of beperkingen mogen echter geen middel tot willekeurige discriminatie noch een verkapte beperking van de handel tussen de Lid-Staten vormen.”

Volgens een constante rechtspraak van het Hof van Justitie²⁶¹ biedt artikel 30 van het EG-verdrag de lidstaten de mogelijkheid om in hun nationale wetgeving af te wijken van het principe van het vrij verkeer van goederen wanneer die afwijking gerechtvaardigd wordt door

²⁵⁹ Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Gemeenschap, De geconsolideerde versie van het verdrag werd op 24 december 2002 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

²⁶⁰ Arrest nr. 7/68, *Jur.H.v.J.* 1968, I, 590-598.

²⁶¹ Zie onder meer het arrest Tedeschi-Denkavit van 5 oktober 1977 (nr. 5/77, *Jur. H.v.J.* 1977, I, 1555 - dierenwelzijn), het arrest Denkavit Futtermittel van 8 november 1979 (nr. 251/78, *Jur. H.v.J.* 1979, I, 3369 - dierenwelzijn) het arrest Campus Oil van 10 juli 1984 (nr. 72/83, *Jur. H.v.J.* 1984, 2727 – openbare orde en openbare veiligheid) en het arrest Aimé Richardt van 4 oktober 1991 (nr. C-367/89, *Jur. H.v.J.* 1991, I, 4621 – openbare veiligheid).

een niet-economisch algemeen belang.²⁶² De bescherming van het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit van een lidstaat is een voorbeeld van een dergelijk belang.

De lidstaten zijn zelf bevoegd om te bepalen wat als ‘nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit’ in de zin van artikel 30 van het EG-verdrag moet worden beschouwd. Dit impliceert echter niet dat de in het desbetreffende artikel opgesomde bevoegdheden exclusief voor hen gereserveerd zouden zijn.

Hierbij moet opgemerkt te worden dat in de Franse, Engelse, Griekse en Deense versie van artikel 30 van het EG-verdrag het begrip ‘nationale schat’ gehanteerd wordt, terwijl men in de Spaanse, Italiaanse en Portugese versie het begrip ‘nationaal erfgoed’ gebruikt. In de Duitse versie ten slotte spreekt men van ‘nationaal cultuurgoed’.²⁶³ Het gaat met name om belangrijke terminologische verschillen.

Ondanks de terminologische verschillen lijkt men het erover eens te zijn dat de termen ‘nationaal bezit’, ‘nationale schat’, ‘nationaal erfgoed’ en ‘nationaal cultuurgoed’ niet verwijzen naar het geheel van cultuurgoederen, maar naar een specifiek onderdeel van die categorie: de goederen die een onuitwisbare band hebben met de cultuurgeschiedenis van een land.²⁶⁴

Welke interpretatie moet er aan het woord ‘nationaal’ gegeven worden? Welke nationaliteit heeft een cultuurgoed? Er zijn verschillende interpretaties mogelijk:

- De nationaliteit van de maker van het cultuurgoed, of van diens geboorteplaats.
- De nationaliteit van de plaats waar het cultuurgoed gemaakt is.
- De nationaliteit van de plaats waar het cultuurgoed zich momenteel bevindt.²⁶⁵

Er bestaat geen eenduidig antwoord op deze vraag. Daarom wordt in verschillende nationale wetgevingen gebruik gemaakt van het criterium van de leeftijd van een cultuurgoed (duur van het verblijf van het cultuurgoed in een lidstaat) om het goed als onderdeel van het nationaal bezit te beschouwen.

²⁶² Het Hof van Justitie geeft een zeer strikte interpretatie aan de afwijkingen in artikel 30 van het EG-verdrag. ‘Gerechtvaardigd’ betekent dat de maatregel in overeenstemming moet zijn met het evenredigheidsbeginsel. Ook wanneer de maatregel gerechtvaardigd is op grond van een van de afwijkingen van artikel 30 van het EG-verdrag, mag hij geen middel tot willekeurige discriminatie of verkapt beperking van de handel tussen de lidstaten vormen.

De bescherming van de cultuur vormt tevens een ‘dringende behoefte’ uit hoofde waarvan invoer- of uitvoerbeperkingen gerechtvaardigd zijn. Zie het *Cassis de Dijon*-arrest van het Europees Hof van Justitie (zaak 120/78 van 20 februari 1979).

²⁶³ A. MATTERA, *o.c.*, 22.

²⁶⁴ A. BIONDI, *o.c.*, 1180.

²⁶⁵ In een Mededeling van 22 november 1989 heeft de Europese Commissie getracht de precieze draagwijdte van artikel 30 van het EG-verdrag te schetsen. Voor het begrip ‘nationaal bezit’ werd voorgesteld de volgende criteria te hanteren:

- Heeft het voorwerp een zodanige band met de geschiedenis en het dagelijkse leven van de betrokken lidstaat dat de uitvoer ervan een belangrijk verlies voor het land zou betekenen?
- Heeft het voorwerp een zodanige waarde dat het artistiek erfgoed van het land essentieel verminderd wordt bij afwezigheid van het voorwerp?
- Heeft het voorwerp een onschatbare betekenis voor de studie en het begrip van een bijzonder domein van de kunsten of de geschiedenis van een land?
- Behoort het voorwerp tot een collectie die aan één of meerdere van de bovenstaande criteria voldoet en waarvan de uitvoer uit het land ertoe zou leiden dat collectie niet meer aan die criteria voldoet.

Er dient echter opgemerkt te worden dat deze tekst ongunstig onthaald werd door de lidstaten van de Europese Gemeenschap, en momenteel niet meer gehanteerd wordt.

De douanecontroles aan de binnengrenzen zorgden ervoor dat de afwijkingen op het vrij verkeer van cultuurgooederen afdwingbaar gemaakt konden worden. Naar aanleiding van de totstandkoming van de interne markt – met als voornaamste gevolg de afschaffing van de grenscontroles – ontstond de vrees dat dit gebeuren gepaard zou gaan met een sterke groei van de illegale handel in cultuurgooederen.

Om na 1 januari 1993 cultuurgooederen een voldoende bescherming te kunnen blijven bieden, werd een regeling op communautair niveau noodzakelijk geacht. Deze regeling is vastgelegd in een verordening en een richtlijn, die als één geheel moeten worden beschouwd.²⁶⁶

Hierna worden achtereenvolgens de Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgooederen, de Verordening (EEG) nr. 752/93 van de Commissie van 30 maart 1993, die een aantal toepassingsbepalingen voor de eerstgenoemde Verordening bevat, en de Richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgooederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, besproken. Als laatste komt de Wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgooederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht, die de hoger vernoemde Richtlijn in het Belgisch recht heeft omgezet, aan bod.

6.3. Verordening (EEG) nr. 3911/92 van 9 december 1992

De **Verordening (EEG) nr. 3911/92 van 9 december 1992**²⁶⁷ (hierna: Douaneverordening) voert een eenvormige preventieve controle in op de uitvoer van cultuurgooederen aan de buitengrenzen van de Europese Unie.²⁶⁸

Deze Verordening trad in werking op 30 maart 1993. Ze is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

6.3.1. Het toepassingsgebied van de Douaneverordening

De Douaneverordening is van toepassing op cultuurgooederen, ongeacht of ze tot het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit van een lidstaat behoren.

²⁶⁶ Wetsontwerp betreffende de teruggave van cultuurgooederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse Staten zijn gebracht, *Parl. St.* Senaat 1995-96, nr. 1-246/3, 2.

²⁶⁷ Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad van 9 december 1992 betreffende de uitvoer van cultuurgooederen, *P.B.L.* 31 december 1992, afl. 395, 1-5, *err. P.B.L.* 19 oktober 1996, afl. 276, 30, zoals gewijzigd door Verordening (EG) nr. 2469/99 van de Raad van 16 december 1999 (*P.B.L.* 24 december 1999, afl. 335, 9) en door Verordening (EG) nr. 974/2001 van de Raad van 14 mei 2001 (*P.B.L.* 19 mei 2001, afl. 137, 10-11).

²⁶⁸ Voorstel voor een Verordening van de Raad tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad betreffende de uitvoer van cultuurgooederen, *P.B.L.* 24 april 2001, afl. 120, 184-185.

De bijlage bij de Douaneverordening bevat een opsomming van wat in de zin van de Verordening onder **cultuurgoederen** verstaan wordt.²⁶⁹ Deze opsomming wordt hieronder weergegeven:

A

1. Oudheidkundige voorwerpen, ouder dan 100 jaar, afkomstig van:
 - opgravingen en vondsten, op het land en in zee
 - oudheidkundige locaties
 - oudheidkundige collecties.
2. Delen die integrerend deel hebben uitgemaakt van artistieke, historische of religieuze monumenten die niet in hun geheel bewaard zijn gebleven, ouder dan 100 jaar.
3. Afbeeldingen en schilderijen die niet tot categorie 3A of categorie 4 behoren en geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen (1)
- 3A. Aquarellen, gouaches en pasteltekeningen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond (1)
4. Mozaïeken, ongeacht van welke materialen, die geheel met de hand zijn vervaardigd en niet tot categorie 1 of 2 behoren, en tekeningen die geheel met de hand zijn vervaardigd, ongeacht op welke ondergrond en van welke materialen (1)
5. Oorspronkelijke gravures, prenten, zeefdrukken en lithografieën en hun respectieve matrijzen, evenals de originele affiches (1)
6. Oorspronkelijke beelden of oorspronkelijk beeldhouwwerk, evenals kopieën die zijn verkregen volgens hetzelfde procédé als de oorspronkelijke stukken (1), en die niet tot categorie 1 behoren
7. Fotoafdrukken, films en de negatieven daarvan (1)
8. Wiegedrukken en manuscripten, met inbegrip van geografische kaarten en partituren, afzonderlijk of in verzamelingen (1)
9. Boeken, ouder dan 100 jaar, afzonderlijk of in verzamelingen
10. Gedrukte geografische kaarten, ouder dan 200 jaar
11. Archieven en onderdelen daarvan, ongeacht de aard en het materiaal, ouder dan 50 jaar
12.
 - a) Verzamelingen (2) en exemplaren voor verzamelingen van fauna, flora, mineralen en anatomische delen
 - b) verzamelingen (2) van historisch, paleontologisch, etnografisch of numismatisch belang
13. Vervoermiddelen, ouder dan 75 jaar
14. Andere antiquiteiten die niet tot de categorieën A 1 tot en met A 13 behoren:
 - a) tussen 50 en 100 jaar oud:
 - speelgoed, spellen
 - glaswerk
 - edelsmidswerk
 - meubelen en meubelstukken
 - optische instrumenten en instrumenten voor de fotografie of de cinematografie
 - muziekinstrumenten
 - uurwerken

²⁶⁹ Artikel 1 van Verordening 3911/92: deze opsomming doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om zelf te bepalen wat 'het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit' in de zin van artikel 30 van het EG-verdrag is.

- houtwaren
 - aardewerk
 - tapisserieën
 - tapijten
 - behangselpapier
 - wapens
- b) meer dan 100 jaar oud

(1) Ouder dan 50 jaar en niet meer in het bezit van de maker.

(2) Als omschreven in het arrest van het Hof van Justitie in zaak 252/84, namelijk: "Voorwerpen voor verzamelingen in de zin van post 99.05 van het gemeenschappelijk douanetarief zijn voorwerpen die geschikt zijn om in een verzameling te worden opgenomen, dat wil zeggen voorwerpen die relatief zeldzaam zijn, normalerwijs niet overeenkomstig hun oorspronkelijke bestemming worden gebruikt, voorwerp zijn van speciale handelsbranches buiten de gewone handel in soortgelijke gebruiksvoorwerpen, en een hoge waarde hebben."

De bij deze categorieën ingedeelde cultuurgoederen vallen alleen onder het toepassingsgebied van de verordening indien de financiële waarde ervan ten minste gelijk is aan de in punt B aangegeven drempels.

B. Financiële-waardedrempels voor bepaalde onder A genoemde categorieën (in euro)²⁷⁰

Ongeacht hun waarde:

- 1 (Oudheidkundige voorwerpen)
- 2 (Niet in hun geheel bewaarde monumenten)
- 8 (Wiegedrukken en manuscripten)
- 11 (Archieven)

15 000:

- 4 (Mozaïeken en tekeningen)
- 5 (Gravures)
- 7 (Fotoafdrukken)
- 10 (Gedrukte geografische kaarten)

30 000:

- 3A (Aquarellen, gouaches en pasteltekeningen)

50 000:

- 6 (Beelden)
- 9 (Boeken)
- 12 (Verzamelingen)
- 13 (Vervoermiddelen)
- 14 (Alle andere voorwerpen)

150 000:

- 3 (Schilderijen)

6.3.2. Het systeem van de uitvoervergunningen

* Voor de definitieve of tijdelijke uitvoer van cultuurgoederen in de zin van de Douaneverordening buiten het douanegebied van de Europese Unie is de overlegging van een **uitvoervergunning** vereist.²⁷¹

De nationale wetgeving van de lidstaten is echter van toepassing voor de rechtstreekse uitvoer buiten het douanegebied van de Europese Unie van 'het nationaal artistiek, historisch en

²⁷⁰ Op grond van de Verordening (EG) nr. 1103/97 is iedere verwijzing naar de ecu in rechtsinstrumenten op 1 januari 1999 een verwijzing naar de euro geworden, na omrekening tegen een koers van 1 tegen 1.

²⁷¹ Artikel 2, lid 1 van de Douaneverordening.

archeologisch bezit' dat niet onder het begrip 'cultuurgoederen' in de zin van de Douaneverordening valt.

* Uitvoervergunningen worden verleend door de bevoegde autoriteit van de lidstaat op wiens grondgebied het cultuurgoed zich op 1 januari 1993 wettig en definitief bevond, OF op wiens grondgebied het cultuurgoed zich bevindt, na rechtmatige en definitieve verzending uit een andere lidstaat, na invoer uit een derde land of na wederinvoer uit een derde land volgende op een rechtmatige verzending uit een lidstaat naar dat derde land.²⁷²

* De lidstaten moeten de Europese Commissie een lijst van de voor de afgifte van uitvoervergunningen bevoegde autoriteiten verstrekken. Deze lijst wordt bekendgemaakt in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.²⁷³

In België zijn sinds 2000 de drie Gemeenschappen bevoegd voor het verlenen van uitvoervergunningen voor cultuurgoederen. Voor de Vlaamse Gemeenschap werd het hoofd van het intern verzelfstandigd agentschap Kunsten en Erfgoed, bij de oprichting ervan, gemachtigd om uitvoervergunningen voor cultuurgoederen te verlenen.²⁷⁴

Uitvoervergunningen kunnen worden geweigerd wanneer de cultuurgoederen waarvoor een aanvraag tot uitvoer ingediend werd, onder een nationale wettelijke regeling van de betrokken lidstaat inzake de bescherming van 'het nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit' vallen.²⁷⁵

* De uitvoervergunning moet worden overgelegd aan het douanekantoor dat voor de aanvaarding van de aangifte ten uitvoer bevoegd is. De lidstaten kunnen het aantal douanekantoren dat bevoegd is voor de vervulling van de uitvoerformaliteiten voor cultuurgoederen, beperken. De Europese Commissie maakt de eventuele beperking van het aantal douanekantoren in een lidstaat bekend in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.²⁷⁶

De uitvoervergunning is in de gehele Europese Unie geldig.

²⁷² Artikel 2, lid 2, tweede alinea van de Douaneverordening bepaalt dat voor de uitvoer van oudheidkundige voorwerpen, ouder dan 100 jaar, afkomstig van opgravingen en vondsten, op het land en in de zee, en voor de uitvoer van oudheidkundige voorwerpen, ouder dan 100 jaar, afkomstig van oudheidkundige locaties, geen uitvoervergunning vereist is wanneer deze goederen een beperkt archeologisch of wetenschappelijk belang hebben, niet rechtstreeks afkomstig zijn van opgravingen, vondsten en archeologische locaties in een lidstaat, en zich legaal op de markt bevinden.

²⁷³ Artikel 3 van de Douaneverordening. De meest recente versie van de lijst werd op 17 mei 2001 in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen gepubliceerd.

²⁷⁴ Artikel 10, 2° van het Besluit van de Vlaamse regering van 11 juni 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap Kunsten en Erfgoed, *B.S.* 2 juli 2004.

²⁷⁵ Indien nodig, neemt de bevoegde autoriteit contact op met de bevoegde autoriteiten van de lidstaat waaruit het betrokken cultuurgoed afkomstig is. De verzending uit die lidstaat kan onrechtmatig gebeurd zijn.

²⁷⁶ Artikelen 4 en 5 van de Douaneverordening. De meest recente lijst van douanekantoren werd op 21 januari 2000 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

6.3.3. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten

De bepalingen van Verordening (EEG) nr. 1468/81²⁷⁷ zijn van toepassing op de bepalingen van de Douaneverordening. Deze Verordening werd echter opgeheven en vervangen door de Verordening (EG) nr. 515/97²⁷⁸. De Verordening voorziet in een regeling voor samenwerking en wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten die de lidstaten belast zijn met de tenuitvoerlegging van de douanevoorschriften.

Inlichtingen die krachtens deze Verordening verstrekt worden, zijn vertrouwelijk. Ze vallen onder het beroepsgeheim en genieten de bescherming waarin voor soortgelijke inlichtingen wordt voorzien door de nationale wetgeving van de ontvangende lidstaat en door de overeenkomstige bepalingen die voor de communautaire instanties gelden.

Het Raadgevend Comité Cultuurgoederen, opgericht krachtens de Douaneverordening, heeft enkele richtsnoeren opgesteld die de administratieve samenwerking tussen de lidstaten moeten verbeteren en versterken.²⁷⁹

De lidstaten nemen voorts alle maatregelen om in hun wederzijdse betrekkingen te zorgen voor samenwerking tussen de douaneautoriteiten en de centrale autoriteiten van de lidstaten die bevoegd zijn in het kader van de Richtlijn 93/7/EEG.²⁸⁰

6.4. Verordening (EEG) nr. 752/93 van 30 maart 1993

De **Verordening (EEG) nr. 752/93 van 30 maart 1993**²⁸¹ (hierna: Toepassingsverordening) voert de bepalingen van de Verordening (EEG) nr. 3911/92 uit. Ze geeft een nadere toelichting bij het te gebruiken formulier van de uitvoervergunningen voor cultuurgoederen.

Deze Verordening trad in werking op 1 april 1993. Zoals elke verordening is zij verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat.

Er zijn drie soorten vergunningen voor de uitvoer van cultuurgoederen:

- de standaardvergunning
- de specifieke open vergunning
- de algemene open vergunning.²⁸²

²⁷⁷ Verordening (EEG) nr. 1468/81 van de Raad van 19 mei 1981 betreffende wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de Lid-Staten en samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie, met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *P.B.L.* 2 juni 1981, afl. 144, 1-5.

²⁷⁸ Verordening (EG) nr. 515/97 van de Raad van 13 maart 1997 betreffende de wederzijdse bijstand tussen de administratieve autoriteiten van de lidstaten en de samenwerking tussen deze autoriteiten en de Commissie met het oog op de juiste toepassing van de douane- en landbouwvoorschriften, *P.B.L.* 22 maart 1997, afl. 82, 1-16.

²⁷⁹ Raadgevend Comité Cultuurgoederen, *Protection of cultural goods in the Community. Guidelines for administrative co-operation between the competent authorities*, 2002. De richtlijnen zijn terug te vinden op het volgende internetadres: http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/resources/documents/cultural_goods_en.pdf

²⁸⁰ Artikel 6 van de Douaneverordening.

²⁸¹ Verordening (EEG) nr. 752/93 van de Commissie houdende toepassingsbepalingen van Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad betreffende de uitvoer van cultuurgoederen, *P.B.L.* 31 maart 1993, afl. 77, 24-43, zoals gewijzigd door Verordening (EG) nr. 1526/98 van de Commissie van 16 juli 1998 (*P.B.L.* 17 juli 1998, afl. 201, 47-58) en Verordening (EG) nr. 656/2004 van de Commissie van 7 april 2001 (*P.B.L.* 8 april 2004, afl. 104, 50-61).

²⁸² Artikel 1 van de Toepassingsverordening.

De standaardvergunning wordt gebruikt als uitgangspunt voor elke uitvoer van een cultuurobject uit de Europese Unie, waarop de Douaneverordening van toepassing is. De lidstaten kunnen zelf beslissen of ze in de plaats daarvan specifieke of algemene open vergunningen afgeven.²⁸³

*In België wordt enkel de standaardvergunning gebruikt.*²⁸⁴

6.4.1. De standaardvergunning²⁸⁵

Een **standaardvergunning** wordt afgegeven voor een zending die bestaat uit één op zichzelf staand cultuurobject of uit meerdere cultuurobjecten.

In principe moet voor iedere zending een afzonderlijke standaardvergunning verleend worden. Wanneer een zending uit meerdere cultuurobjecten bestaat, bepalen de bevoegde autoriteiten of het nodig is een of meer standaardvergunningen te verlenen.

Standaardvergunningen worden gesteld op een formulier dat in overeenstemming is met het model van Bijlage I bij de Toepassingsverordening.

De geldigheidsduur van een standaardvergunning bedraagt ten hoogste twaalf maanden, te rekenen vanaf het tijdstip van de afgifte van de vergunning.

Wanneer de geldigheidsduur van een standaardvergunning verlopen is of wanneer de standaardvergunning niet wordt gebruikt, moeten de exemplaren die in het bezit zijn van de vergunninghouder, onmiddellijk aan de bevoegde autoriteiten worden teruggestuurd.

6.4.2. De specifieke open vergunning²⁸⁶

Een **specifieke open vergunning** wordt afgegeven voor de herhaalde tijdelijke uitvoer van een specifiek cultuurobject uit de Europese Unie, om in een derde land te worden gebruikt en/of tentoongesteld. Dit cultuurobject moet het eigendom of het rechtmatige bezit zijn van de persoon of organisatie die het gebruikt en/of tentoontstelt.

Deze vergunning mag enkel worden afgegeven indien de autoriteiten ervan overtuigd zijn dat de betrokken persoon of organisatie alle noodzakelijke waarborgen biedt dat de goederen in goede staat naar de Europese Unie zullen terugkeren.

Specifieke open vergunningen worden gesteld op een formulier dat in overeenstemming is met het model van Bijlage II bij de Toepassingsverordening.

De geldigheidsduur van een specifieke open vergunning bedraagt ten hoogste vijf jaar, te rekenen vanaf het tijdstip van de afgifte van de vergunning.

Een lidstaat kan een specifieke open vergunning te allen tijde intrekken indien de voorwaarden waaronder deze werd verleend, niet meer vervuld zijn. Indien de afgegeven vergunning niet werd teruggestuurd en het gevaar bestaat dat deze op onregelmatige wijze

²⁸³ Artikel 2 van de Toepassingsverordening.

²⁸⁴ Bron: Agentschap Kunsten en Erfgoed.

²⁸⁵ Artikelen 3 tot 9 van de Toepassingsverordening.

²⁸⁶ Artikelen 10 tot 12 van de Toepassingsverordening.

wordt gebruikt, geeft de betrokken lidstaat daarvan onverwijld kennis aan de Commissie, die de andere lidstaten op de hoogte brengt.

6.4.3. De algemene open vergunning²⁸⁷

Een **algemene open vergunning** wordt afgegeven voor de tijdelijke uitvoer van alle cultuurgoederen die deel uitmaken van de permanente collectie van een museum of een andere instelling en die op regelmatige basis tijdelijk uit de Europese Unie worden uitgevoerd om in een derde land tentoongesteld te worden.

Deze vergunning mag enkel worden afgegeven indien de autoriteiten ervan overtuigd zijn dat de betrokken instelling de noodzakelijke waarborgen biedt dat de goederen in goede staat naar de Europese Unie zullen terugkeren. De vergunning kan worden gebruikt voor elke tijdelijke uitvoer van elke selectie van goederen die deel uitmaken van de permanente collectie.

Algemene open vergunningen worden gesteld op een formulier dat in overeenstemming is met het model van Bijlage III bij de Toepassingsverordening.

De geldigheidsduur van een algemene open vergunning bedraagt ten hoogste vijf jaar, te rekenen vanaf het tijdstip van de afgifte van de vergunning.

Een lidstaat kan een algemene open vergunning te alle tijde intrekken indien de voorwaarden waaronder deze werd afgegeven, niet meer vervuld zijn. Indien de afgegeven vergunning niet werd teruggestuurd en het gevaar bestaat dat deze op onregelmatige wijze wordt gebruikt, geeft de betrokken lidstaat daarvan onverwijld de Commissie kennis, die de andere lidstaten op de hoogte brengt.

6.5. Richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993

De **Richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993**²⁸⁸ voorziet in een regeling voor de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht.

De lidstaten moesten de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking doen treden om binnen negen maanden na vaststelling ervan aan de Richtlijn te voldoen. België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk kregen twaalf maanden de tijd om de bepalingen van de Richtlijn om te zetten in hun nationaal recht. De Richtlijn moest dus vóór 15 maart 1994 in het Belgisch recht worden omgezet.

De Richtlijn werd bij **Wet van 28 oktober 1996**²⁸⁹ in de Belgische wetgeving omgezet.²⁹⁰

²⁸⁷ Artikelen 13 tot 15 van de Toepassingsverordening.

²⁸⁸ Richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht, *P.B.L.* 27 maart 1993, afl. 74, 74-83, zoals gewijzigd door Richtlijn 96/100/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 februari 1997 (*P.B.L.* 1 maart 1997, afl. 60, 59-60) en Richtlijn 2001/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2001 (*P.B.L.* 10 juli 2001, afl. 187, 43-44).

²⁸⁹ Wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht, *B.S.* 21 december 1996, zoals gewijzigd.

²⁹⁰ Voor een bespreking van de Wet van 28 oktober 1996 wordt verwezen naar paragraaf 6.6. van dit hoofdstuk.

6.5.1. Het toepassingsgebied van de Richtlijn

De Richtlijn is van toepassing op cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie zijn gebracht, en zich in een andere lidstaat bevinden.²⁹¹

* **Artikel 1, lid 1** van de richtlijn bevat een omschrijving van wat onder **cultuurgoed** in de zin van de Richtlijn moet worden verstaan.

Een goed is een cultuurgoed indien het volgens het nationaal recht van een lidstaat is aangemerkt als nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit in overeenstemming met artikel 30 van het EG-verdrag. Het goed moet daarenboven behoren tot de in de bijlage bij de Richtlijn vermelde categorieën, of integrerend deel uitmaken van:

- de openbare collecties²⁹² die vermeld staan in de inventarissen van de musea, de archieven of de vaste collecties van bibliotheken;
- de inventarissen van de kerkelijke instellingen.

Een lidstaat kan het materiële toepassingsgebied van de regeling uitbreiden tot andere dan de in de bijlage vermelde categorieën van cultuurgoederen.²⁹³

De opsomming van de in de bijlage bij de Richtlijn vermelde categorieën is identiek aan de opsomming van de in de bijlage bij de Douaneverordening vermelde categorieën. Deze opsommingen doen geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om te bepalen wat goederen zijn die tot ‘het nationaal artistiek, historisch en archeologisch bezit’ in de zin van artikel 30 van het EG-verdrag behoren. Ze bevat slechts een reeks categorieën van goederen die in aanmerking komen om als nationaal bezit aangeduid te worden.

* **Artikel 1, lid 2** van de Richtlijn bevat een omschrijving van het begrip **op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat brengen**.

Een cultuurgoed is op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat gebracht:

- Wanneer het buiten het grondgebied van die lidstaat is gebracht in strijd met de nationale wetgeving van de lidstaat betreffende de bescherming van het nationaal bezit, of in strijd met de Douaneverordening.
- Wanneer het niet teruggezonden wordt na het verstrijken van de termijn van een rechtmatige tijdelijke zending naar een andere lidstaat of wanneer een van de andere voorwaarden die aan die tijdelijke zending verbonden waren, niet in acht genomen wordt.

Een cultuurgoed dat op rechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat gebracht is, kan bijgevolg niet het voorwerp uitmaken van een procedure van teruggave, ook al wordt het later gekwalificeerd als nationaal bezit.

²⁹¹ Er dient opgemerkt te worden dat de richtlijn ook van toepassing is in de lidstaten van de Europese Vrijhandelsassociatie die partij zijn bij de Overeenkomst inzake de Europese Economische Ruimte, overeenkomstig bijlage II, hoofdstuk 28, punt I van deze overeenkomst.

²⁹² In deze richtlijn worden onder “openbare collecties” verstaan collecties die het eigendom zijn van een Lid-Staat, een lokale of regionale overheid in een Lid-Staat of een instelling op het grondgebied van een Lid-Staat die overeenkomstig de wetgeving van die Lid-Staat als openbaar wordt aangemerkt en die het eigendom is van of in grote mate wordt gefinancierd door die Lid-Staat of een lokale of regionale overheid.

²⁹³ Artikel 14, lid 1 van de richtlijn. Tot op dit ogenblik heeft geen van de lidstaten van die mogelijkheid gebruik gemaakt.

* De Richtlijn is enkel van toepassing op cultuurgoederen die zich op het grondgebied van een van de lidstaten van de Europese Unie bevinden. De regeling geldt niet voor cultuurgoederen die zich op het grondgebied van een derde land bevinden.

* De Richtlijn is enkel van toepassing op cultuurgoederen die met ingang van 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht.²⁹⁴ Een lidstaat kan de bij de Richtlijn vastgestelde regeling wel toepasselijk maken op de verzoeken tot teruggave van cultuurgoederen die vóór 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van andere lidstaten zijn gebracht.²⁹⁵

6.5.2. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten

Elke lidstaat moet een of meer centrale autoriteiten aanwijzen die de in de Richtlijn omschreven bevoegdheden uitoefenen. De Europese Commissie maakt een lijst van de centrale autoriteiten, evenals elke wijziging daarin, bekend in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.²⁹⁶

De centrale autoriteiten van de lidstaten moeten samenwerken en het overleg tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten bevorderen.²⁹⁷

6.5.3. De gerechtelijke procedure van teruggave van de cultuurgoederen

Cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie zijn gebracht, en zich in een andere lidstaat bevinden, worden teruggegeven in overeenstemming met de bij de Richtlijn vastgestelde procedure en voorwaarden.²⁹⁸

De verzoekende lidstaat kan bij de bevoegde rechtbank van de aangezochte lidstaat een vordering tot teruggave van een op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende lidstaat gebracht cultuurgoed instellen tegen de bezitter of de houder ervan.²⁹⁹

Indien bewezen wordt dat het goed een cultuurgoed is in de zin van de Richtlijn en dat het op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende lidstaat is gebracht, moet de rechtbank – onder voorbehoud van verjaring van de vordering – de teruggave van het gevorderde cultuurgoed bevelen.³⁰⁰ Het eigendomsrecht van het cultuurgoed na de teruggave wordt door het nationale recht van de verzoekende lidstaat geregeld.³⁰¹

De vordering tot teruggave verjaart één jaar na de datum waarop de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt en de identiteit van de bezitter of de houder van dat goed ter kennis van de verzoekende lidstaat zijn gekomen.

²⁹⁴ Artikel 13 van de richtlijn.

²⁹⁵ Artikel 14, lid 2 van de richtlijn.

²⁹⁶ Artikel 3 van de richtlijn. De meest recente versie van de lijst werd op 21 augustus 2004 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen.

²⁹⁷ Artikel 4 van de richtlijn geeft een niet-exhaustieve opsomming van de maatregelen die in het kader van de samenwerking kunnen worden genomen.

²⁹⁸ Artikel 2 van de richtlijn. Onder teruggave in de zin van de richtlijn wordt verstaan: “de daadwerkelijke terugkeer van het cultuurgoed op het grondgebied van de verzoekende Lid-Staat.”

²⁹⁹ Artikel 5 van de richtlijn.

³⁰⁰ Artikel 8 van de richtlijn.

³⁰¹ Artikel 12 van de richtlijn.

De vordering tot teruggave verjaart in elk geval dertig jaar na de datum waarop het cultuurogoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende lidstaat is gebracht.

De vordering tot teruggave verjaart na vijftien jaar in het geval van goederen die deel uitmaken van openbare collecties en van kerkelijke goederen die krachtens nationaal recht onderworpen zijn aan speciale beschermende maatregelen, behalve in de lidstaten waar geen verjaring van de vordering geldt of indien bij bilaterale overeenkomsten tussen lidstaten een langere termijn werd vastgesteld.³⁰²

Wanneer de bevoegde rechtbank de teruggave van het gevorderde cultuurogoed beveelt, kent ze de bezitter (en niet de houder) een billijke vergoeding toe, op voorwaarde dat deze bij de verwerving van het goed de nodige zorgvuldigheid heeft betracht. De verzoekende lidstaat moet deze vergoeding bij de teruggave aan de bezitter uitkeren.³⁰³

De kosten die voortvloeien uit de uitvoering van de rechterlijke beslissing waarbij de teruggave van het cultuurogoed wordt bevolen, zijn ten laste van de verzoekende lidstaat.³⁰⁴

De verzoekende lidstaat heeft het recht om van de personen die verantwoordelijk zijn voor het op onrechtmatige wijze buiten zijn grondgebied brengen van het cultuurogoed, terugbetaling te vragen van de billijke vergoeding en de kosten.³⁰⁵

De Richtlijn doet geen afbreuk aan de burgerlijke of strafrechtelijke vorderingen die de verzoekende lidstaat en/of de eigenaar van wie het cultuurogoed werd ontvreemd, op grond van het nationale recht van de lidstaten kunnen instellen.³⁰⁶

6.6. De Wet van 28 oktober 1996

De **Wet van 28 oktober 1996**³⁰⁷ zorgt voor de omzetting in het Belgisch recht van de bepalingen van de Richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993.

6.6.1. Het toepassingsgebied van de wet

De wet is van toepassing op cultuurogoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat zijn gebracht, en zich in België bevinden.

* **Artikel 2, 2°** van de wet bevat een omschrijving van het begrip **cultuurogoed**.³⁰⁸

³⁰² Artikel 7, lid 1 van de richtlijn. Artikel 2226 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat men in België door verjaring niet het eigendom kan verkrijgen van zaken die buiten de handel zijn, zoals de goederen van het openbaar domein.

³⁰³ Artikel 9 van de richtlijn.

³⁰⁴ Artikel 10 van de Douanerichtlijn.

³⁰⁵ Artikel 11 van de Douanerichtlijn.

³⁰⁶ Artikel 15 van de Douanerichtlijn.

³⁰⁷ Wet van 28 oktober 1996 betreffende de teruggave van cultuurogoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht, *B.S.* 21 december 1996, zoals gewijzigd.

³⁰⁸ “Een goed dat, voordat of nadat het buiten het grondgebied van de verzoekende Staat is gebracht, erkend is als nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit in de zin van artikel 36 (huidig artikel 30) van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap of van artikel 13 van de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte. De erkenning moet hebben plaatsgehad overeenkomstig de wetgeving of de administratieve procedures van de verzoekende Staat.

Het goed moet behoren tot een van de als bijlage bij deze wet vermelde categorieën of, indien het niet tot een van deze categorieën behoort, integrerend deel uitmaken van:

- Openbare collecties die vermeld staan in de inventarissen van de musea, de archieven of de vaste collecties van bibliotheken.

Een goed is een cultuuro goed indien het volgens het nationale recht van een staat erkend is als nationaal artistiek, historisch of archeologisch bezit van die staat in overeenstemming met artikel 30 van het EG-verdrag. Het goed moet daarenboven behoren tot de in de bijlage bij de wet vermelde categorieën, of integrerend deel uitmaken van:

- Openbare collecties³⁰⁹ die vermeld staan in de inventarissen van de musea, de archieven of de vaste collecties van bibliotheken.
- Inventarissen van de godsdienstige instellingen of de verenigingen die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbieden.³¹⁰

De opsomming van de in de bijlage bij de wet vermelde categorieën is grotendeels identiek aan de opsomming van de in de bijlage bij de Richtlijn vermelde categorieën. Toch zijn er een aantal verschilpunten:

- Categorie 14 van de bijlage bij de Richtlijn heeft het over “Andere antiquiteiten die niet tot de categorieën A 1 tot en met A 13 behoren”, en geeft vervolgens een limitatieve opsomming, daarbij een onderscheid makend tussen antiquiteiten die tussen 50 en 100 jaar oud zijn en antiquiteiten die meer dan 100 jaar oud zijn. De bijlage bij de Wet omschrijft diezelfde categorie 14 als “Alle andere antiquiteiten die niet behoren tot de categorieën A1 tot en met A13, ouder dan 50 jaar”, zonder een opsomming van de betreffende antiquiteiten te geven.³¹¹
- Een aantal categorieën³¹² van de bijlage bij de Richtlijn vereisen dat het goed in kwestie ouder is dan 50 jaar en niet meer in het bezit is van de maker. Deze vereiste is niet meer terug te vinden in de desbetreffende categorieën van de bijlage bij de wet.

Overigens kunnen niet alleen de lidstaten van de Europese Unie, maar ook de staten van de Europese Vrijhandelsassociatie de toepassing van de bepalingen van deze wet inroepen.³¹³

*** Artikel 3** van de wet bevat een omschrijving van het begrip **op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat brengen**.

Een cultuuro goed is op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat gebracht:

- Wanneer het buiten het grondgebied van die staat is gebracht in strijd met de nationale wetgeving van de staat inzake de bescherming van het nationaal bezit, of in strijd met de Douaneverordening.
- Wanneer het niet teruggezonden wordt na het verstrijken van de termijn van een rechtmatige tijdelijke zending naar een andere staat of wanneer een van de andere voorwaarden die aan die tijdelijke zending verbonden waren, niet in acht genomen wordt.

*** De wet is enkel van toepassing op cultuuro goederen die zich in België bevinden.**

-
- Inventarissen van de godsdienstige instellingen of de verenigingen die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbieden.”

³⁰⁹ Artikel 2, 3° van de wet omschrijft openbare collecties als: “Collecties die overeenkomstig de wetgeving van een Staat als openbaar zijn erkend en die het eigendom zijn van die Staat, van een lokale of regionale overheid in die Staat of van een instelling gelegen op zijn grondgebied. Deze instelling moet het eigendom zijn van of in grote mate gefinancierd worden door die Staat of een lokale of regionale overheid.”

³¹⁰ De richtlijn spreekt enkel van inventarissen van kerkelijke instellingen.

³¹¹ In de parlementaire voorbereiding van de Wet van 28 oktober 1996 wordt geen verklaring gegeven voor het weglaten van de limitatieve opsomming in categorie 14 van de bijlage.

³¹² Het gaat meer bepaald om de categorieën 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

³¹³ Zie artikel, 2, 1° van de wet.

* De wet is enkel van toepassing op cultuurgoederen die met ingang van 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat zijn gebracht.³¹⁴ De wetgever heeft ervoor geopteerd geen gebruik te maken van de mogelijkheid, vervat in de Richtlijn, om de regeling toepasselijk te maken op de verzoeken tot teruggave van cultuurgoederen die vóór 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van andere staten zijn gebracht.

6.6.2. Samenwerking en overleg tussen de lidstaten

De **federale minister van Justitie** is de bevoegde centrale autoriteit om samen te werken met de centrale autoriteit(en) van de andere Staten en om het overleg tussen de bevoegde autoriteiten te bevorderen.³¹⁵

De centrale autoriteit heeft de volgende taken:

- Een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat is gebracht, opsporen en de identiteit van de bezitter of houder ervan vaststellen.
Dit gebeurt door de politiediensten. Zij zijn gemachtigd om zich op de wijze voorgeschreven door de wet toegang te laten verschaffen tot de plaatsen waar de goederen zich zouden kunnen bevinden.³¹⁶
- Wanneer op het grondgebied waarvoor de centrale autoriteit bevoegd is, cultuurgoederen ontdekt worden waarvoor er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat die goederen op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een andere staat zijn gebracht, wordt de centrale autoriteit van de betrokken staat hiervan in kennis gesteld. De centrale autoriteit van de betrokken staat krijgt gedurende een termijn van twee maanden de gelegenheid om na te gaan of het betrokken goed een cultuurgoed vormt krachtens de wetgeving van de betrokken staat.
- De nodige maatregelen voor het materiële behoud van het cultuurgoed nemen.
Dit gebeurt door de beslagrechter van de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt. Deze kan de bezitter of houder van dat goed verbieden het te verplaatsen of erover te beschikken, en een bewaarder aanstellen gedurende het verloop van de procedure van teruggave.³¹⁷
- Passende voorlopige maatregelen nemen om te voorkomen dat het cultuurgoed aan de procedure van teruggave wordt onttrokken.
Dit gebeurt door de beslagrechter van de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt. Met dat doel kan hij de bezitter of houder van dat goed verbieden het te verplaatsen of erover te beschikken en een bewaarder aanstellen gedurende het verloop van de procedure van teruggave.³¹⁸
- In de procedure van teruggave als tussenpersoon tussen de bezitter of houder en de betrokken staat fungeren. In voorkomend geval kan er eerst een arbitrageprocedure opgestart worden.³¹⁹

³¹⁴ Artikel 8 van de wet.

³¹⁵ In de praktijk is de dienst burgerlijk vermogensrecht van de Federale Overheidsdienst Justitie de bevoegde autoriteit. Zie de meest recente lijst van centrale autoriteiten, die in het Publicatieblad voor de Europese Gemeenschappen werd gepubliceerd op 21 augustus 2004.

³¹⁶ Artikel 5 van de wet.

³¹⁷ Artikel 6 van de wet.

³¹⁸ Artikel 6 van de wet.

³¹⁹ Artikel 4 van de wet.

6.6.3. De gerechtelijke procedure van teruggave van cultuurgoederen

Wanneer een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een staat is gebracht, zich in België bevindt, kan de betrokken staat een **vordering tot teruggave** instellen tegen diegene die het goed in handen heeft.³²⁰

De vordering tot teruggave wordt bij een verzoekschrift op tegenspraak ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel.

Het verzoekschrift bevat, op straffe van nietigheid:

- De vermeldingen genoemd in artikel 1034ter, 1°, 4°, 5°, 6° van het Gerechtelijk Wetboek.
- De opgave van de verzoekende staat en de naam, de voornaam en de hoedanigheid van de persoon die deze staat vertegenwoordigt.
- De naam, de voornaam en de woonplaats of, bij gebreke van een woonplaats, de verblijfplaats en, in voorkomend geval, de hoedanigheid van de persoon die moet worden opgeroepen.

Bij het verzoekschrift worden gevoegd:

- Een document waarin het goed waarop de vordering tot teruggave betrekking heeft, wordt beschreven, en waarin wordt verklaard dat dit goed een cultuurgoed is krachtens de wetgeving van de verzoekende staat.
- Een verklaring van de bevoegde autoriteit van de verzoekende staat waaruit moet blijken dat het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van deze staat is gebracht.

Ingeval deze documenten niet bij de inleiding van de vordering zijn toegevoegd en behoudens toevoeging van deze stukken binnen de door de rechtbank gesteld termijn, verklaart de rechtbank de eis van ambtswege niet toelaatbaar.³²¹

De vordering tot teruggave is onontvankelijk indien het, op het ogenblik waarop zij wordt ingesteld, niet langer onrechtmatig is om het goed buiten het grondgebied van de verzoekende staat te brengen.³²²

Indien bewezen wordt dat de vordering tot teruggave betrekking heeft op een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende staat is gebracht, moet de rechtbank – onder voorbehoud van verjaring van de vordering – de teruggave van het gevorderde cultuurgoed bevelen. De rechtbank doet zelf geen uitspraak over de eigendom van het cultuurgoed. Het eigendomsrecht van het cultuurgoed wordt, na de teruggave ervan, bepaald door het recht van de verzoekende staat.³²³

De vordering tot teruggave verjaart één jaar na de datum waarop de plaats waar het cultuurgoed zich bevindt en de identiteit van de bezitter of houder van dat goed ter kennis van de verzoekende staat zijn gekomen.

De vordering tot teruggave verjaart in elk geval dertig jaar na de datum waarop het cultuurgoed op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de verzoekende staat is gebracht.

De vordering tot teruggave verjaart na vijfenzeventig jaar of is onverjaarbaar indien de wetgeving van de verzoekende staat daarin voorziet, voor de goederen die deel uitmaken van openbare collecties en van goederen

³²⁰ Artikel 12 van de wet bepaalt dat wanneer de minister van Justitie door de centrale autoriteit van de verzoekende staat in kennis gesteld wordt van het instellen van een vordering tot teruggave, hij onverwijld de centrale autoriteit van de overige staten moet inlichten.

³²¹ Artikel 7 van de wet.

³²² In de parlementaire voorbereiding bij de wet verklaart de bevoegde minister dat het mogelijk is dat een procedure tot teruggave wordt opgestart en dat in de tussentijd een vergunning wordt verleend. In die veronderstelling vervalt de procedure. Zie het verslag namens de commissie van Justitie bij het wetsontwerp betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van bepaalde buitenlandse staten zijn gebracht, *Parl. St.* Kamer 1995-96, nr. 289/3, 11.

³²³ Artikel 8 van de wet.

die behoren tot inventarissen van godsdienstige instellingen of verenigingen die morele dienstverlening volgens een niet-confessionele levensbeschouwing aanbieden, wanneer deze in de verzoekende staat aan een speciale bescherming onderworpen zijn.

Een bilaterale overeenkomst ten slotte kan een verjaringstermijn van meer dan 75 jaar vaststellen.³²⁴

Voorts is er een bescherming ingebouwd voor de bezitter te goeder trouw. Wanneer de rechtbank de teruggave van het gevorderde cultuurgoed beveelt, kent ze de bezitter (en niet de houder) een **billijke vergoeding** toe, op voorwaarde dat deze bij de verwerving van het goed met de nodige zorgvuldigheid heeft gehandeld. De verzoekende staat moet deze vergoeding bij de teruggave aan de bezitter uitkeren.³²⁵

De **kosten** die voortvloeien uit de uitvoering van de rechterlijke beslissing waarbij de teruggave van het cultuurgoed wordt bevolen, zijn ten laste van de verzoekende staat.

De betrokken staat kan van de personen die verantwoordelijk zijn voor het op onrechtmatige wijze buiten zijn grondgebied brengen van het cultuurgoed, de terugbetaling van de billijke vergoeding en de kosten vorderen.³²⁶

6.7. Evaluatie van de Europese regelgeving

De Europese Commissie bracht op 25 mei 2000 een eerste verslag uit aan de Raad, het Europees Parlement en het Economisch en Sociaal Comité over de toepassing van de Douaneverordening en van de Richtlijn 93/7/EEG.³²⁷ Op 21 december 2005 bracht de Europese Commissie een tweede verslag uit over de toepassing van de Richtlijn 93/7/EEG.³²⁸

Wat de toepassing van de Douaneverordening betreft, is onder meer het volgende gebleken:

- De Douaneverordening heeft een gunstig effect op de bescherming van cultuurgoederen, al was het maar omdat de verschillende betrokkenen zich meer van het probleem bewust zijn geworden en men is gaan inzien hoe belangrijk het is het nationale culturele erfgoed te beschermen.
- De bevoegde autoriteit van een lidstaat, die uitspraak moet doen over een aanvraag tot afgifte van een uitvoervergunning voor een cultuurgoed, gaat slechts uiterst zelden over tot controle van de herkomst en het rechtmatig bezit van het goed.
- De administratieve samenwerking tussen de lidstaten is in een groot aantal lidstaten noch ingevoerd, noch geïnstitutionaliseerd.
- Het aantal douanekantoren dat voor de vervulling van de uitvoerformaliteiten bevoegd is, werd slechts in eenderde van de lidstaten beperkt.
- Het aantal overgelegde en afgegeven uitvoervergunningen stijgt gestaag in de meeste lidstaten. In Frankrijk, Italië en Nederland is er echter sprake van een omvangrijke stijging van het aantal vergunningen.
- Het aantal gevallen waarin overleg met andere lidstaten heeft plaatsgevonden om zich vóór de afgifte van een uitvoervergunning ervan te vergewissen dat het ten uitvoer aangeboden goed niet op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van de

³²⁴ Artikel 9 van de wet.

³²⁵ Artikel 10 van de wet. Goede trouw wordt steeds vermoed en diegene die zich op kwade trouw beroept, moet die bewijzen. Het is voldoende dat de goede trouw aanwezig was op het ogenblik van de verkrijging. In geval van schenking of erfopvolging mag de rechtspositie van de bezitter niet gunstiger zijn dan die van diegene van wie hij het goed heeft verkregen.

³²⁶ Artikel 11 van de wet.

³²⁷ COM (2000) 325 definitief.

³²⁸ COM (2005) 675 definitief.

betrokken lidstaat is gebracht, is beperkt. Enkel Nederland en het Verenigd Koninkrijk onderhouden hierover min of meer regelmatig contact met andere lidstaten.

In de Vlaamse Gemeenschap werden gedurende de periode 1993-2004 in totaal 1.442 uitvoervergunningen voor cultuurgoederen afgeleverd, waarvan 561 definitieve en 881 tijdelijke vergunningen. 3.551 cultuurgoederen werden via een in België afgeleverde uitvoervergunning tijdelijk of definitief buiten de Europese Unie gebracht. Het ging voornamelijk om oudheidkundige voorwerpen (categorie 1; 1.164 cultuurgoederen), mozaïeken en tekeningen (categorie 4; 936 cultuurgoederen) en afbeeldingen en schilderijen (categorie 3; 626 cultuurgoederen).

Wat de omzetting en de toepassing van de Richtlijn betreft, is onder meer het volgende gebleken:

- De Richtlijn heeft een gunstig effect op de bewustwording ten aanzien van de bescherming van cultuurgoederen uit andere lidstaten.
- De omzetting van de Richtlijn ging in de meeste lidstaten gepaard met een zekere vertraging. Bovendien wijkt de wetgeving van sommige lidstaten op bepaalde punten af van de Richtlijn. De vertraging waarmee de Richtlijn werd omgezet, heeft vertragingen in de toepassing ervan tot gevolg.
- Enkel Griekenland heeft besloten de Richtlijn uit te breiden tot cultuurgoederen die vóór 1 januari 1993 op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van andere lidstaten zijn gebracht.
- De administratieve samenwerking en het overleg tussen de lidstaten is in de praktijk ontoereikend gebleken. Volgens de meeste lidstaten is er namelijk onvoldoende informatie over de cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht en is het daarom wenselijk de opspoorbaarheid van cultuurgoederen te verbeteren.³²⁹
- In de periode 1993-1999 werd slechts één vordering tot teruggave ingediend, namelijk door Finland bij het High Court in Londen. Het voorwerp werd echter niet langs gerechtelijke weg teruggegeven, omdat er een minnelijke schikking tussen de betrokken lidstaten werd getroffen. In de periode 1999-2003 werden drie vorderingen tot teruggave ingediend. Het gaat om twee vorderingen van Griekenland tegen Duitsland en één vordering van Frankrijk tegen België.

³²⁹ Ondertussen werd er een studie over de opspoorbaarheid van cultuurgoederen uitgevoerd. De studie, die eind 2004 afgerond werd, kan via het volgende internetadres geraadpleegd worden:

http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/regulation/inst_sp/docs/dir937/web_rapport_final_def_en.pdf. Uit deze studie blijkt dat het systeem voor de bescherming van het cultureel erfgoed van elke lidstaat bestaat uit een centrale kern van nationaal bezit dat niet voorgoed buiten het nationale grondgebied mag worden gebracht, een tweede categorie cultuurgoederen die alleen met een nationale vergunning mogen worden overgedragen, en een derde categorie waaronder alle cultuurgoederen vallen waarvan het verkeer vrij en zonder controle mag plaatsvinden vanwege het geringe culturele belang ervan. De studie concludeert dat de opspoorbaarheid alleen gegarandeerd is voor goederen die tot de centrale kern van nationaal bezit behoren, en in minder mate voor cultuurgoederen van de tweede categorie, waarvan het verkeer plaatsvindt op basis van een uitvoervergunning.

Om de opspoorbaarheid van cultuurgoederen in Europa te verbeteren wanneer deze uit een lidstaat naar een andere worden overgebracht, worden in de studie de volgende maatregelen aanbevolen:

- De vaststelling van één model van vergunning voor de overdracht van cultuurgoederen binnen de Europese Unie.
- Het opzetten van een Europese databank van overdrachtvergunningen en van vergunningen voor uitvoer naar derde landen.
- De invoering van efficiënte systemen voor het merken van cultuurgoederen en de oprichting van een netwerk op basis van regelmatige ontmoetingen en het gebruik van gemeenschappelijke technische instrumenten teneinde de samenwerking tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten te verbeteren.

- In de periode 1993-1999 werden in vier gevallen voorwerpen teruggegeven in het kader van de administratieve samenwerking tussen de nationale autoriteiten en zonder dat gebruik gemaakt moest worden van de gerechtelijke procedure. In de periode 1999-2003 werden in vijf gevallen voorwerpen teruggegeven in het kader van de administratieve samenwerking tussen de nationale autoriteiten. In twee andere gevallen zou de in de periode in kwestie ingeleide teruggaveprocedure nog aan de gang zijn.
- Er wordt voorgesteld de termijn van één jaar voor het instellen van een vordering tot teruggave te verlengen tot een termijn van drie jaar.

In België werd gedurende de periode 1993-2004 slechts één vordering tot teruggave ingediend. Het betreft een vordering van Frankrijk tot teruggave van enkele archieven (33.000 documenten). België heeft zelf nooit een vordering tot teruggave ingediend bij een andere lidstaat en was evenmin betrokken bij de teruggave van cultuurgoederen die in der minne geregeld werd. Verzoeken tot opsporing van een voorwerp of kennisgevingen van de ontdekking van een voorwerp werd tot op heden niet gedaan.

6.8. Besluit met betrekking tot de bescherming van het roerend cultureel erfgoed door de regelgeving van de Europese Unie

Met de Verordening (EEG) nr. 3911/92 van 9 december 1992 en de Richtlijn 93/7/EEG van 15 maart 1993 werd op Europees vlak een beschermingsregeling voor bepaalde categorieën roerende culturele goederen ('cultuurgoederen') uitgewerkt. De Verordening is rechtstreeks toepasselijk in de interne rechtsorde, de Richtlijn werd in het Belgisch recht omgezet door de Wet van 28 oktober 1996.

* De Verordening voert een stelsel van uitvoervergunningen in voor de tijdelijke en definitieve uitvoer van cultuurgoederen buiten het douanegebied van de Europese Unie. Uitvoervergunningen kunnen worden geweigerd indien de betreffende cultuurgoederen onder een nationale wettelijke regeling inzake de bescherming van het nationaal bezit vallen.

* De Richtlijn voorziet in een regeling voor de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een lidstaat zijn gebracht en zich nog binnen het douanegebied van de Europese Unie bevinden. De teruggave kan gebeuren na een administratieve procedure of na een gerechtelijke procedure.

Uit een evaluatie van deze regelgeving door de Europese Commissie blijkt dat de bepalingen van de Richtlijn slechts sporadisch toegepast worden. De Verordening lijkt wel naar behoren te functioneren. Er dient echter opgemerkt te worden dat de regeling enkel binnen de Europese Unie kan worden toegepast. Er zijn geen middelen voorhanden om een cultuurgoed dat op onrechtmatige wijze buiten de Europese Unie is gebracht, terug te vorderen.

* In de nabije toekomst zal het Unesco-Verdrag van 14 november 1970 een bijkomende beschermingsregeling verschaffen. Dat verdrag moet de ongeoorloofde invoer, uitvoer en overdracht van eigendom van cultuurgoederen voorkomen en bestrijden. De ratificatie van het verdrag door de verschillende parlementen in ons land sleept echter aan.

Hoofdstuk 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed

Inleiding

Eén van de doelstellingen van de voorliggende studie is het opstellen van een memorie van toelichting bij twee ontwerpen van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, de zogenoemde topstukken.

De invoering van een vrijstelling van successierechten voor topstukken kadert in het streven van de Vlaamse overheid om het behoud van topstukken in Vlaanderen niet alleen te reglementeren, maar ook fiscaal aantrekkelijk te maken. Het eerste ontwerp van decreet is het resultaat van een reeks vergaderingen van een conceptuele stuurgroep, wiens opdracht erin bestond een ideaalijst te formuleren van voorstellen tot alternatieve financiering van het Topstukkenfonds en tot het fiscaal aantrekkelijk maken van topstukken. Het tweede ontwerp van decreet werd opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën.

Dit hoofdstuk tracht de vooropgestelde invoering van een vrijstelling van successierechten voor topstukken te kaderen binnen de context van het stelsel van de successierechten.

In een eerste afdeling wordt een bondig overzicht gegeven van de verschillende bepalingen die van belang zijn voor een goed begrip van het stelsel van de successierechten.

De bevoegdheid van het Vlaams Gewest op het vlak van de successierechten vormt het voorwerp van een tweede afdeling.

In een derde afdeling wordt uitgebreid ingegaan op het bestaande (federale) stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken om aan verschuldigde successierechten te voldoen. Daarbij wordt er onder meer aandacht besteed aan de toepassingsvoorwaarden, de te volgen procedure en het eigendomsstatuut van de in betaling gegeven kunstwerken.

De vrijstelling van successierechten maakt het voorwerp uit van de vierde afdeling. De vrijstelling van successierechten voor topstukken wordt gesitueerd binnen de reeds bestaande vrijstellingen, waaronder de recent ingevoerde vrijstelling van successierechten voor VEN-gronden en bossen. Daarna worden de beide ontwerpen van decreet geanalyseerd.

Afdeling 1. Het stelsel van de successierechten

De bepalingen die het stelsel van de successierechten regelen, liggen vervat in talrijke wetten en besluiten. Ze werden gecodificeerd bij Koninklijk Besluit van 31 maart 1936³³⁰, waardoor **het Wetboek der Successierechten** ingevoerd werd. Daarnaast is er een Koninklijk Besluit³³¹ van diezelfde datum dat bepaalde uitvoeringsmaatregelen invoert.

Hieronder volgt een bondig overzicht van de verschillende bepalingen die van belang zijn voor een goed begrip van het stelsel van de successierechten.

1.1. Het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden

Het Wetboek der Successierechten bepaalt in artikel 1 dat twee categorieën indirecte belastingen de overdracht van vermogens bij overlijden kunnen treffen:

- Het **recht van successie** wordt gevestigd op de waarde van al wat uit de nalatenschap van een rijksinwoner wordt verkregen, na aftrek van de schulden.
- Het **recht van overgang bij overlijden** wordt gevestigd op de waarde van de onroerende goederen gelegen in België die worden verkregen uit de nalatenschap van iemand die geen rijksinwoner is, zonder aftrek van de schulden.

De beide belastingen samen worden **successierechten** in de ruime zin genoemd.

1.2 Personen die gehouden zijn tot indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden³³²

De verplichting om een aangifte van nalatenschap van een rijksinwoner in te dienen, rust op de erfgenamen, de algemene legatarissen en begiftigden, met uitsluiting van de andere legatarissen of begiftigden.

De verplichting om een aangifte van overgang bij overlijden van een niet-rijksinwoner in te dienen, rust op de erfgenamen, legatarissen en begiftigden van in België gelegen onroerende goederen, die behoren tot de nalatenschap.

1.3. Plaats van indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden³³³

Een aangifte van nalatenschap moet worden ingediend op het bevoegde kantoor van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie³³⁴ (hierna: registratiekantoor) dat

³³⁰ Koninklijk Besluit van 31 maart 1936 tot invoering van het Wetboek der Successierechten, *B.S.* 7 april 1936, zoals gewijzigd. Dit Koninklijk Besluit werd bekrachtigd door de Wet van 4 mei 1936.

³³¹ Koninklijk Besluit van 31 maart 1936 houdende algemeen reglement van de successierechten, *B.S.* 7 april 1936, zoals gewijzigd.

³³² Artikel 38 van het Wetboek der Successierechten.

³³³ Artikel 38 van het Wetboek der Successierechten.

³³⁴ Het Wetboek der successierechten verwijst nog naar de Administratie van het Kadaster, de Registratie en de Domeinen. Dit is een benaming die de betrokken administratie op enig ogenblik van haar bestaan heeft gehad. Momenteel is de naam van de bevoegde entiteit de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

bevoegd is voor het ambtsgebied waarbinnen de overledene zijn laatste fiscale woonplaats had. Indien de fiscale woonplaats van de overledene tijdens de periode van vijf jaar voor het overlijden in meer dan één gewest gevestigd was, moet de aangifte van nalatenschap worden ingediend in het gewest waar de overledene gedurende de voormelde periode het langst zijn fiscale woonplaats heeft gehad, op het registratiekantoor in wiens ambtsgebied hij zijn laatste fiscale woonplaats had.

Een aangifte van overgang bij overlijden moet worden ingediend op het registratiekantoor dat bevoegd is voor het ambtsgebied waarbinnen de onroerende goederen, afhangende van de nalatenschap, gelegen zijn. Indien eenzelfde erfgenaam, legataris of begiftigde meerdere onroerende goederen krijgt die gelegen zijn in het ambtsgebied van verschillende registratiekantoren, moet de aangifte van overgang bij overlijden worden ingediend op het registratiekantoor dat bevoegd is voor het deel van de goederen met het hoogste federaal kadastraal inkomen.

1.4. Termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden³³⁵

De termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap wordt bepaald door de plaats van het overlijden en niet door de nationaliteit van de overledene.

Aangiften van nalatenschappen en aangiften van overgang door overlijden moeten worden ingediend binnen een termijn van vijf, zes of zeven maanden, te rekenen vanaf de dag van het overlijden.³³⁶ Die termijn kan door de administrateur-generaal van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie worden verlengd.³³⁷ De aangifte kan binnen die termijn worden gewijzigd, tenzij de belanghebbenden in de aangifte uitdrukkelijk aan deze mogelijkheid hebben verzaakt.

1.5. Het belastbaar actief³³⁸

Het recht van successie is – behoudens enkele uitzonderingen – verschuldigd op de algemeenheid van de aan de overledene toebehorende goederen, waar ze zich ook bevinden, na aftrek van de schulden.

Het recht van overgang bij overlijden is verschuldigd op de algemeenheid van in België gelegen onroerende goederen die aan de overledene toebehoren, zonder aftrek van de schulden.

De goederen die deel uitmaken van het belastbaar actief, moeten nauwkeurig worden aangeduid en artikelsgewijs worden begroot in de aangifte. Bij wijze van uitzondering mogen een aantal categorieën van goederen het voorwerp uitmaken van een globale aangifte en een

³³⁵ Artikelen 40 en 41 van het Wetboek der Successierechten.

³³⁶ De termijn bedraagt vijf maanden indien het overlijden plaatsvond in België, zes maanden indien het overlijden plaatsvond in een andere Europees land en zeven maanden indien het overlijden plaatsvond in een land buiten Europa.

³³⁷ Het Wetboek der successierechten verwijst nog naar de directeur-generaal van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen. Dit is een benaming die de betrokken administratie op enig ogenblik van haar bestaan heeft gehad. Momenteel is de naam van de bevoegde entiteit de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

³³⁸ Artikelen 15 – 18 van het Wetboek der Successierechten.

globale raming. Hiertoe behoren onder meer de verzamelingen van schilderijen, porselein, wapens en andere voorwerpen. Deze mogelijkheid bestaat echter niet voor kunstwerken die worden aangeboden ter betaling van een recht van successie of een recht van overgang bij overlijden.³³⁹

1.6. Het tarief van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden in het Vlaams Gewest³⁴⁰

Het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden worden geheven volgens het tarief aangeduid in de onderstaande tabellen.

Gedeelte van het netto-aandeel (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (EUR)
0,01 - 50.000	3 %	
50.001 - 250.000	9 %	1.500
boven 250.000	27 %	19.500

Tabel I

Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en tussen samenwonenden

Dit tarief wordt per rechtverkrijgende toegepast op het netto-aandeel in de onroerende goederen enerzijds, en op het netto-aandeel in de roerende goederen anderzijds, volgens de overeenstemmende gedeelten, zoals voorkomend in de eerste kolom.

Gedeelte van het netto-aandeel (in EUR)	Toepasselijk tarief		Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (EUR)	
	tussen broers en zusters	tussen anderen	tussen broers en zusters	tussen anderen
0,01 - 75.000	30%	45%		
75.001 - 125.000	55%	55%	22.500	33.750
boven 125.000	65%	65%	50.000	61.250

Tabel II

Tarief tussen andere personen dan personen in rechte lijn, echtgenoten en samenwonenden

Dit tarief wordt, voor wat broers en zusters betreft, toegepast op het overeenstemmende gedeelte van het netto-aandeel van elk van de rechtverkrijgenden, zoals voorkomend in de eerste kolom. Voor wat de anderen betreft, wordt dit tarief toegepast op het overeenstemmende gedeelte van de som van de netto-aandelen, verkregen door alle rechtverkrijgenden van deze groep.

³³⁹ Artikelen 42 en 43 van het Wetboek der Successierechten.

³⁴⁰ Artikel 48 van het Wetboek der Successierechten.

1.7. Betaling van de successierechten³⁴¹

Het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden moeten betaald worden aan de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is ingediend.

De betaling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden, samen met de verschuldigde boeten, gebeurt binnen twee maanden na de dag waarop de termijn voor het indienen van de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden verstreken is.

Indien het recht van successie of het recht van overgang bij overlijden niet betaald wordt binnen de hierboven vermelde termijn van twee maanden, is van rechtswege de wettelijke interest verschuldigd tegen de rentevoet bepaald in burgerlijke zaken (thans 7 %).

Het Wetboek der Successierechten voorziet de volgende betalingsmogelijkheden:

- Door middel van een storting of overschrijving op de postrekening-courant van het bevoegde registratiekantoor.
- Door middel van een postwissel ten gunste van de ontvanger van het bevoegde registratiekantoor.
- Door middel van een vooraf gekruiste gecertificeerde of gewaarborgde cheque, ten gunste van de ontvanger van het bevoegde registratiekantoor, getrokken op een financiële instelling die aangesloten of vertegenwoordigd is bij een verrekenkamer van het land.
- In handen van een gerechtsdeurwaarder, wanneer deze een vervolging instelt in opdracht van de bevoegde ontvanger.³⁴²
- Met obligaties aan toonder en inschrijvingen op naam van de geünificeerde 4%-schuld die in het actief van de nalatenschap van een rijksinwoner zijn opgenomen.³⁴³
- Door inbetalinggeving van kunstwerken.³⁴⁴

Een met redenen omkleed verzoek tot uitstel van betaling kan gericht worden aan de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte werd ingediend. De toelating tot uitstel, met een maximum van vijf jaar vanaf het overlijden, belet echter niet dat de moratoire intresten lopen.

³⁴¹ Artikelen 75 en 77 van het Wetboek der Successierechten.

³⁴² Artikel 8 van het Koninklijk Besluit van 31 maart 1936.

³⁴³ Artikel 83/2 van het Wetboek der Successierechten.

³⁴⁴ Artikelen 83/3 en 83/4 van het Wetboek der Successierechten. Voor een uitgebreide bespreking, zie afdeling 3 van dit hoofdstuk.

Afdeling 2. De bevoegdheid van het Vlaams Gewest op het vlak van de successierechten

Krachtens artikel 3, 4° van de Bijzondere Wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten (hierna: Bijzondere Financieringswet)³⁴⁵ zijn de successierechten gewestelijke belastingen.

De gewesten zijn bevoegd om **de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen** van de successierechten te wijzigen.³⁴⁶ Dit impliceert dat het Vlaams Gewest autonoom kan beslissen om bepaalde goederen uit de nalatenschappen te onderwerpen aan een lagere aanslagvoet of geheel vrij te stellen van betaling van het recht van successie of het recht van overgang bij overlijden.

Tenzij het Vlaams Gewest er anders over beslist, zorgt de federale overheid met inachtneming van de door haar vastgestelde administratieve procedureregels kosteloos voor **de dienst van de successierechten** voor rekening van en in overleg met het Vlaams Gewest.

De dienst van de successierechten omvat de vaststelling van de heffingsgrondslag, de materiële berekening van de successierechten, de controle van de heffingsgrondslag en van de successierechten, de daarop betrekking hebbende betwistingen (zowel administratief als gerechtelijk), de inning en de invordering van de successierechten.³⁴⁷

Vanaf het tweede begrotingsjaar volgend op de datum van notificatie van de Vlaamse regering aan de federale regering van de beslissing tot het zelf verzekeren van de dienst van de successierechten, zorgt het Vlaams Gewest voor de dienst van deze belasting. De overheveling van de dienst van de successierechten naar het Vlaams Gewest kan slechts per groep van belastingen gebeuren. De successierechten moeten samen met de registratierechten naar het Vlaams Gewest overgaan.³⁴⁸

Zolang de federale overheid de dienst van de successierechten verzekert, wordt de toewijzing van **nalatighedsinteressen**, de last van de **verwijlsinteressen** en de toewijzing van de forfaitaire en proportionele **fiscale boeten** op de successierechten geregeld bij Koninklijk Besluit, vastgesteld na overleg in de Ministerraad en genomen na overleg met de betrokken gewestregeringen.³⁴⁹

Zolang de federale overheid de dienst van de successierechten verzekert, wordt de overlegprocedure met betrekking tot de technische uitvoerbaarheid van voorgenomen

³⁴⁵ B.S. 17 januari 1989, zoals gewijzigd.

³⁴⁶ Artikel 4, § 1 van de Bijzondere Financieringswet.

³⁴⁷ Ontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de Gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de Gewesten, *Parl. St. Kamer*, 2000-2001, nr. 1183/7, 160. De invordering van de successierechten wordt momenteel verzorgd door de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, een van de fiscale administraties van het Federale Ministerie van Financiën.

³⁴⁸ Artikel 5, §3, eerste lid van de Bijzondere Financieringswet.

³⁴⁹ Artikel 4, §5 van de Bijzondere Financieringswet. Het Arbitragehof heeft in zijn arrest nr. 128/98 van 9 december 1998 (B.S. 16 december 1998) gesteld dat de toewijzing van wettelijke interessen en aanvullende rechten een maatregel omvat die verband houdt met de inningsprocedure van de successierechten waar de federale wetgever bevoegd voor is.

wijzigingen aan de successierechten bepaald in het Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat en de Gewesten van 7 december 2001.³⁵⁰

De gewesten worden bevoegd voor de vaststelling van de **administratieve procedureregels** met betrekking tot de successierechten met ingang van het begrotingsjaar vanaf hetwelk zij de dienst van de successierechten verzekeren.³⁵¹

Het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken – hierna te bespreken – behoort tot de administratieve procedureregels. Zolang het Vlaams Gewest de dienst van de successierechten niet heeft overgenomen, kan enkel de federale overheid de regels met betrekking tot de inbetalinggeving van kunstwerken en de sanctie op de overtreding van die regels bepalen. Vanaf het ogenblik waarop het Vlaams Gewest zelf de dienst van de successierechten verzekert, kan zij een eigen regeling invoeren waarbij cultuurgoederen in betaling gegeven kunnen worden om de successierechten te voldoen.

Uit de Beleidsbrief 2006³⁵² van Dirk Van Mechelen, Vlaams minister van Financiën, Begroting en Ruimtelijke Ordening, blijkt dat het Vlaams Gewest ten vroegste op 1 januari 2008 de dienst van de verkeersbelastingen zal overnemen. Een transfer van de dienst van de successierechten en de registratierechten zal pas na die datum overwogen worden.

De **opbrengst** van de successierechten wordt aan de gewesten toegewezen in functie van hun lokalisatie.

De opbrengst van het recht van successie van rijksinwoners wordt toegewezen op de plaats waar de overledene op het ogenblik van zijn overlijden zijn fiscale woonplaats had. Indien de fiscale woonplaats van de overledene tijdens de periode van vijf jaar vóór zijn overlijden op meer dan een plaats in België gelegen was, zal de nalatenschap openvallen op de plaats waar de fiscale woonplaats van de overledene tijdens de voormelde periode het langst gevestigd was.³⁵³

De opbrengst van het recht van overgang bij overlijden van niet-rijksinwoners wordt toegewezen aan het gewest waar de goederen gelegen zijn. Indien de goederen in meerdere gewesten gelegen zijn, wordt de opbrengst toegewezen aan het gewest waartoe het registratiekantoor behoort in wiens ambtsgebied het deel van de goederen met het hoogste federaal kadastraal inkomen gelegen is.³⁵⁴

³⁵⁰ Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat en de gewesten van 7 december 2001 betreffende de uitwisseling van informatie in het kader van de uitoefening van hun fiscale bevoegdheden en betreffende de overlegprocedures inzake technische uitvoerbaarheid van door de gewesten voorgenomen wijzigingen aan de gewestelijke belastingen en inzake de technische uitvoerbaarheid van de invoering door de gewesten van algemene belastingverminderingen of –vermeerderingen van de verschuldigde personenbelasting, B.S. 11 december 2002. Dit samenwerkingsakkoord heeft zijn rechtsgrond in artikel 92bis, § 3, e) van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. Zie artikel 5, §3, derde lid van de Bijzondere Financieringswet.

³⁵¹ Artikel 5, §4 van de Bijzondere Financieringswet.

³⁵² Beleidsbrief Financiën en Begroting. Beleidsprioriteiten 2005-2006, ingediend door de heer Dirk Van Mechelen, Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening, *Parl. St.* VI. Parl. 2005-2006, nr. 542/1.

³⁵³ Artikel 5, §2, 4° van de Bijzondere Financieringswet.

³⁵⁴ Artikel 5, §2, 4° van de Bijzondere Financieringswet.

Afdeling 3. Het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken om aan de successierechten te voldoen³⁵⁵

3.1. Situering

De **artikelen 83/3 en 83/4** van het Wetboek der Successierechten voorzien in een systeem van inbetalinggeving van kunstwerken om aan de successierechten te voldoen.

Die regeling werd ingevoerd door de **Wet van 1 augustus 1985**³⁵⁶. De nadere procedure werd geregeld in het Koninklijk Besluit van 20 januari 1987³⁵⁷, de instelling van de schattingscommissie gebeurde krachtens het Koninklijk Besluit van 24 augustus 1987³⁵⁸. De regeling trad in werking op 3 februari 1987.³⁵⁹

De **Wet van 21 juni 2001**³⁶⁰ breidt het toepassingsgebied van de regeling uit en vereenvoudigt de procedure ervan. De nadere procedure wordt geregeld in het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003³⁶¹, de instelling van de bijzondere commissie gebeurde krachtens twee Ministeriële Besluiten van 30 januari 2004³⁶². Er bestaat verder ook een Omzendbrief van 24 oktober 2001³⁶³. De vernieuwde regeling trad in werking op 10 september 2003.³⁶⁴

³⁵⁵ J. DECUYPER, *Successierechten 2004 – 2005*, Mechelen, Kluwer, 2004, 2 delen; T. DENOTTE, “Le nouveau régime de la dation d’oeuvres d’art en paiement des droits de succession ou de mutation par décès”, *Rec. gén. enr. not.*, nr. 25.396, 2003, 624-625; F. DEREME, *De Belgische regeling inzake geving van kunstwerken ter aflossing van successierechten: een materie in volle evolutie*, vertaald uit *Rec. gén. enr. not.*, nr. 25.147, 2001, 16 p.; FOD FINANCIËN, *Inbetalinggeving en giften van kunstwerken*, 2004; X, *Het Belgisch stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken ter betaling van successierechten*, in: *Nationale wetenschappelijke inrichtingen van de Staat. Vademecum, nr. 2. Patrimonium*, 1988, 24 p.

³⁵⁶ Wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen, *B.S.* 6 augustus 1985.

³⁵⁷ Koninklijk Besluit van 20 januari 1987 betreffende de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *B.S.* 3 februari 1987.

³⁵⁸ Koninklijk Besluit van 24 augustus 1987 tot instelling van een commissie belast onder meer met de schatting van kunstwerken voor de toepassing van sommige fiscale wetten, *B.S.* 3 september 1987.

³⁵⁹ Artikel 18 van de Wet van 1 augustus 1985 bepaalt dat het stelsel van de inbetalinggeving in werking treedt op de dag van de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van het K.B. betreffende de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten. Dat K.B. werd op 3 februari 1987 in het *Belgisch Staatsblad* bekend gemaakt.

³⁶⁰ Wet van 21 juni 2001 tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelastingen van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de aangifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *B.S.* 5 juli 2001.

³⁶¹ Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 houdende aanvullende regels betreffende de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van de successierechten, tot vaststelling van de nadere regels betreffende de betaling en de teruggave van de schattingskosten bedoeld in artikel 83-3 van het Wetboek der Successierechten en in artikel 111, vijfde lid, van het Wetboek van Inkomstenbelastingen 1992 en tot vaststelling van de datum van inwerkingtreding van elk van de artikelen van de Wet van 21 juni 2001 tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelastingen van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de aangifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *B.S.* 10 september 2003.

³⁶² Ministerieel Besluit van 30 januari 2004 houdende de werkwijze en de organisatie van de bijzondere commissie, belast onder meer met de schatting van kunstwerken voor de toepassing van sommige fiscale wetten, *B.S.* 9 februari 2004; Ministerieel Besluit van 30 januari 2004 tot benoeming van de leden van de bijzondere commissie belast onder meer met de schatting van kunstwerken voor de toepassing van sommige fiscale wetten, *B.S.* 9 februari 2004.

³⁶³ Omz. nr. 5 (AFZ/2000/0046 - Dos. 215) van 24 oktober 2001, *Rec. gén. enr. not.*, nr. 25.232, 102 – 112.

³⁶⁴ Artikel 6 van de Wet van 21 juni 2001 bepaalt dat de Koning de inwerkingtreding van de verschillende bepalingen vaststelt. Artikel 32 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 bepaalt dat de artikelen 2 tot en met 5 van de Wet van 21 juni 2001 in werking treden op de datum van inwerkingtreding van het K.B. Het K.B.,

De **Programmawet van 11 juli 2005**³⁶⁵, de voorlopig laatste wijziging van de artikelen 83/3 en 83/4 van het Wetboek der successierechten, bepaalt dat kunstwerken die aangeboden worden ter voldoening van successierechten en (formeel) aanvaard worden door de minister van Financiën, voortaan eigendom worden van het betrokken gewest.

Het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 werd (nog) niet aangepast aan deze laatste wijziging. Nochtans zijn verschillende bepalingen van het desbetreffende besluit niet meer compatibel met het voornaamste praktische gevolg van de nieuwe regeling, namelijk dat het met de verschuldigde successierechten begunstigde gewest eigenaar wordt van de aanvaarde kunstwerken.

Bij verzoekschrift van 29 december 2005 stelde de Vlaamse regering bij het Arbitragehof een beroep tot vernietiging in van de artikelen van de Programmawet van 11 juli 2005 die betrekking hebben op de inbetalinggeving van kunstwerken, en dit wegens schending van de regels die door of krachtens de Grondwet zijn vastgesteld voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten. Het Arbitragehof heeft in zijn **arrest nr. 121/2006** gesteld dat de bestreden bepalingen geen afbreuk doen aan de bevoegdheid van de gewesten om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen inzake het successierecht te regelen. Het beroep tot vernietiging werd daarom afgewezen.

3.2. Ratio legis van de regeling

De voorbereidende werken³⁶⁶ van de Wet van 1 augustus 1985 tonen dat de wetgever een dubbel doel nastreefde met de invoering van een inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten:

- Het artistiek erfgoed werd in het verleden vaak verarmd door de verkoop van kunstwerken aan het buitenland. De reden hiervoor was het bestaan van belastingfaciliteiten voor de aankoop van kunstwerken in andere landen, terwijl in België geen soortgelijke regeling bestond. De wetgever beoogde met de inbetalinggeving van kunstwerken de aantasting van het Belgisch kunstpatrimonium tegen te gaan.
- Erfgerechtigden die niet beschikten over voldoende geldmiddelen om de successierechten te voldoen, zagen zich soms genoodzaakt hun toevlucht te nemen tot de verkoop van een of meerdere kunstwerken aan een prijs die lager was dan de werkelijke waarde van de kunstwerken. Door het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken zou de erfgerechtigde - volgens de wetgever - het kunstwerk aan de Staat kunnen overdragen aan een prijs die overeenstemt met de werkelijke waarde ervan.

3.3. Toepassingsvoorwaarden

Artikel 83-3 van het Wetboek der Successierechten geeft aan dat de inbetalinggeving van kunstwerken om aan successierechten te voldoen, onderworpen is aan een vijftal voorwaarden:

en dus ook de bepalingen van de Wet van 21 juni 2001, traden in werking op 3 februari 1987, de dag van de bekendmaking van het KB in het *Belgisch Staatsblad*.

³⁶⁵ B.S. 12 juli 2005.

³⁶⁶ Ontwerp van wet houdende fiscale en andere bepalingen, *Parl. St. Senaat*, 1984-85, nr. 873/1, 11.

- Het aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken moet uitgaan van een of meerdere erfgenamen, legatarissen of begiftigden.
- De kunstwerken moeten worden aangeboden ter voldoening van ‘successierechten’ in ruime zin, namelijk het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden.
- Het kunstwerk of de kunstwerken die het voorwerp uitmaken van de inbetalinggeving, moeten erkend worden als kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren of die internationale faam genieten.
- Het kunstwerk of de kunstwerken moeten ofwel in hun geheel tot de nalatenschap behoren, ofwel op de dag van het overlijden in hun geheel toebehoren aan de overledene en/of aan de overlevende echtgenoot of aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden.
- Het aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken moet formeel aanvaard worden door de minister van Financiën, na advies van een bijzondere commissie die uitspraak doet over de ontvankelijkheid van het aanbod, de kwalitatieve vereisten van het kunstwerk of de kunstwerken en de geldwaarde ervan.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

3.3.1. Aanbod vanwege een of meerdere erfgenamen, legatarissen of begiftigden

Iedere erfgenaam, legataris of begiftigde kan een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken doen. Er wordt geen onderscheid gemaakt op basis van de titel krachtens welke zij tot de nalatenschap komen (krachtens de wet, een testament of een contractuele erfstelling).

Als enige voorwaarde wordt gesteld dat de erfgenaam, legataris of begiftigde civielrechtelijk bevoegd is om een aanbod tot inbetalinggeving te doen.

3.3.2. Betaling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden

De inbetalinggeving van kunstwerken kan enkel dienen om ‘successierechten’ in de ruime zin te voldoen. Het stelsel is met andere woorden toepasselijk voor betaling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden. Schenkingsrechten kunnen niet worden voldaan door een inbetalinggeving van kunstwerken.

Het zogenoemde ‘recht van overgang bij overlijden’, d.w.z. het recht dat verschuldigd is op een onroerend goed gelegen in België en verkregen in de nalatenschap van een persoon die bij zijn overlijden niet de hoedanigheid van rijksinwoner had, kon aanvankelijk niet door een inbetalinggeving van kunstwerken worden betaald. De Wet van 21 juni 2001 heeft het toepassingsgebied van de regeling echter uitgebreid tot het recht van overgang bij overlijden.

De inbetalinggeving van kunstwerken kan niet gebruikt worden voor de betaling van nalatigheidsinteressen of fiscale boeten.

3.3.3. Kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren of die internationale faam genieten

Alleen kunstwerken die op grond van een bindend advies van de bijzondere commissie door de minister van Financiën erkend worden als kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren of als kunstwerken die internationale faam genieten, kunnen het voorwerp uitmaken van een inbetalinggeving.

3.3.3.1. Kunstwerken

In de wettelijke bepalingen en in het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 wordt geen definitie van het begrip ‘kunstwerk’ gegeven .

Tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de Wet van 21 juni 2001³⁶⁷ werd het accent gelegd op het feit dat de term ‘kunstwerk’ breed moet worden geïnterpreteerd. Het betreft niet alleen schilderijen of beeldhouwwerken, maar ook boeken, manuscripten, juwelen, meubilair,... Er werd voorgesteld om zich voor dit concept van kunstwerk te laten inspireren op de voorwerpen uit de rubrieken van het gemeenschappelijk buitentarief van de Europese Unie, zoals ook in Frankrijk gebeurt. Tot die rubrieken behoren naast werken uit de schone kunsten en antiek meerbepaald ook postzegels, collecties en specimen van zoölogie, van plantkunde, mineralogie, anatomie, of specimen die een historisch, archeologisch, paleontologisch, etnografisch of numismatisch belang hebben.

Het kan echter in geen geval gaan om een onroerend goed zoals bv. een gebouw dat vanuit architecturaal standpunt zou kunnen worden beschouwd als kunstwerk. De minister van Financiën heeft de onroerende goederen tijdens de voorbereidende werkzaamheden³⁶⁸ immers uitdrukkelijk uitgesloten van het toepassingsgebied van de inbetalinggeving van kunstwerken.

3.3.3.2. Kwalitatieve vereisten van de aangeboden kunstwerken

Om het voorwerp te kunnen uitmaken van een inbetalinggeving, moeten de aangeboden kunstwerken behoren tot het roerend cultureel erfgoed van het land of genieten van een internationale faam.

Aanvankelijk was de inbetalinggeving voorbehouden voor kunstwerken met een internationale faam. De Wet van 21 juni 2001 heeft het toepassingsgebied van de regeling echter uitgebreid met de kunstwerken die behoren tot het roerend cultureel erfgoed van België. Bepaalde goederen kunnen immers een onmiskenbare waarde hebben, zonder evenwel internationale faam te genieten.

In de Wet en het Koninklijk Besluit wordt geen definitie gegeven van de begrippen ‘internationale faam’ en ‘roerend cultureel erfgoed van het land’. De Omzendbrief van 24 oktober 2001 geeft een omschrijving van een kunstwerk dat tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoort: “Een voorwerp dat representatief is voor hoogstaand regionaal

³⁶⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelasting van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *Parl. St.* Senaat, B.Z. 1999, nr. 2-75/1, 2.

³⁶⁸ Wetsontwerp tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelasting van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *Parl. St.* Kamer, 2000-01, nr. 1110/04, 3-4.

ambachtswerk en een werk van een Belgische kunstenaar die nog geen internationale erkenning heeft gekregen, maar hier te lande toch een zekere renommee heeft.”³⁶⁹

3.3.4. Kunstwerken die in hun geheel deel uitmaken van de nalatenschap of op de dag van het overlijden in hun geheel toebehoren aan de overledene en/of aan de overlevende echtgenoot of aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden

De aangeboden kunstwerken moeten ofwel voor het geheel in de nalatenschap aanwezig zijn, ofwel op de dag van het overlijden geheel of gedeeltelijk toebehoren aan de overlevende echtgenoot, de erfgenamen, legatarissen of begiftigden.

Aanvankelijk kwamen enkel de kunstwerken die voor het geheel in de nalatenschap aanwezig waren of voor het geheel aan de overledene en/of aan de overlevende echtgenoot toebehoorden, in aanmerking voor inbetalinggeving. De Wet van 21 juni 2001 heeft het toepassingsgebied van de regeling echter uitgebreid met de kunstwerken die op de dag van het overlijden geheel of gedeeltelijk toebehoren aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden.³⁷⁰

3.3.5. Formele aanvaarding door de minister van Financiën, op grond van het bindend advies van de bijzondere commissie

De inbetalinggeving van kunstwerken is afhankelijk van de formele aanvaarding van het aanbod door de minister van Financiën, op grond van het advies van de bijzondere commissie die zich moet uitspreken over de ontvankelijkheid van het aanbod, de kwalitatieve vereisten van de aangeboden kunstwerken en de geldwaarde ervan. De minister is gebonden door het advies van de bijzondere commissie en het oordeel van de vertegenwoordiger van het met de verschuldigde successierechten begunstigde gewest in die commissie.³⁷¹

De bijzondere commissie, opgericht door de Wet van 21 juni 2001, vervangt de vroegere Technische Commissie van Advies en de Schattingscommissie. De Technische Commissie van Advies moest een advies uitbrengen over de kwalitatieve vereisten van de aangeboden kunstwerken (toen enkel het criterium van de internationale faam). Daarna was het aan de Schattingscommissie om een advies uit te brengen over de aanvaardbaarheid van de kunstwerken en de geldwaarde ervan.³⁷²

³⁶⁹ Artikel 2.2, vierde lid van de Omzendbrief van 24 oktober 2001.

³⁷⁰ Het doel van de regeling is immers het Belgisch cultureel erfgoed te verrijken. Het is dan ook niet logisch te verbieden dat erfgenamen, legatarissen of begiftigden hun eigen kunstwerken in betaling geven. Zie het wetsvoorstel tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelastingen van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, Parl. St. Senaat, B.Z. 1999, nr. 2-75/1, 3.

³⁷¹ De lege ferenda kan men de vraag stellen wat sedert de wetwijziging door de Programmawet van 11 juli 2005 de toegevoegde waarde van die formele aanvaarding door de (federale) minister van Financiën nog is.

³⁷² De adviezen van de Technische Commissie van Advies en de Schattingscommissie, opgericht bij Koninklijk Besluit van 24 augustus 1987, waren bindend voor de federale minister van Financiën.

Momenteel – sedert de wetwijziging van 2005 – is ook het advies van de bijzondere commissie – met inbegrip van het oordeel van de gewestelijke vertegenwoordiger – bindend voor de minister. Bij de oprichting van die commissie in 2003 was de situatie enigszins anders. De beslissing van de minister over de ontvankelijkheid van het aanbod, de kwalitatieve vereisten van de aangeboden kunstwerken en de geldwaarde ervan moest toen reeds conform zijn met het advies van de bijzondere commissie. De minister mocht echter wel soeverein een beslissing nemen over de uiteindelijke aanvaarding of verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving. De aanvaarding van het aanbod kon immers niet alleen een zware fiscale uitgave met zich meebrengen, maar impliceerde bovendien

3.4. Procedure

De inbetalinggeving van kunstwerken om successierechten te voldoen, gebeurt na een procedure die in vier fasen verloopt:

- Een of meerdere erfgenamen, legatarissen of begiftigden dienen bij de voorzitter van de bijzondere commissie een schattingsaanvraag voor een of meerdere kunstwerken in, die tevens beschouwd wordt als aanbod tot inbetalinggeving van de kunstwerken.
- De bijzondere commissie brengt een advies uit over de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving, de kwalitatieve vereisten van de kunstwerken en de geldwaarde ervan.
- De gewestelijke vertegenwoordiger in de bijzondere commissie spreekt zich uit over de aanvaarding van het aanbod tot inbetalinggeving.
- De minister van Financiën neemt een formele beslissing over de aanvaarding van het aanbod tot inbetalinggeving.

3.4.1. De schattingsaanvraag / het aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden die gebruik willen maken van het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken, moeten voor één of meerdere kunstwerken een **schattingsaanvraag** indienen bij de voorzitter van de bijzondere commissie. Die schattingsaanvraag geldt tegelijkertijd als aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken. De schattingsaanvraag moet door de erfgenamen, legatarissen of begiftigden eveneens worden betekend aan de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend.³⁷³

De termijn waarbinnen de schattingsaanvraag moet worden ingediend, verschilt naargelang de identiteit van de eigenaars van de kunstwerken. Indien de betrokken kunstwerken geheel of gedeeltelijk tot de nalatenschap behoren, moet de schattingsaanvraag worden ingediend vóór het verstrijken van de normale³⁷⁴ of verlengde³⁷⁵ aangiftetermijn. Indien de betrokken kunstwerken op de dag van het overlijden in hun geheel toebehoren aan de overlevende echtgenoot of aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden, moet de schattingsaanvraag worden ingediend vóór het verstrijken van de termijn van betaling van de successierechten.³⁷⁶

De schattingsaanvraag moet een aantal vermeldingen bevatten:

- De naam, voornamen en de laatste fiscale woonplaats van de erflater en de plaats en datum van zijn overlijden.

dat de federale overheid de aan het betrokken gewest verschuldigde successierechten moest betalen met eigen begrotingsmiddelen.

³⁷³ Artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁷⁴ Artikel 40 van het Wetboek der Successierechten: “De termijn voor het inleveren van de aangifte van nalatenschap is vijf maand, te rekenen vanaf de datum van het overlijden, wanneer dit zich in het Rijk heeft voorgedaan; zes maand, wanneer het overlijden in een ander land van Europa, en zeven maand, indien het overlijden buiten Europa heeft plaats gehad.”

³⁷⁵ Indien de verlenging van de aangiftetermijn werd toegestaan op andere gronden dan de indiening van de schattingsaanvraag.

³⁷⁶ Artikel 77 van het Wetboek der Successierechten: “De betaling van de rechten van successie en van overgang bij overlijden, zomede van de verschuldigde boeten, geschiedt binnen de twee maanden na de dag waarop de bij artikel 40 gestelde termijn verstreken is.”

- De naam, voornamen en woonplaats van iedere erfgenaam, legataris of begiftigde, de titel krachtens welke zij tot de nalatenschap komen en de vermelding of zij al dan niet gehouden zijn tot indiening van de aangifte van nalatenschap.
- Het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap is of moet worden ingediend met, in voorkomend geval, de vermelding van het tijdstip waarop de verlengde termijn voor indiening van de aangifte verstrijkt, wanneer die verlenging werd toegestaan om een andere reden dan een schattingsaanvraag.
- De uitdrukkelijke bevestiging dat ieder kunstwerk waarvan de schatting wordt gevraagd, voldoet aan de eigendomsvoorwaarde die artikel 83-3 van het Wetboek der Successierechten stelt, met specificatie van de wijze waarop de titel van eigendom van de aanvragers is totstandgekomen.
- De keuze van de woonplaats van een van de aanvragers als plaats waar alle kennisgevingen aan de aanvragers kunnen geschieden.
- Een nauwkeurige beschrijving van ieder kunstwerk waarvan de schatting wordt gevraagd met vermelding van de auteurs ervan, de situering van de kunstwerken in het oeuvre van de auteurs, de plaatsen waar ze eventueel werden tentoongesteld, de staat waarin het kunstwerk verkeert en de plaats waar ze zich zullen bevinden gedurende de procedure van inbetalinggeving indien het om moeilijk verplaatsbare kunstwerken gaat.
- Het al dan niet verzekerd zijn van de kunstwerken. Indien de kunstwerken verzekerd zijn, de naam van de verzekeringsmaatschappijen, de datum en het nummer van de polissen en de verzekerde waarde per kunstwerk als ze afzonderlijk zijn verzekerd.³⁷⁷

De schattingsaanvraag moet vergezeld zijn van een dossier dat de volgende stukken bevat:

- Stukken en elementen die de eigendomstitels van de aanvragers staven.
- Recente fotografische of andere afbeeldingen van de kunstwerken.
- In voorkomend geval, een kopie van de echtheidscertificaten die de aanvragers bezitten.
- Indien de aanvragers daarover beschikken, alle stukken of elementen die een indicatie geven van de actuele waarde van de aangeboden kunstwerken.
- Alle stukken of elementen die naar het oordeel van de aanvragers blijken te geven van de internationale faam van de kunstwerken of van het behoren ervan tot het roerend cultureel erfgoed van het land.
- Een afschrift van alle verzekeringscontracten die permanent of occasioneel betreffende de aangeboden kunstwerken werden afgesloten, vergezeld van de expertiseverslagen die eventueel werden opgemaakt om de te verzekeren waarde te bepalen.
- In voorkomend geval, een kopie van de beslissing van verlenging van de termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap.³⁷⁸

3.4.2. Het advies van de bijzondere commissie

Krachtens de Wet van 21 juni 2001 is een bijzondere commissie in het leven geroepen die is samengesteld uit:

- drie ambtenaren van het ministerie van Financiën.
- drie leden voorgedragen door de gemeenschapsregeringen.
- drie leden voorgedragen door de gewestregeringen.³⁷⁹
- vier leden, respectievelijk vertegenwoordigers van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten in België, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, voorgedragen door de wetenschappelijke raad van ieder van die vier federale wetenschappelijke instellingen.

De minister van Financiën heeft bij twee Ministeriële Besluiten van 30 januari 2004 de leden van de bijzondere commissie benoemd en de organisatie en werkwijze van de bijzondere commissie vastgesteld.

³⁷⁷ Artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁷⁸ Artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁷⁹ Ingevolge de Programmawet van 11 juli 2005 moeten in de bijzondere commissie ook drie leden die voorgedragen zijn door de gewestregeringen, zetelen.

*De bijzondere commissie bleef lange tijd geblokkeerd. Terwijl het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest hun vertegenwoordiger reeds benoemd hadden, weigerde het Vlaams Gewest dit te doen. Eind maart 2006 vatte de bijzondere commissie haar werkzaamheden dan toch aan, voor wat de dossiers betreft waarin het Vlaams Gewest geen betrokken partij is. Nu het door de Vlaamse regering ingestelde beroep tot vernietiging van de artikelen 48 en 49 van de Programmawet van 11 juli 2005 werd verworpen, is de verwachting dat de aanstelling van de vertegenwoordiger van het Vlaams Gewest in de commissie niet lang meer op zich zal laten wachten.*³⁸⁰

De opdracht van de bijzondere commissie bestaat erin de minister van Financiën een advies te verstrekken over:

- De ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving.
- De kwalitatieve vereisten van de kunstwerken.
- De geldwaarde van de kunstwerken.³⁸¹

3.4.2.1. De ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving

De bijzondere commissie onderzoekt de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving.

Indien de schattingsaanvraag of het dossier dat de aanvraag moet vergezellen onvolledig of onduidelijk is, eist de voorzitter van de bijzondere commissie de nodige stukken of bewijzen.³⁸²

De bijzondere commissie geeft in de volgende gevallen een negatief advies over de ontvankelijkheid van het aanbod:

- De schattingsaanvraag bevat niet de vereiste vermeldingen.
- De aanvragers leveren de door de voorzitter van de bijzondere commissie geëiste stukken niet binnen een termijn van een maand.
- De schattingsaanvraag werd laattijdig ingediend.³⁸³
- Het voorschot op de schattingskosten en/of de eventuele verhoging ervan werd laattijdig of onvolledig betaald.³⁸⁴

3.4.2.2. De kwalitatieve vereisten van de kunstwerken

3.4.2.2.1. Het onderzoek van de kunstwerken³⁸⁵

De bijzondere commissie onderzoekt of de aangeboden kunstwerken tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren of een internationale faam genieten.

³⁸⁰ Zie de mondelinge vraag nr. 3-993 van de heer François Roelants du Vivier aan de federale minister van Financiën Reynders over de aangifte van een precolumbiaanse kunstverzameling, *Hand. Senaat*, 2005-2006, 9 februari 2006, 19-22.

³⁸¹ Artikel 83-4 van het Wetboek der Successierechten.

³⁸² Artikel 5 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁸³ Artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁸⁴ Voor een bespreking van het voorschot op de schattingskosten wordt verwezen naar paragraaf 3.6.1 van dit hoofdstuk.

³⁸⁵ Artikelen 7 en 8 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

Met het oog op dergelijk onderzoek kan de bijzondere commissie eisen dat de kunstwerken haar worden getoond of worden getoond aan de door haar aangeduide experts of instellingen. Ze kan eveneens eisen dat de kunstwerken aan haar of aan de door haar aangeduide experts of instellingen in bruikleen gegeven worden voor nader onderzoek naar de echtheid en naar kosten van restauratie of instandhouding ervan.

Wanneer een kunstwerk moeilijk te verplaatsen is, kunnen de aanvragers verzoeken zich van de hun opgelegde verplichtingen te kwijten door het kunstwerk op de door de voorzitter bepaalde dagen en uren toegankelijk te maken voor de bijzondere commissie en/of de door haar aangeduide experts of vertegenwoordigers van de door haar aangeduide instellingen. Die toegankelijkheid moet gegeven worden op een in België gelegen plaats.³⁸⁶

Indien de aanvragers zich niet kunnen of willen kwijten van dergelijke verplichtingen, geeft de bijzondere commissie op grond daarvan een negatief advies aan de minister van Financiën.

3.4.2.2.2. De vraag of de kunstwerken aan de kwalitatieve vereisten voldoen³⁸⁷

* Wanneer de bijzondere commissie oordeelt dat geen van de kunstwerken behoort tot het roerend cultureel erfgoed van het land of een internationale faam geniet, geeft zij een negatief advies aan de minister van Financiën.

* Wanneer de bijzondere commissie oordeelt dat sommige van de kunstwerken wel en andere niet behoren tot het roerend cultureel erfgoed van het land of een internationale faam genieten, geeft de voorzitter van de commissie daarvan kennis aan de aanvragers.

In dat geval hebben de aanvragers de mogelijkheid om het aanbod tot inbetalinggeving te beperken tot de kunstwerken die voldoen aan de kwalitatieve vereisten. Zij geven daarvan binnen een maand kennis aan de voorzitter van de bijzondere commissie.

De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing van de aanvragers tot beperking van hun aanbod en van de goederen die werden teruggetrokken uit het aanbod tot inbetalinggeving. De bijzondere commissie gaat in dat geval over tot het onderzoek van de geldwaarde van de kunstwerken die aan de kwalitatieve vereisten voldoen.

Indien de aanvragers hun aanbod tot inbetalinggeving niet beperken of indien zij dit niet doen binnen de gestelde termijn, geeft de bijzondere commissie een negatief advies met betrekking tot de totaliteit van de aangeboden kunstwerken.

* Wanneer de bijzondere commissie oordeelt dat alle kunstwerken behoren tot het roerend cultureel erfgoed van het land of een internationale faam genieten, gaat ze over tot het onderzoek van de geldwaarde van de kunstwerken.

³⁸⁶ Artikel 7 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003. Het tonen van de kunstwerken en het in bruikleen geven ervan geschiedt op risico van de aanvragers. Met uitzondering van artikel 1883 zijn de artikelen 1880 tot 1891 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing.

³⁸⁷ Artikel 9 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

3.4.2.3. De geldwaarde van de aangeboden kunstwerken

De bijzondere commissie stelt een verslag op van zijn voorlopige bevindingen met betrekking tot de geldwaarde van de kunstwerken die aan de kwalitatieve vereisten voldoen. De voorzitter van de bijzondere commissie geeft daarvan kennis aan de aanvragers. Dezen beschikken over een termijn van één maand om hun opmerkingen te laten kennen.

Na het verstrijken van de hierboven vermelde termijn stelt de commissie het definitieve schattingsverslag op. Dit verslag geldt als advies over de geldwaarde van de aangeboden kunstwerken. Indien de kunstwerken deel uitmaken van de nalatenschap, bepaalt het definitieve schattingsverslag eveneens de belastbare waarde van de kunstwerken voor de berekening van de successierechten. De voorzitter van de bijzondere commissie geeft daarvan kennis aan de aanvragers en aan de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend.³⁸⁸

Uitgaande van het definitieve schattingsverslag van de bijzondere commissie hebben de aanvragers drie verschillende keuzemogelijkheden: hun aanbod tot inbetalinggeving bevestigen, aanpassen of intrekken.

* Wanneer de door de bijzondere commissie vastgestelde geldwaarde van de aangeboden kunstwerken **lager is dan of gelijk is** aan het gezamenlijke bedrag van de door de aanvragers verschuldigde rechten, kunnen de aanvragers het aanbod bevestigen of intrekken.

Indien de aanvragers hun aanbod willen intrekken, moeten ze binnen een maand na verzending van het betalingsbericht overgaan tot kennisgeving van de intrekking van het aanbod aan de voorzitter van de bijzondere commissie. Bij gebreke van de bedoelde kennisgeving worden de aanvragers geacht het aanbod te bevestigen. Indien de kunstwerken tot de nalatenschap behoren, worden de door de aanvragers verschuldigde rechten geacht te zijn voldaan naar evenredigheid van ieders aandeel in de gezamenlijk door hen verschuldigde rechten, gesteld dat de minister van Financiën het aanbod formeel aanvaardt.³⁸⁹ Indien de kunstwerken niet tot de nalatenschap behoren, worden de door de aanvragers verschuldigde rechten geacht te zijn voldaan naar evenredigheid van ieders aandeel in de eigendom van de kunstwerken, gesteld dat de minister van Financiën het aanbod formeel aanvaardt.³⁹⁰

* Wanneer de door de bijzondere commissie vastgestelde geldwaarde van de aangeboden kunstwerken **hoger is dan** het gezamenlijke bedrag van de door de aanvragers verschuldigde rechten, kunnen de aanvragers het aanbod bevestigen, aanpassen of intrekken.

Indien de aanvragers hun aanbod willen aanpassen of intrekken, moeten ze binnen een maand na verzending van het betalingsbericht overgaan tot kennisgeving van de aanpassing of intrekking van het aanbod aan de voorzitter van de bijzondere commissie. Bij gebreke van de bedoelde kennisgeving worden de aanvragers geacht het aanbod te bevestigen. In dat geval worden de door de aanvragers verschuldigde rechten geacht te zijn voldaan, indien de minister van Financiën het aanbod formeel aanvaardt.³⁹¹

³⁸⁸ Artikel 10 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁸⁹ Artikelen 14, § 1 en 15 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁹⁰ Artikel 17, eerste lid van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁹¹ Artikelen 14, § 2, 15 en 17, tweede lid van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

Bij bevestiging van het aanbod wordt het saldo achtereenvolgens toegerekend op:

- Successierechten berekend ten laste van andere met naam genoemde erfgenamen, legatarissen of begiftigden.
- Na te vorderen rechten ten laste van de aanvragers.
- Na te vorderen rechten ten laste van andere met naam genoemde erfgenamen, legatarissen of begiftigden.

Indien er na dergelijke toerekening nog een saldo overblijft, wordt dit niet uitgekeerd.

Bij aanpassing of intrekking van het aanbod tot inbetalinggeving blijft de door de bijzondere commissie vastgestelde geldwaarde van de kunstwerken die afhangen van de nalatenschap, de waarde die in aanmerking genomen moet worden voor de heffing van de successierechten.

De voorzitter van de bijzondere commissie maakt het advies inzake de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving, de kwalitatieve vereisten van de aangeboden kunstwerken en de geldwaarde ervan over aan de minister van Financiën.

Het advies gaat vergezeld van een dossier dat de volgende stukken bevat:

- De schattingsaanvraag, het dossier en alle stukken of bewijzen die de aanvragers hebben voorgelegd.
- De door de aanvrager gedane kennisgevingen.
- In voorkomend geval, de door de bijzondere commissie opgemaakte lijst van de musea of de instellingen die belangstelling vertonen om de kunstwerken in bruikleen te krijgen van het betrokken gewest voor opneming in hun collecties.³⁹²
- Een met redenen omkleed advies over de meest geschikte bestemming van de aangeboden kunstwerken.³⁹³

3.4.3. De beslissing van de gewestelijke vertegenwoordiger in de bijzondere commissie

De Programmawet van 11 juli 2005 heeft de samenstelling van de bijzondere commissie uitgebreid met een vertegenwoordiger van de drie gewesten.

De vertegenwoordiger van het gewest dat de begunstigde is van de verschuldigde successierechten, neemt een beslissing over de aanvaarding of verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving. Nalatenschap per nalatenschap en kunstwerk per kunstwerk moet hij beslissen of hij instemt met het aanbod tot inbetalinggeving.³⁹⁴

De gewestelijke vertegenwoordiger moet vóór het versturen van het advies van de bijzondere commissie naar de minister van Financiën melden dat het gewest de betaling van de successierechten door middel van het geheel of een gedeelte van de aangeboden kunstwerken al dan niet verkiest.

³⁹² Zoals hierboven al vermeld werd, is het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 nog niet aangepast aan de wetwijziging door de Programmawet van 11 juli 2005. In die zin bepaalt artikel 18 van het betreffende besluit dat het advies van de bijzondere commissie vergezeld moet zijn van een lijst van musea en erfgoedinstellingen die belangstelling tonen om de kunstwerken voor opneming in hun collecties in bruikleen te krijgen van de Staat. Bedoeld wordt hier momenteel het gewest dat de kunstwerken in eigendom verkregen heeft.

³⁹³ Artikel 18 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁹⁴ Momenteel beschikken de gewestelijke vertegenwoordigers niet over de mogelijkheid om, in geval van verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving door een andere vertegenwoordiger, het aanbod voor het eigen gewest te aanvaarden. Dit ware een interessante optie.

3.4.4. De formele beslissing van de minister van Financiën

De minister van Financiën neemt een beslissing over het aanbod tot inbetalinggeving. Deze beslissing heeft een formele draagwijdte: de tussenkomst van de minister is louter vormelijk. Het is met andere woorden niet denkbaar dat de minister tegen het advies van de bijzondere commissie of tegen de beslissing van de gewestelijke vertegenwoordiger zou kunnen ingaan.

De volgende situaties kunnen zich voordoen:

* In geval van een **negatief advies over de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving** gaat de minister van Financiën over tot kennisgeving aan de aanvragers van zijn beslissing waarbij het aanbod tot inbetalinggeving niet-ontvankelijk wordt verklaard. Een dubbel van die beslissing wordt verzonden naar de voorzitter van de bijzondere commissie.

De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing tot niet-ontvankelijkverklaring van het aanbod tot inbetalinggeving.³⁹⁵

* In geval van een **negatief advies over de kwalitatieve vereisten van de kunstwerken** gaat de minister van Financiën over tot kennisgeving aan de aanvragers van zijn beslissing waarbij het aanbod tot inbetalinggeving verworpen wordt. Een dubbel van die beslissing wordt verzonden naar de voorzitter van de bijzondere commissie.

De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing tot verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving.³⁹⁶

* Wanneer de gewestelijke vertegenwoordiger beslist het aanbod tot inbetalinggeving **voor het geheel** van de aangeboden kunstwerken te **aanvaarden**, neemt de minister van Financiën een formele beslissing tot aanvaarding van het aanbod. De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de aanvragers en de ontvanger van het registratiekantoor waar de nalatenschap is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing van de minister van Financiën.³⁹⁷

* Wanneer de gewestelijke vertegenwoordiger beslist het aanbod tot inbetalinggeving **voor een gedeelte** van de aangeboden kunstwerken te **aanvaarden**, betekent de voorzitter van de bijzondere commissie dit aan de aanvragers. Laatstgenoemden hebben vanaf de betekening een maand om aan de voorzitter te laten kennen of zij hun aanbod tot inbetalinggeving intrekken of aanpassen.

De minister van Financiën neemt een formele beslissing tot aanvaarding van het aangepaste aanbod. De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de aanvragers en de ontvanger van

³⁹⁵ Artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁹⁶ Artikel 9 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

³⁹⁷ Artikel 19 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003. Die kennisgeving vermeldt de bedragen tot beloop waarvan de door ieder van de aanvragers verschuldigde rechten door de afgifte van kunstwerken worden geacht te zijn voldaan en van het museum of de erfgoedinstelling waaraan de kunstwerken moeten worden afgegeven.

het registratiekantoor waar de nalatenschap is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing van de minister van Financiën.³⁹⁸

* Wanneer de gewestelijke vertegenwoordiger beslist het aanbod tot inbetalinggeving **in zijn geheel te verwerpen**, neemt de minister van Financiën een formele beslissing tot verwerping van het aanbod. De voorzitter van de bijzondere commissie geeft de aanvragers en de ontvanger van het registratiekantoor waar de nalatenschap is of moet worden ingediend, kennis van de beslissing van de minister van Financiën. De aanvragers moeten dan de betaling van de successierechten in speciën verrichten.

Het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 bepaalt dat de minister van Financiën tevens een beslissing neemt over de bestemming van de kunstwerken die aanvaard worden als betaling van de successierechten. Hij duidt meer in het bijzonder het museum of de erfgoedinstelling aan waaraan de kunstwerken moeten worden afgegeven.

Zoals hierboven reeds werd vermeld, werden de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 nog niet aangepast aan de latere wetswijziging. Wat in het uitvoeringsbesluit wordt bepaald, strookt immers niet met de ratio legis van de wijzigingen die door de Programmawet van 11 juli 2005 werden doorgevoerd. Vermits het gewest eigenaar wordt van de in betaling gegeven kunstwerken en de federale overheid dat op geen enkel ogenblik in de loop van de procedure is, is het niet logisch dat de federale minister van Financiën nog enige bevoegdheid overhoudt om een beslissing te nemen over de bestemming van de aanvaarde kunstwerken. Het is integendeel het gewest dat beslist of de kunstwerken aan een museum of erfgoedinstelling moeten worden afgegeven en, in voorkomend geval, aan welk museum of aan welke erfgoedinstelling ze moeten worden afgegeven, en onder welk juridisch statuut.

In betaling gegeven kunstwerken kunnen in eigendom overgedragen worden aan een bepaald museum of aan een bepaalde erfgoedinstelling. Ze kunnen bruikleen gegeven worden aan de musea van de gemeenschappen. De kunstwerken kunnen theoretisch eveneens in bewaring gegeven worden bij federale musea. De minister van Financiën bevestigt in de voorbereidende werken van de Programmawet van 11 juli 2005 dat de federale overheid bereid is de opslag, goede conservering en beveiliging van dergelijke kunstwerken op zich te nemen.³⁹⁹

3.4.5. Eigendomsstatuut van de in betaling gegeven kunstwerken

Tot de wijziging van de regeling door de Programmawet van 11 juli 2005 werd de federale overheid eigenaar van de in betaling gegeven kunstwerken. Het betrokken gewest werd vergoed tot beloop van de waarde van de kunstwerken die door de (federale) minister van Financiën als betaling van de successierechten aanvaard werden.

De Programmawet van 11 juli 2005 heeft het eigendomsstatuut van de in betaling gegeven kunstwerken echter gewijzigd. Het met de verschuldigde successierechten begunstigde gewest wordt voortaan eigenaar van de aanvaarde kunstwerken. Het gewest wordt geacht de verschuldigde successierechten tot beloop van de waarde van de aanvaarde kunstwerken te hebben ontvangen.

³⁹⁸ Zie voetnoot 392.

³⁹⁹ Ontwerp van Programmawet, *Parl. St. Kamer* 2004-2005, nr. 1820/12, 48-49.

3.4.6. Afgifte van de in betaling gegeven kunstwerken

De aanvragers moeten de kunstwerken op hun kosten aan het aangeduide museum of de erfgoedinstelling afgeven binnen twee maanden vanaf de datum van de kennisgeving van de beslissing van de minister van Financiën. Het museum of de erfgoedinstelling bevestigt de afgifte van de kunstwerken in een in drievoud opgemaakt ontvangstbewijs. De aanvragers sturen een exemplaar naar de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden is of moet worden ingediend, en een ander exemplaar naar de voorzitter van de bijzondere commissie.

Wanneer de kunstwerken niet binnen de gestelde termijn afgegeven worden, stelt de voorzitter van de bijzondere commissie de aanvragers in gebreke. Indien de aanvragers de kunstwerken niet binnen een termijn van veertien dagen na kennisgeving van de ingebrekestelling hebben afgegeven, wordt de inbetalinggeving van rechtswege ontbonden, tenzij de voorzitter er de voorkeur aan geeft over te gaan tot de gedwongen tenuitvoerlegging van de verbintenis tot afgifte van de kunstwerken.⁴⁰⁰

Het risico van de kunstwerken blijft tot bij de afgifte ervan bij de aanvragers. Elke wijziging, verandering of beschadiging en het tijdstip van de afgifte brengt de ontbinding van rechtswege van de inbetalinggeving mee.⁴⁰¹

3.5. Invloed van het aanbod tot inbetalinggeving op de aangifte van nalatenschap en de aangifte van overgang bij overlijden

3.5.1. De aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden werd nog niet ingediend op het tijdstip van het aanbod

Indien de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden nog niet is ingediend op het tijdstip van het aanbod tot inbetalinggeving, hebben de aanvragers de mogelijkheid om een verlenging van de aangiftetermijn aan te vragen om reden van het aanbod tot inbetalinggeving.⁴⁰² De minister van Financiën heeft tijdens de voorbereidende werkzaamheden van de Wet van 21 juni 2001 gesteld dat deze verlenging van de aangiftetermijn om reden van aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken, behalve bij fraude en bedrog, haast altijd zal worden toegekend.⁴⁰³

Als alternatief kunnen de aanvragers in de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden een 'pro memorie'-vermelding doen van de waarde van de betrokken kunstwerken, samen met de uitdrukkelijke vermelding dat het de bedoeling is de kunstwerken ter betaling van de successierechten aan te bieden.

⁴⁰⁰ Artikel 20 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴⁰¹ Artikel 21 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴⁰² Artikel 41 van het Wetboek der Successierechten.

⁴⁰³ Wetsontwerp tot wijziging van de gevolgen voor de inkomstenbelastingen van schenkingen aan de Staat en tot wijziging van de regeling voor de afgifte van kunstwerken ter betaling van successierechten, *Parl.St.* Kamer, 2000-2001, nr. 1110/4, 5.

3.5.1.1. De aangiftetermijn is verlengd om reden van het aanbod tot inbetalinggeving⁴⁰⁴

Indien het aanbod tot inbetalinggeving niet ontvankelijk wordt verklaard of wordt verworpen, of indien het geheel of een gedeelte van de kunstwerken uit het aanbod wordt teruggetrokken, moet de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden worden ingediend binnen een termijn van twee maanden te rekenen vanaf de datum van de kennisgeving van de beslissing van de minister van Financiën.

Indien het aanbod tot inbetalinggeving geheel of gedeeltelijk wordt aanvaard, moet de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden worden ingediend binnen een termijn van twee maanden te rekenen vanaf de datum van de kennisgeving van de beslissing van de minister van Financiën. De aangenomen kunstwerken worden gewaardeerd aan de door de bijzondere commissie in het definitieve schattingsverslag vastgestelde geldwaarde.⁴⁰⁵

3.5.1.2. De aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden wordt ingediend met een ‘pro memorie’-vermelding van de waarde van de kunstwerken⁴⁰⁶

Indien het aanbod tot inbetalinggeving niet ontvankelijk wordt verklaard of wordt verworpen, of indien het geheel of een gedeelte van de kunstwerken uit het aanbod wordt teruggetrokken, moet een aanvullende aangifte van nalatenschap of een aanvullende aangifte van overgang bij overlijden worden ingediend binnen een termijn van twee maanden te rekenen vanaf de datum van de kennisgeving van de beslissing van de minister van Financiën.

Indien het aanbod tot inbetalinggeving geheel of gedeeltelijk wordt aanvaardt, moet een aanvullende aangifte van nalatenschap of een aanvullende aangifte van overgang bij overlijden worden ingediend binnen een termijn van twee maanden te rekenen vanaf de datum van de kennisgeving van de beslissing van de minister van Financiën. De aangenomen kunstwerken worden gewaardeerd aan de door de bijzondere commissie in het definitieve schattingsverslag vastgestelde geldwaarde.⁴⁰⁷

3.5.2. De aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden werd reeds ingediend op het tijdstip van het aanbod

Indien er reeds een aangifte van nalatenschap of een aangifte van overgang bij overlijden met een globale aanduiding en raming van alle kunstwerken is ingediend en een erfgenaam, legataris of begiftigde wil toch een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken doen, dan

⁴⁰⁴ Artikel 11, §1 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴⁰⁵ Artikel 13 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴⁰⁶ Artikel 11, §2 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴⁰⁷ Artikel 12 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003: Indien de aangifte van nalatenschap reeds is ingediend op het tijdstip van de kennisgeving van het definitieve schattingsverslag door de voorzitter van de bijzondere commissie, moet geen aanvullende aangifte worden ingediend. Indien in de oorspronkelijke aangifte van nalatenschap de waarde van de aangeboden kunstwerken niet als pro memorie werd aangegeven, wordt deze waarde gelijkgesteld met een ‘pro memorie’-vermelding.

Er moet evenmin een aanvullende aangifte worden ingediend indien het een aangifte betreft waarvoor niet tot indiening gehouden personen een ontvankelijke schattingsaanvraag hebben ingediend. In dat geval worden de in de oorspronkelijke aangifte vermelde waarden gelijkgesteld met een ‘pro memorie’-vermelding.

Dergelijke ‘pro memorie’-vermeldingen of daarmee gelijkgestelde vermeldingen in de aangifte vormen samen met de kennisgeving van het definitieve schattingsverslag aan de ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap is ingediend, de heffingstitel voor de geldwaarde van de kunstwerken.

kan deze een aanvullende aangifte van nalatenschap of een aanvullende aangifte van overgang bij overlijden doen op voorwaarde dat de aangiftetermijn nog niet verstreken is. Indien de aangiftetermijn reeds verstreken is, is het aanbod tot inbetalinggeving onontvankelijk.

3.6. Betaling van de schattingskosten en de successierechten

3.6.1. De schattingskosten

Eén van de bijzonderheden van de vernieuwde procedure betreft de invordering van de schattingskosten. Om te vermijden dat erfgenamen, legatarissen of begiftigden voor bepaalde kunstwerken een schattingsaanvraag zouden indienen zonder dat ze werkelijk de bedoeling hebben om die kunstwerken in betaling te geven, heeft de wetgever voorzien in de betaling van een **voorschot op de schattingskosten**⁴⁰⁸ door de schattingsaanvragers.

De voorzitter van de bijzondere commissie geeft aan de aanvragers kennis van het bedrag dat als voorschot op de schattingskosten onder de vorm van een deposito bij de Deposito- en Consignatiekas moet worden betaald. Dat voorschot wordt vastgesteld op een bedrag van 250 euro per kunstwerk waarvoor een schattingsaanvraag wordt ingediend. De bijzondere commissie kan in de loop van haar werkzaamheden beslissen het voorschot voor een of meer kunstwerken te verhogen als blijkt dat de kosten van schatting van het betreffende kunstwerk meer dan 500 euro zullen bedragen.⁴⁰⁹

Binnen een termijn van twee weken vanaf de kennisgeving door de voorzitter van de bijzondere commissie storten de aanvragers het bedrag van het voorschot in de Deposito- en Consignatiekas. Bij laattijdige of onvolledige betaling van het voorschot of de verhoging ervan geeft de bijzondere commissie een negatief advies over de ontvankelijkheid van de het aanbod tot inbetalinggeving.⁴¹⁰

Indien de minister van Financiën de inbetalinggeving geheel of gedeeltelijk aanvaardt, zendt de voorzitter van de bijzondere commissie de aanvragers een attest dat de schattingskosten door de Staat worden gedragen. Op zicht van dit attest betaalt de Deposito- en Consignatiekas het bedrag van het voorschot terug aan de aanvragers.⁴¹¹

Indien goederen uit de schattingsaanvraag worden teruggetrokken, het aanbod van inbetalinggeving niet wordt aanvaard of het ontvangstbewijs niet kan worden afgeleverd, stelt de voorzitter van de bijzondere commissie een staat van de schattingskosten op. De aanvragers zijn hoofdelijk en ondeelbaar gehouden tot betaling van die kosten. Onderaan de staat van schattingskosten wordt het bedrag van het voorschot toegerekend op het bedrag van de schattingskosten.⁴¹²

⁴⁰⁸ Artikel 25 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 geeft een omschrijving van het begrip schattingskosten: de erelonen en expertisevergoedingen en alle andere vergoedingen van kosten door de bijzondere commissie te betalen aan experts en instellingen waarop ze voor de vervulling van haar taken heeft beroep gedaan, de kosten verbonden aan de verplaatsingen die de leden van de bijzondere commissie hebben gedaan om moeilijk verplaatsbare kunstwerken te onderzoeken op de plaats waar ze door de schattingsaanvragers worden bewaard, de kosten verbonden aan de kennisgevingen en ingebrekestellingen gedaan door de voorzitter van de bijzondere commissie.

⁴⁰⁹ Artikel 26 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴¹⁰ Artikelen 27 en 28 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴¹¹ Artikel 29 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

⁴¹² Artikel 30 van het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003.

3.6.2. De successierechten

De invordering van het **recht van successie en het recht van overgang** bij overlijden wordt vanaf het ogenblik van de kennisgeving van de schattingsaanvraag opgeschort totdat er een beslissing over het aanbod tot inbetalinggeving genomen is.

De volgende situaties kunnen zich voordoen:

- Indien het aanbod tot inbetalinggeving wordt ingetrokken door de aanvragers, zijn de successierechten invorderbaar op de dag van de intrekking van het aanbod.
- Indien het aanbod tot inbetalinggeving onontvankelijk is, zijn de successierechten invorderbaar op de dag van de kennisgeving van de beslissing tot onontvankelijkheid van het aanbod.
- Indien het aanbod tot inbetalinggeving wordt verworpen, zijn de successierechten invorderbaar op de dag van het verstrijken van twee maanden volgend op de kennisgeving van de beslissing tot verwerping van het aanbod.
- Indien het aanbod tot inbetalinggeving gedeeltelijk wordt aanvaard, worden de successierechten geacht voldaan te zijn ten belope van de waarde van de aanvaarde kunstwerken. De nog verschuldigde successierechten zijn invorderbaar op de dag van het verstrijken van de termijn van twee maanden volgend op de kennisgeving van de beslissing tot gedeeltelijke aanvaarding van het aanbod.
- Indien het aanbod tot inbetalinggeving in zijn geheel wordt aanvaard, worden de successierechten geacht voldaan te zijn ten belope van de waarde van de aanvaarde kunstwerken.

De **nalatigheidsinteressen** zijn in principe verschuldigd vanaf het ogenblik van het verstrijken van de termijn voor betaling van het recht van successie of het recht van overgang bij overlijden. Enkel in het geval waarin het aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken in zijn geheel wordt aanvaard, zijn er geen nalatigheidsinteressen verschuldigd.⁴¹³

3.7. De inbetalinggeving van kunstwerken in de praktijk⁴¹⁴

3.7.1. Gevallen waarin onder de oude regeling gebruik gemaakt werd van het stelsel van de inbetalinggeving

In de periode 1987 – 2003 werden de volgende aanvragen behandeld door de Technische Commissie van Advies en de Schattingscommissie:

1. 1987 – Gewest niet gepreciseerd.

Twee schilderijen van Felix De Boeck, nl. ‘Zelfgave’ en ‘Barensnood’.

Voorgestelde waarde: 250.000 BEF per schilderij.

Technische Commissie van Advies: de schilderijen hebben geen internationale faam.

Het aanbod werd niet aanvaard.

⁴¹³ Artikelen 80 en 81 van het Wetboek der Successierechten.

⁴¹⁴ Bronnen: *Vr. en Antw.* Kamer 1993-94, 10 november 1993 (Vr. DAERDEN); F. DEREME, De Belgische regeling inzake geving van kunstwerken ter aflossing van successierechten: een materie in volle evolutie, vertaald uit *Rec. gén. enr. not.* 25.147, 2001.

2. 1987 – Gewest niet gepreciseerd.
Drie schilderijen van Frits Van den Berghe, nl. ‘Sterrenvisser’, ‘Vrouw’ en ‘Zonneschilder’.
Voorgestelde waarde: respectievelijk 900.000 BEF, 375.000 BEF en 2.000 BEF.
Aanbod tot inbetalinggeving niet ontvankelijk (Werken waren reeds geschonken aan Museum voor Schone Kunsten in Gent).
3. 1988 – Vlaams Gewest.
Dertien portretten van keurvorsten van de Duitse ridderorde (17de en 18de eeuw).
Voorgestelde waarde: 7.400.000 BEF.
Het aanbod werd aanvaard.
Aanvaarde waarde: 7.400.000 BEF.
Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.
4. 1988 – Waals Gewest.
72 Tekeningen van de Waalse kunstenaar Armand Simon.
Voorgestelde waarde: 555.000 BEF.
Het aanbod werd aanvaard.
Aanvaarde waarde: 555.000 BEF.
Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.
5. 1991 – Gewest niet gepreciseerd.
Twee schilderijen van Djef Anten, nl. ‘Berkenweg’ en ‘Lentezicht’.
Voorgestelde waarde: respectievelijk 385.000 BEF en 630.000 BEF
Technische Commissie van Advies: de schilderijen hebben geen internationale faam.
Het aanbod werd niet aanvaard.
6. 1993 – Waals Gewest.
Zilverwerk (17de en 18de eeuw).
Voorgestelde waarde: 14.875.000 BEF.
Het aanbod werd gedeeltelijk aanvaard.
Aanvaarde waarde: 10.375.000 BEF.
Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis van België.
7. 1996 – Gewest niet gepreciseerd.
Tapijtwerk van Edmond Dubrunfaut, nl. ‘La Moisson de la Mer’.
Voorgestelde waarde : 1.200.000 BEF.
Het aanbod werd aanvaard.
Aanvaarde waarde : 1.200.000 BEF
Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis van België.
8. 1999 – Gewest niet gepreciseerd.
Precolumbiaanse kunstvoorwerpen in gebakken klei (Costa Rica en Mexico).
Voorgestelde waarde: 2.620.000 BEF.
Het aanbod werd aanvaard.
Aanvaarde waarde: 2.620.000 BEF.
Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis van België.
9. 1999 – Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
Schilderij van Edgard Tytgat, ‘De vier maagden’.
Voorgestelde waarde: 1.500.000 BEF.

Het aanbod werd aanvaard.

Aanvaarde waarde: 1.500.000 BEF.

Begunstigde instelling: Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.

De totale som van de successierechten die op deze manier betaald werd, bedraagt 23.645.000 BEF of 586.144 euro.

3.7.2. Gevallen waarin onder de huidige regeling gebruik gemaakt werd van het stelsel van de inbetalinggeving

3.7.2.1. De nalatenschap van Paul Janssen († 11 november 2003, Vlaams Gewest)⁴¹⁵

Paul Janssen, stichter van Janssen Farmaceutica, en zijn echtgenote Dora Arts legden door de jaren heen een waardevolle collectie precolumbiaanse kunst aan, die tot een van de meest prestigieuze ter wereld wordt gerekend. De collectie bevat zo'n 350 voorwerpen, waaronder beelden, vazen, rituele voorwerpen, kleding, hoofdtooien en juwelen.

Na het overlijden van haar echtgenoot besloot Dora Arts een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken te doen om de verschuldigde successierechten te betalen, die geraamd worden op 7,7 miljoen euro. Voorwerp van het aanbod is een gedeelte van de collectie precolumbiaanse kunst, waarvan de waarde op 15 miljoen euro geschat wordt. Dora Arts stelde voor de kunstwerken, in geval van aanvaarding van het aanbod, in bruikleen te geven bij de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis in het Brusselse Jubelpark, een federale instelling. Vermits de opbrengst van de successierechten ten goede zou komen aan het Vlaams Gewest, stuitte dergelijke oplossing op politieke tegenstand. Als alternatief werd daarom door Philip Heylen, de schepen van Cultuur van de stad Antwerpen, voorgesteld de collectie in bruikleen te geven aan het Etnografisch Museum in Antwerpen, een Vlaamse instelling.

De federale en de Vlaamse overheid kwamen oorspronkelijk niet tot een akkoord over de afhandeling van het dossier-Janssen. Om die reden overwoog Dora Arts om de collectie precolumbiaanse kunst te verkopen aan een buitenlands museum. Op 29 september 2006 besloot het Vlaams Gewest om het aanbod tot inbetalinggeving toch te aanvaarden.

3.7.2.2. De nalatenschap van Fernand Gillion († 27 februari 2005, Brussels Hoofdstedelijk Gewest)⁴¹⁶

Roland Gillion is samen met zijn echtgenote Anne-Marie Crowet een van de grootste privé-verzamelaars van art nouveau en symbolisme ter wereld. Hun collectie omvat ongeveer driehonderd stukken. Verscheidene genres zijn er vertegenwoordigd: schilderijen (o.a. Fernand Knopff en René Magritte), beeldhouwwerken (o.a. Alphonse Mucha), meubels (o.a. Victor Horta), juwelen (o.a. Philippe Wolfers), zilverwerk, porselein, vazen (o.a. Emile Gallé en Antonin Daum), serviezen, lampen en luchters.

⁴¹⁵ G. DUPLAT, "Dora Janssen: Je laisse tomber l'Etat", *La Libre Belgique*, 24 februari 2006; "Les suites du couac de la dation Janssen", *La Libre Belgique*, 28 februari 2006; Ph.E., "L'Etat ne répond pas", *Le Vif/L'Express*, 3 maart 2006.

⁴¹⁶ M.L., "L'art nouveau vers le Mont des Arts", *La Dernière Heure*, 7 maart 2006; G. DUPLAT, "Fabuleuse collection Crowet", *La Libre Belgique*, 16 maart 2006; G. DUPLAT, "Gillion-Crowet: et leurs Magritte en dépôt!", *La Libre Belgique*, 18 maart 2006; G. VAN DER SPEETEN, "Museum erft schatkamer vol art nouveau", *De Standaard*, 15 juli 2006.

Sinds het overlijden van Fernand Gillion, vader van Roland en stichter van de Guldenvliesgalerij in Brussel, zijn de erfgenamen gezamenlijk 21,8 miljoen euro successierechten verschuldigd aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het echtpaar Gillion-Crowet besloot een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken te doen om de successierechten te betalen. Voorwerp van het aanbod is de vermaarde art-nouveaucollectie, waarvan de waarde door experts van de veilinghuizen Sotheby's en Christies's op 28,3 miljoen euro geschat werd. De verzameling is meer waard dan de verschuldigde successierechten, maar het echtpaar besliste dat ze in haar geheel tot haar recht moet kunnen komen. Daarom stelden Roland Gillion en Anne-Marie Crowet voor om acht van de elf kunstwerken die niet bij de overdracht betrokken waren, aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te schenken, in geval van aanvaarding van het aanbod.

Het aanbod tot inbetalinggeving werd op 6 juli 2006 aanvaard door de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat eigenaar wordt van de kunstwerken. De art-nouveaucollectie, sinds 1996 ondergebracht in Zwitserse kluizen, wordt in bruikleen gegeven aan het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Brussel. Roland Gillion neemt de kosten voor het transport van de collectie van Zwitserland naar Brussel, de verzekering, de definitieve expertise door Sotheby's en de inrichting van een nieuwe zaal in het museum voor zijn rekening.

3.7.2.3. De nalatenschap van Georges Collignon († 2002, Waals Gewest)⁴¹⁷

De Luikenaar Georges Collignon was een van de voornaamste vertegenwoordigers van de abstracte schilderkunst in Wallonië. Hij was tevens medeoprichter van belangrijke kunstgroepen als 'L'Art Abstrait' en 'Réalité-Cobra'. Collignon noemde zijn werken *surabstréels*, omdat hij zowel abstracte als figuratieve elementen gebruikte.

De erfgenamen van Georges Collignon hebben een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken gedaan om de verschuldigde successierechten te betalen. Voorwerp van het aanbod waren enkele kunstwerken van de erflater.

Het aanbod werd echter afgewezen, omdat de kunstwerken niet voldeden aan de kwalitatieve vereisten.

3.7.2.4. Het aanbod tot inbetalinggeving van Anne Cahen Delhaye (Waals Gewest)⁴¹⁸

Anne Cahen Delhaye, algemeen directeur van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, heeft een aanbod tot inbetalinggeving van kunstwerken gedaan om de successierechten op de nalatenschap van haar vader te betalen. Voorwerp van het aanbod zijn enkele meubelstukken van Victor Horta.

Het aanbod tot inbetalinggeving wordt momenteel onderzocht door de bijzondere commissie. Indien aanvaard wordt, worden de meubelstukken eigendom van het Waals Gewest.

⁴¹⁷ S. KOCH, "Georges Collignon laisse l'avant-garde du XXe siècle en deuil", *La Libre Belgique*, 6 februari 2002.

⁴¹⁸ G. DUPLAT, "La dation d'art débloquée", *La Libre Belgique*, 29 maart 2006.

3.8. Evaluatie van het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken⁴¹⁹

Het huidige stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken om successierechten te voldoen, bevat een aantal zwakke punten.

1. De omstandigheid waarin de geldwaarde van de aangeboden kunstwerken hoger is dan het gezamenlijke bedrag van de door de aanvragers en andere met naam genoemde erfgenamen, legatarissen of begiftigden verschuldigde successierechten en na te vorderen rechten, is niet interessant. Het eventuele saldo wordt immers niet terugbetaald.
2. Er zijn geen termijnen vastgesteld waarbinnen de bijzondere commissie een advies moet verstrekken en de minister van Financiën een beslissing moet nemen over het aanbod tot inbetalinggeving, gecombineerd met een wettelijk vermoeden van aanvaarding of verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving bij het verstrijken van die termijnen.
3. Er wordt niet voorzien in een specifieke regeling voor de schattingskosten van een collectie kunstwerken. Wordt een collectie postzegels op dezelfde manier behandeld als een collectie schilderijen? Moet er per postzegel een voorschot van minimaal 250 euro betaald worden?
4. Er wordt niet voorzien in een maximaal bedrag van het voorschot dat op de schattingskosten moet worden betaald.
5. De aanvragers moeten zelf voor de schattingskosten instaan indien de minister van Financiën het aanbod tot inbetalinggeving weigert, zelfs indien de bijzondere commissie heeft vastgesteld dat het kunstwerken betreft die behoren tot het roerend cultureel erfgoed van het land of die internationale faam genieten.
6. De erfgenamen, legatarissen of begiftigden zullen altijd proberen om kunstwerken te verkopen aan een hogere prijs dan de marktprijs, of minstens aan de marktprijs zelf. Ze zullen verkiezen een hogere prijs te bekomen dan het verschuldigde bedrag aan successierechten, en dit via de normale kanalen (o.a. tussenpersonen, veilingmeesters, verkoopzalen,...)
7. Het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken is enkel van toepassing op kunstwerken. Cultuurgoederen die niet onder het begrip 'kunstwerk' vallen, zoals boeken, archieven, juwelen, films, muziek, porselein, glaswerk, enz., kunnen niet in betaling gegeven worden.
8. De bijzondere commissie beschikt over aanzienlijke bevoegdheden. Ze verstrekt de minister van Financiën immers een eensluidend advies over de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving, de kwalitatieve vereisten van de kunstwerken en de geldwaarde ervan.
9. Het stelsel van de inbetalinggeving maakt het voorwerp uit van een ingewikkelde regeling, waarbij zowel de federale overheid als de Gemeenschappen en de Gewesten betrokken zijn.⁴²⁰

⁴¹⁹ F. DEREME, "De Belgische regeling inzake geving van kunstwerken ter aflossing van successierechten: een materie in volle evolutie", vertaald uit *Rec. gén. enr. not.*, nr. 25.147, 2001, 10; T. DENOTTE, "Le nouveau régime de la dation d'oeuvres d'art en paiement des droits de succession ou de mutation par décès", *Rec. gén. enr. not.*, nr. 25.396, 2003, 624-625; Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*, Brussel, 1992, 65 p.

⁴²⁰ S. GYSEN, "Kunst en belastingen", in: K. RIMANQUE (ed.), *Kunst en recht*, Antwerpen, Kluwer, 1985, nrs. 255-259.

Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor topstukken

4.1. Reeds bestaande vrijstellingen en verminderingen van successierechten

4.1.1. Situering

Het Wetboek der Successierechten bevat een aantal bepalingen die voorzien in een vrijstelling of een vermindering van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden.

Gevallen waarin er **vrijstelling van successierechten** is:

- Artikel 55: Legaten aan het Vlaams Gewest, de Vlaamse Gemeenschap en de openbare instellingen van het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap.
- Artikel 55bis: Maatschappelijke rechten in vastgoedbeleggingsvennootschappen die door de Vlaamse regering zijn erkend in het kader van de financiering en de realisatie van serviceflatgebouwen of woningcomplexen met dienstverlening.
- Artikel 55ter: Onbebouwde onroerende goederen gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- Artikel 55quater: Bossen in de zin van artikel 3 van het Bosdecreet van 13 juni 1990.
- Artikel 60bis: Familiale bedrijfsactiva (enkel voor het recht van successie).

De lege ferenda: de Vlaamse regering keurde op 10 februari 2006 een voorontwerp van decreet goed dat de nettowaarde van de gezinswoning vanaf 1 januari 2007 vrijstelt van successierechten ten voordele van de langstlevende partner.

Gevallen waarin de **successierechten verminderd** worden:

- Artikel 54: Gehandicapte erfopvolgers.
- Artikel 56: Belastingkrediet.
- Artikel 57: Opeenvolgende overdrachten bij overlijden.
- Artikel 59, 1°: Legaten aan provincies, gemeenten, provinciale en gemeentelijke openbare instellingen in het Vlaams Gewest, aan door de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij erkende maatschappij, aan de coöperatieve vennootschap 'Vlaams Woningfonds van de grote gezinnen' en aan dienstverlenende en opdrachthoudende verenigingen zoals bedoeld in het Decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking.
- Artikel 59, 2°: Legaten aan vzw's, ziekenfondsen en landsbonden van ziekenfondsen, beroepsverenigingen, internationale vzw's, private stichtingen en stichtingen van openbaar nut.

Hieronder worden, wegens het mogelijk rechtsvergelijkend karakter, enkel de vrijstelling van successierechten voor onbebouwde onroerende goederen gelegen in het Vlaams Ecologisch Netwerk en de vrijstelling van successierechten voor bossen besproken.

4.1.2. De vrijstelling van successierechten voor VEN-gronden en bossen

4.1.2.1. De vrijstelling van successierechten voor VEN-gronden

Door het **Decreet van 9 mei 2003**⁴²¹ werd een vrijstelling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden in het leven geroepen voor onbebouwde onroerende goederen die gelegen zijn in het Vlaams Ecologisch Netwerk, de zogenoemde VEN-gronden.⁴²² De vrijstelling werd opgenomen in **artikel 55ter van het Wetboek der Successierechten**. Het **Besluit van 4 februari 2005**⁴²³ voorziet in de uitvoering van artikel 55ter.

RATIO van de vrijstelling: een ondersteuning en compensatie voor de maatregelen waaraan de eigenaars binnen het Vlaams Ecologisch Netwerk zich moeten onderwerpen.⁴²⁴

De vrijstelling geldt vanaf de inwerkingtreding van het definitief vastgesteld afbakeningsplan of van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan.

De vrijstelling wordt slechts toegepast wanneer er voldaan is aan de volgende voorwaarden:

- De verzoeker is eigenaar of vruchtgebruiker van onbebouwde onroerende goederen die gelegen zijn in het Vlaams Ecologisch Netwerk.
- De verzoeker moet in de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55ter vragen.

Een attest, afgeleverd door de Vlaamse Belastingdienst, waaruit blijkt dat aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling voldaan is, moet bij de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden worden gevoegd.

Tegen de administratieve beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk wordt geweigerd, kan de verzoeker bezwaar aantekenen. Dat moet gebeuren binnen een maand na kennisgeving van de beslissing bij door de Vlaamse regering gemachtigde ambtenaren van de Vlaamse Belastingdienst. Die ambtenaren betekenen binnen vijf werkdagen de ontvangst van het bezwaarschrift aan de indieners. Ze hebben drie maanden de tijd om een met redenen omklede beslissing over het bezwaarschrift te nemen.

4.1.2.2. De vrijstelling van successierechten voor bossen

Door het **Decreet van 9 mei 2003**⁴²⁵ werd een vrijstelling van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden in het leven geroepen voor bossen, zoals bedoeld in artikel 3

⁴²¹ Decreet van 9 mei 2003 tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor bossen en van een vrijstelling van successierechten en onroerende voorheffing voor gronden gelegen in het VEN, *B.S.* 2 juni 2003. Het decreet trad met terugwerkende kracht in werking op 1 januari 2003.

⁴²² Welke onroerende goederen als VEN-gronden in aanmerking komen, is te vinden in het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu. Op die gronden zijn de maatregelen zoals bedoeld in en in uitvoering van artikel 25 van datzelfde decreet van toepassing.

⁴²³ Besluit van de Vlaamse regering van 4 februari 2005 tot uitvoering van artikel 55ter en artikel 55quater van het Wetboek der Successierechten, *B.S.* 2 mei 2005.

⁴²⁴ Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor bossen en van een vrijstelling van successierechten en onroerende voorheffing voor gronden gelegen in het VEN, *Parl. St.* VI. Parl. 2002-03, nr. 1609/2, 5.

van het Bosdecreet van 13 juni 1990.⁴²⁶ De vrijstelling werd opgenomen in **artikel 55quater van het Wetboek der Successierechten**. Het **Besluit van 4 februari 2005** voorziet in de uitvoering van artikel 55quater.

RATIO van de vrijstelling: Wanneer een privé-persoon, die eigenaar is van een aanzienlijke oppervlakte bos, overlijdt, worden vaak hals over kop delen van het geërfde bos opgeofferd en verkocht, alleen maar om de verschuldigde successierechten te betalen. Dit komt de bosstabiliteit niet ten goede, het werkt tevens versnippering van het bosareaal in de hand.⁴²⁷

De vrijstelling geldt zowel voor de grond- als de opstandswaarde.

De vrijstelling wordt slechts toegepast wanneer er voldaan is aan de volgende voorwaarden:

- Er moet een door het bosbeheer goedgekeurd beheerplan opgesteld zijn in overeenstemming met de bepalingen en uitvoeringsbepalingen van het Bosdecreet.
- Het bosbeheerplan moet voldoen aan de door de Vlaamse regering bij Besluit van 27 juni 2003⁴²⁸ vastgestelde criteria voor duurzaam bosbeheer.
- De verzoekers moeten in de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quater vragen.
- De verzoekers moeten in de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden verklaren kennis te hebben van het bepaalde in artikel 13bis van het Bosdecreet.

Een attest, uitgereikt door het Vlaams Gewest, waaruit blijkt dat aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling voldaan is, moet bij de aangifte van nalatenschap of de aangifte van overgang bij overlijden worden gevoegd.⁴²⁹

De bevoegde ontvanger levert ter gelegenheid van de berekening van de verschuldigde successierechten het Vlaams Gewest een attest af waaruit het bedrag van het genoten voordeel blijkt.

Het fiscaal voordeel dat uit de vrijstelling voortvloeit, wordt krachtens artikel 13bis van het Bosdecreet geconverteerd in een intrekbare subsidie. Deze subsidie wordt geacht te zijn verleend voor een periode van dertig jaar, a rato van 1/30 per jaar, te rekenen vanaf het openvallen van de nalatenschap.

De subsidie wordt geacht te zijn toegekend onder de volgende voorwaarden, die gedurende dertig jaar moeten worden vervuld:

- De goederen moeten hun aard van bos blijven behouden.

⁴²⁵ Decreet van 9 mei 2003 tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor bossen en van een vrijstelling van successierechten en onroerende voorheffing voor gronden gelegen in het VEN, *B.S.* 2 juni 2003. Het decreet trad met terugwerkende kracht in werking op 1 januari 2003.

⁴²⁶ Artikel 3 van het Bosdecreet van 13 juni 1990 bepaalt dat bossen grondoppervlakten zijn waarvan de bomen en de houtachtige struikvegetaties het belangrijkste bestanddeel uitmaken, waartoe een eigen fauna en flora behoren en die één of meer functies vervullen.

⁴²⁷ Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor bossen en van een vrijstelling van successierechten en onroerende voorheffing voor gronden gelegen in het VEN, *Parl. St.* VI. Parl. 2002-03, nr. 1609/2, 4.

⁴²⁸ Besluit van de Vlaamse regering van 27 juni 2003 tot vaststelling van de criteria voor duurzaam bosbeheer voor bossen gelegen in het Vlaams Gewest, *B.S.* 10 september 2003.

⁴²⁹ Artikel 2 van het Besluit van de Vlaamse regering van 4 februari 2005 bepaalt dat de schriftelijke bevestiging door het Bosbeheer van het goedkeuring van het uitgebreid bosbeheerplan geldt als attest tot vrijstelling van het recht van successie of het recht van overgang bij overlijden.

- De goederen moeten blijven voldoen aan het door het bosbeheer goedgekeurd beheerplan.
- Het effectief gevoerde beheer moet overeenstemmen met het goedgekeurde beheerplan.

Bij niet-naleving van deze voorwaarden is de eigenaar of vruchtgebruiker gehouden tot terugbetaling van de subsidie voor de resterende duur van de periode van dertig jaar. De terugvordering van de subsidie gebeurt door het Bosbeheer. Het teruggevorderde bedrag wordt toegewezen aan het Fonds voor preventie en sanering inzake Leefmilieu en Natuur, dat is ingeschreven in de begroting van het Vlaams Gewest.⁴³⁰

Indien de erfgenamen binnen de vastgestelde termijn van dertig jaar na het overlijden van de erflater het eigendomsrecht of het vruchtgebruik van het bos overdragen aan een derde, moeten zij in de overeenkomst tot overdracht de derde inlichten over het bestaan van de subsidie. Iedere verkrijger is op zijn beurt gehouden een verdere verkrijger op dezelfde wijze in te lichten.⁴³¹

Uit de bovenstaande bespreking van beide vrijstellingsregelingen blijkt dat de vrijstelling van successierechten voor bossen op een meer gedetailleerde wijze geregeld werd dan de vrijstelling van successierechten voor VEN-gronden.

4.2. De vrijstelling van successierechten voor topstukken

4.2.1. Situering

Hieronder volgt een passage uit de Beleidsnota Cultuur 2004 - 2009, die een aanzet geeft voor de invoering van een vrijstelling van successierechten voor topstukken en een uitbreiding van het stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken tot de andere cultuurgoederen van het roerend erfgoed:

“Tevens willen we verder werken aan fiscale stimulansen ten gunste van het cultureel erfgoedveld. Wij zullen de mogelijkheden van de invoering van een vrijstelling van successierechten voor topstukken (criteria met betrekking tot uitvoer en publieke ontsluiting) laten onderzoeken. Successierechten vormen een zware drempel voor eigenaars van topstukken. Een aanpak van deze problematiek is noodzakelijk om te vermijden dat successie leidt tot de opsplitsing en verkoop van collecties in het buitenland.

De fiscale aftrekbaarheid van giften aan een culturele instelling of een museum ter financiering van de aankoop van topstukken is een reeds bestaande mogelijkheid; ook is de fiscale aftrek van giften in de vorm van kunstwerken reeds federaal geregeld. Om de fiscale aftrekbaarheid van giften aan het Topstukkenfonds mogelijk te maken, zal het Topstukkenfonds een aanvraag indienen om erkend te worden als culturele instelling.

Wij willen overleg met de federale overheid opstarten om na te gaan of de bestaande regeling inzake de fiscale aftrekbaarheid van giften in de vorm van kunstwerken en het betalen van successierechten door middel van kunstwerken uitgebreid kan worden tot de andere cultuurgoederen van het roerend erfgoed (de huidige federale regeling heeft enkel betrekking op kunstwerken). Voorwaarde is dat wordt aangetoond dat het om een sleutelwerk gaat voor Vlaanderen.”

⁴³⁰ Artikel 13bis in combinatie met artikel 13 van het Bosdecreet.

⁴³¹ De rechtsvoorganger van de eigenaar of vruchtgebruiker is gehouden de eigenaar of vruchtgebruiker schadeloos te stellen voor de terugbetaling van de subsidie, indien deze nagelaten heeft zijn rechtsopvolger kennis te geven van het bestaan van de subsidie. Een tot schadeloosstelling gehouden persoon heeft op zijn beurt verhaal op zijn rechtsvoorganger, indien laatstbedoelde nagelaten heeft eerstbedoelde kennis te geven van het bestaan van de subsidie.

Alvorens over te gaan tot de bespreking van de in ontwerp zijnde vrijstelling van successierechten voor topstukken, dient opgemerkt te worden dat aan de betreffende regeling **budgettaire consequenties** verbonden zijn. Tot op heden is er geen inschatting van die consequenties gemaakt.

De methode om een dergelijk inschatting te maken, zal bij voorkeur vertrekken van de krachtens het Topstukkendecreet op te stellen Topstukkenlijst, meer in het bijzonder van de op die lijst voorkomende roerende goederen en verzamelingen in privé-bezit. Idealiter wordt de waarde van elk roerend goed en elke verzameling afzonderlijk geraamd, om op die manier een overzicht te krijgen van de globale waarde van de topstukken die in aanmerking komen voor de vrijstelling van successierechten.

Tot op heden wordt in de Topstukkenlijst echter geen melding gemaakt van de waarde van de verschillende roerende goederen en verzamelingen. Een dergelijke raming blijkt nog niet te bestaan. Daarbij komt dat de samenstelling van de Topstukkenlijst nog niet voltooid is.

4.2.2. De in ontwerp zijnde vrijstellingsregelingen

Er zijn momenteel twee ontwerp teksten voorhanden die een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang invoeren.

De eerste ontwerp tekst is het resultaat van een reeks vergaderingen van de Conceptuele Stuurgroep Topstukken, wiens opdracht erin bestond een ideaallijst te formuleren van voorstellen tot alternatieve financiering van het Topstukkenfonds en tot het fiscaal aantrekkelijk maken van het bezit en de verwerving van topstukken.⁴³² Er werden eveneens een ontwerp van uitvoeringsbesluit en een vijftal gestandaardiseerde formulieren opgesteld.

Naar aanleiding van de vergaderingen van de ‘Stuurgroep Successierechten’ die de voorliggende studie begeleidt heeft, werd door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën een tweede ontwerp tekst opgesteld.

De beide teksten worden hieronder besproken.

4.2.2.1. Ontwerptekst opgesteld door de Conceptuele Stuurgroep Topstukken

Het “Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed” voorziet in de invoering van een *artikel 55quinquies* in het Wetboek der Successierechten.

⁴³² De stuurgroep kwam tussen oktober 2003 en februari 2004 driemaal samen. Ze bestond uit de volgende leden: Jan Verlinden (Afdeling Beeldende Kunst en Musea, afdelingshoofd en voorzitter van de stuurgroep), Greet Barrie (Dexia Bank), Anne Brumagne (Adviseur Erfgoed van de Minister van Cultuur), Georges De Bolle (Administratie Fiscale Zaken, auditeur-generaal van Financiën), Patrick Derom (lid Topstukkenraad), Prof. Dr. Anne Mie Draye (Universiteit Hasselt, hoogleraar), Hans Feys (Afdeling Beeldende Kunst en Musea, adjunct van de directeur), Bruno Hicguet (Afdeling Beeldende Kunst en Musea, directeur), Paul Huvenne (Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, directeur), Nadia Koeck (Afdeling Beeldende Kunst en Musea, adjunct van de directeur) en Hedwig Van der Borght (Departement Algemene Zaken en Financiën, Administratie Budgettering, Accounting en Financieel Management, directeur-generaal. Vertegenwoordigd door Koen Devoldere, adjunct van de directeur).

Voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling

Van het recht van successie wordt vrijgesteld de nettowaarde van het goed dat opgenomen is op de Topstukkenlijst. De vrijstellingsregeling is bijgevolg enkel van toepassing op topstukken.

De vrijstelling wordt toegepast op **70 %** van de nettowaarde van het goed, op voorwaarde dat het betreffende goed tot tien jaar na het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht.⁴³³

Wanneer het goed binnen tien jaar na het overlijden definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht, gaat de vrijstelling evenredig verloren.

De vrijstelling wordt toegepast op **100 %** van de nettowaarde van het goed, op voorwaarde dat het betreffende goed tot tien jaar na het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht, en mits de erfgenamen:

- Het goed *in situ* toegankelijk stellen voor wetenschappelijke doeleinden.

EN

- Het goed publiek tentoonstellen onder de voorwaarden die vastgesteld worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen en de Vlaamse minister van Cultuur.

Wanneer het goed binnen tien jaar na het overlijden definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht, gaat de vrijstelling evenredig verloren. Wanneer het goed niet *in situ* toegankelijk gesteld wordt voor wetenschappelijke doeleinden of niet publiek tentoongesteld wordt onder de in de overeenkomst vastgestelde voorwaarden, wordt de vrijstelling evenredig beperkt tot 70 % van de nettowaarde van het goed.

Het attest van vrijstelling van successierechten

De erfgenamen moeten in een aan de Afdeling Beeldende Kunst en Musea, nu het Agentschap Kunsten en Erfgoed, gerichte schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest inzake vrijstelling van successierechten bevestigen aan de bovenstaande voorwaarden te zullen voldoen om de vrijstelling van 70 % of 100 % te genieten.

In de aangifte van nalatenschap moet uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies verzocht worden. Bij die aangifte van nalatenschap moet tevens een attest inzake vrijstelling van successierechten gevoegd worden.

De Vlaamse regering kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven. Zij bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest in een besluit.

Overdracht aan een derde binnen de Vlaamse Gemeenschap

Indien de erfgenamen binnen de vastgestelde termijn van tien jaar na het overlijden van de erflater het goed overdragen aan een derde binnen de Vlaamse Gemeenschap, moeten zij in de overeenkomst tot overdracht de derde verplichten de voorwaarden van het hierboven vermelde attest na te leven.

⁴³³ Deze visie stemt overeen met de filosofie van het Topstukkendecreet inzake het behoud van topstukken binnen de Vlaamse Gemeenschap.

Wanneer de erfgenamen nalaten dit te doen, gaat de vrijstelling evenredig verloren. Wanneer de derde de voorwaarden van het attest niet naleeft, wordt de overeenkomst op verzoek van de erfgenamen ontbonden, op straffe van evenredig verlies van de vrijstelling.

Elke wijziging aan de zakelijke rechten op het goed binnen de vastgestelde termijn van tien jaar na het overlijden van de erflater moet tevens worden gemeld aan het Agentschap Kunsten en Erfgoed. Deze bevestigt na ontvangst van de melding het blijvend geldig voortbestaan van het oorspronkelijke attest of gaat over tot de opmaak van een nieuw attest.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot deze melding in een besluit.

Het attest van de ontvanger

De ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap werd gedaan, levert ter gelegenheid van de berekening van de verschuldigde successierechten aan de Vlaamse administratie die bevoegd is voor financiën en begroting, een attest af waaruit het bedrag van het genoten voordeel blijkt.

De Vlaamse regering legt de nadere regels met betrekking tot dit attest vast in een besluit.

4.2.2.2. Ontwerptekst opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën

Het “Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed en tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang” voorziet in de invoering van een artikel 55quinquies in het Wetboek der Successierechten en van de artikelen 10bis en 10ter in het Topstukkendecreet.

Voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling

Van het recht van successie wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld de belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden beschermd voorwerp. Het begrip ‘beschermd voorwerp’ verwijst naar een roerend goed of een verzameling die opgenomen is op de Topstukkenlijst. Ook hier is de vrijstellingsregeling dus enkel van toepassing op topstukken.

De vrijstelling bedraagt **70 %** van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp, indien de erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap de volgende verbintenissen aangaan:

- Het beschermd voorwerp wordt gedurende tien jaar vanaf het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap gebracht.
- Het beschermd voorwerp wordt gedurende tien jaar vanaf het overlijden van de erflater niet bij overeenkomst overgedragen hetzij aan een derde die niet behoort tot de Vlaamse Gemeenschap, hetzij aan een derde die behoort tot de Vlaamse Gemeenschap maar niet de verbintenissen overneemt die door de overdragers zijn aangegaan.
- De ontbinding van de overeenkomst tot overdracht moet worden gevorderd in geval van niet-naleving van de overgenomen verbintenissen door de verkrijgende derde.

De vrijstelling bedraagt **100 %** van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp, indien de erfgenamen, legatarissen of begiftigden *daarenboven* tegenover de Vlaamse Gemeenschap de volgende verbintenissen aangaan:

- Het beschermd voorwerp wordt *in situ* toegankelijk gesteld voor wetenschappelijke doeleinden.
- Het beschermd voorwerp wordt tentoongesteld onder de voorwaarden die vastgesteld worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen en de Vlaamse minister van Cultuur.⁴³⁴

Het attest van vrijstelling van successierechten

De opname in de Topstukkenlijst is een voldoende juridische basis voor de toepassing van de vrijstellingsregeling. Als voorwaarde wordt enkel gesteld dat de erfgenamen, legatarissen en begiftigden de bovenstaande verbintenissen tegenover de Vlaamse Gemeenschap onderschrijven in een aan het Agentschap Kunsten en Erfgoed gerichte schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de vrijstelling van 70 % of 100 % te genieten. Het Agentschap Kunsten en Erfgoed mag de attestaanvraag alleen afwijzen indien de betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich er niet toe verbonden hebben alle voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling van 70 % of 100 % na te zullen leven.

De Vlaamse regering kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven. Zij bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest in een besluit.

Indien een van de rechtverkrijgenden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, moet uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies verzocht worden. Bij die aangifte van nalatenschap moet tevens een attest inzake vrijstelling van successierechten gevoegd worden, ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap.

Indien geen van de rechtverkrijgenden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, volstaat de neerlegging bij de bevoegde ontvanger van het attest inzake vrijstelling van successierechten, ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap, om de vrijstelling te bekomen.

Wanneer de erfgenamen, legatarissen of begiftigden nalaten dit te doen binnen de daartoe voorziene termijn, gaat de vrijstelling evenredig verloren.

Bezwaar tegen afwijzing van de attestaanvraag

Tegen de beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk geweigerd wordt, kunnen de erfgenamen, legatarissen en begiftigden bezwaar aantekenen bij de door de Vlaamse regering gemachtigde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Dat gemotiveerde bezwaar moet uiterlijk één maand na de kennisgeving van de administratieve beslissing waarbij de attestaanvraag geheel of gedeeltelijk werd afgewezen, worden ingediend.

⁴³⁴ Bij de aanvraag van het attest inzake vrijstelling van successierechten wordt hiertoe door de erfgenamen een verklaring afgelegd waarin zij bevestigen aan deze voorwaarden te zullen voldoen.

De door de Vlaamse regering gemachtigde ambtenaren van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bevestigen de ontvangst van het bezwaarschrift uiterlijk vijf werkdagen na de datum ervan aan de indieners en sturen tezelfdertijd een kopie van het bezwaarschrift aan de bevoegde ontvanger.

Uiterlijk drie maanden na de datum van betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift zenden de door de Vlaamse regering gemachtigde ambtenaren van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap hun gemotiveerde beslissing over het bezwaarschrift aan de indieners en aan de bevoegde ontvanger. Bij gebreke van kennisgeving van de gemotiveerde beslissing binnen de gestelde termijn wordt het bezwaarschrift geacht te zijn ingewilligd.

Gelijkstelling met subsidie

Het bedrag van het belastingvoordeel dat voortvloeit uit de vrijstelling van 70 % of 100 % van de belastbare waarde van een beschermd voorwerp wordt geacht als subsidie aan de betrokken erfgenamen, legatarissen en begiftigden te zijn toegekend. Dit is een juridische fictie. Deze techniek werd reeds aangewend bij de vrijstelling van successierechten voor bossen.

De betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling van de subsidie aan het Topstukkenfonds:

- Tot beloop van het volledige bedrag, wanneer zij de verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp, niet nakomen.
- Tot beloop van de helft van dat bedrag, wanneer zij de supplementaire verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp, niet nakomen.

Overdracht aan een derde binnen de Vlaamse Gemeenschap

Indien de erfgenamen, legatarissen of begiftigden binnen de vastgestelde termijn van tien jaar na het overlijden van de erflater het goed overdragen aan een derde binnen de Vlaamse Gemeenschap, moeten zij in de overeenkomst tot overdracht de derde verplichten de verbintenissen die zij aangegaan zijn, over te nemen.

In geval van overdracht bij overeenkomst van het beschermd voorwerp aan derden die de verbintenissen van de erfgenamen, legatarissen of begiftigden hebben overgenomen, zijn de overnemers onder dezelfde omstandigheden ondeelbaar gehouden tot terugbetaling van de subsidie aan het Topstukkenfonds.

De Vlaamse regering kan bij besluit een barema van vermindering van het terug te betalen bedrag bepalen, rekening houdend met de duur van de naleving van de verbintenissen.

Het attest van de bevoegde ontvanger

De ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap werd gedaan, levert aan het Agentschap Kunsten en Erfgoed een attest af dat het bedrag vermeldt van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest in een besluit.

Afdeling 5. Verhouding tussen de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de vrijstelling van successierechten voor topstukken

5.1. Situering

In de derde en de vierde afdeling van dit hoofdstuk werden respectievelijk de bestaande federale regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de in ontwerp zijnde Vlaamse regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken besproken. Vanuit juridisch-technisch oogpunt stelt zich nu de vraag naar de samenhang van de beide regelingen, meer bepaald vanaf het van kracht worden van de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken.

De verhouding tussen het stelsel van de inbetalinggeving en de vrijstellingsregeling is enkel van belang voor goederen die tegelijkertijd kunstwerken en topstukken zijn. Kunstwerken die niet ingeschreven zijn op de Topstukkenlijst, komen immers niet in aanmerking voor de vrijstelling van successierechten. Topstukken die niet onder het – zij het ruim geïnterpreteerde – begrip ‘kunstwerk’ vallen, komen op hun beurt niet in aanmerking voor de inbetalinggeving ter voldoening van successierechten.

Hierna worden achtereenvolgens het gelijktijdig inroepen van de beide regelingen en het consecutief inroepen van de beide regelingen besproken.

5.2. Het gelijktijdig inroepen van de regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken

Naar aanleiding van het opvallen van een nalatenschap moeten de erfgenamen, legatarissen of begiftigden die een topstuk erven, een keuze maken tussen het stelsel van de inbetalinggeving en de vrijstellingsregeling. De voorwaarden die respectievelijk verbonden zijn aan het bekomen en behouden van de beide fiscale gunstmaatregelen, sluiten elkaar principieel uit.

De nodige voorzorgsmaatregelen moeten echter getroffen worden voor de erfgenaam, legataris of begiftigde die aanvankelijk opteert voor het stelsel van de inbetalinggeving, maar wiens aanbod – voornamelijk om budgettaire redenen – door de bevoegde overheidsinstantie afgewezen wordt. Procedureel moet het mogelijk gemaakt worden dat de betrokken erfgenaam, legataris of begiftigde in een dergelijke situatie alsnog een beroep kan doen op de vrijstellingsregeling. Op die manier kan vermeden worden dat hij zich genoodzaakt ziet het topstuk te verkopen, waardoor het gevaar bestaat dat het buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht.

5.3. Het consecutief inroepen van de regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken.

* Naar aanleiding van het opvallen van een nalatenschap verkrijgt een erfgenaam, legataris of begiftigde die een topstuk erft, een vrijstelling van de successierechten.

Wanneer de begunstigde van de vrijstelling op zijn beurt overlijdt voordat de termijn van tien jaar voor naleving van de verbintenissen verstreken is, beschikken de erfgenamen, legatarissen of begiftigden die het topstuk erven, over twee mogelijkheden. Enerzijds kunnen ze de door de erflater aangegeven verbintenissen overnemen / een nieuwe vrijstelling van successierechten aanvragen. Anderzijds kunnen ze een beroep doen op het stelsel van de inbetalinggeving. In het laatste geval zal het Vlaams Gewest moeten beslissen of het de door de erflater aangegeven verbintenissen overneemt en het topstuk aanvaardt ter betaling van de successierechten.

* Naar aanleiding van het opvallen van een nalatenschap geeft een erfgenaam, legataris of begiftigde die een topstuk erft, dat topstuk in betaling ter voldoening van de successierechten.

Omwille van de eigendomsoverdracht en de afgifte van het topstuk die het stelsel van de inbetalinggeving met zich meebrengt, is een latere vrijstelling van successierechten per definitie niet meer mogelijk.

Bijlage 1. Ontwerptekst opgesteld door de Conceptuele Stuurgroep Topstukken

Vlaamse regering

Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed

Artikel 1. Dit artikel regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. In het Wetboek van successierechten wordt, wat het Vlaamse Gewest betreft, een artikel 55quinquies ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Artikel 55quinquies. § 1. Van het recht van successie wordt vrijgesteld de waarde van het goed opgenomen op de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, zoals bedoeld in artikel 3, §1 van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.

§ 2. De vrijstelling wordt toegepast op 70% van de nettowaarde van het goed op voorwaarde dat het goed waarop deze vrijstelling wordt toegepast, tot tien jaar na het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht. Bij niet-naleving van deze voorwaarde gaat de vrijstelling evenredig verloren.

§ 3. De vrijstelling wordt toegepast op 100% van de nettowaarde van het goed op voorwaarde dat het goed waarop deze vrijstelling wordt toegepast, tot tien jaar na het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht en mits de erfgenamen:

1° het goed in situ toegankelijk stellen voor wetenschappelijke doeleinden;

2° en zij het goed publiek tentoonstellen onder de voorwaarden vastgesteld in een overeenkomst tussen de erfgenamen en de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur.

Bij de aanvraag van een attest wordt hiertoe door de erfgenamen een verklaring afgelegd waarin zij bevestigen aan deze voorwaarden te zullen voldoen.

Wanneer het goed binnen de tien jaar na het overlijden buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht, gaat de vrijstelling evenredig verloren. Wanneer niet aan de voorwaarden sub 1° en 2° wordt voldaan, wordt de vrijstelling evenredig beperkt tot 70 % van de nettowaarde van het goed.

§ 4. In de aangifte van nalatenschap moet uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies worden verzocht. Bij de aangifte moet een attest gevoegd worden, uitgereikt door de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap bevoegd voor het roerend cultureel

erfgoed, waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden van dit artikel. De Vlaamse regering legt de nadere regels met betrekking tot dit attest vast.

§ 5. Indien de erfgenamen binnen de vastgestelde termijn van tien jaar na het overlijden van de erflater het goed overdragen aan een derde binnen de Vlaamse Gemeenschap, moeten de erfgenamen in de overeenkomst tot overdracht de derde verplichten de voorwaarden van het bovenvermelde attest na te leven. Wanneer de erfgenamen dit nalaten, gaat de vrijstelling evenredig verloren. Wanneer de derde de voorwaarden van het attest niet naleeft, wordt de overeenkomst op verzoek van de erfgenamen ontbonden, op straffe van evenredig verlies van de vrijstelling.

§ 6. De bevoegde ontvanger levert ter gelegenheid van de berekening van de verschuldigde successierechten aan het Vlaamse Gewest een attest af waaruit het bedrag van het genoten voordeel blijkt. De Vlaamse regering legt de nadere regels met betrekking tot dit attest vast.

Art. 3. Dit decreet treedt in werking vanaf 1 januari 2005.

Bijlage 2. Ontwerptekst opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën

Vlaamse regering

Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed en tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.

Artikel 1. Dit artikel regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. In het Wetboek van successierechten wordt, wat het Vlaamse Gewest betreft, een artikel 55quinquies ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Artikel 55quinquies. § 1. De belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden beschermd voorwerp wordt, onder de voorwaarden bepaald in dit artikel, gedeeltelijk of geheel van het recht van successie vrijgesteld.

Voor de toepassing van dit artikel hebben de woorden "beschermd voorwerp" en "buiten de Vlaamse Gemeenschap" de betekenis die eraan wordt gegeven in artikel 2, 1° en 7° van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang. Onder "bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie" wordt voor de toepassing van dit artikel verstaan de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed.

§ 2. De vrijstelling bedraagt 70% van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap de volgende verbintenissen aangaan:

1° het beschermde voorwerp gedurende tien jaar te rekenen van het overlijden niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen;
2° het beschermd voorwerp gedurende tien jaar te rekenen van het overlijden niet bij overeenkomst over te dragen hetzij aan een derde die niet behoort tot de Vlaamse Gemeenschap hetzij aan een derde die behoort tot de Vlaamse Gemeenschap maar niet de verbintenissen overneemt die door de overdragers bij toepassing van deze en eventueel de volgende paragraaf zijn aangegaan;
3° de ontbinding van de overdragende overeenkomst te vorderen in geval van niet-naleving door de verkrijgende derde van de overgenomen verbintenissen.

§ 3. De vrijstelling bedraagt 100% van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich tegenover de Vlaamse Gemeenschap bovendien nog verbinden:

1° het beschermd voorwerp in situ toegankelijk te stellen voor wetenschappelijke doeleinden;
2° het beschermd voorwerp tentoon te stellen onder de voorwaarden vastgesteld in een overeenkomst tussen de erfgenamen en de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur.

§ 4. Alle rechtverkrijgenden in het beschermd voorwerp moeten de in § 2 en, in voorkomend geval, in §3 vermelde verbintenissen tegenover de Vlaamse Gemeenschap onderschrijven in een aan de bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie gerichte schriftelijk aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de

vrijstelling van 70% of 100% van de belastbare waarde van het beschermd voorwerp te genieten. De Vlaamse regering kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven. Zij bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest.

§ 5. Indien één van de rechtverkrijgenden in het beschermd voorwerp gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, moet uitdrukkelijk om de toepassing van dit artikel in de aangifte worden gevraagd. Indien geen van de rechtverkrijgenden in het beschermd voorwerp gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, volstaat de neerlegging, binnen de hierna bepaalde termijn, van het in § 4 bedoelde attest bij de bevoegde ontvanger om de vrijstelling te bekomen. In beide gevallen moet het in § 4 bedoelde attest, op straffe van verlies van de vrijstelling, ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde indieningstermijn bij de bevoegde ontvanger worden neergelegd om bij de aangifte te worden gevoegd. De bevoegde ontvanger levert op verzoek van degene die het attest neerlegt een gedagtekend bewijs van inontvangstneming van het attest af.

Tegen de beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk wordt geweigerd kunnen de aanvragers van het attest bezwaar aantekenen bij de door de Vlaamse Regering gemachtigde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Dat gemotiveerde bezwaar moet worden ingediend bij ter post aangetekende brief uiterlijk één maand na de kennisgeving bij ter post aangetekende brief van de administratieve beslissing waarbij de attestaanvraag geheel of gedeeltelijk werd afgewezen.

De bevoegde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bevestigen bij ter post aangetekende brief en uiterlijk vijf werkdagen na de datum ervan, de ontvangst van het bezwaarschrift aan de indieners en sturen tezelfdertijd, eveneens bij ter post aangetekende brief, een kopie van het bezwaarschrift aan de ontvanger van het kantoor waar de aangifte van nalatenschap moet worden ingediend.

Uiterlijk drie maanden na de in het vorige lid bedoelde datum van de betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift, zenden de bevoegde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bij aangetekende brief hun gemotiveerde beslissing over het bezwaarschrift aan de verzoekers en tezelfdertijd aan de ontvanger van het kantoor waar de aangifte van nalatenschap moet worden ingediend. Bij gebreke van kennisgeving van de gemotiveerde beslissing binnen de gestelde termijn wordt het bezwaarschrift geacht te zijn ingewilligd.

§ 6. De ontvanger levert aan de bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie een attest af dat het bedrag vermeldt van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest.

Art. 3. In het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, wordt een als volgt luidend hoofdstuk IV-bis, omvattende de artikelen 10bis en 10ter, ingevoegd:

"HOOFDSTUK IVbis. - Gelijkstelling met subsidie

Art. 10bis. Het bedrag van het voordeel voortvloeiende uit de toepassing van artikel 55quinquies van het Wetboek der

successierechten wordt geacht als subsidie aan de betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden te zijn toegekend.

Art. 10ter. De betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling aan het in artikel 19 bedoelde fonds van de in artikel 10bis bedoelde subsidie:

- tot beloop van het volledige bedrag wanneer zij de in §2 van artikel 55*quinquies* van het Wetboek der successierechten vermelde verbintenissen niet nakomen;
- en tot beloop van de helft van dat bedrag wanneer zij enkel de in § 3 van artikel 55*quinquies* van het Wetboek der successierechten vermelde verbintenissen niet nakomen.

In geval van overdracht bij overeenkomst van het beschermde voorwerp aan derden die de verbintenissen van de erfgenamen, legatarissen of begiftigden hebben overgenomen, zijn de overnemers ondeelbaar gehouden tot de in het eerste lid bepaalde terugbetaling.

De Vlaamse regering kan een barema van vermindering van het overeenkomstig het eerste of het tweede lid terug te betalen bedrag van de subsidie bepalen, rekening houdend met de duur van de naleving van de in het eerste lid bedoelde verbintenissen."

Art. 4. In artikel 19, § 2, van hetzelfde decreet wordt het 4° vervangen als volgt:

"4° de terugvorderingen van ten onrechte gedane betalingen en van de in artikel 10bis bedoelde subsidies;"

Art. 5. Dit decreet treedt in werking op 1 januari 2007.

*Deel 2. Rechtsvergelijkende studie van
de regelgeving in een aantal Europese
landen*

Algemene inleiding

In dit derde deel worden de bestaande regelgevingen op het vlak van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten en de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen in een viertal Europese landen onderzocht.

Bij de keuze van de landen werden de volgende criteria gehanteerd:

- Het voorkomen van minstens één van beide gunstmaatregelen in de nationale rechtsorde.
- De staatkundige indeling: een unitaire staat, al dan niet gedecentraliseerd, of een federale staat.
- Het belang dat in een land aan erfgoedzorg gehecht wordt.

Op basis van de bovenstaande criteria werden Spanje, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk geselecteerd. Van de situatie in Ierland wordt een bondig schematisch overzicht gegeven.

De rechtsvergelijkende studie wordt als volgt opgevat. In de eerste afdeling wordt een inzicht gegeven in de nationale regelingen op het vlak van de erfgoedzorg. Daarbij wordt het onderzoeksdomein bewust ingeperkt tot de bepalingen die betrekking hebben op de

bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Het nationale stelsel van de successierechten wordt in de tweede afdeling besproken. Andere directe en indirecte belastingen komen enkel ter sprake indien ze relevant zijn voor het onderwerp van de studie. In de derde en, desgevallend, vierde afdeling worden de bestaande regelgevingen op het vlak van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten en de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen besproken. Ten slotte worden er enkele conclusies getrokken, die het voorwerp uitmaken van de vijfde afdeling.

Aan het einde van dit deel worden vergelijkende tabellen van de bestaande regelgevingen op het vlak van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten en de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen opgesteld.

Alvorens de rechtsvergelijkende studie aan te vatten, wordt de aandacht gevestigd op de volgende door de onderzoekers gemaakte keuzes:

- Er werd geopteerd voor eigen, officieuze vertalingen van de relevante wetteksten. Indien in de wetteksten een specifieke terminologie wordt gehanteerd, wordt de term in de officiële taal van het land tussen haakjes vermeld.
- Ondanks het vaak geringe betekenisverschil werd ervoor geopteerd om de specifieke terminologie te gebruiken die de landen zelf in hun wetteksten hanteren:
 - o Het cultuurvoorwerp, het cultuurgoed, het cultureel goed.
 - o Het successierecht, de successiebelasting, de successierechten.

Volledigheidshalve dient te worden vermeld dat in alle bestudeerde landen de reeds besproken Verordening (EEG) nr. 3911/92 van de Raad van 9 december 1992 “betreffende de uitvoer van cultuurgoederen” rechtstreeks toepasselijk is en de Richtlijn 93/7/EEG van de Raad van 15 maart 1993 “betreffende de teruggave van cultuurgoederen die op onrechtmatige wijze buiten het grondgebied van een Lid-Staat zijn gebracht” in het interne recht omgezet werd.

Hoofdstuk 1. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Spanje

Inleiding

Spanje is onderverdeeld in zeventien autonome regio's (*comunidades autónomas*), vijftig provincies (*provincias*) en twee autonome steden (*ciudades autónomas*).

Die onderverdeling kwam tot stand bij het opstellen van de Spaanse Grondwet in 1978. Rekening houdend met het opduikende separatisme en met een zekere instabiliteit die het land kenmerkte in de transitieperiode na het overlijden van Francisco Franco, werd er gekozen voor een verregaande decentralisatie van het land.

De autonome regio's beschikken over uitgebreide wetgevende en uitvoerende bevoegdheden, ze hebben eigen regionale parlementen en regeringen. De eigen bevoegdheden zijn voor elke autonome regio afzonderlijk vastgelegd in een grondwet, *el estatuto de autonomía*.

De Grondwet verleent de autonome regio's fiscale autonomie bij de uitvoering van hun bevoegdheden. De belastingbevoegdheid en de bevoegdheid inzake cultuur zijn gedeeltelijk

overgedragen naar de autonome regio's. Om die reden kunnen de regionale overheden normerend optreden op het vlak van de successiebelasting en het cultureel erfgoed.

De bevoegdheid inzake de successiebelasting is in handen van *la Agencia Estatal de Administración Tributaria* van het Ministerie van Economie en Financiën. Daarnaast hebben de autonome regio's een eigen ministerie van Economie en Financiën.

De bevoegdheid inzake het cultureel erfgoed is op nationaal vlak in handen van *la Dirección General de Bellas Artes y Bienes Culturales* van het Ministerie van Cultuur. Daarnaast hebben de autonome regio's een eigen ministerie van Cultuur.

Werkwijze:

- De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Spanje staat centraal in afdeling 1.
- In afdeling 2 wordt het stelsel van de successiebelasting in Spanje besproken.
- De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingen vormt het onderwerp van afdeling 3.
- De vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting voor cultuurgoederen wordt in afdeling 4 behandeld.
- Afdeling 5 bevat een bondig besluit.

Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Spanje

1.1. De bevoegdheidsverdeling tussen de Staat en de autonome regio's

De huidige Grondwet⁴³⁵ van Spanje, daterend van 27 december 1978, regelt de bevoegdheidsverdeling inzake het cultureel erfgoed tussen de Staat en de autonome regio's.

Artikel 46 van de Grondwet bepaalt dat de verschillende overheidsinstanties moeten instaan voor het onderhoud en de bevordering van het historisch, cultureel en artistiek erfgoed van Spanje en van de goederen die er deel van uitmaken, ongeacht hun juridisch statuut en hun eigendomsstatuut.

Krachtens **artikel 149, lid 1, 28°** van de Grondwet is de Staat exclusief bevoegd voor de bescherming van het cultureel, artistiek en monumentaal erfgoed tegen uitvoer en plundering.

⁴³⁵ Constitución Española, de 27 diciembre 1978, *BOE* nr. 311, 29 december 1978.

Krachtens **artikel 148, lid 1, 15° tot 17°** van de Grondwet kunnen de autonome regio's bevoegdheid opnemen inzake het cultureel, artistiek en monumentaal erfgoed dat van belang is voor het eigen grondgebied.

Het Grondwettelijk Hof heeft in een belangwekkend arrest van 31 januari 1991⁴³⁶ de bovenstaande bepalingen in die zin geïnterpreteerd dat de autonome regio's op het vlak van het cultureel, artistiek en monumentaal erfgoed wetgevend kunnen optreden in de aangelegenheden die niet exclusief aan de Staat voorbehouden zijn én in de aangelegenheden waarin ze de bevoegdheid van de Staat kunnen opnemen.

Hieruit kan afgeleid worden dat de Staat op het vlak van het cultureel erfgoed een algemene regelgeving voor het gehele Spaanse grondgebied kan uitvaardigen, een zogenoemde 'kaderwet', en dat de autonome regio's een meer specifieke regeling kunnen uitvaardigen die betrekking heeft op het cultureel erfgoed dat tot hun territoriale bevoegdheid behoort. Voor wat de verhouding tussen de nationale regelgeving en de regionale regelgevingen betreft, wordt het principe *lex posterior derogat legi anteriori* toegepast.⁴³⁷

De autonome regio's kunnen met andere woorden eigen beschermingscategorieën uitwerken die specifiek betrekking hebben op het cultureel erfgoed dat zich op hun grondgebied bevindt. Die specifieke beschermingscategorieën zullen, al naargelang het geval, naast de algemene beschermingscategorieën van de nationale regelgeving bestaan of in de plaats komen van die algemene beschermingscategorieën.⁴³⁸

1.2. Het regelgevend kader

De zorg voor het cultureel erfgoed wordt in Spanje geregeld door een nationale wetgeving, **Ley 16/1985, de 25 de junio, Patrimonio Histórico Español**⁴³⁹ (hierna: de Erfgoedwet), en door de regelgevingen van de verschillende autonome regio's.

Real Decreto 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la Ley 16/1985, de 25 de junio, Patrimonio Histórico Español⁴⁴⁰ (hierna: het Erfgoedbesluit) heeft de bepalingen van de Erfgoedwet gedeeltelijk uitgevoerd.

Hierna wordt de nationale bescherming van het cultureel erfgoed besproken. Er wordt tevens verwezen naar de regelgevingen die de autonome regio's op het vlak van de bescherming van het cultureel erfgoed hebben uitgevaardigd.

⁴³⁶ Sentencia Tribunal Constitucional nr. 17/1991, de 31 de enero de 1991, *BOE* nr. 48, 25 februari 1991, err. *BOE* nr. 98, 24 april 1991.

⁴³⁷ A. HERNANDEZ SENDIN, "El patrimonio histórico en el actual modelo de estado Español", *e-Derecho Administrativo*, nr. 7, juli-september 2002, 2p.

⁴³⁸ S. MUÑOZ MACHADO en J.-F. MESTRE DELGADO, *Código de Derecho Administrativo*, Pamplona, Ed. Aranzadi, 2006, 2279-2280.

⁴³⁹ Ley 16/1985, de 25 de junio, Patrimonio Histórico Español, *BOE* nr. 155, 29 juni 1985, err. *BOE* nr. 296, 11 december 1985, zoals gewijzigd. Deze wet is in werking getreden op 2 juli 1985.

⁴⁴⁰ Real Decreto 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español, *BOE* nr. 24, 28 januari 1986, zoals gewijzigd. Dit besluit is in werking getreden op 28 januari 1986.

1.3. De bescherming van het cultureel erfgoed in de nationale regelgeving

1.3.1. Situering: het Spaans Historisch Erfgoed

Artikel 1, lid 2 van de Erfgoedwet geeft een ruime omschrijving van het begrip **Spaans Historisch Erfgoed** (*Patrimonio Histórico Español*):

“Maken deel uit van het Spaans Historisch Erfgoed: de onroerende goederen en de roerende voorwerpen die een artistieke, historische, paleontologische, archeologische, etnografische, wetenschappelijke of technische waarde hebben. Maken er eveneens deel van uit: het documentair en bibliografisch erfgoed, de archeologische zones en vindplaatsen, de landschappen, de tuinen en de parken die een artistieke, historische of antropologische waarde hebben.”

Het Spaans Historisch Erfgoed moet beschermd, uitgebreid en overgedragen worden naar de toekomstige generaties.⁴⁴¹ Alle goederen die deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed, moeten gewaardeerd worden, zonder beperkingen op het vlak van hun eigendomsstatuut, hun gebruik, leeftijd en economische waarde.⁴⁴²

Toch maakt de Erfgoedwet een onderscheid tussen drie verschillende algemene beschermingsniveaus:

- De goederen die uitsluitend deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed, vormen een eerste categorie.
- De goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen (*El Inventario General de Bienes Muebles*) vormen een tweede categorie.
- De goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde (*El Registro General de Bienes de Interés Cultural*) vormen een derde categorie.

De drie algemene beschermingsniveaus worden hierna besproken.

1.3.2. Goederen die uitsluitend deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed

1.3.2.1 Definitie

Deze categorie omvat de roerende én onroerende goederen die krachtens artikel 1 van de Erfgoedwet behoren tot het Spaans Historisch Erfgoed, maar niet ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen, noch in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde. Dit is het laagste beschermingsniveau.

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt uitsluitend aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed.

1.3.2.2. Rechtsgevolgen voor roerende goederen

⁴⁴¹ Artikel 1, lid 1 van de Erfgoedwet.

⁴⁴² Preambule bij de Erfgoedwet.

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van roerende goederen die tot het Spaans Historisch Erfgoed behoren, moeten de goederen **in stand houden, onderhouden en bewaken**.⁴⁴³

* De eigenaars en bezitters van dergelijke goederen moeten de bevoegde overheidsinstantie op de hoogte brengen van het voornemen om de **goederen te vervreemden**. Handelaars in die goederen moeten een register bijhouden van de overdrachten die ze realiseren.⁴⁴⁴

* **Veilinghuizen** moeten de bevoegde overheidsinstantie op de hoogte brengen van geplande openbare verkopen van dergelijke goederen.⁴⁴⁵

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van dergelijke goederen moeten bij de bevoegde overheidsinstantie een voorafgaandelijke **vergunning** aanvragen **om de goederen te mogen uitvoeren**, op voorwaarde dat ze minstens honderd jaar oud zijn.⁴⁴⁶ Goederen die uitgevoerd zijn zonder dat een vergunning werd aangevraagd, worden eigendom van de Staat, waarna ze onvervreemdbaar en onverjaarbaar worden.⁴⁴⁷

1.3.3. Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen

1.3.3.1. Definitie

Roerende goederen die behoren tot het Spaans Historisch Erfgoed en een uitzonderlijk belang hebben omwille van hun historische, archeologische, artistieke, wetenschappelijke, technische of culturele waarde, maar niet ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde, kunnen ingeschreven worden in de **Algemene Inventaris van Roerende Goederen**.⁴⁴⁸

1.3.3.2. De inschrijving in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen

De eigenaars en houders van zakelijke rechten op een roerend goed dat tot het Spaans Historisch Erfgoed behoort, kunnen een verzoek tot inschrijving van het goed in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen indienen. Binnen vier maanden vanaf het opstarten van de procedure, die geregeld wordt door de artikelen 28 tot 30 van het Erfgoedbesluit, moet een beslissing over de eventuele inschrijving genomen worden.⁴⁴⁹

De beslissing over de inschrijving in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen gebeurt door de overheid van de territoriaal bevoegde autonome regio, behalve wanneer het goederen betreft die tot het Patrimonium van de Staat behoren of die eigendom zijn van openbare instellingen die van de Staat afhangen. In laatstgenoemde gevallen gebeurt de inschrijving in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen door de nationale Administratie Cultuur.⁴⁵⁰

⁴⁴³ Artikel 36, lid 1 van de Erfgoedwet.

⁴⁴⁴ Artikel 26, lid 4 van de Erfgoedwet.

⁴⁴⁵ Artikel 38, lid 1 van de Erfgoedwet.

⁴⁴⁶ Artikel 5 van de Erfgoedwet en artikel 45, lid 1 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁴⁷ Artikel 29, lid 1 van de Erfgoedwet. De illegale uitvoer van een goed dat tot het Spaans Historisch Erfgoed behoort, is strafbaar en wordt beschouwd als smokkel. Zie artikel 75 van de Erfgoedwet.

⁴⁴⁸ Artikel 26, lid 1 van de Erfgoedwet en artikel 24, lid 1 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁴⁹ Artikel 26, lid 2 van de Erfgoedwet.

⁴⁵⁰ Artikel 6 van de Erfgoedwet en artikel 29 van het Erfgoedbesluit.

Eind 2004 waren 43.091 roerende goederen ingeschreven in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen.⁴⁵¹

1.3.3.3. Rechtsgevolgen voor roerende goederen

De rechtsgevolgen voor roerende goederen die uitsluitend deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed, zijn ook van toepassing op de roerende goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen.

Bijkomend gelden er een aantal specifieke rechtsgevolgen voor goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen:

* De eigenaars van roerende goederen die ingeschreven worden in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen, krijgen een **identificatiecode**.⁴⁵²

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van dergelijke goederen mogen ze enkel **gebruiken** op een wijze die de waarde(n) van de goederen niet in gevaar brengt. De toelating van de bevoegde overheidsinstantie is vereist voor elke verandering in het gebruik van de goederen.⁴⁵³

* De bevoegde overheidsinstantie kan dergelijke goederen op elk moment **inspecteren**. De eigenaars en houders van zakelijke rechten op de goederen zijn ertoe gehouden deze te laten **bestuderen** door onderzoekers en ze gedurende een periode van maximaal één maand per jaar in bruikleen te geven voor **tijdelijke tentoonstellingen**.⁴⁵⁴

* De overheid beschikt over een **recht van voorkoop** (*tanteo y retracto*) bij een voorgenomen vervreemding van dergelijke goederen.⁴⁵⁵

* **Overdrachten** *inter vivos* of *mortis causa* van dergelijke goederen moeten achteraf gemeld worden aan de bevoegde overheidsinstantie.⁴⁵⁶

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van dergelijke goederen moeten bij de bevoegde overheidsinstantie steeds een **vergunning** aanvragen **om de goederen te mogen uitvoeren**.⁴⁵⁷ Roerende goederen die uitgevoerd zijn zonder dat een vergunning werd aangevraagd, worden eigendom van de Staat, waarna ze onvervreemdbaar en onverjaarbaar worden.⁴⁵⁸

1.3.4. Goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde

⁴⁵¹ Bron: Subdirección General de Protección de Patrimonio Histórico, 2005.

⁴⁵² Artikel 24, lid 2 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁵³ Artikel 36, lid 2 van de Erfgoedwet.

⁴⁵⁴ Artikel 26, lid 6, a en b van de Erfgoedwet.

⁴⁵⁵ Artikel 38, lid 2 van de Erfgoedwet en artikel 41 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁵⁶ Artikel 26, lid 6, c van de Erfgoedwet.

⁴⁵⁷ Artikel 5 van de Erfgoedwet en artikel 45, lid van het Erfgoedbesluit.

⁴⁵⁸ Artikel 29, lid 1 van de Erfgoedwet. De illegale uitvoer van een goed dat tot het Spaans Historisch Erfgoed behoort, is strafbaar en wordt beschouwd als smokkel. Zie artikel 75 van de Erfgoedwet.

1.3.4.1. Definitie

Roerende en onroerende goederen die behoren tot het Spaans Historisch Erfgoed, kunnen erkend worden als goederen met een culturele waarde. Ze worden ingeschreven in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde.⁴⁵⁹ Dit is het hoogste beschermingsniveau.

Roerende goederen kunnen op zichzelf staand erkend worden als goederen met een culturele waarde, of als onderdeel van onroerende goederen die reeds erkend zijn als goederen met een culturele waarde en die een essentieel onderdeel van de geschiedenis ervan vormen.⁴⁶⁰

Onroerende goederen die erkend worden als goederen met een culturele waarde, worden onderverdeeld in monumenten, tuinen, historische gehelen en plaatsen, archeologische zones.⁴⁶¹

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt uitsluitend aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed.

1.3.4.2. De erkenning als goed met een culturele waarde

De erkenning als goed met een culturele waarde kan op twee manieren gebeuren:

- Krachtens de wet zelf.
- Door middel van een individueel besluit, genomen door de bevoegde instantie.⁴⁶²

De **wet** zelf erkent een aantal goederen als goederen met een culturele waarde. Het gaat meer bepaald over grotten, schuilplaatsen en andere plaatsen waar rotsschilderingen voorkomen; de onroerende goederen die bestemd worden voor de installatie van archieven, bibliotheken en musea van de Staat, en de roerende goederen die er deel van uitmaken; de roerende goederen die deel uitmaken van onroerende goederen die erkend zijn als goederen met een culturele waarde en een essentieel onderdeel van de geschiedenis ervan vormen.⁴⁶³

De erkenning door middel van een **individueel besluit** gebeurt na een administratieve procedure die door een verzoek van om het even welke persoon of instelling ingeleid kan worden. Tijdens de procedure, die geregeld wordt door de artikelen 12 tot 15 van het Erfgoedbesluit, moet minstens één van de in de wet genoemde raadgevende instanties een positief advies over de erkenning verlenen. Binnen vierentwintig maanden vanaf het opstarten van de procedure moet de bevoegde overheidsinstantie een beslissing over de eventuele erkenning nemen.⁴⁶⁴

De beslissing over de erkenning als goed met een culturele waarde gebeurt door de overheid van de territoriaal bevoegde autonome regio, behalve wanneer het goederen betreft die tot het Patrimonium van de Staat behoren of die eigendom zijn van openbare instellingen die van de

⁴⁵⁹ Artikel 12 van de Erfgoedwet.

⁴⁶⁰ Artikel 27 van de Erfgoedwet.

⁴⁶¹ Artikel 14 van de Erfgoedwet.

⁴⁶² Artikel 9, lid 1 van de Erfgoedwet.

⁴⁶³ Zie de artikelen 27; 40, lid 2 en 60, lid 1 van de Erfgoedwet.

⁴⁶⁴ Artikel 9, leden 2 en 3 van de Erfgoedwet.

Staat afhangen. In laatstgenoemde gevallen gebeurt de erkenning als goed met een culturele waarde door de Administratie Cultuur van de nationale overheid.⁴⁶⁵

*Eind 2004 waren in Spanje 4.655 roerende goederen ingeschreven in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde.*⁴⁶⁶

1.3.4.3. Rechtsgevolgen voor roerende goederen

De rechtsgevolgen voor roerende goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen, zijn ook van toepassing op roerende goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde.

Bijkomend gelden er een aantal specifieke rechtsgevolgen voor goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde:

* De eigenaars van roerende goederen die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde, krijgen een **officieel eigendomsbewijs** waarin de goederen geïdentificeerd worden en alle juridische en artistieke akten tot uiting komen.⁴⁶⁷

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van dergelijke goederen zijn ertoe gehouden de goederen gedurende minimaal vier dagen per maand **toegankelijk** te stellen **voor het publiek** en ze gedurende een periode van maximaal vijf maanden per twee jaar in bruikleen te geven voor **tijdelijke tentoonstellingen**.⁴⁶⁸

* De eigenaars, houders van zakelijke rechten en bezitters van dergelijke goederen mogen ze **niet definitief uitvoeren**.⁴⁶⁹ De tijdelijke uitvoer ervan is wel mogelijk, voor een hernieuwbare periode van maximaal vijf jaar, na vervulling van een aantal voorwaarden. Goederen die uitgevoerd zijn zonder dat een vergunning werd aangevraagd, worden eigendom van de Staat. Ze zijn onvervreemdbaar en onverjaarbaar geworden.⁴⁷⁰

1.4. De bescherming van het cultureel erfgoed in de regionale regelgevingen

Zoals hierboven reeds gesteld werd, kunnen de zeventien autonome regio's op grond van artikel 148, lid 1, 17° van de Grondwet de bevoegdheid inzake het cultureel, artistiek en monumentaal erfgoed opnemen. Met uitzondering van Murcia hebben alle autonome regio's inmiddels van die mogelijkheid gebruik gemaakt en een beschermingsregeling voor hun eigen cultureel erfgoed uitgewerkt.

Al naargelang het geval komen de regelgevingen van de autonome regio's in de plaats van de nationale regelgeving, de Erfgoed, of blijven de beide regelgevingen naast elkaar bestaan.

⁴⁶⁵ Artikel 6 van de Erfgoedwet en artikel 11 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁶⁶ Bron: Subdirección General de Protección de Patrimonio Histórico, 2005.

⁴⁶⁷ Artikel 13, lid 1 van de Erfgoedwet en de artikelen 21, lid 2 en 23, lid 1 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁶⁸ Artikel 13, lid 2 van de Erfgoedwet en Bijkomend artikel 4 van het Erfgoedbesluit.

⁴⁶⁹ Artikel 5, lid 3 van de Erfgoedwet.

⁴⁷⁰ Artikel 29, lid 1 van de Erfgoedwet en artikel 45, lid 3 van het Erfgoedbesluit. De illegale uitvoer van een goed dat tot het Spaans Historisch Erfgoed behoort, is strafbaar en wordt beschouwd als smokkel. Zie artikel 75 van de Erfgoedwet.

Hierna volgt een overzicht – per autonome regio – van de categorieën waarvoor een eigen beschermingsregeling werd uitgewerkt. Deze regionale regelingen kunnen de nationale regeling vervangen of aanvullen.

- Andalusië: Ley 1/1991⁴⁷¹
 - o Catalogus van het historisch erfgoed van Andalusië.
- Aragón: Ley 3/1999⁴⁷²
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Catalogus van het cultureel erfgoed van Aragón.
 - o Inventaris van het cultureel erfgoed van Aragón.
- Asturië: Ley 1/2001⁴⁷³
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Inventaris van het cultureel erfgoed van Asturië.
 - o Stedelijke catalogussen van het cultureel erfgoed van Asturië.
- Balearen: Ley 12/1998⁴⁷⁴
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Catalogus van het historisch erfgoed van de Balearen.
- Baskenland: Ley 7/1990⁴⁷⁵
 - o Register van gekwalificeerde cultuurgoederen.
 - o Inventaris van het cultureel erfgoed van het Baskenland.
- Canarische Eilanden: Ley 4/1999⁴⁷⁶
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Inventaris van roerende goederen.
 - o Stedelijke catalogussen van het cultureel erfgoed van de Canarische eilanden.
- Cantabrië: Ley 11/1998⁴⁷⁷
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Catalogus van goederen met een lokaal belang.
 - o Inventaris van het cultureel erfgoed van Cantabrië.
- Castilië en León: Ley 12/2002⁴⁷⁸
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
 - o Inventaris van het cultureel erfgoed van Castilië en León.
- Castilië-La Mancha: Ley 4/1990⁴⁷⁹
 - o Register van goederen met een culturele waarde.
- Catalonië: Ley 9/1993⁴⁸⁰

⁴⁷¹ Ley 1/1991, de 3 de julio, de Patrimonio Histórico de Andalucía, *BOJA* nr. 59, 13 juli 1991, zoals gewijzigd.

⁴⁷² Ley 3/1999, de 10 de marzo, del Patrimonio Cultural de Aragón, *BOA* nr. 36, 9 maart 1999, zoals gewijzigd.

⁴⁷³ Ley 1/2001, de 6 de marzo, de Patrimonio Cultural, *BOPA* nr. 75, 30 maart 2001.

⁴⁷⁴ Ley 12/1998, de 21 de diciembre, del Patrimonio Histórico de las Illes Balears, *BOCAIB* nr. 165, 29 december 1998, zoals gewijzigd.

⁴⁷⁵ Ley 7/1990, de 3 de julio, de Patrimonio Cultural Vasco, *BOPV* nr. 1990175, 6 augustus 1990.

⁴⁷⁶ Ley 4/1999, de 15 de marzo, de Patrimonio Histórico de las Canarias, *BOC* nr. 36, 24 maart 1999, zoals gewijzigd.

⁴⁷⁷ Ley 11/1998, de 13 de octubre, de Patrimonio Cultural de Cantabria, *BOC* nr. 240, 2 december 1998, zoals gewijzigd.

⁴⁷⁸ Ley 12/2002, de 11 de julio, de Patrimonio Cultural de Castilla y León, *BOCyL* nr. 139, 19 juli 2002, zoals gewijzigd.

⁴⁷⁹ Ley 4/1990, de 30 de mayo, del Patrimonio Histórico de Castilla-la Mancha, *DOCM* nr. 41, 13 juni 1990, zoals gewijzigd.

- Register van cultuurgoederen van nationaal belang.
- Catalogus van het cultureel erfgoed van Catalonië.
- Extremadura: Ley 2/1999⁴⁸¹
 - Register van goederen met een culturele waarde.
 - Inventaris van het cultureel en historisch erfgoed van Extremadura.
- Galicië: Ley 8/1995⁴⁸²
 - Register van goederen met een culturele waarde.
 - Catalogus van het cultureel erfgoed van Galicië.
 - Inventaris van het cultureel erfgoed van Galicië.
- La Rioja: Ley 7/2004⁴⁸³
 - Inventaris van goederen met een culturele waarde.
 - Inventaris van cultuurgoederen met een regionaal belang.
 - Inventariseerbare cultuurgoederen.
- Madrid: Ley 10/1998⁴⁸⁴
 - Register van goederen met een culturele waarde.
 - Inventaris van cultuurgoederen van Madrid.
- Murcia: Nog geen eigen regeling.
- Navarra: Ley Foral 14/2005⁴⁸⁵
 - Register van goederen met een culturele waarde.
 - Geïntariseerde goederen.
 - Inventaris van goederen met een lokaal belang.
- Valencia: Ley 4/1998⁴⁸⁶
 - Register van goederen met een culturele waarde.
 - Inventaris van het cultureel erfgoed van Valencia.
 - Inventaris van goederen met een lokaal belang.

⁴⁸⁰ Ley 9/1993 de 30 de septiembre, de Patrimonio Cultural Catalán, *BOGC* nr. 1807, 11 oktober 1993, zoals gewijzigd.

⁴⁸¹ Ley 2/1999, de 29 de marzo, de Patrimonio Histórico y Cultural de Extremadura, *DOE* nr. 59, 22 mei 1999.

⁴⁸² Ley 8/1995, de 30 de octubre, de Patrimonio Cultural de Galicia, *DOG* nr. 214, 8 november 1995, zoals gewijzigd.

⁴⁸³ Ley 7/2004, de 18 de octubre, de Patrimonio Cultural, Histórico y Artístico de la Rioja, *BOR* nr. 36, 23 oktober 2004.

⁴⁸⁴ Ley 10/1998, de 9 de julio, de Patrimonio Histórico de la Comunidad de Madrid, *BOCM* nr. 167, 16 juli 1998.

⁴⁸⁵ Ley Foral 14/2005, de 22 de noviembre, del Patrimonio Cultural de Navarra, *BON* nr. 141, 25 november 2005.

⁴⁸⁶ Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, *DOGV* nr. 3267, 18 juni 1998, zoals gewijzigd.

Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Spanje

2.1. De bevoegdheidsverdeling tussen de Staat en de regio's

De huidige regeling inzake de financiering van de Spaanse autonome regio's is vastgelegd in de **Wet van 27 december 2001**⁴⁸⁷ (hierna: de Financieringswet). Die wet, in werking getreden op 11 januari 2002, voorziet in de mogelijkheid om de belastingbevoegdheid van de Staat geheel of gedeeltelijk over te dragen naar de autonome regio's.⁴⁸⁸

* Krachtens **artikel 17** van de Financieringswet wordt de opbrengst van een aantal belastingen geheel of gedeeltelijk overgedragen naar de autonome regio's. Het betreft onder

⁴⁸⁷ Ley 21/2001, de 27 de diciembre, por la que se regulan las medidas fiscales y administrativas del nuevo sistema de financiación de las Comunidades Autónomas de régimen común y Ciudades con Estatuto de Autonomía, *BOE* nr. 313, 31 december 2001.

⁴⁸⁸ De voorganger van deze wet, *Ley Orgánica 8/1980, de 22 de Septiembre, de Financiación de las Comunidades Autónomas*, voorzag reeds in dezelfde mogelijkheid.

meer de personenbelasting, de vermogensbelasting, de BTW en 'de belasting op nalatenschappen en schenkingen' (*Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones*).⁴⁸⁹

* **Artikel 40** van de Financieringswet bepaalt dat de autonome regio's over de mogelijkheid beschikken om de normatieve bevoegdheid op het vlak van de belasting op nalatenschappen en schenkingen gedeeltelijk over te nemen van de Staat. Het gaat meer bepaald over de volgende aangelegenheden:

- Verminderingen van de belastbare grondslag van de belasting.⁴⁹⁰
- Het tarief van de belasting.
- De coëfficiënt die afhankelijk is van het nettovermogen van de erfgerechtigde.
- Verminderingen van en kortingen op het bedrag van de belasting.
- Beheer en vereffening van de belasting.

De normatieve bevoegdheid inzake inspectie en invordering van de belasting op nalatenschappen en schenkingen blijft in handen van de Staat.⁴⁹¹

Zolang een autonome regio geen gebruik maakt van zijn normatieve bevoegdheid op het vlak van de belasting op nalatenschappen en schenkingen, blijft de nationale regelgeving onverminderd van kracht.⁴⁹²

Een aantal autonome regio's heeft een eigen regeling op het vlak van de verminderingen van de belastbare grondslag, het tarief en het coëfficiënt van de belasting op nalatenschappen en schenkingen uitgewerkt. Dit is onder meer het geval in Aragón, Cantabrië, Castilië en León, Catalonië, La Rioja, Madrid en Valencia.

* **Artikel 46** van de Financieringswet bepaalt dat de autonome regio's belast worden met de dienst van de belasting op nalatenschappen en schenkingen. Het gaat meer bepaald om het beheer, de inning, de invordering en de inspectie ervan.

2.2. Regelgevend kader

De huidige Spaanse successieregeling ligt vervat in de **Wet van 18 december 1987**⁴⁹³ (hierna: Successiewet). Het **Besluit van 8 november 1991**⁴⁹⁴ (hierna: Successiebesluit) voert de bepalingen van de Successiewet uit.

Krachtens de Successiewet wordt een belasting geheven op:

- De verkrijging van goederen en rechten in het kader van een erfenis, een legaat of een andere erfrechtelijke titel (*mortis causa*).
- De verkrijging van goederen en rechten in het kader van een schenking of een andere rechtshandeling om niet (*inter vivos*).

⁴⁸⁹ Artikel 24 van de Financieringswet bepaalt specifiek voor de belasting op nalatenschappen en schenkingen dat de opbrengst ervan overgedragen wordt naar de autonome regio waar de erflater gedurende de vijf jaren voorafgaand aan zijn overlijden, zijn woonplaats had.

⁴⁹⁰ De autonome regio's kunnen de nationale verminderingen van de belastbare grondslag onder dezelfde voorwaarden overnemen of ze versterken. Ze kunnen tevens nieuwe verminderingen invoeren.

⁴⁹¹ Artikel 37 van de Financieringswet.

⁴⁹² Artikel 45 van de Financieringswet.

⁴⁹³ Ley 29/1987, de 18 de diciembre, del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones, *BOE* nr. 303, 19 december 1987, zoals gewijzigd.

⁴⁹⁴ Real Decreto 1629/1991, de 8 de noviembre, por el que se aprueba el Reglamento del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones, *BOE* nr. 275, 16 november 1991, zoals gewijzigd.

- De inning van bedragen door de begunstigen van levensverzekeringscontracten.⁴⁹⁵

Deze belasting krijgt de naam **Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones**, belasting op nalatenschappen en schenkingen.

*In het kader van deze studie wordt de genoemde belasting enkel besproken voor wat de situaties betreft waarin ze geheven wordt in het kader van een erfenis, een legaat of een andere erfrechtelijke titel. Ze wordt hierna dan ook **successiebelasting** genoemd.*

2.3. De berekening van de successiebelasting

* De **belastbare grondslag** (*base imponible*) van de successiebelasting wordt gevormd door de waarde van de goederen en de rechten die uit de nalatenschap van de erflater verkregen worden, verminderd met de waarde van de aftrekbare schulden, lasten en uitgaven.⁴⁹⁶

De goederen die tot één jaar voor diens overlijden aan de erflater toebehoorden, worden verondersteld fictief deel uit te maken van de nalatenschap. Ze worden dan ook bij de belastbare grondslag gevoegd.⁴⁹⁷

* De Successiewet heeft een aantal **verminderingen** van de belastbare grondslag toegestaan. De onderstaande verminderingen gelden enkel in zoverre de autonome regio's zelf geen ruimere regeling hieromtrent hebben uitgewerkt:

- Er geldt een vermindering voor verkrijgingen door de langstlevende echtgenoot, de descendenten, de ascendenten en enkele collateralen. Er bestaat ook een gelijkaardige regeling voor verkrijgingen door lichamelijke en mentale gehandicapten.
- Bepaalde begunstigen van levensverzekeringen krijgen een vermindering van 100 % op de waarde van wat ze uit de levensverzekering ontvangen hebben, met een maximum van 9.195,49 euro.⁴⁹⁸
- De langstlevende echtgenoot en de descendenten krijgen een vermindering van 95 % op de waarde van een onderneming of een participatie in een onderneming.
- De langstlevende echtgenoot, de ascendenten en de descendenten krijgen een vermindering van 95 % op de waarde van de gezinswoning van de erflater.
- De langstlevende echtgenoot en de descendenten krijgen een vermindering van 95 % op de waarde van goederen die deel uitmaken van het Spaans Historisch Erfgoed.⁴⁹⁹

* In de Successiewet zijn **tarieven** voor berekening van de successiebelasting opgenomen. De onderstaande tarieven gelden enkel in zoverre de autonome regio's zelf geen regeling hieromtrent hebben uitgewerkt.⁵⁰⁰

Belastbare grondslag (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)	Bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten
0 – 8313,20	7,65	0

⁴⁹⁵ Artikel 3, lid 1 van de Successiewet en artikel 10, lid 1 van het Successiebesluit.

⁴⁹⁶ Artikel 9 van de Successiewet en artikel 22 van het Successiebesluit.

⁴⁹⁷ Artikel 11, lid 1, a van de Successiewet en artikel 25 van het Successiebesluit. Dit vermoeden kan weerlegd worden door te bewijzen dat de betreffende goederen door de erflater werden overgedragen aan een natuurlijke persoon die geen erfgenaam, legataris, verwant tot in de derde graad of een echtgenoot van een van de voorgaanden is.

⁴⁹⁸ Artikel 20, lid 2, b van de Successiewet.

⁴⁹⁹ Artikel 20, leden 1 en 2 van de Successiewet en artikel 42 van het Successiebesluit. Laatstgenoemde verminderingsregeling wordt besproken in afdeling 4 van dit hoofdstuk.

⁵⁰⁰ Artikel 21, lid 2 van de Successiewet en artikel 43 van het Successiebesluit.

8313,20 – 16.001,35	8,50	635,96
16.001,35 – 24.002,01	9,35	1.289,45
24.002,01 – 32.002,70	10,20	2.037,51
32.002,70 – 40.003,36	11,05	2.853,58
40.003,36 – 48.004,04	11,90	3.737,66
48.004,04 – 56.004,71	12,75	4.689,74
56.004,71 – 64.005,39	13,60	5.709,82
64.005,39 – 72.006,05	14,45	6.797,92
72.006,05 – 80.006,73	15,30	7.954,01
80.006,73 – 119.947,58	16,15	9.178,12
119.947,58 – 159.888,45	18,70	15.628,56
159.888,45 – 239.770,16	21,25	23.097,51
239.770,16 – 399.408,59	25,50	40.072,37
399.408,59 – 798.817,20	29,75	80.780,17
Meer dan 798.817,20	34,00	199.604,23

* Het bedrag dat na toepassing van het juiste tarief bekomen wordt, moet daarna krachtens de Successiewet nog eens vermenigvuldigd worden met een **coëfficiënt** die afhankelijk is van de **grootte van het vooraf bestaande nettovermogen** van de erfgerechtigde. Daarbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen de volgende groepen verwanten:

- Groep I: descendenten en adoptiekinderen jonger dan 21 jaar.
- Groep II: de langstlevende echtgenoot, descendenten en ascendenten, adoptieouders en adoptiekinderen, allen ouder dan 21 jaar.
- Groep III: Collateralen tot in de derde graad, en ascendenten en descendenten in aanverwantschap.
- Groep IV: Collateralen vanaf de vierde graad en niet-verwanten.⁵⁰¹

De onderstaande coëfficiënten gelden enkel in zoverre de autonome regio's zelf geen regeling hieromtrent hebben uitgewerkt.

Vermogen van de erfgerechtigde (in EUR)	Groep I en Groep II	Groep III	Groep IV
0 – 403.000	1,0000	1,5882	2,0000
403.000 – 2.008.000	1,0500	1,6676	2,1000
2.008.000 - 4.021.000	1,1000	1,7471	2,2000
Meer dan 4.021.000	1,2000	1,9059	2,4000

2.4. Vereffening van de successiebelasting

⁵⁰¹ Artikel 22, lid 2 van de Successiewet en artikel 44 van het Successiebesluit.

De **aangifte van nalatenschap** moet binnen zes maanden na het overlijden van de erflater gebeuren. Plaats van aangifte is het belastingskantoor dat bevoegd is voor de plaats waar de erflater zijn woonplaats had.⁵⁰²

Wat de **betaling** van de successiebelasting betreft, heeft de erfgerechtigde twee opties:

- *La autoliquidación*: de betaling van de successiebelasting gebeurt op hetzelfde ogenblik als de aangifte van nalatenschap. Dit kan enkel als alle erfgenamen en legatarissen hun successiebelasting op deze manier willen vereffenen.⁵⁰³
- *La liquidación*: de betaling van de successiebelasting gebeurt op een later ogenblik dan bij de aangifte van nalatenschap.

Indien de erfgerechtigde voor het stelsel van de *liquidación* opteert, dient de betaling van de successiebelasting in principe te gebeuren binnen de daartoe voorziene gewone betalingstermijn (*ingreso en período voluntario*):

- Indien de aangifte van nalatenschap werd gedaan tussen de eerste en de 15de dag van de maand, moet de successiebelasting betaald worden vóór de 20ste dag van de maand die volgt op de maand waarin de aangifte van nalatenschap werd gedaan.
- Indien de aangifte van nalatenschap werd gedaan tussen de 16de en de laatste dag van de maand, moet de successiebelasting betaald worden vóór de 5de dag van de tweede maand die volgt op de maand waarin de aangifte van nalatenschap werd gedaan.⁵⁰⁴

Indien de gewone betalingstermijn verstrijkt zonder dat de successiebelasting betaald is, wordt er een aanmaning verstuurd en begint de buitengewone betalingstermijn (*el período ejecutivo de ingreso*) te lopen:

- Indien de aanmaning verstuurd werd tussen de eerste en de 15de dag van de maand, moet de successiebelasting betaald worden vóór de 20ste dag van diezelfde maand.
- Indien de aanmaning verstuurd werd tussen de 16de en de laatste dag van de maand, moet de successiebelasting betaald worden vóór de 5de dag van de maand die volgt op de maand waarin de aangifte van nalatenschap werd gedaan.⁵⁰⁵

Vanaf het verstrijken van de gewone betalingstermijn zijn er **nalatigheidsinteressen** tegen een rentevoet van 5 % verschuldigd.⁵⁰⁶ Bijkomend moet een **fiscale boete** van 5, 10 of 20 % betaald worden.⁵⁰⁷

Indien de buitengewone betalingstermijn verstrijkt zonder dat de successiebelasting betaald is, kan de belastingadministratie overgaan tot beslagmaatregelen.

⁵⁰² Artikelen 67 en 70 van het Successiebesluit.

⁵⁰³ Het stelsel van de *autoliquidación* is verplicht in de volgende autonome regio's: Andalusië, Aragón, León, Galicië en Murcia. Zie artikel 34, lid 4 van de Successiewet.

⁵⁰⁴ Artikel 62, lid 2 van Ley 58/2003, de 17 de diciembre, General Tributaria, *BOE* nr. 302, 18 december 2003.

⁵⁰⁵ Artikel 62, lid 2 van Ley 58/2003.

⁵⁰⁶ Bijkomend artikel 21 van Ley 30/2005, de 29 de diciembre, Presupuestos Generales del Estado para el año 2006, *BOE* nr. 312, 30 december 2005.

⁵⁰⁷ Artikelen 26 tot 28 van Ley 58/2003.

Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingschulden

3.1. Regelgevend kader

Spanje beschikt sinds 1985 over een regeling die het mogelijk maakt belastingschulden te voldoen door bepaalde cultuurgoederen in betaling te geven, *la dación en pago* genaamd. Die regeling is vastgelegd in **artikel 73 van de Erfgoedwet**.

Bij **artikel 65 van het Erfgoedbesluit** werden de bepalingen van artikel 73 van de Erfgoedwet uitgevoerd. **Artikel 40 van Real Decreto 939/2005**⁵⁰⁸ (hierna: het Procedurebesluit) bevat de procedureregels die betrekking hebben op de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingen.

⁵⁰⁸ Real Decreto 939/2005, de 29 de julio, por el que se aprueba el Reglamento General de Recaudación, *BOE* nr. 210, 2 september 2005. De bepalingen van dit besluit zijn in werking getreden op 1 januari 2006.

Regeling: De Spaanse Staat en de autonome regio's kunnen aanvaarden dat belastingplichtigen hun belastingschulden voldoen door bepaalde cultuurgoederen in betaling te geven.

3.2. Toepassingsvoorwaarden

Cultuurgoederen kunnen in betaling gegeven worden ter voldoening van belastingschulden indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- De goederen behoren tot welbepaalde categorieën.
- De goederen worden aangeboden ter voldoening van welbepaalde belastingschulden.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld. In een eerste onderdeel wordt de invulling van de toepassingsvoorwaarden door de nationale regelgeving besproken. In een tweede onderdeel komen de toepassingsvoorwaarden zoals ze door de verschillende regionale regelgevingen ingevuld zijn, aan bod.

3.2.1. Nationale regelgeving: de Erfgoedwet

3.2.1.1. Goederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

* Volgens de oorspronkelijke redactie van artikel 73 van de Erfgoedwet konden alle roerende en onroerende goederen die deel uitmaken van het Spaans historisch erfgoed (*bienes que forman parte del Patrimonio Histórico Español*), in betaling gegeven worden om bepaalde belastingschulden te voldoen.

Artikel 65 van het Erfgoedbesluit bepaalt echter dat de goederen niet louter deel moeten uitmaken van het Spaans historisch erfgoed, ze moeten tevens ingeschreven zijn in het **Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde** of op de **Algemene Inventaris van Roerende Goederen**.

De Ley 30/1994⁵⁰⁹ heeft deze beperking van het materiële toepassingsgebied van de regeling ingeschreven in artikel 73 van de Erfgoedwet.

* De goederen moeten het **eigendom** zijn van de belastingplichtige.

3.2.1.2. Belastingen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

* Volgens de oorspronkelijke redactie van artikel 73 van de Erfgoedwet konden cultuurgoederen in betaling gegeven worden om bepaalde belastingschulden van natuurlijke personen te voldoen, namelijk de belasting op nalatenschappen en schenkingen (*Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones*), de personenbelasting (*Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*) en de vermogensbelasting (*Impuesto sobre el Patrimonio*).

Ley 30/1994⁵¹⁰ heeft ervoor gezorgd dat cultuurgoederen ook in betaling gegeven kunnen worden om bepaalde belastingschulden van rechtspersonen te voldoen, namelijk de vennootschapsbelasting (*Impuesto sobre Sociedades*).

⁵⁰⁹ Ley 30/1994, de 24 de noviembre, de fundaciones y de incentivos fiscales a la participación privada en actividades de interés general, *BOE* nr. 282, 25 november 1994.

Sinds de wijziging door Ley 24/2001⁵¹¹ kan het stelsel van de inbetalinggeving gehanteerd worden om **alle directe en indirecte (aan de Staat verschuldigde) belastingen** (*las deudas tributarias*) te betalen.

* Deze belastingen hoeven niet verschuldigd zijn door de natuurlijke persoon of de rechtspersoon die het verzoek tot inbetalinggeving indient. Ook derden komen hiervoor in aanmerking.⁵¹²

3.2.2. Regionale regelgevingen

De zeventien autonome regio's hebben het toepassingsgebied van de inbetalinggeving verruimd, zowel op het vlak van de **goederen** die in betaling gegeven kunnen worden als op het vlak van de **schulden** die in aanmerking komen om voldaan te worden.

Goederen die deel uitmaken van het historisch erfgoed van de autonome regio's, kunnen eveneens in betaling gegeven worden.

Belastingen opgelegd door de regionale en/of de lokale overheden⁵¹³ kunnen voldaan worden door cultuurgoederen in betaling te geven. Ook niet-fiscale schulden en zelfs strafrechtelijke boetes kunnen in enkele autonome regio's via het stelsel van de inbetalinggeving voldaan worden.

Hierna volgt een overzicht – per autonome regio – van de voorwaarden voor toepassing van de inbetalinggeving:

- Andalusië: Artikel 90 van Ley 1/1991⁵¹⁴ en Artikel 99 van Decreto 19/1995⁵¹⁵
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *historisch erfgoed van Andalusië*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Aragón: Artikel 100 van Ley 3/1999⁵¹⁶
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Aragón*, kunnen met de regionale en lokale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Asturië: Artikel 95, lid 5 van Ley 1/2001⁵¹⁷
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Asturië*, kunnen met de regionale en lokale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *belastingenschulden van particulieren* te voldoen.

⁵¹⁰ Bijkomend artikel 10 van Ley 30/1994.

⁵¹¹ Bijkomend artikel 1 van Ley 24/2001, de 27 de diciembre, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social, *BOE* nr. 313, 31 december 2001. Deze bepaling is in werking getreden op 1 januari 2002.

⁵¹² J.M. ALEGRE AVILA, *Evolución y régimen jurídico del patrimonio histórico*, II, Madrid, Secretaría General Técnica, 1994, 529 en 531.

⁵¹³ J. PEDREIRA MENÉNDEZ is van oordeel dat de autonome regio's niet bevoegd zijn om het toepassingsgebied van de inbetalinggeving uit te breiden tot lokale belastingen. Zie J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Aranzadi, 2004, 188.

⁵¹⁴ Ley 1/1991, de 3 de julio, de Patrimonio Histórico de Andalucía, *BOJA* nr. 59, 13 juli 1991.

⁵¹⁵ Decreto 19/1995, de 7 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento de Protección y Fomento del Patrimonio Histórico de Andalucía, *BOJA* nr. 43, 17 maart 1995.

⁵¹⁶ Ley 3/1999, de 10 de marzo, del Patrimonio Cultural Aragonés, *BOA* nr. 36, 9 maart 1999.

⁵¹⁷ Ley 1/2001, de 6 de marzo, de Patrimonio Cultural, *BOPA* nr. 75, 30 maart 2001.

- Balearen: Artikel 87 van Ley 12/1998⁵¹⁸
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *historisch erfgoed van de Balearen*, kunnen met de regionale en lokale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Baskenland: Artikel 105 van Ley 7/1990⁵¹⁹
De eigenaars van *cultuurgoederen* kunnen met de regionale en lokale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden met een strafrechtelijk karakter* te voldoen.
- Canarische Eilanden: Artikel 91 van Ley 4/1999⁵²⁰
De eigenaars, zowel natuurlijke personen als rechtspersonen, van goederen die deel uitmaken van het *register van goederen met een culturele waarde* of van *de inventaris van roerende goederen*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen. Hetzelfde geldt voor goederen waarvan de inschrijvingsprocedure nog loopt.
- Cantabrië: Artikel 125 van Ley 11/1998⁵²¹ en artikel 74 van Decreto 36/2001⁵²²
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Cantabrië*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *successierechten en schenkingsrechten* te voldoen.
- Castilië en León: Artikel 75, lid 2 van Ley 12/2002⁵²³
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Castilië en León*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *belastingsschulden* te voldoen.
- Castilië-La Mancha: Ley 4/1990⁵²⁴
Letterlijke overname van de bepalingen van de nationale regeling.
- Catalonië: Artikel 58 van Ley 9/1993⁵²⁵
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Catalonië*, kunnen met de regionale en lokale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Extremadura: Ley 2/1999⁵²⁶
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel en historisch erfgoed van Extremadura*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Galië: Artikel 87 van Ley 8/1995⁵²⁷

⁵¹⁸ Ley 12/1998, de 21 de diciembre, del Patrimonio Histórico de las Illes Balears, *BOCAIB* nr. 165, 29 december 1998.

⁵¹⁹ Ley 7/1990, de 3 de julio, de Patrimonio Cultural Vasco, *BOPV* nr. 1990175, 6 augustus 1990.

⁵²⁰ Ley 4/1999, de 15 de marzo, de Patrimonio Histórico de las Canarias, *BOC* nr. 36, 24 maart 1999, zoals gewijzigd.

⁵²¹ Ley 11/1998, de 13 de octubre, de Patrimonio Cultural de Cantabria, *BOC* nr. 240, 2 december 1998, zoals gewijzigd.

⁵²² Decreto 36/2001, de 2 de mayo, de desarrollo parcial de la Ley de Cantabria 11/1998, de 13 de octubre, de Patrimonio Cultural de Cantabria, *BOC* nr. 89, 10 mei 2001.

⁵²³ Ley 12/2002, de 11 de julio, de Patrimonio Cultural de Castilla y León, *BOCyL* nr. 39, 19 juli 2002.

⁵²⁴ Ley 4/1990, de 30 de mayo, del Patrimonio Histórico de Castilla-la Mancha, *DOCM* nr. 41, 13 juni 1990, zoals gewijzigd.

⁵²⁵ Ley 9/1993 de 30 de septiembre, de Patrimonio Cultural Catalán, *BOGC* nr. 1807, 11 oktober 1993, zoals gewijzigd.

⁵²⁶ Ley 2/1999, de 29 de marzo, de Patrimonio Histórico y Cultural de Extremadura, *DOE* nr. 59, 22 mei 1999.

⁵²⁷ Ley 8/1995, de 30 de octubre, de Patrimonio Cultural de Galicia, *DOG* nr. 214, 8 november 1995, zoals gewijzigd.

De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Galicië*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *successierechten, schenkingsrechten en de vermogensbelasting* te voldoen.

- La Rioja: Artikel 80 van Ley 7/2004⁵²⁸
De eigenaars, zowel natuurlijke personen als rechtspersonen, van goederen die deel uitmaken van het *cultureel, historisch en artistiek erfgoed van La Rioja*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Madrid: Artikel 53 van Ley 10/1998⁵²⁹
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *historisch erfgoed van Madrid*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen.
- Murcia: Geen eigen regeling.
- Navarra: Artikel 89 van Ley Foral 14/2005⁵³⁰ en artikel 51, lid 4 van Ley Foral 13/2000⁵³¹
De eigenaars van goederen die deel uitmaken van het *cultureel erfgoed van Navarra*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om *schulden* te voldoen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een goed in te schrijven op het Register van Goederen met een Culturele Waarde indien de eigenaar van plan is om het goed aansluitend in betaling te geven. Goederen die een *uitzonderlijk belang* hebben voor Navarra, kunnen eveneens in betaling gegeven worden om schulden te voldoen, ook als het geen cultuurgoederen betreft.
- Valencia: Artikel 96 van Ley 4/1998⁵³²
De eigenaars, zowel natuurlijke personen als rechtspersonen, van goederen die deel uitmaken van de *inventaris van het cultureel erfgoed van Valencia*, kunnen met de regionale overheid overeenkomen dat de betreffende goederen in betaling gegeven worden om hun *schulden* te voldoen. Hetzelfde geldt voor goederen waarvan de inschrijvingsprocedure nog loopt.

Uit het bovenstaande blijkt dat de regionale regelgevingen weinig homogeniteit vertonen. Elke autonome regio beschikt immers over zijn eigen specifieke regeling op het vlak van de inbetalinggeving. Om die reden is de inbetalinggeving uitgegroeid tot een ingewikkeld stelsel waarbij de plaats van bewaring van de roerende goederen determinerend is voor de bepaling van de toepasselijke regelgeving.

3.3. Procedure

Hierna wordt de procedure beschreven die gevolgd moet worden bij een verzoek tot inbetalinggeving op grond van artikel 73 van de Erfgoedwet. De procedure voor verzoeken tot inbetalinggeving die hun grondslag vinden in regionale regelgeving, verloopt gelijkaardig. Het volstaat dan ook te verwijzen naar de regionale regelgeving in kwestie.

* De belastingplichtige die zijn belastingschuld wil voldoen door een cultuurgoed aan de Staat in betaling te geven, moet bij de bevoegde dienst van het Ministerie van Financiën een schriftelijk **verzoek tot inbetalinggeving** indienen.

⁵²⁸ Ley 7/2004, de 18 de octubre, de Patrimonio Cultural, Histórico y Artístico de la Rioja, *BOR* nr. 36, 23 oktober 2004.

⁵²⁹ Ley 10/1998, de 9 de julio, de Patrimonio Histórico de la Comunidad de Madrid, *BOCM* nr. 167, 16 juli 1998.

⁵³⁰ Ley Foral 14/2005, de 22 de noviembre, del Patrimonio Cultural de Navarra, *BON* nr. 141, 25 november 2005.

⁵³¹ Ley Foral 13/2000, de 14 de diciembre, General Tributaria, *BON* nr. 153, 20 december 2000, zoals gewijzigd.

⁵³² Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural de Valencia, *DOGV* nr. 3267, 18 juni 1998, zoals gewijzigd.

Het verzoek tot inbetalinggeving moet de volgende elementen bevatten: naam en voornaam van de belastingplichtige, zijn fiscale woonplaats, het bedrag van de belastingschuld, de normale termijn waarbinnen deze betaald moet worden en de handtekening van de belastingplichtige.⁵³³

Bij het verzoek tot inbetalinggeving moeten twee documenten gevoegd worden:

- Een schatting van de geldwaarde⁵³⁴ van het cultuurgoed dat de belastingplichtige in betaling wil geven.⁵³⁵
- Een advies over de vraag of het goed een zodanige waarde heeft dat het verdient opgenomen te worden in de publieke collecties.⁵³⁶

De beide documenten moeten voorafgaandelijk worden aangevraagd bij de schattingscommissie (*la Comisión de Valoración*)⁵³⁷ van de Junta de Calificación, Valoración y Exportación de Bienes del Patrimonio Histórico Español, die deel uitmaakt van het Ministerie van Cultuur.⁵³⁸ Deze commissie kan het advies van experts en raadgevende instanties inwinnen om de geldwaarde van het goed te kunnen schatten.

De belastingplichtige kan zijn verzoek tot inbetalinggeving zowel binnen de gewone betalingstermijn (*período voluntario de ingreso*) als binnen de buitengewone betalingstermijn (*período ejecutivo de ingreso*) indienen.⁵³⁹ Vanaf dat ogenblik wordt de betalingstermijn geschorst totdat er een beslissing over het verzoek tot inbetalinggeving genomen is.

* De bevoegde dienst van het ministerie van Financiën⁵⁴⁰ beslist binnen zes maanden⁵⁴¹ vanaf de datum van het verzoek tot inbetalinggeving of hij het **verzoek aanvaardt of afwijst**. Hij doet dit na de minister van Cultuur gehoord te hebben.⁵⁴² De beslissing moet met redenen

⁵³³ Artikel 40, lid 1 van het Procedurebesluit. Wanneer de belastingplichtige nalaat in het verzoek melding te doen van alle noodzakelijke gegevens, wordt hij verzocht om die binnen tien dagen in het verzoek op te nemen.

⁵³⁴ De geschatte geldwaarde van het goed kan hoogstens gelijk zijn aan de marktwaarde. In de praktijk zal de schattingscommissie de geldwaarde vaak lager dan de marktwaarde inschatten. De commissie houdt er immers rekening mee dat de belastingplichtige vrijgesteld zal zijn van betaling van de belasting op de meerwaarde van het goed, indien het verzoek tot inbetalinggeving aanvaard wordt. Zie J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Cizur Menor, Aranzadi, 2004, 204.

⁵³⁵ De schatting van de geldwaarde door de schattingscommissie bindt de belastingplichtige niet, hij kan immers nog steeds beslissen om zijn belastingschuld in speciën te betalen. De schatting blijft twee jaar geldig. Zie artikel 65, lid 2 van het Erfgoedbesluit en artikel 74 van de Erfgoedwet.

⁵³⁶ Wanneer de belastingplichtige nalaat de vereiste documenten bij het verzoek te voegen, wordt hij verzocht om die binnen tien dagen aan de belastingdienst te overhandigen. Zie artikel 40, leden 1 en 2 van het Erfgoedbesluit.

⁵³⁷ De schattingscommissie bestaat uit acht leden, waarvan er vier aangeduid worden door het Ministerie van Cultuur, op voorstel van de directeur-generaal Schone Kunsten en Archieven, en vier door het Ministerie van Economie en Financiën. Voorwaarde is dat de leden reeds deel uitmaken van de Junta de Calificación, Valoración y Exportación de Bienes de Patrimonio Histórico Español. De minister van Economie en Financiën duidt onder de leden een voorzitter aan. Zie artikel 9 van het Erfgoedbesluit.

⁵³⁸ Het volstaat echter ook dat kan aangetoond worden dat de schatting en het advies bij de schattingscommissie aangevraagd zijn en momenteel behandeld worden door de schattingscommissie. In een dergelijk geval zijn er nalatigheidsinteressen vereist vanaf het verstrijken van de termijn van de normale betalingsperiode.

⁵³⁹ Artikel 60, lid 2 van Ley 58/2003.

⁵⁴⁰ Krachtens de Resolutie van 16 juni 2003 (BOE nr. 150, 24 juni 2003) werd de beslissingsbevoegdheid inzake verzoeken tot inbetalinggeving gedelegeerd naar de onderdirecteur-generaal Bijzondere Procedures van het departement invordering van de nationale belastingadministratie.

⁵⁴¹ Bij gebrek aan een beslissing binnen de daartoe voorziene termijn wordt het verzoek geacht afgewezen te zijn.

⁵⁴² Artikel 65, lid 3 van het Erfgoedbesluit.

omkleed worden. Een afschrift van de beslissing wordt bezorgd aan het ministerie van Cultuur en aan het Directoraat-Generaal van het Patrimonium van de Staat.⁵⁴³

Wanneer het verzoek tot inbetalinggeving **aanvaard** wordt, heeft de belastingplichtige tien dagen de tijd om het goed aan het Ministerie van Cultuur over te dragen of ter beschikking te stellen. De belastingschuld wordt geacht voldaan te zijn op de dag waarop het verzoek tot inbetalinggeving werd gedaan.⁵⁴⁴

De belastingplichtige is tevens vrijgesteld van betaling van belasting op de meerwaarde die gerealiseerd wordt naar aanleiding van de overdracht van het goed.⁵⁴⁵ Waardeverminderingen kunnen gecompenseerd worden in de personenbelasting, niet in de vennootschapsbelasting.⁵⁴⁶

Indien de waarde van het goed dat in betaling gegeven wordt, kleiner is dan het bedrag van de belastingschuld, moet de belastingplichtige het saldo in speciën betalen. Indien de waarde van het goed dat in betaling gegeven wordt, groter is dan het bedrag van de belastingschuld, wordt het saldo in de meeste gevallen niet terugbetaald.⁵⁴⁷

Wanneer het verzoek tot inbetalinggeving **afgewezen** wordt, moet de belastingplichtige zijn belastingschuld in speciën betalen. Er zijn dan eveneens nalatigheidsinteresten verschuldigd, te rekenen vanaf het verstrijken van de gewone betalingstermijn.⁵⁴⁸

3.4. De bestemming van de in betaling gegeven goederen

Wanneer het verzoek tot inbetalinggeving **aanvaard** wordt, moet het goed overgedragen worden aan of ter beschikking gesteld worden van het Ministerie van Cultuur. Dit neemt een beslissing over de uiteindelijke bestemming van het goed.⁵⁴⁹

In de praktijk zal het goed meestal in bruikleen gegeven worden aan een museum van de Staat of een museum van een autonome regio.

3.5. De praktijksituatie

- * Bij zijn totstandkoming in 1985 had het stelsel van de inbetalinggeving **twee doelstellingen**:
- Het stelsel werd enerzijds beschouwd als een compensatie voor de verplichtingen die de wetgever oplegt aan de eigenaars en bezitters van cultuurobjecten. Op die manier kregen particulieren die op het ogenblik van het openvallen van de nalatenschap in geldnood verkeerden, een bijkomende mogelijkheid om hun belastingschulden te betalen.

⁵⁴³ Artikel 40, lid 4 van het Procedurebesluit.

⁵⁴⁴ Artikel 40, lid 5 van het Procedurebesluit.

⁵⁴⁵ Artikel 31, lid 4, c) van Real Decreto Legislativo 3/2004. Deze bepaling was voorheen opgenomen in artikel 73 van de Erfgoedwet.

⁵⁴⁶ Artikel 17, lid 5 van Real Decreto Legislativo 4/2004. Volgens J. PEDREIRA MENÉNDEZ is deze bepaling echter ongrondwettelijk en kunnen waardeverminderingen ook in de vennootschapsbelasting gecompenseerd worden. J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Aranzadi, 2004, 214.

⁵⁴⁷ J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Aranzadi, 2004, 190 en 210.

⁵⁴⁸ Artikel 65, lid 1 van het Erfgoedbesluit en artikel 40, leden 6 en 7 van het Procedurebesluit.

⁵⁴⁹ Artikel 65, lid 4 van het Erfgoedbesluit en artikel 40, lid 3 van het Procedurebesluit.

- Het stelsel was anderzijds een middel tot verkrijging van cultuurgoederen door de verschillende overheden. Op die manier zou de inbetalinggeving bijdragen tot het behoud van het historisch erfgoed in Spanje en tot de verrijking van het historisch erfgoed in overheidsbezit.⁵⁵⁰

Oorspronkelijk konden enkel natuurlijke personen gebruik maken van het stelsel van de inbetalinggeving, en dit om verschuldigde successierechten, schenkingsrechten, personenbelasting en vermogensbelasting te voldoen. Vandaag de dag kunnen zowel natuurlijke personen als rechtspersonen het stelsel van de inbetalinggeving aanwenden, en dit om alle soorten belastingschulden te voldoen. Ook niet-fiscale schulden kunnen in enkele autonome regio's voldaan worden door cultuurgoederen in betaling te geven.

Deze uitbreiding van het toepassingsgebied van het stelsel van de inbetalinggeving heeft ertoe geleid dat *de facto* momenteel enkel nog de tweede doelstelling, de verrijking van het cultuurhistorisch erfgoed in overheidsbezit, wordt verwezenlijkt.⁵⁵¹

* Het zijn niet meer de natuurlijke personen, maar de rechtspersonen – en meer bepaald de **grote bedrijven** – die in de praktijk het vaakst gebruik maken van het stelsel van de inbetalinggeving. Zij beschikken als enige over voldoende financiële middelen om een belangrijk cultuurgoed aan te kopen. Vaak doen ze dit met de bedoeling om het cultuurgoed na verloop van tijd⁵⁵² in betaling te geven ter voldoening van hun voornaamste belastingschuld, de vennootschapsbelasting.

Het gebeurt ook steeds meer dat museums en zelfs de Administratie Cultuur zelf bij de bedrijven aankloppen om hen aan te sporen een bepaald cultuurgoed aan te kopen, dat in betaling gegeven kan worden om de vennootschapsbelasting te voldoen. De bedrijven gaan graag op het verzoek in: het stelsel van de inbetalinggeving heeft immers een grotere publiciteitswaarde dan een betaling in speciën van de vennootschapsbelasting. Op die manier worden ze door het grote publiek beschouwd als mecenasen, terwijl ze in de praktijk enkel een belastingschuld aflossen.

Ter illustratie: Aceralia, een dochterbedrijf van de Luxemburgse staalgroep Arcelor koopt in 2002 de schilderijenreeks 'El Apostolado del Marqués de San Feliz' van El Greco voor ongeveer 18 miljoen euro en biedt het kunstwerk onmiddellijk aan de Spaanse staat aan ter betaling van de vennootschapsbelasting. Als voorwaarde stelt Aceralia dat het kunstwerk in de autonome regio Asturias blijft, en meer bepaald in het Museum voor Schone Kunsten te Oviedo.⁵⁵³

Er groeit dan ook kritiek op het stelsel van de inbetalinggeving. Het wordt als discriminerend ten opzichte van de particuliere belastingbetalers beschouwd.⁵⁵⁴

⁵⁵⁰ L. ANGUITA VILLANUEVA, *El derecho de propiedad privada en los bienes de interés cultural*, Madrid, Ed. Dykinson, 2006, 230 en 233.

⁵⁵¹ L. ANGUITA VILLANUEVA, *El derecho de propiedad privada en los bienes de interés cultural*, Madrid, Ed. Dykinson, 2006, 230.

⁵⁵² Bedrijven wenden de verworven cultuurgoederen niet altijd onmiddellijk aan om er hun vennootschapsbelasting mee te betalen. Vaak beslissen ze om gedurende een bepaalde periode het goed in eigendom te houden, zodat ze kunnen genieten van de beschikbare fiscale incentives. Dergelijke speculatiemogelijkheid hebben particulieren vaak niet. Zie J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos Fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Ed. Aranzadi, 2004, 219.

⁵⁵³ G. PLAZAS, "El Greco paga los impuestos de Aceralia", *Cinco Días*, 5 juli 2002.

⁵⁵⁴ J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos Fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Ed. Aranzadi, 2004, 187 en 220. De auteur omschrijft deze handelswijze als 'ingenieria financiera', financieel

* Tot 1994 werd het stelsel van de inbetalinggeving zelden toegepast. Sinds de invoering van de mogelijkheid om vennootschapsbelasting te voldoen door cultuuroederen in betaling te geven, wordt er geleidelijk aan meer beroep gedaan op het stelsel. Vandaag wordt de inbetalinggeving beschouwd als een van de gewone manieren om belastingen te betalen. Er wordt gevreesd dat de financiering van het stelsel door de algemene toepassing ervan in de nabije toekomst problematisch zal worden.⁵⁵⁵

Hierna volgt een overzicht van de belastingschulden die in de periode 1995-2003 voldaan werden door gebruik te maken van het stelsel van de inbetalinggeving.

Jaartal	Personenbelasting (in EUR)	Vennootschaps- belasting (in EUR)	Successiebelasting (in EUR)	BTW (in EUR)
1995	1.926.526,99	7.277.205,79		
1996	263.294,15	480.571,03		
1997	1.014.378,97	7.854.740,04		
1998	436.935,8	3.581.686,26		
1999	233.128,24	19.255.555,29		
2000	901.504,75	34.933.464,94		
2001	203.142,09	24.384.653,77	1.050.869,66	
2002	19.121.200,09	10.733.166,38		
2003	16.021,74	26.401.111,43		879.701,27
Totaal	24.116.132,82	134.902.154,93	1.050.869,66	879.701,27

Bron: Jaarverslagen van de Junta de Calificación, Valoración y Exportación de Bienes del Patrimonio Histórico Español.

Afdeling 4. De vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting voor cultuuroederen

4.1. Regelgevend kader

Het **Besluit van 6 april 1967**⁵⁵⁶, de voorganger van de huidige Successiewet, voorzag in een vrijstelling van de successiebelasting voor diverse soorten cultuuroederen. Collecties met een historische, artistieke, wetenschappelijke, literaire of archeologische waarde genoten van dergelijke vrijstellingsregeling. Hetzelfde gold voor de roerende en onroerende goederen die tot het nationaal artistiek patrimonium behoorden.⁵⁵⁷

ingenieurschap. Zie ook L. ANGUITA VILLANUEVA, *El derecho de propiedad privada en los bienes de interés cultural*, Madrid, Ed. Dykinson, 2006, 233.

⁵⁵⁵ L. ANGUITA VILLANUEVA, *El derecho de propiedad privada en los bienes de interés cultural*, Madrid, Ed. Dykinson, 2006, 192-193.

⁵⁵⁶ Decreto 1018/1967, de 6 de abril, por el que aprueba el Texto Refundido de la Ley y Tarifas de los Impuestos Generales sobre las Sucesiones y sobre Transmisiones Patrimoniales y Actos Jurídicos Documentados, *BOE* 18 mei 1967, zoals gewijzigd.

⁵⁵⁷ Artikel 49, lid 2 van het Besluit van 6 april 1967.

De **Successiewet van 18 december 1987** bevat geen vrijstelling van de successiebelasting voor cultuurgoederen meer. Sinds 1 januari 2000⁵⁵⁸ voorziet artikel 20, lid 2, c van de Successiewet echter in een vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting met 95 % van de waarde van welbepaalde cultuurgoederen.⁵⁵⁹

Regeling: De Spaanse Staat kan de belastbare grondslag van de successiebelasting waartoe bepaalde cultuurgoederen behoren, verminderen met 95 % van de waarde van dergelijke goederen, indien een aantal voorwaarden vervuld zijn.

4.2. Toepassingsvoorwaarden

De verkrijging *mortis causa* van cultuurgoederen kan aanleiding geven tot een vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- Enkel de langstlevende echtgenoot, de descendenten en de geadopteerde kinderen kunnen een beroep doen op de verminderingsregeling.
- De cultuurgoederen die het voorwerp uitmaken van de verminderingsregeling, behoren tot welbepaalde categorieën.
- De erfgerechtigde die een beroep doet op de verminderingsregeling, moet zich ertoe verbinden het goed gedurende tien jaar in zijn bezit te houden.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld. In een eerste onderdeel wordt de invulling van de toepassingsvoorwaarden door de nationale regelgeving besproken. In een tweede onderdeel komen de toepassingsvoorwaarden aan bod zoals ze door de verschillende regionale regelgevingen ingevuld zijn.

4.2.1. Nationale regelgeving: de Successiewet

4.2.1.1. Personen die een beroep kunnen doen op de verminderingsregeling

Krachtens artikel 20, lid 2, c van de Successiewet kunnen enkel de **langstlevende echtgenoot**, de **descendenten** en de **geadopteerde kinderen** van de erflater een beroep doen op de vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting met 95 % van de waarde van cultuurgoederen.

De verminderingsregeling kan bijgevolg niet wordt toegepast door de ascendenten, de eventuele adoptieouders en de collateralen van de erflater.⁵⁶⁰

4.2.1.2. Cultuurgoederen die in aanmerking komen voor de verminderingsregeling

⁵⁵⁸ Artikel 20, lid 2, c van de Successiewet, zoals ingevoegd door Ley 55/1999, de 29 de diciembre, de Medidas Fiscales, Administrativas y del Orden Social, *BOE* nr. 312, 30 december 1999. Deze bepaling trad in werking op 1 januari 2000.

⁵⁵⁹ Op het vlak van de schenkingsbelasting bestaat er een gelijkaardige regeling: de belastbare grondslag wordt vermindert met 95 % van de waarde van cultuurgoederen, indien aan een aantal voorwaarden voldaan is. Zie artikel 20, lid 7 van de Successiewet. Deze regeling valt buiten het bestek van deze studieopdracht en wordt derhalve niet besproken.

⁵⁶⁰ J. PEDREIRA MENÉNDEZ meent dat deze beperking van het toepassingsgebied *ratione personae* niet te verantwoorden is. J. PEDREIRA MENÉNDEZ, *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Aranzadi, 2004, 83.

Artikel 20, lid 2, c van de Successiewet bepaalt dat de waarde van de volgende categorieën van goederen in aanmerking komt voor vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting:

- Roerende en onroerende goederen van het Spaans historisch erfgoed die ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde.
- Roerende goederen van het Spaans historisch erfgoed die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen.
- Roerende en onroerende goederen die deel uitmaken van het historisch erfgoed van de autonome regio's en gekwalificeerd en ingeschreven zijn volgens de in die regio's geldende regelgeving.
- Kunstvoorwerpen en antieke voorwerpen die deel uitmaken van het Spaans historisch erfgoed of het historisch erfgoed van de autonome regio's, en een economische waarde hebben die onder een bepaald maximum blijft.
- Kunstvoorwerpen en antieke voorwerpen, ongeacht hun waarde, die deel uitmaken van het Spaans historisch erfgoed of het historisch erfgoed van de autonome regio's, en gedurende minimaal drie jaar in langdurige bruikleen gegeven worden aan musea en erfgoedinstellingen.
- Het eigen werk van kunstenaars, deel uitmakend van het Spaans historisch erfgoed of het historisch erfgoed van de autonome regio's, zolang het in het vermogen van die kunstenaars blijft.⁵⁶¹

De betreffende cultuurgooderen moeten deel uitmaken van de nalatenschap.

4.2.1.3. Verbintenis die de erfgerechtigde moet aangaan

De erfgerechtigde die gebruik wil maken van de vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting met 95 % van de waarde van cultuurgooderen, moet zich ertoe verbinden dat de betreffende goederen gedurende een periode van tien jaar vanaf het overlijden van de erflater in zijn bezit blijven, behalve wanneer de erfgerechtigde binnen die termijn op zijn beurt overlijdt.⁵⁶²

4.2.2. Regionale regelgevingen

Zoals hierboven reeds gesteld werd, beschikken de autonome regio's op grond van **artikel 40 van de Financieringswet** over de mogelijkheid om de normatieve bevoegdheid op het vlak van de successiebelasting gedeeltelijk op te nemen. De autonome regio's kunnen op die manier de door de Staat opgelegde vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting verhogen, en ze kunnen tevens nieuwe verminderingen invoeren.

Zolang een autonome regio echter geen gebruik gemaakt heeft van zijn normatieve bevoegdheid op het vlak van de successiebelasting, blijft de nationale regelgeving er van kracht.

Hierna volgt een overzicht van de verschillende autonome regio's die gebruik gemaakt hebben van hun normatieve bevoegdheid op het vlak van de successiebelasting. Indien de

⁵⁶¹ Artikel 20, lid 2, c van de Successiewet verwijst naar artikel 4, lid 1, punten 1 tot 3 van Ley 19/1991, de 6 de junio, del impuesto sobre el Patrimonio, *BOE* nr. 136, 7 juni 1991, zoals gewijzigd.

⁵⁶² Artikel 20, lid 2 van de Successiewet.

verminderingregeling voor goederen die tot het historisch erfgoed behoren, uitgebreid of aangepast is, wordt dit vermeld.

- Andalusië: Artikelen 8 en 9 van Ley 10/2002⁵⁶³
 - o Ook de samenwonende partner van de erflater kan een beroep doen op de verminderingregeling.
- Aragón: Decreto Legislativo 1/2005⁵⁶⁴ - geen bijkomende verminderingen.
- Asturië: Ley 6/2003⁵⁶⁵ - geen bijkomende verminderingen.
- Balearen: Ley 8/2004⁵⁶⁶ - geen bijkomende verminderingen.
- Baskenland: Ley 12/2002⁵⁶⁷ - geen bijkomende verminderingen.
- Canarische Eilanden: Ley 2/2004⁵⁶⁸ - geen bijkomende verminderingen.
- Cantabrië: Artikel 1, lid 4 van Ley 11/2002⁵⁶⁹
 - o De goederen die het voorwerp uitmaken van de verminderingregeling, moeten slechts gedurende vijf jaar in het bezit van de erfgerechtigde blijven.
- Castilië en León: Artikelen 15 en 19 van Decreto Legislativo 1/2006⁵⁷⁰
 - o Ook de partner van de erflater die gedurende een periode van twee jaar voorafgaand aan diens overlijden met hem heeft samengewoond, kan een beroep doen op de verminderingregeling.
 - o De belastbare grondslag van de successiebelasting wordt verminderd met 99 % van de waarde van goederen die deel uitmaken van het historisch erfgoed, op voorwaarde dat de betreffende goederen voor een periode van minimaal tien jaar gratis in bruikleen gegeven worden aan de regionale of de lokale overheden, aan regionale musea of andere erfgoedinstellingen.
- Castilië-La Mancha: Ley 17/2005⁵⁷¹ - geen bijkomende verminderingen.
- Catalonië: Artikel 2 van Ley 21/2001⁵⁷²
 - o Ook de ascendenten, de adoptieouders en de collateralen tot in de derde graad van de erflater kunnen een beroep doen op de verminderingregeling.
 - o De goederen die het voorwerp uitmaken van de verminderingregeling, moeten slechts gedurende vijf jaar in het bezit blijven van de erfgerechtigde.

⁵⁶³ Ley 10/2002, de 21 de diciembre, por la que se aprueban normas en materia de tributos cedidos y otras medidas tributarias, administrativas y financieras, *BOJA* nr. 151, 24 december 2002.

⁵⁶⁴ Decreto Legislativo 1/2005, de 26 de septiembre, del Gobierno de Aragón, por el que se aprueba el texto refundido de las disposiciones dictadas por la Comunidad Autónoma de Aragón en materia de tributos cedidos, *BOA* nr. 128, 28 oktober 2005.

⁵⁶⁵ Ley 6/2003, de 30 de diciembre, de Medidas Presupuestarias, Administrativas y Fiscales, *BOPA* nr. 301, 31 december 2003.

⁵⁶⁶ Ley 8/2004, de Medidas tributarias, administrativas y de función pública, *BOCAIB* nr. 186, 30 december 2004.

⁵⁶⁷ Ley 12/2002, de 23 de mayo, por la que se aprueba el Concierto Económico con la Comunidad Autónoma del País Vasco, *BOE* 24 mei 2002.

⁵⁶⁸ Ley 2/2004, de 28 de mayo, de Medidas Fiscales y Tributarias, *BOC* nr. 107, 4 juni 2004.

⁵⁶⁹ Ley 11/2002, de 23 de diciembre, de Medidas Fiscales en Materia de Tributos cedidos por el Estado, *BOC* nr. 250, 31 december 2002, zoals gewijzigd.

⁵⁷⁰ Decreto Legislativo 1/2006, de 25 de mayo, por el que se aprueba el Texto Refundido de las Disposiciones Legales de la Comunidad de Castilla y León en materia de tributos cedidos por el Estado, *BOCyL* nr. 104, 31 mei 2006.

⁵⁷¹ Ley 17/2005, de 29 de diciembre, de medidas en materia de tributos cedidos, *DOCLM* nr. 264, 31 december 2005.

⁵⁷² Ley 21/2001, de 28 de diciembre, de Medidas Fiscales y Administrativas, *DOGC* nr. 3543 A, 31 december 2001.

- Extremadura: Ley 9/2005⁵⁷³ - geen bijkomende verminderingen.
- Galië: Ley 9/2003⁵⁷⁴ - geen bijkomende verminderingen.
- La Rioja: Ley 13/2005⁵⁷⁵ - geen bijkomende verminderingen.
- Madrid: Ley 7/2005⁵⁷⁶ - geen bijkomende verminderingen.
- Murcia: Ley 15/2002⁵⁷⁷ - geen bijkomende verminderingen.
- Navarra: Decreto Foral Legislativo 250/2002⁵⁷⁸ - geen bijkomende verminderingen.
- Valencia: Artikel 10, lid 2 van Ley 13/1997⁵⁷⁹
 - o De belastbare grondslag van de successiebelasting wordt verminderd met 25, 50 of 95 % van de waarde van goederen die deel uitmaken van het historisch erfgoed, op voorwaarde dat de betreffende goederen voor een periode van respectievelijk vijf, tien of twintig jaar gratis in bruikleen gegeven worden aan de regionale of de lokale overheden, aan regionale musea of andere erfgoedinstellingen.

Hieruit blijkt dat een aantal autonome regio's het toepassingsgebied *ratione personae* van de verminderingregeling uitgebreid hebben. Enkel in Castilië en León is de omvang van de vermindering verhoogd (tot 99 %). De duur van de verplichting van de erfgerechtigde om de goederen in bezit te houden, varieert van 5 tot 20 jaar. In Valencia en Castilië en León moeten de goederen in bruikleen gegeven worden aan een overheid of een erfgoedinstelling.

4.3. Het verval van de vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting

Wanneer de erfgerechtigde zijn verbintenis om de cultuurgooederen in zijn bezit te houden, niet nakomt, gaat de vermindering van de belastbare grondslag van de successiebelasting verloren. Hij moet een successiebelasting betalen op de waarde van de goederen die het voorwerp van de verminderingregeling uitmaakten. Er zijn dan eveneens nalatigheidsinteressen verschuldigd.⁵⁸⁰

⁵⁷³ Ley 9/2005, de 27 de diciembre, de Reforma en materia de Tributos Cedidos, *DOE* nr. 150, 31 december 2005.

⁵⁷⁴ Ley 9/2003, de 23 de diciembre, de medidas tributarias y administrativas, *DOG* nr. 251, 29 december 2003.

⁵⁷⁵ Ley 13/2005, de 16 de diciembre, de medidas fiscales y administrativas para el año 2006, *BOLR* nr. 170, 27 december 2005.

⁵⁷⁶ Ley 7/2005, de 23 de diciembre, de Medidas Fiscales y Administrativas, *BOM* nr. 311, 30 december 2005.

⁵⁷⁷ Ley 15/2002, de 23 de diciembre, de Medidas Tributarias en Materia de Tributos Cedidos y T asas Regionales, *BORM* nr. 6, 31 december 2002.

⁵⁷⁸ Decreto Foral Legislativo 250/2002, de 16 de diciembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de las disposiciones del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones, *BON* nr. 157, 30 december 2002, zoals gewijzigd.

⁵⁷⁹ Ley 13/1997, de 23 de diciembre, por la que se regula el tramo autonómico del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y restantes tributos cedidos, *DOGV* nr. 1353, 31 december 1997, zoals gewijzigd.

⁵⁸⁰ Artikel 20, lid 2, c, in fine van de Successiewet.

Afdeling 5. Besluit

Spanje beschikt zowel over een regeling die het mogelijk maakt belastingschulden te voldoen door cultuurgoederen aan de Staat in betaling te geven (*la dación en pago*), als over een regeling die de belastbare grondslag van de successiebelasting op verkrijgingen *mortis causa* vermindert met 95 % van de waarde van cultuurgoederen (*la reducción de la base imponible*).

* Om de successiebelasting te voldoen door **inbetalinggeving van cultuurgoederen**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De inbetalinggeving gebeurt op verzoek van een erfgenaam of een legataris.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap of eigendom zijn van de verzoeker.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van het Spaans historisch erfgoed én ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde of in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen.

De inbetalinggeving van cultuurgoederen kan ook aangewend worden om alle andere – directe en indirecte – belastingschulden te voldoen.

De autonome regio's hebben het toepassingsgebied van de inbetalinggeving verder uitgebreid.

► Tot 1994 werd de regeling zelden toegepast. Sinds de invoering van de mogelijkheid om vennootschapsbelasting te voldoen door cultuurgoederen in betaling te geven, is de regeling steeds populairder geworden.

Sterkte-zwakteanalyse:

- + De regeling draagt in grote mate bij tot de verrijking van het historisch erfgoed van Spanje en van de autonome regio's.
- + Publiek-Private Samenwerking (PPS) in de culturele sector wordt aangemoedigd.
- Hoewel de regeling ontworpen werd om particulieren een bijkomende mogelijkheid te bieden om hun belastingschulden te betalen, zijn het momenteel de grote bedrijven die het vaakst gebruik maken van de regeling.
- Door de algemene toepassing van de regeling wordt gevreesd dat de financiering ervan in de toekomst problematisch zal worden.

* Om de belastbare grondslag van de successiebelasting te **verminderen met 95 % van de waarde van cultuurgoederen**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De vermindering van de belastbare grondslag gebeurt op verzoek van de langstlevende echtgenoot, een descendent of een geadopteerd kind.
- De roerende goederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap.
- De roerende goederen moeten deel uitmaken van het Spaans historisch erfgoed, én:
 - o Ingeschreven zijn in het Algemeen Register van Goederen met een Culturele Waarde, of
 - o Ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen, of
 - o Gekwalificeerd worden als kunstvoorwerpen of als antieke voorwerpen, of
 - o Het eigen werk zijn van kunstenaars en zich nog in hun vermogen bevinden.
- De verzoeker moet zich ertoe verbinden de goederen gedurende tien jaar in zijn bezit te houden.

Wanneer de langstlevende echtgenoot, de descendent of het geadopteerde kind nalaat de door hem aangegane verbintenis na te leven, wordt de successiebelasting opeisbaar.

De autonome regio's hebben het toepassingsgebied van de verminderingsregeling verder uitgebreid.

Hoofdstuk 2. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland

Inleiding

Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat, onderverdeeld in twaalf provincies en 458 gemeenten.

De bevoegdheid inzake het successierecht is in handen van het *Directoraat-Generaal Belastingdienst* van het Ministerie van Financiën.

De bevoegdheid inzake cultureel erfgoed is in handen van de *Directie Cultureel Erfgoed* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De Erfgoedinspectie is sinds 1 november 2005 belast met het toezicht op de uitvoering van het erfgoedbeleid. De genoemde inspectie is het resultaat van de samenvoeging van de Rijksinspectie voor de Archeologie, de Rijksarchiefinspectie, de Inspectie Cultuurbezit en de Rijksinspectie Monumentenzorg.

Werkwijze:

- De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland staat centraal in afdeling 1.
- In afdeling 2 wordt het stelsel van het successierecht in Nederland besproken.
- De kwijtschelding van het successierecht door de overdracht van cultuurvoorwerpen aan de Staat vormt het onderwerp van afdeling 3.
- Afdeling 4 bevat een bondig besluit.

Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland

1.1. Regelgevend kader

De zorg voor het roerend cultureel erfgoed wordt in Nederland door de **Wet van 1 februari 1984**⁵⁸¹ (hierna: *Wet Behoud Cultuurbezit*). Deze wet bevat een regeling voor de bescherming van voorwerpen en verzamelingen die voor het Nederlands cultuurbezit van groot belang zijn.

Op 13 maart 1985 werd een uitvoeringsbesluit⁵⁸² bij de Wet Behoud Cultuurbezit vastgesteld. Dat werd bij Besluit van 6 september 2002⁵⁸³ echter opnieuw ingetrokken. De meeste

⁵⁸¹ Wet van 1 februari 1984 houdende vaststelling van de Wet tot behoud van cultuurbezit, *Stb.* 1984, 49, zoals gewijzigd. Deze wet is in werking getreden op 25 mei 1985.

⁵⁸² Besluit van 13 maart 1985 houdende een algemene maatregel van bestuur tot uitvoering van de artikelen 3, derde lid en 21 van de Wet tot behoud van cultuurbezit, *Stb.* 1985, 262. Naar dit besluit wordt verwezen als Besluit houdende cultuurbezit.

⁵⁸³ Besluit van 6 september 2002 houdende intrekking van het Besluit houdende cultuurbezit, *Stb.* 2002, 475. Dit besluit is in werking getreden op 25 september 2002.

bepalingen van het uitvoeringsbesluit waren inmiddels in de Wet Behoud Cultuurbezit zelf ondergebracht of hadden geen functie meer.

1.2. De bescherming van het roerend cultureel erfgoed

1.2.1. De aanwijzing van beschermde voorwerpen en beschermde verzamelingen

* De staatssecretaris van Cultuur kan, na de Raad voor Cultuur⁵⁸⁴ gehoord te hebben, een roerende zaak van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis die als onvervangbaar en onmisbaar behoort te worden behouden voor het Nederlands cultuurbezit, aanwijzen als **beschermd voorwerp**.⁵⁸⁵

Een roerende zaak is **onvervangbaar** indien in Nederland geen of nagenoeg geen andere gelijke of gelijksoortige voorwerpen in goede staat aanwezig zijn.⁵⁸⁶

Een roerende zaak is **onmisbaar** indien ze ten minste één van de volgende functies bevat:

- Een symboolfunctie: een duidelijke herinnering aan personen of gebeurtenissen die voor de Nederlandse geschiedenis van overtuigend belang zijn.
- Een schakelfunctie: een wezenlijk element in een ontwikkeling die voor de wetenschapsbeoefening, met inbegrip van de beoefening van de cultuurgeschiedenis, in Nederland van overtuigend belang is.
- Een ijkfunctie: een wezenlijke bijdrage in het onderzoek of de kennis van andere belangrijke voorwerpen van kunst of wetenschap.⁵⁸⁷

De aanwijzing van een roerende zaak als beschermd voorwerp kan slechts met toestemming van de eigenaar indien deze zaak:

- Eigendom is van zijn vervaardiger of van een erfgenaam van de vervaardiger.
- Eigendom is van diegene die het in Nederland heeft gebracht of diegene die het binnen vijf jaar nadat het in Nederland is gebracht, heeft verworven, of een erfgenaam.⁵⁸⁸

* De staatssecretaris van Cultuur kan, na de eigenaar en de Raad voor Cultuur gehoord te hebben, een verzameling⁵⁸⁹ van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis die hetzij als zodanig, hetzij door een of meer van de roerende zaken die er een wezenlijk onderdeel van uitmaken, als onvervangbaar en onmisbaar behoort te worden behouden voor het Nederlands cultuurbezit, aanwijzen als **beschermde verzameling**. Iedere roerende zaak die deel uitmaakt van een beschermde verzameling is tevens een beschermd voorwerp.⁵⁹⁰

⁵⁸⁴ De Raad voor Cultuur heeft als taak de Regering en de beide Kamers van de Staten-Generaal te adviseren over algemeen verbindende voorschriften of het te voeren cultuurbeleid van het Rijk. Zie artikel 2a van de Wet van 11 maart 1993 houdende regels betreffende enkele aspecten van het specifiek cultuurbeleid, *Stb.* 1993, 193.

⁵⁸⁵ Artikel 2, lid 1 van de Wet Behoud Cultuurbezit. Deze beperking van het toepassingsgebied van de regeling wordt geacht in overeenstemming te zijn met het gelijkheidsbeginsel.

⁵⁸⁶ Artikel 2, lid 2 van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁸⁷ Artikel 2, lid 3 van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁸⁸ De toestemming van de vernoemde erfgenaam is slechts vereist tot dertig jaar of, voorzover het archiefdocumenten betreft, vijftig jaar na het overlijden van de erflater.

⁵⁸⁹ Artikel 1 van de Wet Behoud Cultuurbezit geeft een omschrijving van het begrip 'verzameling': roerende zaken die uit cultuurhistorisch of wetenschappelijk oogpunt bij elkaar behoren.

⁵⁹⁰ Artikel 3, leden 1 en 3 van de Wet Behoud Cultuurbezit.

De criteria ‘onvervangbaar’ en ‘onmisbaar’ worden op eenzelfde wijze als bij de aanwijzing van beschermde voorwerpen geïnterpreteerd.

De gevallen waarin de toestemming van de eigenaar vereist is, zijn eveneens dezelfde als bij de aanwijzing van beschermde voorwerpen.

* In **spoedgevallen** kan de staatssecretaris van Cultuur een roerende zaak of een verzameling aanwijzen als beschermd voorwerp resp. beschermde verzameling voordat het advies van de Raad voor Cultuur is ingewonnen. In dat geval wordt het advies van de Raad voor Cultuur gevraagd op het ogenblik van de aanwijzing.⁵⁹¹

* Van de beschermde voorwerpen en de beschermde verzamelingen wordt een **lijst van beschermde voorwerpen** bijgehouden. De lijst bevat een beschrijving van de beschermde voorwerpen en de reden tot aanwijzing ervan, een algemene omschrijving van de beschermde verzamelingen, een opsomming van de beschermde voorwerpen die tot die beschermde verzamelingen behoren en de reden tot aanwijzing ervan. De naam van de eigenaar en de verblijfplaats van het beschermde voorwerp of de beschermde verzameling mogen slechts met de toestemming van de eigenaar op de lijst vermeld worden.⁵⁹²

*Momenteel staan er 240 voorwerpen en 23 verzamelingen op de lijst van beschermde voorwerpen.*⁵⁹³

1.2.2. Rechtsgevolgen

De Wet Behoud Cultuurbezit legt diverse verplichtingen op aan de eigenaar van een beschermd voorwerp of een beschermde verzameling. Ze worden hieronder besproken.

* Het voornemen om een beschermd voorwerp **ter veiling te brengen, te vervreemden, te bezwaren, te verhuren, in bruikleen te geven of bij een boedelscheiding aan een niet-rijksinwoner toe te delen** moet worden gemeld aan de bevoegde inspecteur van de sector Collecties van de Erfgoedinspectie⁵⁹⁴. Hetzelfde geldt voor de **feitelijke verplaatsing** van een beschermd voorwerp, zowel binnen als buiten Nederland.

Gedurende vier weken na de datum van verzending van deze melding⁵⁹⁵ is het verboden voornoemde handelingen uit te voeren of een verplaatsing van het beschermde voorwerp buiten Nederland te realiseren, behalve wanneer de bevoegde inspecteur van de sector Collecties van de Erfgoedinspectie of de staatssecretaris van Cultuur daartoe **toestemming** heeft verleend. Verplaatsing van het beschermde voorwerp binnen Nederland mag wel onmiddellijk na de melding.

⁵⁹¹ Artikel 3a van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁹² Artikel 3c van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁹³ Bron: Sector Collecties van de Erfgoedinspectie. Stand van zaken op 9 december 2005.

⁵⁹⁴ De Erfgoedinspectie is op 1 november 2005 ontstaan door een fusie van de diensten die toezicht houden op archeologische opgravingen, archieven, roerend cultureel erfgoed en onroerend monumenten. Inspectie Cultuurbezit, sinds 1 oktober 1996 een zelfstandige inspectiedienst die valt onder het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, maakt voortaan als sector Collecties deel uit van de Erfgoedinspectie. Deze dienst is belast met het toezicht op het behoud en beheer van de collecties bij de verzelfstandigde rijksmusea.

⁵⁹⁵ Deze termijn is eenmaal verlengbaar met ten hoogste acht weken, behalve in twee met name in de wet genoemde gevallen.

Indien de staatssecretaris bedenkingen heeft tegen een aan hem gemeld voornemen tot het verrichten van een van de voornoemde handelingen of tot de verplaatsing van het beschermde voorwerp buiten Nederland, stelt hij diegene die de melding heeft gedaan, daarvan schriftelijk in kennis. De bedenkingen kunnen slechts gegrond zijn op de overweging dat er een gevaar is voor het teloorgaan van het beschermde voorwerp voor het Nederlands cultuurbezit.

Indien geen bedenkingen aangevoerd zijn, kan de handeling gedurende een jaar na de datum van verzending van de melding verricht worden.⁵⁹⁶

* De eigenaar van een beschermd voorwerp is verplicht om diegene aan wie hij het voorwerp vervreemdt of zakelijke rechten verleent, **in te lichten** over de aanwijzing als beschermd voorwerp.⁵⁹⁷

* De eigenaar van een beschermd voorwerp is verplicht om het voorwerp aan de inspecteur van de sector Collecties van de Erfgoedinspectie op diens aanvraag te tonen en het verlies of het tenietgaan ervan onverwijld aan hem te melden.⁵⁹⁸

* Een kennisgeving van de staatssecretaris van Cultuur tot het aanvoeren van bedenkingen tegen een voorgenomen handeling of een verplaatsing buiten Nederland geldt gedurende drie maanden⁵⁹⁹ als **aanbod tot aankoop** van het beschermde voorwerp door de Staat voorzover:

- Bedenkingen zijn aangevoerd tegen de vervreemding ervan.
- Bedenkingen zijn aangevoerd tegen toedeling ervan aan een niet-rijksinwoner.
- Bedenkingen zijn aangevoerd tegen verplaatsing naar de buiten Nederland gelegen vaste woonplaats van de eigenaar.

Gedurende die periode is het de melder verboden de door hem gemelde handeling te verrichten of verplaatsing door te voeren.⁶⁰⁰

De aankopen worden gefinancierd door het Museaal Aankoopfonds.⁶⁰¹ In 1998 werd een initiële som van 100 miljoen gulden (45,38 miljoen euro) voor het fonds gereserveerd. Met ingang van het begrotingsjaar 2002 wordt jaarlijks een bijkomend bedrag van 8 miljoen gulden (3,63 miljoen euro) begrotingsgeld aan het fonds ter beschikking gesteld.⁶⁰² De omvang van het Museaal Aankoopfonds is tot nog toe voldoende groot gebleken om in de bestaande financieringsbehoefte te voorzien.

1.2.3. De bescherming van openbare en kerkelijke collecties

⁵⁹⁶ Artikel 7 van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁹⁷ Artikel 9, eerste lid van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁹⁸ Artikel 9, tweede lid van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁵⁹⁹ Deze termijn kan in onderling overleg tussen de staatssecretaris van Cultuur en de eigenaar verlengd worden.

⁶⁰⁰ Artikel 10 van de Wet Behoud Cultuurbezit. De procedure inzake de aankoop van beschermde voorwerpen door de overheid is vastgelegd in de artikelen 12 tot 14 van diezelfde wet.

⁶⁰¹ Het Museaal Aankoopfonds heeft een wettelijke basis in artikel 4 van de Wet van 28 januari 1998 houdende wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (VIII) voor het jaar 1998 (wijziging samenhangende met de najaarsnota), *Stb.* 1999, 67. Dit fonds is slechts ten dele bestemd voor aankopen in het kader van de Wet Behoud Cultuurbezit. Ook museale aankopen ten behoeve van de Collectie Nederland worden via dit fonds gefinancierd.

⁶⁰² Memorie van Toelichting bij het voorstel tot wijziging van de Wet tot behoud van cultuurbezit in verband met een evaluatie van die wet, *Kamerstukken II*, 2000-2001, 27.812, nr. 3, 14.

Artikel 14a van de Wet Behoud Cultuurbezit bevat een specifieke beschermingsbepaling voor bepaalde openbare en kerkelijke collecties, ongeacht of deze collecties ingeschreven zijn in de lijst van beschermde voorwerpen.

Het is verboden een roerende zaak die integrerend deel uitmaakt van een openbare collectie die vermeld staat in de inventarislijst van een museum, een archief of een vaste collectie van een bibliotheek, en waarvan de Staat of een ander openbaar lichaam eigenaar is, **buiten Nederland te brengen** zonder dat de eigenaar daartoe schriftelijk toestemming heeft gegeven. Indien de eigenaar zich daartoe niet bereid verklaart, kan zijn toestemming op verzoek van een belanghebbende worden vervangen door een vergunning van de staatssecretaris van Cultuur.

Dat verbod geldt eveneens ten aanzien van een roerende zaak die integrerend deel uitmaakt van:

- Een inventarislijst van roerende zaken van cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis waarvan een kerkgenootschap, een zelfstandig onderdeel daarvan of een ander genootschap op religieuze grondslag eigenaar is.
- Een openbare collectie die vermeld staat in de inventarislijst van een museum, een archief of een vaste collectie van een bibliotheek en waarvan de eigendom berust bij een privaatrechtelijke rechtspersoon die in overwegende mate wordt gefinancierd door een subsidie die door de Staat of een ander overheidslichaam wordt verstrekt en die door de staatssecretaris van Cultuur voor de toepassing van dit verbod is aangewezen.
- De inventarislijst van roerende zaken van cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis die door de staatssecretaris van Cultuur wordt bijgehouden.⁶⁰³

1.3. Het Instituut Collectie Nederland en de ICN-Collectie⁶⁰⁴

Het **Instituut Collectie Nederland** (hierna: ICN), dat deel uitmaakt van het Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, staat in voor het behoud en het beheer van het roerend cultureel erfgoed in Nederland.

ICN heeft vier kerntaken:

- Beheren van de eigen ICN-Collectie.
- Adviseren over het behoud en het beheer van andere collecties.
- Verrichten van onderzoek.
- Opleiden van restauratoren.

De **ICN-Collectie** bestaat uit meer dan 140.000 voorwerpen. Ongeveer de helft daarvan werd in korte (voor een tijdelijke tentoonstelling) of langdurige (ter aanvulling van de vaste collectie) bruikleen gegeven aan musea en allerlei overheidsinstellingen. Het overige deel wordt in depot bewaard door ICN.

De ICN-Collectie is onderverdeeld in beeldende kunst en toegepaste kunst. De collectie beeldende kunst omvat oude en moderne schilder-, teken-, prent- en beeldhouwkunst. In de collectie toegepaste kunst bevinden zich architectuurfragmenten, meubelen, sieren en objecten van glas, keramiek, metaal en textiel.

⁶⁰³ Artikel 14a van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁶⁰⁴ Bron: de website van het Instituut Collectie Nederland, nl. www.icn.nl.

Een gedeelte van de ICN-Collectie, ruim 25.000 voorwerpen, kan via de website van ICN geraadpleegd worden: <http://www.collectie.nl/dir003/cis/cis.nsf/fwindex?readform>.

Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Nederland

2.1. Regelgevend kader

De huidige Nederlandse successieregeling ligt vervat in de **Wet van 28 juni 1956**⁶⁰⁵ (hierna: Successiewet), de opvolger van de Successiewet van 13 mei 1859⁶⁰⁶. Het **Besluit van 20 juli 1956**⁶⁰⁷ (hierna: Uitvoeringsbesluit Successiewet) voert de bepalingen van de Successiewet

⁶⁰⁵ Wet van 28 juni 1956 inzake de heffing van de rechten van successie, van schenking en van overgang, *Stb.* 1956, 362, zoals gewijzigd. De bepalingen van deze wet zijn in werking getreden op 1 augustus 1956.

⁶⁰⁶ Successiewet van 13 mei 1859, *Stb.* 1859, 36, zoals gewijzigd.

⁶⁰⁷ Besluit van 20 juli 1956 ter uitvoering van de Successiewet 1956, *Stb.* 1956, 407, zoals gewijzigd. De bepalingen van dit besluit zijn in werking getreden op 1 augustus 1956.

1956 uit. Daarnaast is er nog de Uitvoeringsregeling van 31 december 1984 betreffende de Successiewet 1956 (hierna: Uitvoeringsregeling Successiewet)⁶⁰⁸.

Krachtens de Successiewet worden drie belastingen geheven.⁶⁰⁹

- **Het successierecht** wordt geheven op al wat krachtens erfrecht of legaat wordt verkregen door het overlijden van iemand die ten tijde van dat overlijden in Nederland woonde, na aftrek van de schulden, legaten en lasten.
- **Het schenkingsrecht** wordt geheven op de waarde van al wat door schenking wordt verkregen van iemand die ten tijde van de schenking in Nederland woonde, na aftrek van de lasten en verplichtingen.
- **Het recht van overgang** wordt geheven op de waarde van bepaalde binnenlandse vermogensbestanddelen (o.a. in Nederland gelegen onroerende zaken en rechten waaraan deze zaken zijn onderworpen) die krachtens schenking of krachtens erfrecht of legaat verkregen worden van iemand die ten tijde van die schenking of van dat overlijden niet in Nederland woonde, na aftrek van de binnenlandse schulden.

In het kader van deze studie wordt enkel de regeling inzake het successierecht besproken.

2.2. De berekening van het successierecht⁶¹⁰

* De **belastbare grondslag** van het successierecht wordt gevormd door de waarde van de nettoverkrijging, namelijk de waarde van wat uit de nalatenschap van de erflater verkregen wordt, verminderd met de waarde van de aftrekbare schulden, legaten en lasten.⁶¹¹

De goederen die binnen 180 dagen vóór diens overlijden het voorwerp uitmaakten van een schenking door de erflater, worden verondersteld fictief deel uit te maken van de nalatenschap. Ze worden dan ook bij de belastbare grondslag gevoegd.⁶¹²

* Een aantal verkrijgingen is geheel of gedeeltelijk **vrijgesteld** van betaling van het successierecht. Van het successierecht is vrijgesteld, wat krachtens erfrecht of legaat verkregen wordt door:

- De Nederlandse Staat, de provincies en de gemeenten.
- Kerkelijke, levensbeschouwelijke, caritatieve, culturele, wetenschappelijke instellingen of instellingen van algemeen nut.
- Aangewezen musea.
- De echtgenoot of de ongehuwd samenwonende partner van de erflater, tot een bepaald bedrag.
- De kinderen van de erflater, tot een bepaald bedrag.
- De ouders van de erflater, tot een bepaald bedrag.
- Andere bloedverwanten in de rechte lijn van de erflater, tot een bepaald bedrag.
- Een werknemer van de erflater of zijn echtgenoot of door een nabestaande van dergelijke werknemer, voorzover wat verkregen werd, kan worden beschouwd als de voldoening van een ter zake van de verrichte arbeid bestaande natuurlijke verbintenis.⁶¹³

⁶⁰⁸ Uitvoeringsregeling van 31 december 1984 betreffende de Successiewet 1956, *Stcrt.* 1984, 254, zoals gewijzigd. De bepalingen van dit besluit zijn in werking getreden op 1 januari 1985.

⁶⁰⁹ Artikelen 1 en 5 van de Successiewet.

⁶¹⁰ Bron: Belastingdienst, *Belasting en Erven*, februari 2006, 46 p.

⁶¹¹ Artikel 21 van de Successiewet bepaalt dat wat uit de nalatenschap van de erflater wordt verkregen, voor de berekening van het successierecht in aanmerking wordt genomen voor de waarde die er op het tijdstip van het overlijden in het economische verkeer aan wordt toegekend

⁶¹² Artikel 12 van de Successiewet.

Er geldt tevens een algemene vrijstelling van successierecht tot een bedrag van 1.882 euro.

* In de Successiewet zijn **tarieven** voor de berekening van het successierecht opgenomen. Het bedrag van de verschuldigde belasting hangt af van de waarde van de nettoverkrijging en van de graad van verwantschap die de erfgerechtigde met de erflater had.

Het successierecht wordt volgens de onderstaande tarieventabellen geheven.⁶¹⁴

Tariefgroep I
Echtgenoot/Geregistreerd partner, kinderen, afstammelingen in tweede of verder graad, ongehuwd samenwonende

Belastbare grondslag (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)	Bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 21.703	5	0
21.703 – 43.401	8	1.085
43.401 – 86.792	12	2.820
86.792 – 173.575	15	8.026
173.575 – 347.141	19	21.043
347.141 – 867.836	23	54.020
Boven 867.836	27	173.779

Tariefgroep Ia
Afstammelingen in tweede en derde graad

Belastbare grondslag (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)	Bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 21.703	8	0
21.703 – 43.401	12,8	1.736
43.401 – 86.792	19,2	4.512
86.792 – 173.575	24	12.842
173.575 – 347.141	30,4	33.669
347.141 – 867.836	36,8	86.432
Boven 867.836	43,2	278.047

Tariefgroep II
Broers en zusters, bloedverwanten in rechte opgaande lijn

Belastbare grondslag (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)	Bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 21.703	26	0
21.703 – 43.401	30	5.642
43.401 – 86.792	35	12.151
86.792 – 173.575	39	27.337
173.575 – 347.141	44	61.182
347.141 – 867.836	48	137.551
Boven 867.836	53	387.484

⁶¹³ Artikelen 32 en 33 van de Successiewet.

⁶¹⁴ Artikel 24 van de Successiewet. De in dit artikel vermelde bedragen gelden voor overlijdensgevallen in 2006.

Tariefgroep III. Alle andere verkrijgers

Belastbare grondslag (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)	Bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 21.703	41	0
21.703 – 43.401	45	8.898
43.401 – 86.792	50	18.662
86.792 – 173.575	54	40.357
173.575 – 347.141	59	87.219
347.141 – 867.836	63	189.622
Boven 867.836	68	517.659

2.3. Vereffening van het successierecht

De **aangifte van nalatenschap** moet binnen acht maanden na het overlijden van de erflater gedaan worden. Plaats van aangifte is het belastingkantoor dat bevoegd is voor de plaats waar de erflater zijn woonplaats had.⁶¹⁵

Vier maanden na het overlijden stuurt de Belastingdienst een aangiftebiljet aan één van de erfgenamen. Deze brengt de andere erfgenamen en legatarissen op de hoogte. Alle verkrijgers kunnen zelf aangifte doen, maar zij kunnen ook iemand machtigen om namens hen een gezamenlijke aangifte in te dienen, bv. een notaris.

Meestal volgt de voorlopige **aanslag** drie maanden nadat aangifte van nalatenschap werd gedaan. De definitieve aanslag wordt binnen drie jaar na de dag van de inschrijving van de akte van overlijden in de registers van de burgerlijke stand of na de dag waarop de overlijdensakten ter kennis van de bevoegde inspecteur zijn gekomen, opgelegd.⁶¹⁶

Het successierecht moet binnen 2 maanden vanaf de datum van de definitieve aanslag **betaald** worden.⁶¹⁷

Wanneer het successierecht niet binnen de daartoe voorziene termijn betaald wordt, is de belastingplichtige een **invorderingsrente** verschuldigd. Voor het derde kwartaal van 2006 bedraagt de rentevoet van de invorderingsrente 4 %.⁶¹⁸

Afdeling 3. Kwijtschelding van successierecht door overdracht van cultuurvoorwerpen aan de Staat⁶¹⁹

3.1. Regelgevend kader

⁶¹⁵ Artikel 45 van de Successiewet.

⁶¹⁶ Artikel 66, lid 1, onderdeel 1 van de Successiewet.

⁶¹⁷ Artikel 9 van de Wet van 30 mei 1990 inzake invordering van rijksbelastingen, andere dan invoerrechten en accijnzen, *Stb.* 1990, 221.

⁶¹⁸ Artikel 1 van de Regeling bekendmaking percentage heffingsrente en invorderingsrente bij belastingen, *Stcrt.* 2006, nr. 103.

⁶¹⁹ A. VAN EIJSDEN, "Betalen met kunst (Onbekend maakt onbemind)", *Fiscale berichten voor het notariaat*, maart 2005, 3-6; Belastingdienst, *Kunst uit een erfenis?*, 6 p.; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Cultureel schenken, nalaten en beleggen. Extra fiscale voordelen*, augustus 2004, 16 p.

Nederland beschikt sinds 1997 over een regeling die het mogelijk maakt het successierecht te voldoen door cultuurvoorwerpen aan de Staat over te dragen, de *kwijtschelding van successierecht* genaamd. Die regeling is momenteel vastgelegd in **artikel 67, lid 3 van de Successiewet**.

Deze regeling werd bij Wet van 20 december 1996⁶²⁰ in de Successiewet ingevoegd en is van toepassing op nalatenschappen die openvallen op of na het tijdstip van inwerkingtreding van die wet, namelijk 1 januari 1997.⁶²¹

Bij Besluit van 23 februari 1998⁶²² werd een *Hoofdstuk 2. Kwijtschelding van successierecht* in het **Uitvoeringsbesluit Successiewet** ingevoegd. De artikelen 11 tot en met 15 van dat hoofdstuk bevatten bepalingen ter uitvoering van de kwijtscheldingsregeling. Die bepalingen zijn met terugwerkende kracht in werking getreden op 1 januari 1997.

Regeling: De Nederlandse Staat kan het successierecht geheel of gedeeltelijk kwijtschelden indien voorwerpen uit de nalatenschap met een nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang door de verkrijger in eigendom worden overgedragen aan de Staat. De kwijtschelding bedraagt 120 % van de waarde van de overgedragen voorwerpen, maar niet meer dan het bedrag van het verschuldigde successierecht.

Deze regeling kan gekwalificeerd worden als een betaling in natura van een belastingsschuld aan de Nederlandse Staat, waaraan wetstechnisch de vorm van een kwijtschelding van successierecht is gegeven.

3.2. Toepassingsvoorwaarden

Cultuurvoorwerpen kunnen in betaling gegeven worden ter voldoening van het successierecht indien rekening gehouden wordt met de volgende beperkingen:

- Enkel bepaalde personen kunnen een beroep doen op de kwijtscheldingsregeling
- Enkel voor bepaalde cultuurvoorwerpen kan een beroep gedaan worden op de kwijtscheldingsregeling.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

3.2.1. Personen die een beroep kunnen doen op de kwijtscheldingsregeling

* De kwijtscheldingsregeling staat open voor **erfgenamen en legatarissen** die een successierecht moeten betalen op wat ze verkregen hebben uit een nalatenschap en die uit die nalatenschap één of meerdere cultuurvoorwerpen verkregen hebben.

Als de cultuurvoorwerpen door één persoon uit de nalatenschap verkregen worden, kan enkel de betreffende persoon een dergelijk verzoek indienen. Als de cultuurvoorwerpen deel

⁶²⁰ Wet van 20 december 1996 tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Stb.* 1996, 654.

⁶²¹ Artikel XXI, lid 8 van de Wet van 20 december 1996.

⁶²² Besluit van 23 februari 1998 houdende wijziging van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 in verband met de invoering van de mogelijkheid tot kwijtschelding van successierecht bij overdracht van voorwerpen met een nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang aan de Staat, *Stb.* 1998, 130.

uitmaken van een onverdeelde boedel, moeten alle verkrijgers gezamenlijk het verzoek indienen.⁶²³

* De kwijtscheldingsregeling staat eveneens open voor **natuurlijke personen** die reeds **bij leven** enige zekerheid wensen te krijgen over de vraag of het successierecht op de waarde van één of meerdere cultuurvoorwerpen die tot hun eigendom behoren, zal worden kwijtgescholden indien na hun overlijden door diegene die de voorwerpen krachtens erfrecht of legaat uit hun nalatenschap heeft verkregen, met dat doel een verzoek zal worden ingediend.⁶²⁴

In een dergelijk geval kan de (toekomstige) erflater de beslissing of het cultuurvoorwerp na zijn overlijden ook daadwerkelijk aan de Nederlandse Staat wordt overgedragen, overlaten aan zijn erfgenamen en legatarissen. Als alternatief hiervoor kan hij een bepaling hieromtrent opnemen in zijn testament.⁶²⁵

3.2.2. Cultuurvoorwerpen waarvoor een beroep kan worden gedaan op de kwijtscheldingsregeling

Cultuurvoorwerpen moeten aan een aantal voorwaarden voldoen om in aanmerking te komen voor de toepassing van de kwijtscheldingsregeling:

* Het moet in de eerste plaats gaan om **roerende zaken** of verzamelingen van roerende zaken. Onroerende zaken zijn uitgesloten van het toepassingsgebied van de kwijtscheldingsregeling.⁶²⁶

* De roerende zaken moeten **deel uitmaken van de nalatenschap** waarvoor een successierecht betaald moet worden. Bovendien moeten ze verkregen worden door de persoon of personen die het verzoek tot kwijtschelding van successierecht indienen.

* De roerende zaken moeten een **nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang** hebben om in aanmerking te komen voor de toepassing van de kwijtscheldingsregeling. Aan deze vereiste wordt voldaan indien de voorwerpen tot één van de hieronder besproken categorieën behoren.

De eerste categorie betreft cultuurvoorwerpen die een zodanige betekenis voor Nederland hebben dat zij als **onvervangbaar en onmisbaar** kunnen worden aangemerkt in de zin van artikel 2 van de Wet Behoud Cultuurbezit.

⁶²³ Artikel 11, lid 1 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet.

⁶²⁴ Artikel 14, lid 1 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet.

⁶²⁵ Memorie van Toelichting bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Kamerstukken II*, 1996-1997, 25.052, nr. 3, p. 21.

⁶²⁶ In de Memorie van Toelichting bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997) wordt geargumenteed dat onroerende cultuurvoorwerpen niet in aanmerking komen voor de kwijtscheldingsregeling omdat, bij de verkoop ervan, niet de kans bestaat dat ze buiten Nederland terecht komen. De *ratio legis* van de kwijtscheldingsregeling is immers het behoud van cultureel erfgoed voor Nederland. De Raad van State had in zijn advies voorgesteld het toepassingsgebied van de regeling uit te breiden tot onroerende zaken van culturele of historische betekenis, landgoederen of gronden waarop woningbouw is voorzien.

Zie de Memorie van Toelichting bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Kamerstukken II*, 1996-1997, 25.052, nr. 3, p. 7-8.

Het gaat meer bepaald om de cultuurvoorwerpen die op de lijst van beschermde voorwerpen voorkomen en de cultuurvoorwerpen die op zichzelf beschouwd in aanmerking komen om op die lijst geplaatst te worden, maar waarbij dat om de een of andere reden niet is gebeurd of heeft kunnen gebeuren.⁶²⁷

De tweede categorie betreft cultuurvoorwerpen die weliswaar niet als onvervangbaar en onmisbaar kunnen worden aangemerkt, maar waarvan het zeer wenselijk is dat ze voor Nederland behouden blijven of, indien het gaat om in het buitenland aanwezige cultuurvoorwerpen, dat ze Nederland binnenkomen of ernaar terugkeren.

Dergelijke cultuurvoorwerpen moeten op grond van één van de volgende criteria van **groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang** zijn:

- De presentatie- of attractiewaarde: Het voorwerp wordt dikwijls getoond in tijdelijke tentoonstellingen.
- De artistieke waarde: Het voorwerp vertegenwoordigt een hoogtepunt in het oeuvre van een bekende kunstenaar.
- De herkomstwaarde: De herkomst van het voorwerp is belangrijk.
- De ensemblewaarde: Het voorwerp ontleent zijn waarde aan het geheel waarvan het deel uitmaakt (buitenplaatsen, monumenten met historische inventarissen, enz.).
- Documentatiewaarde: Het voorwerp bevat belangrijke gegevens. Deze waarde mag enkel in combinatie met één of meer andere van de hierboven genoemde criteria in aanmerking genomen worden.⁶²⁸

Onder deze tweede categorie kunnen volgens de toelichting bij het Uitvoeringsbesluit Successiewet vallen:

- Voorwerpen die zich reeds in een museale opstelling bevinden als langdurig bruikleen of die passen in het verwervingsbeleid van een museum en in het algemeen een plaats krijgen in de vaste opstelling.
- Voorwerpen die afkomstig zijn uit kastelen en buitenplaatsen waarvan de inboedel in de loop der tijden verspreid is geraakt. Bij overdracht aan de Staat kunnen de voorwerpen weer op hun oude plaats worden teruggezet.
- Documenten en persoonlijke archieven die van nationaal historisch belang zijn en kunnen worden ondergebracht in een van de rijksarchieven.

3.3. Procedure

Hierna wordt de procedure beschreven die gevolgd moet worden bij een verzoek tot kwijtschelding van het successierecht op grond van artikel 67, lid 3 van de Successiewet. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verzoeken die na het overlijden van de erflater worden ingediend en verzoeken die door de erflater tijdens zijn leven worden ingediend.

3.3.1. Verzoeken ingediend na het overlijden van de erflater

⁶²⁷ Uit de tekst van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956 blijkt niet wie bepaalt of een voorwerp dat niet op de lijst van beschermde voorwerpen staat, als onvervangbaar en onmisbaar in aanmerking komt voor de kwijtscheldingsregeling. HEMELS is van mening dat deze onduidelijkheid ongewenst is. Verschillende interpretaties van de betreffende begrippen zijn in een dergelijk geval mogelijk.

⁶²⁸ De omschrijving van de bovenstaande criteria ligt vervat in de Nota van Toelichting bij het Besluit van 23 februari 1998.

* Wie een bepaald cultuurvoorwerp uit een nalatenschap verkregen heeft, kan een **verzoek** indienen om het betreffende voorwerp voor de toepassing van de kwijtscheldingsregeling over te dragen aan de Staat. Het verzoek wordt ingediend bij de inspecteur van het bevoegde belastingkantoor, die het doorstuurt naar de minister van Financiën.

Het verzoek moet een omschrijving van het cultuurvoorwerp en een opgave van de waarde ervan in het economisch verkeer bevatten. De termijn waarbinnen het verzoek dient te gebeuren, is acht weken na de dag waarop de belastingaanslag van de verzoeker onherroepelijk is komen vast te staan.⁶²⁹

* De minister van Financiën moet het **advies van de Adviescommissie Beoordeling Aangeboden Cultuurbezit uit Nalatenschappen** vragen, behalve indien het verzoek kennelijk ongegrond of niet-ontvankelijk is. De taak van de commissie is adviseren over de beoordeling of het cultuurvoorwerp op grond van de hierboven genoemde kwalitatieve vereisten in aanmerking komt om voor toepassing van de kwijtscheldingsregeling te worden aanvaard.

De Adviescommissie Beoordeling Aangeboden Cultuurbezit uit Nalatenschappen bestaat uit een voorzitter, tevens lid, en twee andere leden. Zij worden benoemd voor een termijn van vier jaar en zijn te allen tijde herbenoembaar. De vergaderingen van de commissie kunnen worden bijgewoond door het hoofd van het Instituut Collectie Nederland, die een raadgevende stem heeft.⁶³⁰

Bij Besluit van 31 augustus 2004⁶³¹ werd oud-staatssecretaris van Financiën H.E. KONING benoemd tot voorzitter van de commissie en werden A. VAN EIJDEN en R.E.O. EKKART benoemd tot leden van de commissie.

* Op basis van het advies van de Adviescommissie Beoordeling Aangeboden Cultuurbezit uit Nalatenschappen **beslist de minister van Financiën** of het cultuurvoorwerp voor de toepassing van de kwijtscheldingsregeling aanvaard wordt.

Indien het cultuurvoorwerp niet voldoet aan de cultuurhistorische of kunsthistorische voorwaarden, wijst de minister van Financiën het verzoek af.

Indien het cultuurvoorwerp voldoet aan de cultuurhistorische of kunsthistorische voorwaarden, kan de minister het verzoek aanvaarden. Het besluit waarbij hij kwijtschelding van successierecht verleent, moet de waarde van het cultuurvoorwerp in het economische verkeer op het tijdstip van de toepassing van de regeling vermelden.⁶³² Binnen vier weken na de datum van dat besluit, of binnen vier weken nadat voor de verzoeker de aanslag onherroepelijk is komen vast te staan, moet de minister van Financiën het bedrag van de kwijtschelding en de termijn waarbinnen het cultuurvoorwerp aan de Staat moet worden overgedragen, vaststellen.⁶³³

⁶²⁹ Artikel 11 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet.

⁶³⁰ Artikel 13 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet.

⁶³¹ Kennelijk was de regeling enigszins uit het zicht van beide ministeries geraakt, want in mei 2003 werd vergeten de commissie na haar vierjarige termijn te herbenoemen. Dit is door het Besluit van 31 augustus 2004 met terugwerkende kracht hersteld. Besluit van 31 augustus 2004, nr. 04.003329, houdende de benoeming van de leden van de Adviescommissie beoordeling aangeboden cultuurbezit uit nalatenschappen, *Stct.* 15 september 2004, nr. 177, 10.

⁶³² Omdat er een zekere tijd verstrijkt tussen het ogenblik van overlijden van de erflater en de toepassing van de kwijtscheldingsregeling, kan deze waarde eventueel afwijken van de waarde die voor de heffing van het successierecht in aanmerking werd genomen.

⁶³³ Artikel 12 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet.

* Indien het cultuurvoorwerp wordt aanvaard ter betaling van het successierecht, wordt het **in eigendom overdragen aan de Staat**.⁶³⁴

Het cultuurvoorwerp komt door die overdracht terecht in de ICN-collectie. De sector Collecties van de Erfgoedinspectie dient een beslissing te nemen over de uiteindelijke bestemming ervan. De erflater en zijn erfgenamen of legatarissen hebben zelf geen invloed op de bestemming van de overgedragen voorwerpen, ze kunnen van te voren wel navragen of bepaalde musea het cultuurvoorwerp als een aanwinst voor hun collectie zouden beschouwen.

In de meeste gevallen zal het cultuurvoorwerp aan een landelijk, provinciaal of gemeentelijk museum in bruikleen gegeven worden. Ook een universitaire instelling kan hiervoor in aanmerking komen.⁶³⁵

* De verzoeker ontvangt **kwijtschelding van het successierecht** voor een bedrag dat gelijk is aan de waarde van het overgedragen voorwerp in het economische verkeer, vermeerderd met 20 %, maar niet meer dan het verschuldigde successierecht.⁶³⁶

Het kortingspercentage van 20 % op het successierecht is bedoeld als een stimulans om van de kwijtscheldingsregeling gebruik te maken. Het opzet van deze regeling is immers dat erfgenamen en legatarissen de voorkeur geven aan de betaling in natura van het successierecht boven de betaling van het successierecht met speciën die afkomstig zijn van de openbare verkoop van het cultuurvoorwerp.⁶³⁷

Wanneer bijvoorbeeld een kunstwerk met een waarde van 100.000 euro wordt overgedragen, wordt voor een bedrag van 120.000 euro successierecht kwijtgescholden. Als het totaal verschuldigde successierecht echter slechts 110.000 euro bedraagt, is de kwijtschelding in principe tot dit laatstgenoemde bedrag beperkt.

Indien 120 % van de waarde van het aangeboden cultuurvoorwerp meer is dan het verschuldigde successierecht, kan de kwijtscheldingsregeling alleen toepassing vinden wanneer de minister van Cultuur besluit om het saldo aan de verzoeker uit te betalen. De regeling kan uiteraard ook toegepast worden indien de verzoeker erin berust dat het kwijtgescholden bedrag lager is dan de waarde van het cultuurvoorwerp, vermeerderd met 20 %.⁶³⁸ In de praktijk blijkt het Ministerie van Cultuur bereid tot een dergelijke bijbetaling, indien een vooraanstaand museum het verzoek ondersteunt.⁶³⁹

⁶³⁴ De toepassing van de kwijtscheldingsregeling leidt er in beginsel toe dat de Staat de volle eigendom van het voorwerp of de verzameling verwerft. De Nota van Toelichting bij het Besluit van 23 februari 1998 voorziet daarenboven in de mogelijkheid voor de Staat om een voorwerp of verzameling in *mede-eigendom* te verwerven, indien deze daardoor voldoende zeggenschap over het voorwerp of de verzameling krijgt, onder meer met betrekking tot de plaats en de wijze waarop het binnen Nederland tentoongesteld kan worden. Daarmee wordt immers aan het doel van de regeling beantwoord.

⁶³⁵ Nota naar aanleiding van het verslag bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Kamerstukken II*, 1996-1997, 25.052, nr. 7, 26-27.

⁶³⁶ In de parlementaire voorbereiding van de wet wordt gesteld dat het om een forfaitair percentage gaat dat enigszins arbitrair is.

⁶³⁷ Memorie van Toelichting bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Kamerstukken II*, 1996-1997, 25.052, nr. 3, 7-8.

⁶³⁸ Memorie van Toelichting bij het voorstel van wet tot wijziging van enkele belastingwetten c.a. (Belastingplan 1997), *Kamerstukken II*, 1996-1997, 25.052, nr. 3, 21.

⁶³⁹ S.J.C. HEMELS, *Door de muze omhelsd. Een onderzoek naar de inzet van belastingsubsidies voor kunst en cultuur in Nederland*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2005, 346.

3.3.2. Verzoeken ingediend tijdens het leven van de erflater

Wie een cultuurvoorwerp in eigendom heeft waarvan hij vermoedt dat het voldoet aan de kwalitatieve vereisten, kan tijdens zijn leven de minister van Financiën verzoeken om te verklaren dat het voor toepassing van de kwijtscheldingsregeling aanvaard zal worden indien na zijn overlijden met dat doel een verzoek wordt ingediend door diegene(n) die het voorwerp uit zijn nalatenschap zal (zullen) hebben verkregen. Een dergelijke verklaring wordt een **intentieverklaring** genoemd.

De procedure verloopt op dezelfde wijze als bij verzoeken tot toepassing van de kwijtscheldingsregeling na het overlijden van de erflater. Het verzoek dient echter rechtstreeks bij de minister van Financiën ingediend te worden.

De mate van zekerheid die via deze procedure aan de verzoeker kan worden aangeboden, zal echter afhangen van de aard van het aangeboden voorwerp.

Het is bijvoorbeeld denkbaar dat de Staat een bepaald voorwerp wil verwerven om daarmee een lacune in de rijkscollectie op te vullen. Indien enige tijd later op andere wijze in deze lacune is voorzien, heeft de Staat geen belang meer bij het verwerven van het voorwerp waarop de verklaring betrekking heeft.

Daarom kan de minister van Financiën aan zijn intentieverklaring voorwaarden verbinden.⁶⁴⁰

3.4. De praktijksituatie⁶⁴¹

Tot voor kort waren geen gegevens bekend over het aantal gevallen waarin cultuurvoorwerpen aanvaard werden ter betaling van het successierecht. De Nederlandse overheid bracht de resultaten die met deze regeling werden behaald, immers niet naar buiten.

Aan de niet-bekendmaking van die gegevens ligt **artikel 67, lid 1 van de Algemene Wet inzake rijksbelastingen** ten grondslag. Dat artikel bepaalt dat het eenieder verboden is om gegevens over personen of zaken die bij de uitvoering van de belastingwet, of in verband daarmee, meegedeeld of verkregen worden, verder bekend te maken dan nodig is voor de uitvoering van de belastingwet of voor de heffing of de invordering van enige rijksbelasting.

Op schending van deze geheimhoudingsplicht is een strafsanctie ingesteld in artikel 272 Wetboek van Strafrecht: een gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of een geldboete van de vierde categorie (tot 16.750 euro). Het tweede lid van dit artikel bepaalt echter dat indien de geheimhouding tegenover een bepaalde persoon is geschonden, vervolging slechts plaatsvindt op zijn klacht.

De geheimhoudingsplicht wordt ruim geïnterpreteerd: niet alleen belastingambtenaren, maar iedereen die bij de uitvoering van een belastingwet of in verband daarmee iets te weten komt, is hieraan gebonden, zo ook ingeschakelde deskundigen. Daaruit volgt dat artikel 67, lid 1 van de Algemene Wet inzake rijksbelastingen evenzeer geldt voor de leden van de Adviescommissie Beoordeling Aangeboden Cultuurbezit uit Nalatenschappen, en voor diegenen die bij de werking van die commissie betrokken zijn. Dit zou tevens kunnen betekenen dat de begunstigde musea niet openbaar mogen maken dat zij via de

⁶⁴⁰ Artikel 14 van het Uitvoeringsbesluit Successiewet en de Nota van Toelichting bij dat besluit.

⁶⁴¹ S.J.C. HEMELS, "Successierecht met kunst voldoen: mag het wat minder geheimzinnig?", *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht (NTFR)*, nr. 42, 20 oktober 2005, 2005/1348; P. THIEBAUT, *De fiscale kunst van het schenken*, 2005, 40 p., scriptie Universiteit Leiden, Faculteit der rechtsgeleerdheid.

kwijtscheldingsregeling een cultuurvoorwerp in bruikleen krijgen van de Nederlandse Staat.⁶⁴²

Op grond van **artikel 67, lid 2 van diezelfde wet** kan de minister van Financiën ontheffing verlenen van de geheimhoudingsplicht.⁶⁴³

Deze geheimhoudingsplicht is er de oorzaak van dat de kwijtscheldingsregeling mogelijk minder gebruikt wordt dan het geval zou zijn bij een actiever publiciteitsbeleid. Particuliere kunstbezitters weten vaak niet af van het bestaan van de regeling en zullen daardoor misschien toch overgaan tot de openbare verkoop van hun collectie.

Recentelijk werden dan toch gegevens bekendgemaakt over het aantal gevallen waarin een beroep werd gedaan op de regeling inzake de kwijtschelding van successierecht, het aantal toegewezen en afgewezen verzoeken, en de cultuurvoorwerpen die aanvaard werden ter betaling van het successierecht.

Tussen **1997 en 2006** werd 42 maal een verzoek tot toepassing van de kwijtscheldingsregeling ingediend. Achttien verzoeken werden aanvaard, negen verzoeken werden verworpen, eenmaal werd het verzoek opnieuw ingetrokken. Voorts werden er zeven intentieverklaringen afgegeven. De overige verzoeken zijn nog in behandeling.

De totale waarde van de aan de Nederlandse Staat overgedragen cultuurvoorwerpen sinds het ontstaan van de kwijtscheldingsregeling bedraagt 4,6 miljoen euro.

Onder de overgedragen voorwerpen bevinden zich het bureau van de voormalige Nederlandse minister-president Willem Drees (Rijksmuseum), een schilderij van Theo van Doesburg (Museum Kröller-Muller) en een tekening van Vincent van Gogh (Museum Kröller-Muller).

Afdeling 4. Besluit

Nederland beschikt over een regeling die het mogelijk maakt het successierecht te voldoen door cultuurgoederen aan de Staat in betaling te geven. Deze regeling wordt gekwalificeerd als een kwijtschelding van het successierecht, omdat de betaling van een belastingschuld anders dan in speciën niet voorkomt in het Nederlandse belastingrecht.

⁶⁴² Zie ook de Nota van Toelichting bij het Besluit van 23 februari 1998.

⁶⁴³ In het op 12 oktober 2005 bij de Tweede Kamer ingediende *wetsvoorstel Versterking fiscale rechtshandhaving* wordt voorgesteld om artikel 67 van de Algemene Wet inzake rijksbelastingen te wijzigen. In het voorgestelde tweede lid van dit artikel wordt bepaald in welke gevallen de geheimhoudingsplicht niet geldt. Dit is onder meer het geval indien enig wettelijk voorschrift tot bekendmaking verplicht of indien in een ministeriële regeling is bepaald dat bekendmaking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak van een bestuursorgaan. Het derde lid geeft de minister van Financiën de bevoegdheid om in andere gevallen ontheffing van de geheimhoudingsplicht te verlenen. Op grond van dit lid zal het volgens de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel onder meer mogelijk zijn ontheffing te verlenen voor gegevensverstrekking die noodzakelijk is voor de vervulling van een publiekrechtelijke taak, maar die (nog) niet is opgenomen in de ministeriële regeling, en voor incidentele of onvoorziene gevallen waarin gegevensverstrekking gewenst is, bijvoorbeeld vanwege een groot maatschappelijk belang. Volgens HEMELS kan het verstrekken van gegevens op het vlak van het behoud van cultureel erfgoed beschouwd worden als een groot maatschappelijk belang, omwille van het afleggen van verantwoording voor het besteden van overheidsgeld. De informatieverstrekking kan beperkt blijven tot de verworven kunstwerken, waar deze te bezichtigen zijn en het bedrag dat aan de belastinguitgave is besteed.

Een regeling inzake vrijstelling van het successierecht voor cultuuroederen is er niet.

* Om het successierecht te voldoen door **cultuuroederen in betaling te geven**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De inbetalinggeving gebeurt in principe op verzoek van een erfgenaam of een legataris. Ook een natuurlijke persoon die tijdens zijn leven zekerheid wil krijgen over de vraag of cultuuroederen in aanmerking komen om na zijn overlijden in betaling gegeven te worden, kan een verzoek indienen.
- De cultuuroederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap. Ze mogen niet reeds eigendom zijn van de verzoeker.
- De cultuuroederen moeten een nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang hebben. Ze moeten met name:
 - o Ingeschreven zijn in de lijst van beschermde voorwerpen, of
 - o Als onmisbaar en onvervangbaar aangemerkt kunnen worden, of
 - o Op grond van een aantal criteria van groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang zijn.

► Sinds haar ontstaan in 1997 is 42 maal een verzoek tot toepassing van de kwijtscheldingsregeling ingediend. In achttien gevallen werd het verzoek aanvaard. De totale waarde van de aan de Staat overgedragen cultuuroederen bedraagt 4,6 miljoen euro.

Sterkte-zwakteanalyse:

- + De regeling staat niet alleen open voor erfgenamen en legatarissen, maar ook voor natuurlijke personen die tijdens hun leven enige zekerheid willen krijgen over de mogelijkheid van kwijtschelding van het successierecht op bepaalde cultuuroederen die tot hun eigendom behoren. Voor laatstgenoemde personen wordt een intentieverklaring afgegeven.
- + Bij de beslissing over het al dan niet verlenen van kwijtschelding van het successierecht wordt in belangrijke mate rekening gehouden met de museale behoeften.
- + Het successierecht wordt kwijtgescholden voor een bedrag dat gelijk is aan de waarde van het cultuuroed, vermeerderd met 20 %. Dat kortingspercentage is bedoeld als een *incentive* om van de regeling gebruik te maken.
- Bij gebrek aan een actief publiciteitsbeleid is de regeling weinig bekend bij particulieren.

Bijlage 3. Overzicht van de ingediende verzoeken tot kwijtschelding van het successierecht (Bijgewerkt tot 7 april 2006)

NALATENSCHAP A	EEN CRUCIFIXENVERZAMELING. IN DE AANGIFTE VAN NALATENSCHAP AANVANKELIJK GESTELD OP f 897.325, LATER BIJ HET VERZOEK TOT KWIJTSCHELDING VAN HET SUCCESSIERECHT GESTELD OP f 2.765.025. - VERZOEK AFGEWEEZEN: ONVOLDOENDE NATIONAAL CULTUURHISTORISCH EN KUNSTHISTORISCH BELANG.
----------------	---

Nalatenschap B	<p>Twee beelden van de kunstenaar d'Hont.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen: het werk van deze kunstenaar is al in ruime mate in de Nederlandse musea en in openbare ruimten aanwezig.
Nalatenschap C	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een verzameling tandheelkundige <i>curiosa</i> 2. Een verzameling prenten en voorstellende onderwerpen uit de geschiedenis van de tandheelkunde. 3. Een verzameling antiquarische boeken, gepubliceerd tussen 1507 en 1900. <ul style="list-style-type: none"> - Wat 1. en 2. betreft: Verzoek afgewezen: onvoldoende nationaal cultuurhistorisch en kunsthistorisch belang. - Wat 3. betreft: Verzoek toegewezen op grond van de documentatiewaarde. Waarde: f 192.980.
Nalatenschap D	<p>Een achttal schilderijen t.w.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Isaac Ouwater, aangegeven waarde: f 40.000. 2. Adam van Breen, aangegeven waarde: f 60.000. 3. Abraham Hendricksz van Beijeren, aangegeven waarde: f 120.000. 4. Hendrick Cornelisz. Van der Vliet, aangegeven waarde: f 220.000. 5. Jan van de Capelle, aangegeven waarde: f 120.000. 6. Jan Frans van Dael, aangegeven waarde: f 20.000. 7. Johannes Hendrik Fredriks, aangegeven waarde: f 95.000. 8. Kees Verwey, aangegeven waarde: f 3.000. <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek in zijn geheel toegewezen omwille van de betekenis voor de collecties van het Rijksmuseum en het Frans Halsmuseum. Waarde: f 528.000.
Nalatenschap E	<p>Schilderij van Theo van Doesburg. Aangegeven waarde: f 499.158.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Rijksmuseum Kröller-Müller. Waarde: f 260.022.
Nalatenschap F	<p>Antiek meubilair. Aangegeven waarde: f 5.600.</p> <p>Verzoek afgewezen: onvoldoende nationaal cultuur- of kunsthistorisch belang.</p>
Nalatenschap G	<p>Schilderijenverzameling. Aangegeven waarde: f 1.426.000.</p> <p>Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Gemeentemuseum Arnhem. Waarde: f 1.711.200.</p>
Nalatenschap H	<p>Verzameling hedendaagse Afrikaanse kunst. Aangegeven waarde: f 334.250.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Afrika Museum. Waarde: f 401.100.
Nalatenschap I	<p>Kunstverzameling bestaande uit:</p>

	<p>1. Een schilderij van Nicolas de Staël. Aangegeven waarde: <i>f</i> 1.200.000.</p> <p>2. Een verzameling Afrikaanse kunst (etnografica). Aangegeven waarde: <i>f</i> 288.775.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat 1. betreft: verzoek toegewezen. Waarde: <i>f</i> 1.332.896. - Wat 2. betreft: verzoek afgewezen, omdat de gezamenlijke waarde het bedrag van het verschuldigde successierecht overschreed. Er werd wel een verklaring afgegeven dat de verzameling in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht.
Verzoek tijdens leven J	<p>Verzameling munten, geslagen in de klassieke oudheid.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat de verzameling in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht, omwille van de betekenis voor het Rijksmuseum.
Nalatenschap K	<p>Verzameling antiquarische grafieken, tekeningen en geïllustreerde boeken. Aangegeven waarde: <i>f</i> 470.700.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Rijksmuseum. Waarde: <i>f</i> 179.892.
Nalatenschap L	<p>Veertig herinneringsborden, uitgegeven ter gelegenheid van bijzondere gebeurtenissen van het Koninklijk Huis in de periode 1923-1974. Aangegeven waarde: <i>f</i> 4.800.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen, het gaat immers om massagoederen.
Verzoek tijdens leven M	<p>Verzameling manuscripten, boeken, tekeningen en knipsels van de vermaarde auteur Marten Toonder. Getaxeerde waarde: <i>f</i> 8.100.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat de verzameling in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht.
Nalatenschap N	<p>Omvangrijke verzameling van de uit Friesland afkomstige schilder Gerrit Benner. Aangegeven waarde: <i>f</i> 930.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Fries Museum. Waarde: <i>f</i> 1.116.000.
Verzoek tijdens leven O	<p>Schilderij van Willem van de Velde de Oude uit 1684 in bezit van een onbekende particuliere verzamelaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat het schilderij in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht, onder voorbehoud van afgifte aan de directeur van het Nederlands Scheepvaartmuseum.

Nalatenschap P	<p>Kalimantan-verzameling, afkomstig uit Dayak-cultuur (Borneo). Aangegeven waarde: f 220.775.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek na advies van het Rijksmuseum voor Volkenkunde toegewezen omwille van de betekenis voor het Museum Nusantara. Waarde: f 37.117.
Nalatenschap Q	<p>Geillumineerd handschrift met passieteksten op perkament uit de zestiende eeuw, bestaande uit 21 miniaturen. Aangegeven waarde: f 60.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Museum Catharijne Convent. Waarde: f 72.000.
Nalatenschap R	<p>Schilderij 'Uitzicht op baai' van Carel Willink. Aangegeven waarde: € 220.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Museum Boymans Van Beuningen. Waarde: €264.000.
Nalatenschap S	<p>Icoon: Moeder gods Смоленская. Aangegeven waarde: € 20.500.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen. Er zijn immers talloze iconen in omloop, waaronder verscheidene falsificaties. Onafhankelijk deskundig advies is niet te krijgen.
Nalatenschap T	<p>Voorwerpen en <i>curiosa</i>, afkomstig van de bekende minister-president. Aangegeven waarde: € 10.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor de contemporaine geschiedenis en de belangstelling van het Rijksmuseum. Waarde: € 12.000.
Verzoek tijdens leven U	<p>Verzameling historische glazen. Getaxeerde waarde: € 236.400.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat een gedeelte van de verzameling in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht.
Onbekende kunstcollectie	<p>Een toekomstige erflater wil zijn kunstverzameling na zijn overlijden bij het Rijksmuseum Kröller-Müller laten terechtkomen. De zaak is pas in de fase van oriëntatie bij notaris.</p>
Nalatenschap V	<p>Schilderij van Jan van Goyen. Aanvankelijk getaxeerd op € 600.000, later werd een taxatierapport met een waarde van € 1.300.000 bij het verzoek gevoegd.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor de Lakenhal te Leiden. Waarde: €950.000.
Verzoek tijdens leven W	<p>Bibliotheek Philosophica Hermetic: 4.389 oude boeken, getijdenboeken, etc.</p>

	<p>Aangegeven waarde: f 18.750.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek ingetrokken omdat een andere oplossing gekozen werd (de Nederlandse Staat koopt een gedeelte van de bibliotheek aan tegen f 18 miljoen.
Nalatenschap X	<p>Servies, pendule en consoleklok. Aangegeven waarde: f 32.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen.
Verzoek tijdens leven Y	<p>Vijf schilderijen van H.W. Mesdag. Aangegeven waarde: € 1.850.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat de schilderijen in aanmerking komen voor kwijtschelding van het successierecht, omwille van de betekenis voor het Gemeentemuseum in Den Haag.
Nalatenschap Z	<p>Schilderij van Ger Lataster. Twee aangegeven waarden: € 11.000 en € 4.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen.
Verzoek tijdens leven ZA	<p>Tekening Vincent van Gogh. Getaxeerde waarde: € 500.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verklaring dat de tekening in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht.
Nalatenschap ZB	<p>1. Schilderij Breitner, cavalerie in rust en tekening Lagneau, 'La brave paysanne'. 2. Diverse gelegateerde schilderijen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat 1. betreft: verzoek toegekend omwille van betekenis voor het Rijksprentenkabinet. Waarde: €7.000. - Wat 2. betreft: verzoek afgewezen.
Nalatenschap ZC	<p>Diverse tekeningen, illustraties, boekomslagen.</p> <p>Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Letterkundig Museum. Waarde: €2.000.</p>
Nalatenschap ZD	<p>Twee verzamelingen B. Buch: boeken, bustes, botten, diversen. Nog onderzoek naar 'Bubb Kuypercollectie'- boeken. Aangegeven waarde: € 56.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.
Nalatenschap ZE	<p>Verzameling vlinders, 8968 stuks.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen: de erven zijn geen eigenaar meer van de verzameling. Die werd geschonken aan de Universiteit Amsterdam.
Nalatenschap ZF	<ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.

Nalatenschap ZG	<p>Verzameling geschriften, tekeningen, enz. Deze zijn echter gecertificeerd in de stichting Toonder Erfdeel. Het Nederlands Letterkundig Museum heeft belangstelling voor de verzameling.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.
Nalatenschap ZH	<p>Vijftiende-eeuws getijdenboek in bruikleen bij de Koninklijke Bibliotheek. Werd echter in vijfjaarlijkse termijnen geschonken (lijfrentes), bij overlijden rest nog slechts 2/5de van het onverdeelde aandeel in de nalatenschap. Aangegeven waarde: f 12 miljoen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek afgewezen.
Nalatenschap ZI	<p>Diverse tekeningen en schetsen, twintig stuks, ontwerpen van Ph. Kouwen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Rijksmuseum Amsterdam. Waarde: €8.600.
Verzoek tijdens leven ZJ	<p>Verzameling grafische stukken, boeken, affiches van Kees van Dongen. Aangegeven waarde: € 400.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek tot verklaring dat de verzameling in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht, op voorwaarde dat ze aan het Rijksmuseum in Amsterdam wordt afgestaan. Nog in behandeling.
Nalatenschap ZK	<p>Egyptisch bronzen hoofdje en schilderij Leon de Smet op het terras. Aangegeven waarden: € 15.000 en € 40.000.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.
Nalatenschap ZL	<p>Drie schilderijen van Colnot, vader van de erfstaatster. Aangegeven waarde: € 3.800.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.
Nalatenschap ZM	<p>Schilderij Mancadan, landschap en stel zilveren kandelaars, Louis XV. Aangegeven waarde: f 100.000 en € 11.500. Zijn later geveild.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek nog in behandeling.
Nalatenschap ZN	<p>Gouache Decima (circa 1851) en een krijttekening van Hoytema.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Gemeentemuseum in Den Haag en het Rijksmuseum in Leiden. Waarde: €21.600.

Nalatenschap ZO	<p>Tekening Vincent van Gogh, vrouw met kruiwagen 1883.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek toegewezen omwille van de betekenis voor het Kroller-Muller Museum. Waarde: €700.000.
Verzoek tijdens leven ZP	<p>Schilderij Jan Lievens (Rembrandt) en het gezicht van Rembrandt, nu in Lakenhal Leiden.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verzoek tot verklaring dat het schilderij in aanmerking komt voor kwijtschelding van het successierecht. Nog in behandeling.

Hoofdstuk 3: De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in het Verenigd Koninkrijk

Inleiding

Het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat. Het land omvat vier historische gebiedsdelen, met name Engeland, Wales, Schotland en Noord-Ierland.

Sinds 1999 beschikken Schotland, Wales en Noord-Ierland over een eigen parlement en een eigen regering. De gebiedsdelen beschikken over de mogelijkheid om een aantal bevoegdheden, waaronder cultuur, op te nemen. De bevoegdheid op het vlak van belastingen blijft voorbehouden aan de nationale overheid. Het parlement van Noord-Ierland is sinds 14 oktober 2002 is niet meer bijeengekomen.

De bevoegdheid inzake successierechten is sinds 18 april 2005 in handen van *Her Majesty's Revenue & Customs (HMRC)*, het departement belastingen. HMRC is het resultaat van de samenvoeging van de departementen *Inland Revenue* en *HM Customs and Excise*.

De bevoegdheid inzake het cultureel erfgoed in Engeland is in handen van het *Department for Culture, Media and Sport*. The Museums, Libraries and Archives Council (MLA) is sinds 2000 belast met het toezicht op de uitvoering van het beleid inzake erfgoedzorg. Wales en Schotland hebben een eigen ministerie van Cultuur.

Werkwijze:

- De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Verenigd Koninkrijk staat centraal in afdeling 1.
- In afdeling 2 wordt het stelsel van de successiebelasting in het Verenigd Koninkrijk besproken.
- De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten vormt het onderwerp van afdeling 3.
- De voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen wordt in afdeling 4 behandeld.
- Afdeling 5 bevat een bondig besluit.

Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in het Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk beschikt niet over een algemene beschermingsregeling voor goederen die behoren tot het roerend cultureel erfgoed. Er bestaan uitsluitend enkele specifieke regelgevingen inzake de uitvoer en het in bruikleen geven van cultuurgoederen.

* De **Export Control Act 2002**⁶⁴⁴ regelt, samen met de **Export of Objects of Cultural Interest (Control) Order 2003**⁶⁴⁵, de uitvoer van cultuurgoederen buiten het grondgebied

⁶⁴⁴ Export Control Act 2002, 2000, Chapter 28.

van het Verenigd Koninkrijk. Krachtens deze regelgeving is een uitvoervergunning vereist voor goederen met een culturele waarde die minstens 50 jaar oud zijn en bepaalde financiële drempels overschrijden.

* De **Government Indemnity Scheme**⁶⁴⁶ bevat een regeling voor het verzekeren van roerende goederen met een artistieke, historische, wetenschappelijke of technologische waarde die in bruikleen gegeven worden aan een museum, een galerij of een bibliotheek. Op die manier kunnen dergelijke goederen uitgeleend worden voor tijdelijke tentoonstellingen, in het kader van een bruikleen van lange duur of voor wetenschappelijk onderzoek. Wanneer de goederen tijdens de duur van de bruikleen beschadigd worden, ontvangen de eigenaars een billijke vergoeding van de overheid.⁶⁴⁷

* Verder bestaan er wel nog twee fiscale incentives, met name de **Acceptance of heritage property in lieu of Inheritance Tax** en de **Conditional exemption of transfers of heritage property from Inheritance Tax**. Ze worden in de afdelingen 3 en 4 besproken.

Afdeling 2. Het stelsel van de successierechten in het Verenigd Koninkrijk

2.1. Regelgevend kader

In **1894** werd met de *Estate Duty* in het Verenigd Koninkrijk de eerste belasting op overdrachten bij overlijden ingevoerd. Die belasting werd in **1975** vervangen door de *Capital Transfer Tax*, die niet enkel werd geheven op overdrachten bij overlijden, maar ook op alle overdrachten onder levenden. Het stelsel van de Capital Transfer Tax wilde een einde stellen

⁶⁴⁵ Export of Objects of Cultural Interest (Control) Order 2003, S.I. 2003, nr. 2759.

⁶⁴⁶ Section 16 (1) van de National Heritage Act 1980 bevat de wettelijke grondslag voor de invoering van deze regeling.

⁶⁴⁷ Het Ministerie van Cultuur heeft een handleiding voor de toepassing van de Government Indemnity Scheme uitgewerkt, *Government Indemnity Scheme. Guidelines for National Institutions* genaamd. Deze handleiding is beschikbaar op het volgende internetadres: <http://www.culture.gov.uk/NR/rdonlyres/2226C833-A68F-4648-A0A3-849FEEEDCE4B/0/GISGUIDELINESWORDVERSION316March.pdf>

aan de misbruiken die ten tijde van de Estate Duty voorkwamen en die voornamelijk betrekking hadden op schenkingen.

De huidige Britse successieregeling ligt vervat in de **Inheritance Tax Act 1984**.⁶⁴⁸

Krachtens de Inheritance Tax Act worden successierechten (*Inheritance Tax*) geheven op de volgende overdrachten:

- Overdrachten *mortis causa* naar aanleiding van het overlijden van een natuurlijke persoon die ten tijde van dat overlijden in het Verenigd Koninkrijk gevestigd was.
- Schenkingen die tijdens de periode van zeven jaar vóór het overlijden van de schenker gedaan worden (*potentially exempt transfers*).⁶⁴⁹
- Schenkingen met voorbehoud van een gebruiks- of genotsrecht (*gifts with reservation of benefit*).
- Schenkingen aan discretionaire trusts⁶⁵⁰ en aan sommige ondernemingen.

In het kader van deze studie wordt de genoemde belasting enkel besproken voor wat de situaties betreft waarin ze geheven wordt naar aanleiding van het overlijden van een natuurlijke persoon die ten tijde van dat overlijden in het Verenigd Koninkrijk gevestigd was.

2.2. De berekening van de successierechten

* De **belastbare grondslag** van de successierechten wordt gevormd door de waarde van de goederen en de rechten die uit de nalatenschap van de erflater verkregen worden, verminderd met de waarde van de aftrekbare schulden, lasten en uitgaven.⁶⁵¹

* Een aantal overdrachten is geheel of gedeeltelijk **vrijgesteld** van betaling van successierechten, al dan niet na vervulling van een aantal voorwaarden. De volgende overdrachten *mortis causa* zijn vrijgesteld van de successierechten:

- Overdrachten aan de echtgenoot of civil partner van de erflater.⁶⁵²

⁶⁴⁸ Inheritance Tax Act 1984, “An Act to consolidate provisions of Part 111 of the Finance Act 1975 and other enactments relating to inheritance tax”, 31 juli 1984, Chapter 51. Oorspronkelijk had deze regelgeving de naam Capital Transfer Tax Act 1984. De Finance Act 1986 heeft de benaming echter gewijzigd in Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁴⁹ Er geldt een verminderd tarief voor schenkingen aan natuurlijke personen die gedaan worden in de periode van drie tot zeven jaar vóór het overlijden van de schenker:

- Tussen drie en vier jaar vóór het overlijden: 80 % van de successierechten moet betaald worden.
- Tussen vier en vijf jaar vóór het overlijden: 60 % van de successierechten moet betaald worden.
- Tussen vijf en zes jaar vóór het overlijden: 40 % van de successierechten moet betaald worden.
- Tussen zes en zeven jaar vóór het overlijden: 20 % van de successierechten moet betaald worden.

Indien de schenker niet overlijdt in de zevenjarige periode vanaf de datum van de schenking, wordt de vrijstelling definitief. Zie Section 26 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁰ Het Anglo-Amerikaanse recht kent de mogelijkheid tot instelling van een trust, een in het Belgische recht niet geregeld rechtsverhouding. Die rechtsverhouding ontstaat door een eenzijdige rechtshandeling waarbij de insteller van de trust (de *settlor*) vermogen afstaat aan een *trustee*, diegene die dat vermogen gaat beheren. De trustee kan zowel een natuurlijke persoon als een rechtspersoon zijn. Hij mag het door de settlor afgestane vermogen slechts aanwenden in overeenstemming met de doelstelling van de trust.

Meestal wordt de rechtsverhouding van de trust gehanteerd om vermogensbestanddelen over te hevelen naar de naaste verwanten van de settlor en de nakomelingen van die verwanten. Men spreekt dan van een *private trust*. Het trustvermogen zal dan moeten worden aangewend ten behoeve van de *beneficiary*, diegene die in de trustakte is aangewezen als begunstigde voor de vruchten van het trustvermogen of voor het vermogen zelf. Bij *discretionary trusts* kan de trustee zelf bepalen wie de beneficiary van het trustvermogen zal zijn. Bij *fixed trusts* heeft de trustee die bevoegdheid niet.

⁶⁵¹ Sections 4 en 5 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵² Section 18 van de Inheritance Tax Act.

- Legaten aan liefdadigheidsinstellingen (*charities*).⁶⁵³
- Legaten aan politieke partijen.⁶⁵⁴
- Legaten aan sociale huisvestingsmaatschappijen.⁶⁵⁵
- Legaten aan musea en andere erfgoedinstellingen (*gifts for national purposes*).⁶⁵⁶
- Legaten van cultuurgoederen aan non-profitorganisaties (*gifts for public benefit*).⁶⁵⁷
- Inbreng van cultuurgoederen in een privaat trustfonds, *maintenance fund* genaamd. Deze maintenance funds zijn de privaatrechtelijke tegenhanger van de *National Trust*.⁶⁵⁸
- Overdrachten van cultuurgoederen, zolang een aantal voorwaarden vervuld zijn.⁶⁵⁹

Er geldt een belastingvermindering voor overdrachten van *business property*⁶⁶⁰ en *agricultural property*⁶⁶¹.

* In de Inheritance Tax Act zijn **tarieven** voor de berekening van de successierechten opgenomen. Het bedrag van de verschuldigde belasting hangt enkel af van de waarde van de nettoverkrijging. De graad van verwantschap die de verkrijger *mortis causa* met de erflater had, is irrelevant.

Successierechten op verkrijgingen *mortis causa* worden volgens de onderstaande tarieftabel gegeven:

Gedeelte van de nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief (%)
0 – 414.109	0
Meer dan 414.109	40

Successierechten moeten enkel betaald worden op het gedeelte van de nettoverkrijging dat een bepaalde drempel (*threshold*) overschrijdt, namelijk 414.109 euro (285.000 Britse Pond).⁶⁶² In een dergelijk geval wordt een tarief van 40 % toegepast. Onder die drempel moeten geen successierechten betaald worden.

2.3. Vereffening van de successierechten

De **aangifte van nalatenschap** (*the account*) moet binnen twaalf maanden na de maand waarin de erflater overleden is, gedaan worden door de natuurlijke personen die belast zijn met de afwikkeling van de nalatenschap (*the personal representatives*). Plaats van aangifte is het belastingkantoor dat bevoegd is voor de plaats waar de erflater zijn woonplaats had.⁶⁶³

⁶⁵³ Section 23 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁴ Section 24 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁵ Section 24A van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁶ Section 25 en Schedule 3 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁷ Section 26 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁵⁸ Section 27 en Schedule 4 van de Inheritance Tax Act. *Maintenance funds* worden opgericht met het oog op het nemen van de nodige onderhouds-, herstellings- en instandhoudingswerkzaamheden voor het betrokken cultureel erfgoed en voor de verwezenlijking van een redelijke toegankelijkheid voor het publiek.

⁶⁵⁹ Sections 30 tot 35 van de Inheritance Tax Act. Deze voorwaardelijke vrijstelling van successierechten wordt besproken in afdeling 4 van dit hoofdstuk.

⁶⁶⁰ Sections 103 - 114 van de Inheritance Tax Act.

⁶⁶¹ Sections 115 – 124B van de Inheritance Tax Act.

⁶⁶² Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. De laatste indexering dateert van 6 april 2006.

⁶⁶³ Section 216 van de Inheritance Tax Act.

De natuurlijke personen die belast zijn met de afwikkeling van de nalatenschap, moeten de **successierechten betalen** binnen zes maanden na de maand waarin de erflater overleden is.⁶⁶⁴

Vanaf het verstrijken van de betalingstermijn zijn er **nalatigheidsinteressen** tegen een rentevoet van 3 % verschuldigd. Bijkomend moet er een **boete** betaald worden.⁶⁶⁵

2.4. Successierechten in de praktijk

De hoge drempel, de vele vrijstellingen en de verminderingen hebben ertoe geleid dat slechts voor één op de twintig in het Verenigd Koninkrijk opgevallen nalatenschappen successierechten verschuldigd zijn.

Ter illustratie: in 2003-2004 stierven in het Verenigd Koninkrijk om en bij de 600.000 personen. Successierechten moesten betaald worden op slechts 30.000 nalatenschappen. Het totale bedrag van de successierechten die in diezelfde periode geïnd werden, bedraagt 2,5 miljard Britse Pond, ongeveer 1,5 % van de belastinginkomsten van het land.

Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten

3.1. Regelgevend kader

Het Verenigd Koninkrijk beschikt sinds 1910 over een regeling die het mogelijk maakt successierechten te voldoen door cultuurgoederen in betaling te geven, *acceptance in lieu of Inheritance Tax* genaamd.

De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten is momenteel vastgelegd in **Sections 230 en 231 van de Inheritance Tax Act**.

⁶⁶⁴ Section 226, (1) en (2) van de Inheritance Tax Act.

⁶⁶⁵ Sections 245 en 245A van de Inheritance Tax Act.

Regeling: De Britse overheid kan aanvaarden dat belastingplichtigen bepaalde belastingsschulden voldoen door bepaalde cultuurgoederen in betaling te geven.

3.2. Toepassingsvoorwaarden

Cultuurgoederen kunnen in betaling gegeven worden ter voldoening van belastingsschulden indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- De goederen behoren tot welbepaalde categorieën.
- De goederen worden aangeboden ter voldoening van welbepaalde belastingsschulden.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

3.2.1. Goederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

Om in aanmerking te komen voor de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten, moeten de aangeboden goederen tot één van de volgende categorieën behoren:

- a.) **Land**: onroerende goederen die naar het oordeel van HMRC⁶⁶⁶ een bijzondere landschappelijke, historische of wetenschappelijke waarde hebben. Ook gebouwen die naar het oordeel van HMRC een bijzondere architecturale of historische waarde hebben, vallen onder deze categorie.
- b.) **Objects**: schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen waarvan de *Secretary of State* of de *Minister* voldoende aangetoond acht dat ze een uitmuntende waarde (*pre-eminent quality*) hebben omwille van hun nationaal artistiek, historisch of wetenschappelijk belang.⁶⁶⁷
- c.) **Collections or groups of objects**: verzamelingen of groepen van schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen waarvan de *Secretary of State* of de *Minister* voldoende aangetoond acht dat ze in hun geheel een uitmuntende waarde (*pre-eminent quality*) hebben omwille van hun nationaal artistiek, historisch of wetenschappelijk belang.
- d.) **Associated Objects**: voorwerpen die zich in een gebouw bevinden of bevonden hebben dat publiek eigendom is, waarvan de *Secretary of State* of de *Minister* het wenselijk acht dat ze met het gebouw geassocieerd blijven.⁶⁶⁸

De aangeboden goederen hoeven geen deel uit te maken van de nalatenschap van de erflater waarop successierechten moeten worden betaald. Ze kunnen eveneens het eigendom zijn van de erfgerechtigde.⁶⁶⁹

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt enkel aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed: de op zichzelf staande voorwerpen (categorie b), groepen van voorwerpen en verzamelingen (categorie c) enerzijds,

⁶⁶⁶ Her Majesty's Revenue & Customs werd op 18 april 2005 opgericht als resultaat van een fusie van Inland Revenue en de departementen HM Customs en Excise.

⁶⁶⁷ 'Nationaal belang' in de zin van Section 230 (5) van de Inheritance Tax Act geldt als belang voor om het even welk deel van het Verenigd Koninkrijk.

⁶⁶⁸ Het gaat meer bepaald om gebouwen die reeds in betaling gegeven zijn ter voldoening van successierechten, gebouwen in publieke eigendom, gebouwen van bepaalde openbare instellingen en oude monumenten.

⁶⁶⁹ J. SIMMONDS, *Art and Taxation: a Guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 35.

en de voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben anderzijds (categorie d).

3.2.2. Belastingsschulden waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen kan worden aangewend om *Inheritance Tax*, de **successierechten** in hun huidige vorm, te betalen. Ook de verschuldigde *Estate Duty* (1894-1975) en *Capital Transfer Tax* (1975-1986), de voorgangers van de *Inheritance Tax*, konden door die regeling voldaan worden.

De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen kan eveneens worden aangewend om verschuldigde **nalatigheidsinteressen op de successierechten** te betalen.

3.3. Procedure⁶⁷⁰

3.3.1. Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen

* Een verzoek tot inbetalinggeving van een voorwerp, een groep van voorwerpen of een verzameling⁶⁷¹ ter voldoening van het geheel of een gedeelte van de verschuldigde successierechten moet bij **Her Majesty's Revenue & Customs** (hierna: HMRC)⁶⁷² worden ingediend. Binnen HMRC wordt het verzoek door de *Compliance Group Heritage* behandeld.

Het verzoek moet onder meer een gedetailleerde beschrijving van het aangeboden cultuuroed bevatten, een aanduiding van de marktwaarde ervan, drie kleurenfoto's en de gegevens van de persoon die gecontacteerd mag worden voor het afspreken van een inspectie van het cultuuroed.⁶⁷³

* Nadat gecontroleerd werd of het voldoet aan de ontvankelijkheidsvoorwaarden, verzendt HMRC het verzoek voor advies naar **The Museums, Libraries and Archives Council** (hierna: MLA)⁶⁷⁴, een onafhankelijk adviesorgaan dat gefinancierd wordt door het Ministerie van Cultuur. Binnen MLA wordt het verzoek door het **Acceptance in Lieu Panel** (hierna: het panel) behandeld. Het panel raadpleegt een aantal onafhankelijke experts, onder wie curatoren van belangrijke musea of galerijen, kunsthandelaars en wetenschappers.

Het panel moet zich in de eerste plaats een oordeel vormen over de **kwaliteit** van het cultuuroed. Het panel moet met name nagaan of voldaan is aan de vereiste van *pre-eminent quality*, zoals voorzien in Section 230 (4) van de *Inheritance Tax Act 1984*.

Die vereiste wordt niet inhoudelijk gedefinieerd door de Britse wetgever. De fiscale administratie heeft wel een aantal richtlijnen uitgewerkt, die bedoeld zijn als uitgangspunt bij

⁶⁷⁰ Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*. Witboek, Brussel, 1992, 41.

⁶⁷¹ Hieronder wordt de algemene term *cultuuroed* gehanteerd. Deze term wijst zowel op voorwerpen als op groepen van voorwerpen en verzamelingen.

⁶⁷² Her Majesty's Revenue & Customs werd op 18 april 2005 opgericht als resultaat van een fusie van Inland Revenue en de departementen HM Customs en Excise.

⁶⁷³ Zie de website van the Council for Museums, Libraries and Archives: www.mla.gov.uk; Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*. Witboek, Brussel, 1992, 42; J. SIMMONDS, *Art and Taxation: a Guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 36-37.

⁶⁷⁴ The Museums, Libraries and Archives Council werd in april 2000 opgericht als vervanger van The Museums and Galleries Commission en The Library and Information Commission.

het formuleren van een advies over de kwaliteit van een cultuurgoed. Het panel onderzoekt meer bepaald of aan één van de volgende criteria voldaan is:

- Heeft het cultuurgoed een bijzondere, nauwe band met de geschiedenis en het nationale leven van het Verenigd Koninkrijk?
Deze categorie omvat zowel vreemde als Britse werken, voorwerpen die eng verbonden zijn met bepaalde delen van het Verenigd Koninkrijk of met de ontwikkeling van haar instellingen of industrieën. Ze kan zowel voorwerpen betreffen die het verdienen opgenomen te worden in een nationaal museum als voorwerpen die als een uitstekende aanwinst voor een plaatselijke overheid, voor een onafhankelijk museum of voor een universiteit gekwalificeerd kunnen worden. Bv: portretten en archieven van bekende historische figuren.
- Heeft het cultuurgoed een bijzondere artistieke of kunsthistorische waarde?
Deze categorie omvat zowel voorwerpen die het verdienen opgenomen te worden in een nationaal museum of galerij als voorwerpen die als een uitstekende aanwinst voor een plaatselijke overheid, voor een onafhankelijk museum of een onafhankelijke galerij, of voor een universiteit gekwalificeerd kunnen worden. Bv: schilderijen en beeldhouwwerken, al dan niet met een internationale uitstraling.
- Heeft het cultuurgoed een bijzonder belang voor de studie van een of andere particuliere vorm van kunst, wetenschap of geschiedenis?
Deze categorie omvat voorwerpen die deel uitmaken van een historische eenheid, reeks of verzameling, en die daar niet uit verwijderd kunnen worden zonder de verzameling te schaden. Bv: archieven, handwerk, design, wetenschappelijke voorwerpen.
- Heeft het cultuurgoed een bijzondere, nauwe band met een bepaalde historische omgeving of achtergrond?
Bv: voorwerpen die zich in een historisch gebouw bevinden of zich er ooit bevonden hebben.⁶⁷⁵

Het panel moet zich eveneens een oordeel vormen over de **marktwaarde** van het cultuurgoed, die de verzoeker in zijn verzoek heeft opgegeven. Het panel kan in dat opzicht de verzoeker een voorstel doen om de marktwaarde aan te passen. De verzoeker kan er ook voor opteren de marktwaarde van het cultuurgoed op het ogenblik van de aanvaarding van het verzoek in rekening te nemen. Dit dient uitdrukkelijk in het verzoek vermeld te worden.

Het panel deelt de bevoegde *Secretary of State* (voor Engeland) of *Minister* (voor Wales, Schotland en Noord-Ierland) zijn advies mee over de kwaliteit en de marktwaarde van het aangeboden cultuurgoed.

* De **Secretary of State** of de **Minister** beslist, rekening houdend met het advies van het panel, of het cultuurgoed voldoet aan de kwalitatieve vereisten. Hij neemt tevens een beslissing over de marktwaarde van het aangeboden cultuurgoed.

* Indien de *Secretary of State* of de *Minister* bepaalt dat het aangeboden cultuurgoed voldoet aan de kwalitatieve vereisten, moet **HMRC** beslissen of het cultuurgoed al dan niet aanvaard wordt als inbetalinggeving ter voldoening van successierechten.

Wanneer HMRC het verzoek aanvaardt, wordt het cultuurgoed eigendom van de Staat en worden de successierechten geacht geheel of gedeeltelijk voldaan te zijn. Wanneer HMRC het verzoek afwijst, moet de verzoeker de successierechten in speciën betalen.

* De inbetalinggeving van een cultuurgoed ter voldoening van successierechten is bovendien vrijgesteld van *Capital Gains Tax*, BTW en *Stamp Duty*.

⁶⁷⁵ Acceptance in Lieu Report 2002/03, 5; Inland Revenue, *Capital Taxation and the National Heritage* (IR67), 36.

3.3.2. Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben

De te volgen procedure bij de inbetalinggeving van voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben, verloopt grotendeels op dezelfde manier als de procedure bij de inbetalinggeving van op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen. Enkel de adviesbevoegdheid van het Acceptance in Lieu panel is verschillend.

Het Acceptance in Lieu panel moet niet nagaan of voldaan is aan de vereiste van *pre-eminent quality*. Voor voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben geldt immers een ander criterium. Het panel moet namelijk oordelen over de **wenselijkheid van een blijvende associatie van de voorwerpen met het gebouw**.

Dat criterium wordt niet inhoudelijk gedefinieerd door de Britse wetgever. De fiscale administratie heeft opnieuw een aantal richtlijnen uitgewerkt, die bedoeld zijn als uitgangspunt bij het formuleren van een advies over de wenselijkheid van de associatie van een voorwerp met een gebouw. Het panel onderzoekt of aan één van de volgende criteria voldaan is:

- Het belang van het voorwerp voor het gebouw waarin het zal worden getoond.
Het voorwerp moet een betekenisvol onderdeel van de interieurdecoratie van het gebouw vormen. Het voorwerp kan geassocieerd worden met de oorsprong van het gebouw of met een bepaalde periode in de geschiedenis van het gebouw.
- De periode waarin het voorwerp zich in het gebouw bevindt of bevonden heeft.
Normaal wordt er vereist dat het voorwerp gedurende het overgrote deel van zijn bestaan geassocieerd is met het gebouw. Indien dat niet het geval is, kan toch aan die vereiste voorbijgegaan worden wanneer het belang van het voorwerp gerelateerd is aan een bepaald tijdvak of een beroemde bewoner van het gebouw.
- Bijzondere omstandigheden die het wenselijk maken dat het voorwerp geassocieerd blijft met het gebouw.⁶⁷⁶

Het panel moet zich eveneens een oordeel vormen over de **marktwaarde** van het voorwerp.

3.4. De bestemming van cultuuroederen die in betaling gegeven worden ter voldoening van successierechten

3.4.1. Op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen

Indien de verzoeker in zijn verzoek geen voorwaarden met betrekking tot de bestemming van een aangeboden cultuuroed stelt, worden na aanvaarding van het verzoek alle musea, galerijen, bibliotheken en archieven via de *Museums Journal* en de website van MLA (www.mla.gov.uk) uitgenodigd om hun belangstelling kenbaar te maken. Het cultuuroed wordt afgegeven aan de uitverkoren instelling.

⁶⁷⁶ Museums, Libraries and Archives Council, *Associated objects & Acceptance in Lieu. Guidance Note on the Interpretation of Section 230 (3) Inheritance Tax Act 1984*.

Indien de verzoeker zijn aanvraag afhankelijk stelt van de afgifte van het aangeboden cultuuro goed aan een specifieke erfgoedinstelling, wordt onderzocht of het cultuuro goed in de betreffende instelling ondergebracht kan worden. Indien dat het geval is, wordt het na aanvaarding aan de betreffende instelling afgegeven.

In betaling gegeven cultuuro goederen worden aanvankelijk eigendom van de Britse Staat. Vanaf het ogenblik waarop ze afgegeven worden aan een museum, galerij, bibliotheek of archief, worden ze echter eigendom van die erfgoedinstelling.

3.4.2. Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben

Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben en die in betaling gegeven worden ter voldoening van verschuldigde successierechten, worden per definitie afgegeven aan het gebouw waarmee de voorwerpen geassocieerd worden.

Indien het gebouw eigendom is van een publiekrechtelijke rechtspersoon, wordt deze door aanvaarding van het verzoek ook eigenaar van het voorwerp.

Indien het gebouw eigendom is van een privé-persoon, kan deze met een museum, galerij, bibliotheek of archief een overeenkomst sluiten om het voorwerp *in situ* te bewaren. Voorwaarde is dan wel dat er maatregelen genomen worden om de publieke toegankelijkheid, de veiligheid en de instandhouding van het voorwerp te verzekeren. Het voorwerp zelf wordt eigendom van de erfgoedinstelling waarmee de overeenkomst werd gesloten. De instelling geeft het voorwerp in bruikleen aan de privé-eigenaar van het gebouw.

3.5. Het bedrag waarvoor cultuuro goederen in betaling gegeven worden ter voldoening van successierechten

Het bedrag waarvoor een cultuuro goed in betaling gegeven wordt ter voldoening van de successierechten, ligt hoger dan het bedrag dat de verzoeker zou ontvangen indien hij het goed openbaar zou verkopen.

Er wordt immers een supplementair bedrag, **douceur** genaamd, bij de marktwaarde opgeteld. Deze som bedraagt 25 % van de belastingen (*Inheritance Tax, Estate Duty, Capital Transfer Tax, Capital Gains Tax, Stamp Duty, BTW,...*) die op de waarde van het cultuuro goed betaald hadden moeten worden indien het openbaar verkocht zou worden.

Een voorbeeld ter verduidelijking:

Een schilderij wordt openbaar verkocht voor een prijs van 100.000 Britse Pond. Het schilderij was voorwaardelijk vrijgesteld van successierechten. Door de openbare verkoop worden die successierechten echter opeisbaar aan het tarief van 40 %, berekend op de marktwaarde van het schilderij: de verkoper moet 40.000 Britse Pond aan successierechten betalen. Uiteindelijk houdt hij 60.00 Britse Pond over.

Schema:

Marktwaarde van het goed	£100.000	
Verval van voorwaardelijke vrijstelling van successierechten		- £40.000

Totaal te ontvangen bedrag	£60.000	

Indien hetzelfde schilderij in betaling gegeven wordt om verschuldigde successierechten te voldoen, krijgt de verzoeker 25 % van het bedrag van de belastingen bovenop de 60.000 Britse Pond die hij zou hebben ontvangen indien het schilderij openbaar verkocht zou zijn geweest. Die som wordt de *douceur* genoemd. Het uiteindelijke bedrag waarvoor het schilderij in betaling gegeven wordt, bedraagt in dat geval 70.000 Britse Pond.

Schema:

Marktwaaarde van het goed	£100.000	
Belastingenschuld in geval van openbare verkoop (zie hoger)		- £40.000
Douceur (incentive van 25 % van de verschuldigde belasting)	£10.000	

Totaal uitgespaarde bedrag	£70.000	

Indien de *special price* – de marktwaaarde van het cultuurgoed, vermeerderd met de *douceur* – hoger is dan het bedrag van de verschuldigde successierechten, zijn er twee mogelijkheden:

- De verzoeker kan vrijwillig afstand doen van zijn aanspraak op het saldo.
- Indien hij dat niet doet, kan hij met een museum, galerij, bibliotheek of archief een overeenkomst sluiten waarin bepaald wordt dat het cultuurgoed na aanvaarding van het verzoek eigendom wordt van de erfgoedinstelling, mits deze het saldo aan de verzoeker uitkeert. Een dergelijke overeenkomst wordt een *hybride overeenkomst* genoemd.

Een voorbeeld ter verduidelijking:

De ‘Wenende vrouw’ van Pablo Picasso werd in 1995 door Sir Roland Penrose aangeboden ter betaling van een bedrag van 1,2 miljoen Britse Pond aan successierechten. De *special price* van het kunstwerk bedroeg echter 3,1 miljoen Britse Pond. *Tate Gallery* besliste daarom om het saldo ter waarde van 1,8 miljoen Britse Pond aan de verzoeker uit te keren, mede gefinancierd door *The National Art Collections Fund* en *The National Heritage Memorial Fund*.

3.6. De praktijksituatie

De lege lata (huidige toestand)

De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen om verschuldigde successierechten te voldoen, is sinds een tiental jaren erg succesvol. Toch is de aantrekkingskracht van de regeling niet altijd even groot geweest.

Tot het einde van de jaren zeventig werd de inbetalinggeving slechts zelden toegepast omdat het Ministerie van Financiën eiste dat het verlies aan belastinginkomsten voor de schatkist door het Ministerie van Cultuur gecompenseerd werd. Aanvankelijk werd jaarlijks ongeveer 2,9 miljoen euro (2 miljoen Britse Pond) gereserveerd. Vandaag wordt elk jaar een bedrag van 29 miljoen euro (20 miljoen Britse Pond) voor de verzoeken tot inbetalinggeving voorbehouden, wat mede het succes van de regeling verklaart.

Sinds 1996 zijn meer dan 200 aanvragen tot inbetalinggeving van voorwerpen en verzamelingen om aan successierechten te voldoen, aanvaard. De totale som van de successierechten die in de periode 1996 – 2005 betaald werden met dergelijke voorwerpen en verzamelingen, bedraagt meer dan 189 miljoen euro (130 miljoen Britse Pond). De totale marktwaarde van de aanvaarde voorwerpen en verzamelingen ligt nog een stuk hoger.

Periode (1 april van jaar X t.e.m. 31 maart van jaar X+1)	Aanvaarde aanvragen tot inbetalinggeving	Successierechten, betaald met cultuurgoederen (in EUR)
1996-1997	18	2.143.055
1997-1998	18	10.015.170
1998-1999	29	25.992.104
1999-2000	13	37.771.921
2000-2001	23	23.267.232
2001-2002	27	38.648.440
2002-2003	37	15.803.128
2003-2004	23 (+ 1 Land)	22.964.208
2004-2005	28	12.998.742
Totaal	216 (+ 1 Land)	189.604.000

Tallose schilderijen, beeldhouwwerken, archieven, meubels, aardewerk en andere cultuurvoorwerpen werden in het kader van een inbetalinggeving aanvaard. Daardoor werd vermeden dat deze cultuurgoederen al dan niet definitief in het buitenland zouden terechtkomen.

De regeling is voordelig voor de belastingbetalers. Door de toepassing van de *douceur* ontvangen zij voor de aangeboden cultuurgoederen een bedrag dat hoger ligt dan wanneer ze openbaar verkocht zouden worden. Voor musea en andere culturele instellingen is de regeling momenteel de belangrijkste mogelijkheid om hun collecties aan te vullen en uit te breiden.

De lege ferenda (toekomst)

Eind 2004 stelde Sir Nicholas GOODISON de resultaten voor van een studie in verband met de doeltreffendheid van de overheidssteun aan musea en galerijen, die als doel heeft belangrijke culturele voorwerpen en verzamelingen te verwerven en toegankelijk te maken voor iedereen. Naast een evaluatie van de huidige situatie geeft hij een reeks aanbevelingen voor een toekomstig beleid.⁶⁷⁷

In zijn studie bespreekt Sir GOODISON de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van verschuldigde successierechten. Hij geeft enkele aanbevelingen:

⁶⁷⁷ N. GOODISON, *Goodison Review. Securing the Best for our Museums: Private Giving and Government Support*, 2004, 90 p. De resultaten van de studie kunnen via de volgende link geraadpleegd worden: http://www.hm-treasury.gov.uk/consultations_and_legislation/goodison_review/consult_goodison_index.cfm.

- De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen zou kunnen worden uitgebreid naar andere belastingen dan de successierechten die naar aanleiding van een overlijden betaald moeten worden. Daarbij denkt GOODISON voornamelijk aan *Capital Gains Tax* en *Income Tax*. Hij is geen voorstander van de uitbreiding van de regeling naar belastingen die tijdens het leven moeten worden betaald.
- De *douceur* hoeft niet verhoogd te worden tot 50 %. De impact van de fiscale incentive zou immers hetzelfde blijven.
- De eigenaars van cultuurgoederen zouden de mogelijkheid kunnen krijgen om reeds tijdens hun leven een verzoek tot inbetalinggeving in te dienen, in ruil voor een belastingvoordeel na hun overlijden. Het eigendomsrecht van de cultuurgoederen zou bij aanvaarding rechtstreeks overgaan naar een museum, galerij, bibliotheek of archief. De cultuurgoederen zelf zouden *in situ* bewaard blijven tot aan het overlijden van de verzoeker.
- De onderhandelingen over *in situ*-overeenkomsten zouden eenvoudiger moeten verlopen.

Er gaan stemmen op om het materiële toepassingsgebied van de regeling uit te breiden. Ook op zichzelf staande cultuurgoederen die geen pre-eminent quality, maar een *museum quality* hebben, zouden in betaling gegeven moeten kunnen worden ter voldoening van successierechten.⁶⁷⁸

Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen

4.1. Regelgevend kader

Het Verenigd Koninkrijk beschikt sinds 1896 over een regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen, **conditional exemption of Inheritance Tax** genaamd.⁶⁷⁹

⁶⁷⁸ Museums, Archives and Libraries Council, *Acceptance in lieu: A review*, 2001; J. SIMMONDS, *Art and Taxation: a Guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 40.

⁶⁷⁹ De oorspronkelijke regeling, die betrekking had op cultuurgoederen ingebracht in een trust, lag vervat in Section 20 van de Finance Act 1896. Section 63 van de Finance Act 1910 breidde het toepassingsgebied van de regeling uit tot alle cultuurgoederen die het eigendom zijn van een natuurlijke persoon of een trust.

Met de invoering van de regeling wilde de wetgever verhinderen dat belangrijke cultuurgoederen in het kader van een al dan niet gedwongen verkoop het Verenigd Koninkrijk zouden verlaten. Aanvankelijk was de bescherming en instandhouding van het cultureel erfgoed dan ook de voornaamste doelstelling van de vrijstellingsregeling. Later zijn daar de aanwending van cultuurgoederen voor wetenschappelijk onderzoek⁶⁸⁰ en de toegankelijkheid van die goederen voor het publiek⁶⁸¹ bijgekomen.

De regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen is momenteel vastgelegd in de **Sections 30 tot 34 van de Inheritance Tax Act**, zoals gewijzigd door de Finance Act 1998.

Regeling: De Britse Staat kan overdrachten van welbepaalde cultuurgoederen vrijstellen van betaling van successierechten indien aan een aantal voorwaarden voldaan wordt.

4.2. Toepassingsvoorwaarden

Overdrachten van cultuurgoederen kunnen vrijgesteld worden van successierechten⁶⁸² indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- Het betreft welbepaalde overdrachten.
- De overgedragen goederen behoren tot welbepaalde categorieën.
- De verzoeker moet welbepaalde verbintenissen aangaan.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

4.2.1. Overdrachten die in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten

Een verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten kan worden ingediend voor de volgende overdrachten:

- Overdrachten *mortis causa*.
- Schenking aan discretionaire trusts of aan sommige ondernemingen.
- Schenkingen gedaan tijdens het leven van de erflater, potentieel vrijgesteld van successierechten, wanneer deze in de periode van zeven jaar volgend op de schenkingen overlijdt.
- Schenkingen gedaan tijdens het leven van de erflater, met voorbehoud van een gebruiks- of genotsrecht voor zichzelf en/of zijn echtgenote, wanneer deze in de periode van zeven jaar volgend op de schenkingen overlijdt en het gebruiks- of genotsrecht uiterlijk bij zijn overlijden vervalt.⁶⁸³

Hieruit volgt dat alle overdrachten waarop successierechten betaald moeten worden, in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten.

⁶⁸⁰ Section 48 (1) van de Finance Act 1950.

⁶⁸¹ Part II van Chapter II van de Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁸² Overdrachten van goederen die deel uitmaken van het cultureel erfgoed, kunnen eveneens voorwaardelijk vrijgesteld worden van *Capital Gains Tax*. Deze belasting op de meerwaarde valt echter buiten het bestek van de studieopdracht.

⁶⁸³ Section 30 (3) van de Inheritance Tax Act 1984.

4.2.2. Categorieën van goederen die in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten

4.2.2.1. De verschillende categorieën van goederen

Om in aanmerking te komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, moeten de goederen tot één van de volgende categorieën behoren:

- a.) **Relevant objects:** voorwerpen die naar het oordeel van HMRC een uitmuntende waarde (*pre-eminent quality*) hebben omwille van hun nationaal wetenschappelijk, historisch of artistiek belang.⁶⁸⁴
Als ‘relevant objects’ worden beschouwd: schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen die geen inkomen opleveren.
- b.) **Collections or groups of relevant objects:** verzamelingen of groepen van voorwerpen die naar het oordeel van HMRC in hun geheel een uitmuntende waarde (*pre-eminent quality*) hebben omwille van hun nationaal wetenschappelijk, historisch of artistiek belang.
- c.) **Land:** onroerende goederen die naar het oordeel van HMRC een bijzondere landschappelijke, historische of wetenschappelijke waarde hebben.
- d.) **Buildings:** gebouwen waarvoor naar het oordeel van HMRC omwille van hun bijzondere historische of architecturale waarde instandhoudingsmaatregelen genomen moeten worden.
- e.) **Related land:** onroerende goederen die naar het oordeel van HMRC essentieel zijn voor de bescherming van het karakter en de belevingswaarde van een onder d.) vermeld gebouw.
- f.) **Associated objects:** voorwerpen die naar het oordeel van HMRC historisch verbonden zijn met een onder d.) vermeld gebouw.⁶⁸⁵

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt enkel aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed: de op zichzelf staande voorwerpen (categorie a), groepen van voorwerpen en verzamelingen (categorie b) enerzijds, en de voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw anderzijds (categorie f).

4.2.2.2. De kwalitatieve vereisten van de cultuurgoederen

* De kwalitatieve vereisten waaraan op zichzelf staande **voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen** moeten voldoen om in aanmerking te komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, hebben een evolutie doorgemaakt.

Vóór 31 juli 1998, de datum waarop de Finance Act 1998 in werking trad, moesten dergelijke cultuurgoederen een *museum quality* bezitten, een kwaliteit die dermate hoog is dat de goederen in aanmerking komen om tentoongesteld te worden in de publieke collectie van een nationaal of lokaal museum of in een universiteit.⁶⁸⁶

⁶⁸⁴ ‘Nationaal belang’ in de zin van Section 31 van de Inheritance Tax Act 1984 geldt als belang van om het even welk deel van het Verenigd Koninkrijk. Zie Section 31 (5) van de Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁸⁵ Section 31 (1) van de Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁸⁶ Inland Revenue, *Capital Taxation and the National Heritage* (IR67), 11.

Sinds 31 juli 1998 moeten dergelijke cultuurgoederen een *pre-eminent quality* bezitten. Het gaat met name om cultuurgoederen die bij een tentoonstelling in de publieke collectie van een nationaal of lokaal museum, in een universiteit of in een belangrijk historisch gebouw een centrale betekenis hebben.

* **Voorwerpen die deel uitmaken van een gebouw** dat een bijzondere historische of architecturale waarde heeft, moeten geen *pre-eminent quality* bezitten. Als enige criterium wordt gesteld dat dergelijke cultuurgoederen historisch verbonden zijn met het gebouw in kwestie.

4.2.3. Verbintenissen aan te gaan door de verzoeker

4.2.3.1. De verbintenissen per relevante categorie van cultuurgoederen

Wanneer het verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten betrekking heeft op één of meerdere op zichzelf staande **voorwerpen, groepen van voorwerpen of verzamelingen**, moet de eigenaar de volgende verbintenissen aangaan totdat hij overlijdt of totdat hij de cultuurgoederen aan een derde overdraagt:

- De betreffende cultuurgoederen moeten permanent in het Verenigd Koninkrijk blijven. Een tijdelijk verblijf in het buitenland is enkel toegestaan indien HMRC de periode en het doel van het verblijf aanvaardt.
- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de betreffende cultuurgoederen in stand te houden.
- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de betreffende cultuurgoederen op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk te maken.⁶⁸⁷

Wanneer het verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten betrekking heeft op één of meerdere **voorwerpen die historisch verbonden zijn met een gebouw**, moet de eigenaar de volgende verbintenissen aangaan totdat hij overlijdt of totdat hij de cultuurgoederen aan een derde overdraagt:

- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de betreffende cultuurgoederen te onderhouden, te herstellen en in stand te houden.
- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de historische band van de betreffende cultuurgoederen met het gebouw te behouden.
- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de betreffende cultuurgoederen op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk te maken.⁶⁸⁸

De toegangsmodaliteiten moeten in de beide situaties openbaar gemaakt worden. De publicatie ervan gebeurt via de website van HMRC, www.hmrc.gov.uk/heritage/index.htm.⁶⁸⁹ De publicatie omvat een beschrijving van de goederen, de tijdstippen waarop en de plaats waar ze bezichtigd kunnen worden.⁶⁹⁰

⁶⁸⁷ Section 31 (2) van de Inheritance Tax Act 1984. Section 31 (3) van diezelfde wet bepaalt dat indien de aanvraag tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten geheel of gedeeltelijk betrekking heeft op documenten die geacht worden vertrouwelijke informatie te bevatten, die documenten door HMRC ontheven kunnen worden van de verplichting om ze op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk te maken

⁶⁸⁸ Section 31 (4) (b) van de Inheritance Tax Act

⁶⁸⁹ Section 31 (4FB) van de Inheritance Tax Act 1984. In 2004 bevatte de genoemde website de toegangsmodaliteiten voor 80.000 cultuurgoederen en 329 gronden en gebouwen. De publicatie van die gegevens kan ook ter plaatse door aanplakking, in een plaatselijke krant of in een plaatselijk tijdschrift gebeuren.

⁶⁹⁰ Tot 1998 werden de culturele goederen gepubliceerd in een register van voorwaardelijk vrijgestelde eigendommen dat in de *National Art Library* van het Londense *Victoria and Albert Museum* kon worden

4.2.3.2. De redelijke toegankelijkheid voor het publiek

De inhoud van het begrip ‘redelijke toegankelijkheid voor het publiek’ heeft een evolutie doorgemaakt.⁶⁹¹

Vóór 31 juli 1998, de datum waarop de Finance Act 1998 in werking trad, was het voldoende dat de publieke toegankelijkheid gerealiseerd werd door het maken van een voorafgaandelijke afspraak met de eigenaar (*by appointment access*).

Sinds 31 juli 1998 moet de publieke toegankelijkheid gedurende een bepaald aantal dagen per jaar gerealiseerd worden zonder dat er nood is aan een voorafgaandelijke afspraak. (*open access*).⁶⁹²

Het aantal dagen per jaar waarop *open access* moet worden gerealiseerd, ligt niet vast en is al meermaals het voorwerp geweest van discussies.

Cultuurgoederen die zich in een gebouw bevinden dat zelf geniet van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, moeten tussen 25 en 156 dagen per jaar voor het publiek toegankelijk zijn zonder dat er nood is aan een voorafgaandelijke afspraak. Hetzelfde geldt voor cultuurgoederen die historisch verbonden zijn met een gebouw dat een bijzondere historische of architecturale waarde heeft, maar niet geniet van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten. Bij op zichzelf staande cultuurgoederen moet tussen 5 en 100 dagen *open access* gerealiseerd worden.⁶⁹³

Hierbij dient opgemerkt te worden dat de marges voor de invulling van de open access-verplichting erg ruim zijn.

Er zijn een vijftal manieren om voor op zichzelf staande cultuurgoederen een *open access* te realiseren, namelijk:

1. In de woning van de eigenaar, indien die toegankelijk is voor het publiek.
2. In een andere woning die toegankelijk is voor het publiek.
3. In een museum, een galerij, een bibliotheek of een gelijkaardige instelling.
4. In lokale, regionale of rondtrekkende tentoonstellingen.
5. Tijdens de zogenoemde *Heritage Open Days*.⁶⁹⁴

Cultuurgoederen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw, worden meestal in het gebouw in kwestie voor het publiek toegankelijk gemaakt.

ingekeken. Kopieën van dit register werden bijgehouden door de *National Library of Scotland*, het *National Museum of Wales* en het *Public Record Office* voor Noord-Ierland.

⁶⁹¹ De betekenis van het begrip ‘redelijk’ is onder meer afhankelijk van het type en de staat van het cultuurgoed en van de te nemen onderhouds- en instandhoudingsmaatregelen.

⁶⁹² Section 31 (4FA) van de Inheritance Tax Act 1984 bepaalt dat de publieke toegankelijkheid niet beperkt mag blijven tot een ‘on appointment access’.

⁶⁹³ J. SIMMONDS, *Art and taxation: a guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 20.

⁶⁹⁴ HMRC, *Note on conditional exemption: objects of national scientific historic or artistic interest. Finance Act 1998*, 9 februari 2005, 3; J. SIMMONDS, *Art and taxation: a guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 19.

De *open access*-verplichting wordt dikwijls aangevuld met het op andere tijdstippen realiseren van de publieke toegankelijkheid door het maken van een voorafgaandelijke afspraak met de eigenaar en/of door het in bruikleen geven voor bijzondere tentoonstellingen.

HMRC beschikt sinds 31 juli 1998 over de mogelijkheid om eerdere verbintenissen die door eigenaars van cultuurgoederen werden aangegaan in het kader van een verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, alsnog te wijzigen. Op die manier kan de *open access*-verplichting eveneens worden opgelegd aan eigenaars van cultuurgoederen die al van vóór 31 juli 1998 genieten van de vrijstellingsregeling.

Indien het niet tot een overeenkomst met de eigenaar komt, kan HMRC de verbintenissen zelfs eenzijdig wijzigen. Die handeling is onderworpen aan de volgende voorwaarden:

- HMRC heeft een voorstel tot wijziging van de verbintenissen gedaan.
- De eigenaar heeft in de periode van zes maanden na verzending van het voorstel geen positief gevolg aan het voorstel gegeven.
- Het is in alle omstandigheden rechtmatig en redelijk (*just and reasonable*) om de verbintenissen op de voorgestelde manier te wijzigen.

Een *Special Commissioner* moet oordelen of aan deze voorwaarden voldaan is.⁶⁹⁵

4.3. Procedure

4.3.1. Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen

* Binnen twee jaar na een belastbare overdracht van een voorwerp, een groep van voorwerpen of een verzameling⁶⁹⁶ moet bij **HMRC** een verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten worden ingediend.⁶⁹⁷ Binnen HMRC wordt het verzoek door de *Compliance Group Heritage* behandeld.

Het verzoek moet onder meer een gedetailleerde beschrijving van het cultuurgoed bevatten, drie kleurenfoto's, alsook de gegevens van de persoon die gecontacteerd mag worden voor het afspreken van een inspectie, de gegevens over eventuele eerdere voorwaardelijke vrijstellingen, een verklaring dat het niet de bedoeling is het cultuurgoed zonder goedkeuring van HMRC te verkopen of buiten het Verenigd Koninkrijk te brengen, een verklaring dat HMRC relevante informatie over het cultuurgoed mag publiceren, een motivering van het uitmuntende karakter van het cultuurgoed en voorgestelde maatregelen om de vereiste van 'redelijke toegankelijkheid voor het publiek' te realiseren.⁶⁹⁸

* Nadat gecontroleerd werd of het voldoet aan de ontvankelijkheidsvoorwaarden, verzendt HMRC het verzoek voor advies naar **The Museums, Libraries and Archives Council** (hierna: MLA). Binnen MLA wordt het verzoek door het **Acceptance in Lieu Panel** (hierna: het panel) behandeld. Het panel raadpleegt een aantal onafhankelijke experts, meestal curatoren van belangrijke musea of galerijen, kunsthandelaars en wetenschappers.

Het panel moet zich een oordeel vormen over de **kwalitatieve vereisten** van het cultuurgoed. Het panel moet met name nagaan of voldaan is aan de vereiste van *pre-eminent quality*, zoals voorzien in Section 31 (1) (a) en (aa) van de Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁹⁵ Section 35A van de Inheritance Tax Act 1984.

⁶⁹⁶ Hieronder wordt de algemene term *cultuurgoed* gehanteerd. Deze term wijst zowel op voorwerpen als op groepen van voorwerpen en verzamelingen.

⁶⁹⁷ Section 30 (3BA) van de Inheritance Tax Act 1984. HMRC kan een langere termijn voor indiening van een dergelijk verzoek toelaten.

⁶⁹⁸ J. SIMMONDS, *Art and taxation: a guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 15-16.

Het panel hanteert in dat opzicht dezelfde criteria als diegene die gebruikt worden bij de regeling inzake de *Acceptance of property in lieu of Inheritance Tax*. Voor een bespreking van deze criteria wordt dan ook verwezen naar paragraaf 3.3.1. van dit hoofdstuk.

Het panel deelt de bevoegde *Secretary of State* (voor Engeland) of *Minister* (voor Wales, Schotland en Noord-Ierland) zijn advies mee over de kwaliteit van het cultuurgood.

* De **Secretary of State** of de **Minister** beslist, rekening houdend met het advies van het panel, of het cultuurgood voldoet aan de kwalitatieve vereisten.

* Indien de Secretary of State of de Minister bepaalt dat het cultuurgood voldoet aan de kwalitatieve vereisten, moet **HMRC** beslissen of het cultuurgood al dan niet voorwaardelijk vrijgesteld wordt van successierechten.

Wanneer HMRC het verzoek aanvaardt, moet de verzoeker geen successierechten betalen zolang hij de aangegane verbintenissen naleeft. Wanneer HMRC het verzoek afwijst, worden de successierechten opeisbaar.

4.3.2. Voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw

De te volgen procedure bij de voorwaardelijke vrijstelling van voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw, verloopt grotendeels op dezelfde manier als de procedure bij de voorwaardelijke vrijstelling van op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen. Enkel de adviesverlenende instanties en hun bevoegdheid zijn verschillend.

* Niet het advies van het Acceptance in Lieu Panel van MLA wordt ingewonnen, maar van respectievelijk **English Heritage** (Engeland), **Historic Scotland** (Schotland), **Cadw** (Wales) of **Environment and Heritage Service** (Noord-Ierland), de instanties die tevens bevoegd zijn voor het onroerend cultureel erfgoed.

De adviesinstantie moet zich een oordeel vormen over de **historische verbondenheid** van het cultuurgood met het gebouw. Het cultuurgood moet **niet** voldoen aan de vereiste van *pre-eminent quality*.

4.4. Gebeurtenissen die aanleiding geven tot het verval van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten⁶⁹⁹

* Een voorwaardelijk vrijgestelde overdracht blijft enkel genieten van de vrijstelling van successierechten zolang bepaalde voorwaarden vervuld zijn. Vanaf het ogenblik waarop er een belastbare gebeurtenis (*chargeable event*) plaatsvindt, vervalt de vrijstelling en zijn er successierechten verschuldigd.

De volgende gebeurtenissen geven aanleiding tot het opeisbaar worden van de successierechten:

- De door de eigenaar aangegane verbintenissen worden niet materieel nageleefd.

⁶⁹⁹ Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Witboek*, Brussel, 1992, 65 p.

- De goederen die het voorwerp zijn van de vrijstellingsregeling, worden aan een derde overgedragen.
- De eigenaar overlijdt.⁷⁰⁰

De vrijstelling blijft in de volgende gevallen echter behouden:

- o De nieuwe eigenaar hernieuwt de aangegane verbintenissen, in geval van een overdracht anders dan verkoop.
- o De goederen worden overgedragen door middel van een overdracht die vrijgesteld is van successierechten (vb. spouse exemption, charity exemption).
- o De goederen worden overgedragen aan *the National Gallery*, *the British Museum* of een andere *heritage body*, zoals opgesomd in Schedule 3 van de Inheritance Tax Act. Die overdracht kan gebeuren via een *private treaty sale*⁷⁰¹ of door een overdracht anders dan verkoop.
- o De goederen worden in betaling gegeven ter voldoening van successierechten.⁷⁰²

Er bestaat een afwijkende regeling voor *associated properties*, goederen die nauw met elkaar verbonden zijn.⁷⁰³

* De verschuldigde successierechten worden berekend op de marktwaarde van het goed op het ogenblik van het verlies van de voorwaardelijke vrijstelling en tegen het tarief dat op dat ogenblik van toepassing is.

De successierechten worden betaald door de eigenaar, ingeval de verbintenissen niet nageleefd worden, door de erfgerechtigde, ingeval de erflater overlijdt en de verbintenissen niet hernieuwd worden, of door de verkoper of schenker, ingeval het goed overgedragen wordt door een verkoop of een schenking waarbij de verbintenissen niet hernieuwd worden.

Indien het verlies van de voorwaardelijke vrijstelling optreedt na verschillende opeenvolgende voorwaardelijk vrijgestelde overdrachten, wordt de belasting geheven op de overdracht die tot de hoogste successierechten aanleiding geeft. Er wordt dertig jaar terug in de tijd gegaan.⁷⁰⁴

4.5. De praktijksituatie⁷⁰⁵

De lege lata (huidige toestand)

⁷⁰⁰ Section 32 (2) - (5) van de Inheritance Tax Act 1984.

⁷⁰¹ *Private treaty sales* zijn fiscaal aantrekkelijker dan openbare verkopen. De verkoper krijgt immers 25 % van de belastingen (Inheritance Tax, Capital Gains Tax) die hij bij een openbare verkoop zou moeten betalen, bovenop de waarde van de marktprijs. Die speciale prijs wordt *douceur* genoemd. Zie ook bij de regeling inzake de inbetalinggeving van cultureel erfgoed ter voldoening van successierechten. *Private treaty sales* zijn eveneens vrijgesteld van Capital Gains Tax en BTW.

⁷⁰² De voorwaardelijke vrijstelling wordt onvoorwaardelijk en definitief verworven wanneer de goederen overgedragen worden aan een heritage body of wanneer ze in betaling gegeven worden ter voldoening van successierechten.

⁷⁰³ Het betreft meer bepaald historische gebouwen met hun omgeving en de voorwerpen die er historisch verbonden mee zijn. De regeling is uitgewerkt in Section 32A van de Inheritance Tax Act 1984. Een chargeable event heeft in dergelijke gevallen betrekking op het geheel van de *associated properties*.

⁷⁰⁴ Section 33 van de Inheritance Tax Act 1984.

⁷⁰⁵ Bronnen: N. GOODISON, *Goodison Review. Securing the Best for our Museums: Private Giving and Government Support*, 2004, 90 p; E. MANISTY, "News from the Department of Culture, Media and Sport", *Christie's Bulletin*, zomer 2005, 2-6 en M. CHANTLER, "Background", *Christie's Bulletin*, zomer 2005, 20-25.

De regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuuroederen heeft zijn doel bereikt: een groot aantal cultuuroederen bleef de afgelopen decennia voor het Verenigd Koninkrijk behouden en werd voor het publiek toegankelijk gemaakt. Eind 2004 genoten ongeveer 91.000 voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen (cfr. 86.000 in 1998) en 332 gronden en gebouwen (cfr. 331 in 1998) van de regeling.

Toch lijkt de vrijstellingsregeling recentelijk haar aantrekkingskracht voor belastingbetalers enigszins verloren te hebben. Tussen 1984 en 1997 werd voor een bedrag van 1,1 miljard euro (760 miljoen Britse Pond) van de regeling gebruik gemaakt, gemiddeld zo'n 78 miljoen euro (54 miljoen Britse Pond) per jaar. Van 1998 tot 2003 werd voor een bedrag van slechts 165 miljoen euro (114 miljoen Britse Pond) van de regeling gebruik gemaakt, gemiddeld zo'n 27,5 miljoen euro (19 miljoen Britse Pond) per jaar.⁷⁰⁶

In **Tabel I**⁷⁰⁷ wordt een overzicht gegeven van de aanvaarde verzoeken tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor gronden (*land*), gebouwen (*buildings*) en de voorwerpen die er historisch mee verbonden zijn (*historically associated objects*).

Tabel I. Voorwaardelijke vrijstelling van successierechten (land, buildings, historically associated objects)

Periode	Aanvaarde verzoeken
1998-1999	10
1999-2000	5
2000-2001	2
2001-2002	5
2002-2003	6
2003-2004	2

In **Tabel II**⁷⁰⁸ wordt een overzicht gegeven van de behandelde verzoeken tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen (*chattels*).

Tabel II. Voorwaardelijke vrijstelling van successierechten (chattels)

Periode	Aantal verzoeken (chattels)	Verworpen verzoeken (chattels)	Ingetrokken verzoeken (chattels)	Aanvaarde verzoeken (chattels)	Museum quality (M) of pre-eminent quality (P)
1994-1995	67	1	8	58	All M
1995-1996	48	0	10	38	All M
1996-1997	53	1	9	43	All M
1997-1998	60	0	2	58	All M

⁷⁰⁶ National Audit Office Report, *Inland Revenue. Inheritance tax*, 3 december 2004, 33.

⁷⁰⁷ De gegevens uit de tabel zijn afkomstig van the National Audit Office, december 2004.

⁷⁰⁸ De gegevens uit de tabel zijn afkomstig van het Capital Taxes Office van HMRC, juni 2005.

1998-1999	75	1	2	72	All M
1999-2000	48	1	8	39	All M
2000-2001	42	1	12	29	25 M, 4 P
2001-2002	26	0	7	19	13 M, 6 P
2002-2003	47	2	18	27	10 M, 17 P
2003-2004	29	1	6	22	6 M, 16 P
2004-2005	16	0	2	14	All P

De gegevens van deze tabel tonen aan dat het aantal aanvaarde verzoeken tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen sinds 1999 in een dalende lijn zit.

De verklaring van deze neergaande trend is te vinden in de aanpassingen die de **Finance Act 1998** aan de vrijstellingsregeling doorgevoerd heeft. Het gaat meer bepaald om de volgende wijzigingen in de verbintenissen die de eigenaars moeten aangaan:

- De kwalitatieve vereisten: van *museum quality* naar *pre-eminent quality*.
- De toegankelijkheid voor het publiek: van *by appointment access* naar *open access*.

Van museum quality naar pre-eminent quality

Wanneer de eigenaar van een cultuuro goed vandaag een verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten indient, moet hij kunnen aantonen dat het goed een *pre-eminent quality* bezit.

Wanneer de eigenaar van een cultuuro goed dat vóór de datum van inwerkingtreding van de Finance Act 1998 op basis van het criterium *museum quality* voorwaardelijk vrijgesteld werd van successierechten, overlijdt of het goed anders dan door verkoop overdraagt aan een derde, kan de verkrijger de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten enkel behouden indien hij kan aantonen dat het goed een *pre-eminent quality* bezit. Indien dat niet het geval is, moet hij successierechten betalen.

Volgens bepaalde bronnen voldoet slechts 5 % van de cultuuro goederen die vóór de datum van inwerkingtreding van de Finance Act 1998 voorwaardelijk vrijgesteld zijn van successierechten, aan de vereiste van *pre-eminent quality*. Indien die gegevens correct zijn, dreigen de eigenaars van zo'n 80.000 cultuuro goederen in de toekomst hun voorwaardelijke vrijstelling van successierechten te verliezen. Verschillende eigenaars hebben aangekondigd dat ze in een dergelijke situatie zullen moeten overgaan tot de (openbare) verkoop van hun cultuuro goederen.

Van by appointment access naar open access

Wanneer de eigenaar van een cultuuro goed vandaag een verzoek tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten indient, moet hij zich ertoe verbinden een zekere vorm van *open access* te realiseren.

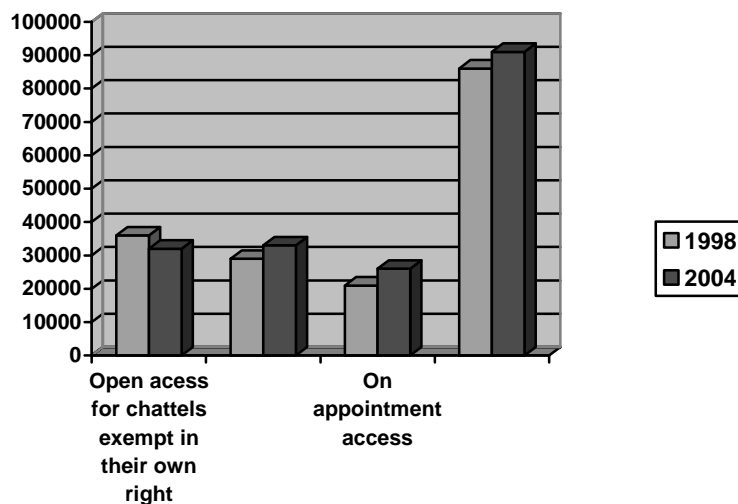
Aanvankelijk moesten alle eigenaars zonder onderscheid – dus ook de eigenaars van cultuuro goederen die vóór de datum van inwerkingtreding van de Finance Act 1998 voorwaardelijk vrijgesteld werden van successierechten en zich met dat doel verbonden hebben een *by appointment access* toe te staan – deze *open access*-verplichting nakomen.

Op 27 oktober 2004⁷⁰⁹ oordeelde *Special Commissioner* Stephen OLIVER⁷¹⁰ in de zogenoemde *Test Case* echter dat deze vereiste voor twee eigenaars niet ‘*just and reasonable in all circumstances*’ was. De *open access*-verplichting kan voor de betrokken eigenaar immers leiden tot een onredelijk hoog veiligheidsrisico en onredelijke hoge kosten. De wijziging van de verbintenis werd daarom niet doorgevoerd.

Voortaan moet geval per geval overwogen worden of een *open access* verantwoord is, daarbij rekening houdend met de persoonlijke omstandigheden van de eigenaar en de aard en omvang van de publieke belangstelling voor het betreffende cultuurogoed.

In **Figuur I**⁷¹¹ wordt een overzicht gegeven van de evolutie van de door de eigenaars van voorwaardelijk vrijgestelde cultuuroederen aangegane verbintenis in verband met de toegankelijkheid ervan voor het publiek, in de periode 1998-2004.

Voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor chattels (evolutie 1998-2004)

Het aantal gevallen waarin er een *open access for historically associated objects* werd overeengekomen, is in de periode 1998-2004 licht gestegen. Volgens het National Audit Office wordt deze stijging veroorzaakt door de groter wordende populariteit van de regeling inzake vrijstelling van successierechten voor voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw. Deze goederen zijn niet van die aard dat ze op zichzelf stand in aanmerking komen voor de vrijstellingsregeling, maar ze voldoen wel aan de criteria om als deel van een historisch gebouw van diezelfde regeling te genieten.

Het aantal gevallen waarin er een *by appointment access* werd overeengekomen, is in de periode 1998-2004 licht gestegen. Volgens het National Audit Office is deze stijging te verklaren door de aanvaarding van verzoeken tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten die vóór de datum van inwerkingtreding van de Finance Act 1998 zijn ingediend.⁷¹²

⁷⁰⁹ S. OLIVER QC, *Applications to Vary the Undertakings by A and B*, 27 oktober 2004, SpC 439; Voor een bespreking van deze uitspraak wordt verwezen naar de paper van Charles Russell, *Conditional Exemption. Justice and reasonableness prevails*: <http://www.cr-law.co.uk/articles/viewarticle.asp?articleid=805>

⁷¹⁰

⁷¹¹ De gegevens uit deze figuur zijn afkomstig van the National Audit Office, december 2004.

⁷¹² National Audit Office, *Inland Revenue. Inheritance Tax*, 2004, 33.

De lege ferenda (toekomst)

In de studie van **Sir Nicholas GOODISON**, die in het kader van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten reeds besproken werd⁷¹³, wordt de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen geëvalueerd. De auteur geeft tevens enkele aanbevelingen:

- Een cultuurgoed dat reeds voorwaardelijk vrijgesteld is van successierechten, moet bij het overlijden van de eigenaar de vrijstelling kunnen behouden.
- De opvolging van voorwaardelijk vrijgestelde op zichzelf staande cultuurgoederen wordt best overgedragen aan MLA.⁷¹⁴
- De eigenaar van een cultuurgoed dat in de toekomst vrijgesteld wordt van successierechten, moet verplicht worden om een voorgenomen verkoop van het cultuurgoed te melden aan MLA.
- Er moeten meer tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd worden, zodat de eigenaars van voorwaardelijk vrijgestelde cultuurgoederen hun *open access*-verplichting gemakkelijker kunnen nakomen.

Uitgaande van de studie van GOODISON heeft een kleine groep van advocaten en museumcuratoren die zichzelf de **Goodison Review Group** noemt, een memorandum verstuurd naar Des Browne, *Chief Secretary of the Treasury*. Het memorandum bestaat uit twee delen: een evaluatie van de huidige regeling inzake de vrijstelling van successierechten en een reeks aanbevelingen.

De Goodison Review Group stelt een nieuw criterium voor inzake de kwaliteit van het cultureel erfgoed dat in aanmerking komt voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, dat tussen *museum quality* en *pre-eminent quality* ligt. Enerzijds moet het criterium streng genoeg zijn om verzoeken tot voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen die een *museum quality* hebben, af te wijzen. Anderzijds moet het criterium soepel genoeg zijn om 'belangrijke cultuurgoederen' te aanvaarden.

Er wordt voorgesteld Section 31 (1) (a) en (aa) van de Inheritance Tax Act 1984, het criterium inzake de kwaliteit van de cultuurgoederen die in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, als volgt te wijzigen:

- *Voorwerpen uit om het even welke periode die naar het oordeel van HMRC een belangrijke aanwinst vormen voor een openbare collectie, hetzij in nationale context, hetzij in lokale context.*
- *Verzamelingen en groepen van voorwerpen uit om het even welke periode die naar het oordeel van HMRC in hun geheel een belangrijke aanwinst vormen voor een openbare collectie, hetzij in nationale context, hetzij in lokale context.*

Daarnaast stelt de Goodison Review Group een andere vorm van *open access* op vooraf bepaalde dagen voor:

- De toegangsmodaliteiten van de vrijgestelde cultuurgoederen worden op de website van MLA gepubliceerd, samen met een digitale foto ervan.
- De verbintenissen kunnen niet eenzijdig gewijzigd worden.
- De cultuurgoederen kunnen uitgeleend worden voor tentoonstellingen die aan bepaalde veiligheidsstandaarden voldoen. De duur van een dergelijke bruikleen mag niet meer dan twaalf maanden bedragen in een periode van vijf jaar.

⁷¹³ Zie paragraaf 3.6. van dit hoofdstuk.

⁷¹⁴ Op dat ogenblik was HMRC belast met de opvolging voorwaardelijk vrijgestelde op zichzelf staande cultuurgoederen.

Afdeling 5. Besluit

Het Verenigd Koninkrijk beschikt over twee direct beschermende regelingen op het vlak van het roerend cultureel erfgoed. Voorts zijn er fiscale incentives, die succesvol zijn. Het land beschikt immers zowel over een regeling die het mogelijk maakt belastingschulden te voldoen door cultuurgoederen aan de Staat in betaling te geven (*the acceptance in lieu*), als over een regeling die bepaalde overdrachten van cultuurgoederen voorwaardelijk vrijstelt van successierechten (*the conditional exemption of Inheritance Tax*).

* Om de successierechten te voldoen door **inbetalinggeving van cultuurgoederen**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De inbetalinggeving gebeurt op verzoek van een *personal representative*.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap, eigendom zijn van de verzoeker of van een derde.
- De cultuurgoederen moeten tot één van de volgende categorieën behoren:

- Schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen die een uitmuntende waarde hebben.
- Verzamelingen of groepen van schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen die een uitmuntende waarde hebben
- Voorwerpen die zich in een gebouw bevinden of bevonden hebben dat publiek eigendom is, en die ermee geassocieerd moeten blijven.

De inbetalinggeving van cultuurgoederen kan ook aangewend worden om interesten op de successierechten te voldoen.

► Tot het einde van de jaren zeventig werd de inbetalinggeving zelden toegepast, omdat het Ministerie van Financiën eiste dat het verlies aan belastinginkomsten voor de schatkist door het Ministerie van Cultuur gecompenseerd werd. Sinds geruime tijd wordt jaarlijks een bedrag van 20 miljoen Britse Pond gereserveerd, wat het huidige succes van de regeling verklaart.

Sterkte-zwakteanalyse:

- + De regeling draagt in grote mate bij tot de verrijking van het cultureel erfgoed van het Verenigd Koninkrijk.
- + Niet alleen de successierechten zelf, maar ook de interesten op die successierechten kunnen voldaan worden door de inbetalinggeving van cultuurgoederen.
- + Het bedrag waarvoor een cultuurgoed in betaling gegeven wordt, is gelijk aan de marktwaarde van het goed, vermeerderd met 25 % van de belastingen die op de waarde van het goed betaald hadden moeten worden indien het openbaar verkocht zou zijn geweest. Dat percentage is bedoeld als een *incentive* om van de regeling gebruik te maken.

* Opdat overdrachten *mortis causa* van cultuurgoederen **voorwaardelijk vrijgesteld zijn van successierechten**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De vrijstelling van successierechten gebeurt op verzoek van een *personal representative*.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap.
- De cultuurgoederen moeten tot een van de volgende categorieën behoren:
 - Schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen die een uitmuntende waarde hebben.
 - Verzamelingen of groepen van schilderijen, prenten, boeken, manuscripten, kunstwerken, wetenschappelijke voorwerpen en andere voorwerpen die een uitmuntende waarde hebben.
 - Voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw.
- De verzoeker moet de volgende verbintenissen nakomen totdat hij overlijdt of totdat hij de goederen aan een derde overdraagt:
 - De cultuurgoederen moeten permanent in het Verenigd Koninkrijk blijven (m.b.t. op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen).
 - De verzoeker moet de nodige maatregelen nemen om de cultuurgoederen in stand te houden, te onderhouden en te herstellen.
 - De verzoeker moet de nodige maatregelen nemen om de historische band van de cultuurgoederen met het gebouw te behouden (m.b.t. voorwerpen die historisch verbonden zijn met een gebouw).

- De cultuurgoederen moeten op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk gemaakt worden.

De inbetalinggeving van cultuurgoederen kan ook aangewend worden om *Inheritance Tax* te voldoen die geheven wordt op overdrachten *inter vivos*.

Wanneer een *personal representative* nalaat de door hem aangevane verbintenissen na te leven, worden de successierechten opeisbaar. In een aantal gevallen gaat de vrijstelling eveneens verloren wanneer de betrokkene overlijdt of de goederen aan een derde overdraagt.

► Eind 2004 genoten meer dan 91.000 cultuurgoederen van de vrijstellingsregeling.

Sterkte-zwakteanalyse:

- + De regeling draagt in grote mate bij tot de verrijking van het cultureel erfgoed van het Verenigd Koninkrijk.
- Door een verstrenging van de kwalitatieve vereisten voor op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen (van *museum quality* naar *pre-eminent quality*) en een strikte toepassing van de verplichting om de goederen voor het publiek toegankelijk te stellen (van *by appointment access* naar *open access*) heeft de regeling recentelijk haar aantrekkingskracht verloren. Bovendien dreigen heel wat eigenaars van cultuurgoederen in de toekomst hun voorwaardelijke vrijstelling te verliezen.

Hoofdstuk 4: De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk

Inleiding

Frankrijk is een centralistisch georganiseerde eenheidsstaat met 26 regio's (*régions*), 100 departementen (*départements*) en 342 arrondissementen (*arrondissements*).

De bevoegdheid inzake de successiebelasting is in handen van *la Direction Générale des Impôts* van het Ministerie van Economie, Financiën en Industrie.

De bevoegdheid inzake cultureel erfgoed is in handen van *la Direction de l'Architecture et du Patrimoine* van het Ministerie van Cultuur en Communicatie.

Werkwijze:

- De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk staat centraal in afdeling 1.
- In afdeling 2 wordt het stelsel van de successiebelasting in Frankrijk besproken.
- De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingen vormt het onderwerp van afdeling 3.
- De voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor historische monumenten en hun toebehoren wordt in afdeling 4 behandeld.
- Afdeling 5 bevat een bondig besluit.

Afdeling 1. De zorg voor het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk

1.1. Regelgevend kader

De bescherming van het roerend cultureel erfgoed in Frankrijk was tot voor kort verspreid over een groot aantal wetten:

- Wet van 31 december 1913: de historische monumenten.⁷¹⁵
- Wet van 31 december 1921: het recht van voorkoop van de Franse Staat bij de verkoop van kunstwerken.⁷¹⁶

⁷¹⁵ Loi du 31 décembre 1913 sur les monuments historiques, *J.O.* 4 januari 1914, zoals gewijzigd.

- Wet van 27 september 1941: de archeologische opgravingen en de toevalsvondsten.⁷¹⁷
- Wet van 17 januari 2001: de preventieve archeologie.⁷¹⁸
- Wet van 18 december 1989: het gebruik van metaaldetectoren.⁷¹⁹
- Wet van 1 december 1989: het maritiem erfgoed.⁷²⁰
- Wet van 31 december 1992: de uitvoer van cultuurgoederen.⁷²¹
- Wet van 3 januari 1979: de archieven.⁷²²

Momenteel zijn al die regelgevingen opgenomen in **le Code du Patrimoine**, het Wetboek Erfgoed dat als bijlage bij de Ordonnantie van 20 februari 2004⁷²³ gevoegd is.

De Code du Patrimoine is als volgt onderverdeeld:

- De algemene bescherming van cultuurvoorwerpen
- Archivalisch erfgoed
- Bibliotheken
- Musea
- Archeologisch erfgoed
- Historische monumenten, landschappen en beschermde gehelen.

In het kader van deze studie worden enkel de algemene bescherming van cultuurvoorwerpen en de bescherming van historische monumenten, die ook op roerende goederen slaat, besproken.

1.2. De algemene bescherming van cultuurvoorwerpen

1.2.1. De uitvoer van cultuurvoorwerpen

Er dient een onderscheid gemaakt te worden naargelang het cultuurvoorwerp beschouwd wordt als een nationale schat (*trésor national*) of niet.

De voorwerpen die deel uitmaken van de publieke collecties en van de collecties van de *musées de France*, de voorwerpen die gerangschikt zijn als historisch monument of als

⁷¹⁶ Loi du 31 décembre 1921 portant fixation du budget général de l'exercice 1922, *J.O.* 1 januari 1922, zoals gewijzigd.

⁷¹⁷ Loi du 27 septembre 1941 portant réglementation des fouilles archéologiques, *J.O.* 15 oktober 1941, zoals gewijzigd.

⁷¹⁸ Loi n° 2001-44 du 17 janvier 2001 relative à l'archéologie préventive, *J.O.* 18 januari 2001, zoals gewijzigd.

⁷¹⁹ Loi n° 89-900 du 18 décembre 1989 relative à l'utilisation des détecteurs de métaux, *J.O.* 19 december 1989, zoals gewijzigd.

⁷²⁰ Loi n° 89-874 du 1er décembre 1989 relative aux biens culturels maritimes, *J.O.* 5 december 1989, zoals gewijzigd.

⁷²¹ Loi n° 92-1477 du 31 décembre 1992 relative aux produits soumis à certaines restrictions de circulation et à la complémentarité entre les services de police, de gendarmerie et de douane, *J.O.* 5 januari 1993, zoals gewijzigd.

⁷²² Loi n° 79-18 du 3 janvier 1979 sur les archives, *J.O.* 5 januari 1979, err. 6 januari 1979, zoals gewijzigd.

⁷²³ Ordonnance n° 2004-178 du 20 février 2004 relatif à la partie législative du code du patrimoine, *J.O.* 24 februari 2004. De inwerkingtreding van de verschillende bepalingen van de Code du Patrimoine wordt geregeld door Ordonnance n° 2005-1128 du 8 septembre 2005 relatif aux monuments historiques et aux espaces protégés (*J.O.* 9 september 2005) en Ordonnance n° 2005-1257 du 8 décembre 2005 relatif au permis de construire et aux autorisations d'urbanisme (*J.O.* 9 december 2005).

archief, en de voorwerpen die in artistiek, historisch of archeologisch opzicht een aanzienlijk belang voor het Franse nationale erfgoed hebben, worden beschouwd als nationale schatten.⁷²⁴

- **Cultuurvoorwerpen, andere dan nationale schatten**, die in artistiek, historisch of archeologisch opzicht van belang zijn en tot welbepaalde categorieën behoren, kunnen tijdelijk of definitief uit het douanegebied van Frankrijk uitgevoerd worden, op voorwaarde dat de minister van Cultuur een uitvoervergunning verleent. Deze vergunning geldt als bewijs dat het cultuurvoorwerp in kwestie niet beschouwd wordt als een nationale schat.

Voor cultuurvoorwerpen die meer dan honderd jaar oud zijn, blijft de vergunning permanent geldig. Uitvoervergunningen voor cultuurvoorwerpen die minder dan honderd jaar oud zijn, hebben een beperkte geldigheid, namelijk twintig jaar.⁷²⁵

- **Nationale schatten** mogen niet definitief uit het douanegebied van Frankrijk uitgevoerd worden. Elk verzoek tot definitieve uitvoer van een dergelijk cultuurvoorwerp zal bijgevolg afgewezen worden zonder dat de verzoeker aanspraak kan maken op een schadevergoeding.⁷²⁶

De minister van Cultuur kan een vergunning verlenen voor de tijdelijke uitvoer van een nationale schat, wanneer die uitvoer betrekking heeft op de restauratie van het cultuurvoorwerp, een expertise, deelname aan een tentoonstelling of bruikleen in een publieke collectie.⁷²⁷

Wanneer een verzoek tot uitvoervergunning voor een cultuurvoorwerp dat als een nationale schat gekwalificeerd wordt, geweigerd wordt, kan de verzoeker gedurende dertig maanden geen nieuw verzoek tot uitvoervergunning indienen. Gedurende die periode kan de Franse Staat een aanbod tot aankoop van het cultuurvoorwerp doen.⁷²⁸

1.2.2. Recht van voorkoop

Bij elke openbare verkoop (*vente publique*) of onderhandse verkoop (*vente de gré à gré*) van kunstwerken kan de Franse Staat een **recht van voorkoop** uitoefenen.⁷²⁹

1.3. De bescherming van historische monumenten

Zowel roerende als onroerende goederen kunnen door de administratieve overheid beschermd worden als **historisch monument** (*monument historique*).

Er bestaan twee verschillende beschermingsregelingen. Goederen kunnen in de eerste plaats beschermd worden in het kader van een rangschikkingsprocedure (*le classement au titre de*

⁷²⁴ Artikel L111-1 van de Code du Patrimoine.

⁷²⁵ Artikel L111-2 van de Code du Patrimoine. Voor cultuurvoorwerpen die tijdelijk in het douanegebied van Frankrijk werden ingevoerd, moet geen uitvoervergunning worden aangevraagd. Een vergunning is evenmin vereist voor de tijdelijke uitvoer van een cultuurvoorwerp met het oog op de restauratie ervan, een expertise of deelname aan een tentoonstelling.

⁷²⁶ Artikel L111-4 van de Code du Patrimoine.

⁷²⁷ Artikel L111-7 van de Code du Patrimoine.

⁷²⁸ Artikel L121-1 van de Code du Patrimoine.

⁷²⁹ De voorwaarden en de procedureregels met betrekking tot dit recht van voorkoop zijn vastgelegd in de artikelen L123-1 tot L123-3 van de Code du Patrimoine.

monument historique). Daarnaast kunnen goederen beschermd worden door inschrijving in een aanvullende inventaris van historische monumenten (*l'inscription à l'inventaire supplémentaire des monuments historiques*).

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt uitsluitend aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op het roerend cultureel erfgoed

1.3.1. De rangschikking van roerende goederen als historisch monument

Voorwerpen waarvan het behoud in artistiek, historisch, wetenschappelijk of technisch opzicht van algemeen belang is, kunnen **gerangschikt** worden als historisch monument. Het betreft zowel goederen die roerend zijn uit hun aard als goederen die onroerend zijn door bestemming.⁷³⁰ Volgens de huidige stand van de regelgeving kunnen verzamelingen niet als geheel gerangschikt worden.

Een voorwerp dat eigendom is van de Franse Staat of van een openbare instelling die ervan afhangt, wordt als historisch monument gerangschikt door een beslissing van de administratieve overheid.

Wanneer het een voorwerp betreft dat eigendom is van een territoriaal gedecentraliseerd bestuur of van een openbare instelling die ervan afhangt, wordt het eveneens door een beslissing van de administratieve overheid gerangschikt als historisch monument, op voorwaarde dat de eigenaar ermee instemt. In het andere geval wordt bij decreet van de Raad van State van rechtswege overgegaan tot de rangschikking als historisch monument.

Een voorwerp dat eigendom is van een privé-persoon, wordt eveneens door een beslissing van de administratieve overheid als historisch monument gerangschikt, op voorwaarde dat de eigenaar ermee instemt. In het andere geval wordt bij decreet van de Raad van State van rechtswege overgegaan tot de rangschikking als historisch monument. De eigenaar heeft recht op een schadevergoeding.⁷³¹

Voorwerpen waarvan het behoud of de aanwezigheid op het grondgebied van Frankrijk in gevaar is, kunnen **voorlopig gerangschikt** worden als historisch monument. De rechtsgevolgen van de (definitieve) rangschikking als historisch monument zijn gedurende twaalf maanden van toepassing op voorwerpen die voorlopig gerangschikt worden als historisch monument.⁷³²

*Op dit ogenblik zijn meer dan 130.000 voorwerpen gerangschikt als historisch monument. 10.000 voorwerpen zijn eigendom van particulieren. Bijna 80 % van de als historisch monument gerangschikte voorwerpen maakt deel uit van het kerkelijk erfgoed.*⁷³³

Rechtsgevolgen:

- Het als historisch monument gerangschikte voorwerp moet in stand gehouden worden.⁷³⁴
- De toelating van de administratieve overheid is vereist voor het uitvoeren van wijzigings-, herstellings- of restauratiewerken aan het als historisch monument gerangschikt voorwerp.⁷³⁵

⁷³⁰ Artikel L622-1 van de Code du Patrimoine. De rangschikking als historisch monument kan tevens in zijn geheel of gedeeltelijk opgeheven worden. Zie artikel L622-6 van de Code du Patrimoine.

⁷³¹ Artikelen L622-2 tot L622-4 van de Code du Patrimoine.

⁷³² Artikel L622-5 van de Code du Patrimoine.

⁷³³ Bron : Base de données Pallisy, 8 juli 2005.

⁷³⁴ Artikel L622-24 van de Code du Patrimoine.

⁷³⁵ Artikel L622-7 van de Code du Patrimoine.

- De Staat, de territoriaal gedecentraliseerde besturen en de openbare instellingen die ervan afhangen, zijn ertoe gehouden de historische monumenten waarvan ze eigenaar zijn, in stand te houden en te beveiligen.⁷³⁶
- Een historisch monument dat eigendom is van de Franse Staat, is onvervreemdbaar. Een historisch monument dat eigendom is van de territoriaal gedecentraliseerde besturen of de openbare instellingen die ervan afhangen, mag slechts vervreemd worden met toestemming van de administratieve overheid.⁷³⁷
- De vervreemding van het historisch monument moet achteraf gemeld worden aan de administratieve overheid.⁷³⁸
- Niemand kan door verjaring eigenaar worden van het historisch monument.⁷³⁹
- De administratieve overheid voert om de vijf jaar een inventarisatie van de als historisch monument gerangschikte voorwerpen uit.⁷⁴⁰
- Als historisch monument gerangschikte voorwerpen mogen niet definitief uitgevoerd worden.⁷⁴¹

1.3.2. De inschrijving van roerende goederen in de aanvullende inventaris van historische monumenten

Voorwerpen waarvan het behoud in artistiek, historisch, wetenschappelijk of technisch opzicht wenselijk is, kunnen door de administratieve overheid **ingeschreven** worden in de aanvullende inventaris van historische monumenten. Het betreft zowel goederen die uit hun aard roerend zijn als goederen die onroerend zijn door bestemming.⁷⁴² Volgens de huidige stand van de regelgeving kunnen verzamelingen niet als geheel ingeschreven worden in de aanvullende inventaris.

Enkel voorwerpen die eigendom zijn van de Staat, de territoriaal gedecentraliseerde besturen, de openbare instellingen en de culturele verenigingen, kunnen ingeschreven worden in de aanvullende inventaris van historische monumenten. Voorwerpen die het eigendom van een privé-persoon zijn, beschikken (nog) niet over een dergelijke bescherming.⁷⁴³

*Op dit ogenblik zijn meer dan 127.000 voorwerpen ingeschreven in de aanvullende inventaris van historische monumenten.*⁷⁴⁴

Rechtsgevolgen:

- Het voorwerp dat ingeschreven is in de aanvullende inventaris van historische monumenten, moet in stand gehouden worden.⁷⁴⁵

⁷³⁶ Artikel L622-9 van de Code du Patrimoine.

⁷³⁷ Artikel L622-14 van de Code du Patrimoine.

⁷³⁸ Artikel L622-16 van de Code du Patrimoine.

⁷³⁹ Artikel L622-13 van de Code du Patrimoine.

⁷⁴⁰ Artikel L622-8 van de Code du Patrimoine.

⁷⁴¹ Artikel L622-18 van de Code du Patrimoine.

⁷⁴² Artikel L 622-20 van de Code du Patrimoine.

⁷⁴³ Vanaf 1 januari 2007 kunnen ook de voorwerpen die het eigendom zijn van privé-personen en waarvan het behoud in artistiek, historisch, wetenschappelijk of technisch opzicht wenselijk is, ingeschreven worden in de aanvullende lijst van historische monumenten. Voorwaarde is dan wel dat de eigenaar zijn toestemming geeft. Zie Ordonnance nr. 2005-1128 du 8 septembre 2005 relatif aux monuments historiques et espaces naturels, *J.O.* 9 september 2005.

⁷⁴⁴ Bron : Rapports d'activité des caoas de 2003.

⁷⁴⁵ Artikel L622-24 van de Code du Patrimoine.

- Het voornemen om een voorwerp dat ingeschreven is in de aanvullende inventaris van historische monumenten, te verplaatsen, moet een maand van tevoren gemeld worden aan de administratieve overheid.
- Het voornemen om een voorwerp dat ingeschreven is in de aanvullende inventaris van historische monumenten, aan een derde over te dragen, om herstellings-, wijzigings- en restauratiewerken uit te voeren, moet twee maanden van tevoren gemeld worden aan de administratieve overheid.⁷⁴⁶

De rechtsgevolgen van de inschrijving volgen het historisch monument, in welke handen het ook overgaat.⁷⁴⁷

Afdeling 2. Het stelsel van de successiebelasting in Frankrijk

2.1. Regelgevend kader

De huidige Franse successiewetgeving ligt vervat in de **Code Général des Impôts** (hierna: CGI). Dit algemeen belastingwetboek bevat, naast regelingen voor de inkomstenbelasting, de

⁷⁴⁶ Artikel L622-21 van de Code du Patrimoine.

⁷⁴⁷ Artikel L622-29 van de Code du Patrimoine.

vennootschapsbelasting, de BTW en de accijnzen, een regeling voor *les droits de mutation à titre gratuit*⁷⁴⁸. Daarbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen de *droits de mutation par décès* (successierechten) en de *droits de mutation entre vifs* (schenkingsrechten).

Krachtens artikel 750ter CGI worden **les droits de mutation à titre gratuit** geheven op de volgende overdrachten:

- Overdrachten van roerende en onroerende goederen, al dan niet in Frankrijk gelegen, in het bijzonder staatsfondsen, aandelen in vennootschappen, schuldvorderingen en alle waardepapieren van welke soort ook, wanneer de erflater of de schenker zijn fiscale woonplaats in Frankrijk heeft.
- Overdrachten van roerende en onroerende goederen, in Frankrijk gelegen, in het bijzonder Franse staatsfondsen, aandelen in vennootschappen, schuldvorderingen en alle waardepapieren van welke soort ook, wanneer de erflater of de schenker zijn fiscale woonplaats niet in Frankrijk heeft.
- Overdrachten van roerende en onroerende goederen, al dan niet in Frankrijk gelegen, in het bijzonder staatsfondsen, aandelen in vennootschappen, schuldvorderingen en alle waardepapieren van welke soort ook, ontvangen door een erfgenaam, legataris of begiftigde die zijn fiscale woonplaats in Frankrijk heeft.

In het kader van deze studie wordt enkel de regeling inzake les droits de mutation par décès, oftewel de successierechten, besproken.

2.2. De berekening van de successierechten

Erfgenamen en legatarissen moeten successierechten betalen op hun aandeel in de nalatenschap, namelijk datgene wat ze uit de nalatenschap van de erflater verkregen hebben.⁷⁴⁹

* De **belastbare grondslag** van de successierechten wordt gevormd door de waarde van de goederen en de rechten die uit de nalatenschap van de erflater verkregen worden, verminderd met de waarde van de aftrekbare schulden en de lasten.⁷⁵⁰

De goederen die in de periode van zes jaar voorafgaand aan zijn overlijden het voorwerp uitmaakten van een schenking door de erflater, worden verondersteld fictief deel uit te maken van de nalatenschap. Ze worden dan ook bij de belastbare grondslag gevoegd.⁷⁵¹

* Een aantal verkrijgingen zijn geheel of gedeeltelijk **vrijgesteld** van betaling van successierechten, al dan niet na vervulling van een aantal voorwaarden:

- Aandelen van een vennootschap met een industriële, commerciële, ambachtelijke, liberale activiteit of landbouwactiviteit: 75 %.
- Roerende en onroerende goederen bestemd voor de exploitatie van een onderneming met een industriële, commerciële, ambachtelijke, liberale activiteit of landbouwactiviteit: 75 %.
- Aandelen van een bosgroepering: 75 % van de nettowaarde van het bos.
- Aandelen van een landbouwgroepering: 75 % van de nettowaarde van de landbouwgrond.
- De overname van een lijfrente tussen echtgenoten of tussen verwanten in de rechte lijn: 100 %.
- Bossen en wouden: 75 %.

⁷⁴⁸ *Les droits de mutation à titre gratuit* maken net als *les droits de mutation à titre onéreux* deel uit van *les droits d'enregistrement*, de rechten die geheven worden bij registratie van een akte. Ook *le droit de partage*, een belasting die geheven wordt naar aanleiding van bepaalde verdelingen, behoort tot die categorie.

⁷⁴⁹ Artikel 1709 CGI.

⁷⁵⁰ Als schulden en lasten komen onder meer in aanmerking: de kosten van de laatste ziekte, de begrafenis kosten (voor een maximaal bedrag van 1.500 euro), verschuldigde inkomstenbelastingen, opeisbare schulden van de erflater en bepaalde uitkeringen. Zie de artikelen 768 – 775bis CGI.

⁷⁵¹ Artikel 784 CGI.

- Afgebakende natuurgebieden: 75 %.
- Verkrijgingen door gewesten, departementen, gemeenten en ziekenhuizen: 100 %.
- Verkrijgingen van kunstwerken, monumenten, voorwerpen van historische waarde, boeken, drukwerken en handschriften door instellingen met rechtspersoonlijkheid die een wetenschappelijk, cultureel of artistiek oogmerk hebben: 100 %.
- Verkrijgingen door liefdadigheidsinstellingen, ziekenfondsen en instellingen van openbaar nut die als oogmerk natuurbescherming of dierenbescherming hebben: 100 %.
- Verkrijgingen door bepaalde onderwijsinstellingen: 100 %.
- Verkrijgingen door sociale huurverenigingen: 100 %.
- Verkrijgingen door verenigingen van oud-strijders en oorlogsslachtoffers: 100 %.
- Verkrijgingen door culturele organisaties: 100 %.
- Verkrijgingen door de Conservatoire de l'espace littoral et des rivages lacustres : 100 %.
- Verkrijgingen van onroerende goederen door nationale parken: 100 %.
- Verkrijgingen van onroerende goederen die gerangschikt of ingeschreven zijn als historisch monument en van roerende goederen die er een historische of artistieke aanvulling op vormen: 100 %.⁷⁵²
- Verkrijgingen door personen die geen aangifte van nalatenschap moeten indienen: 100 %.
- Verkrijgingen door militairen: 100 %.⁷⁵³

* De belastbare grondslag wordt **verminderd** met een bedrag waarvan de grootte afhankelijk is van de graad van verwantschap die de erfgerechtigde met de erflater had.

Er bestaat een individuele vermindering (*abattement individuel*) voor elke erfgerechtigde:

- De langstlevende echtgenoot: 76.000 euro.
- De langstlevende partner die over een samenlevingscontract beschikt: 57.000 euro.
- Een ascendent: 50.000 euro.
- Een kind, in leven of vertegenwoordigd: 50.000 euro.
- Iemand met een mentale of fysieke handicap: 50.000 euro.
- Een broer of zus die ouder is dan 50 jaar of een mentale of fysieke handicap heeft en in de periode van vijf jaar voorafgaand aan het overlijden van de erflater voortdurend zijn woonplaats bij hem had: 57.000 euro.
- Een andere erfgerechtigde: 1.500 euro.⁷⁵⁴

Daarenboven bestaat er een globale vermindering (*abattement global*) voor de langstlevende echtgenoot en de kinderen of de ascendenten enerzijds, en exclusief voor de langstlevende echtgenoot anderzijds.⁷⁵⁵

* In de Code Général des Impôts zijn **tarieven** voor berekening van de successierechten opgenomen. Het bedrag van de verschuldigde belasting hangt af van de waarde van de nettoverkrijging en van de graad van verwantschap die de erfgerechtigde met de erflater had.

Artikel 77 CGI bepaalt dat *les droits de mutation à titre gratuit*, en dus ook de successierechten, geheven worden volgens het tarief aangeduid in de onderstaande tabellen:

<i>Tariefgroep I</i>		
<i>Bloedverwanten in de rechte lijn (ascendenten, descendenten)</i>		
Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 7.600	5 %	0
7.600 – 11.400	10 %	380
11.400 – 15.000	15 %	760

⁷⁵² Deze voorwaardelijke vrijstelling wordt besproken in afdeling 4 van dit hoofdstuk.

⁷⁵³ Artikelen 787B, 787C, 793, 794, 795, 795A en 796 CGI.

⁷⁵⁴ Artikelen 779 en 788 CGI.

⁷⁵⁵ Artikel 775ter CGI.

15.000 – 520.000	20 %	1.300
520.000 – 850.000	30 %	102.300
850.000 – 1.700.000	35 %	201.300
Boven 1.700.000	40 %	498.800

*Tariefgroep II
Langstlevende echtgenoot*

Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 7.600	5 %	0
7.600 – 15.000	10 %	380
15.000 – 30.000	15 %	740
30.000 – 520.000	20 %	2.250
520.000 – 850.000	30 %	100.250
850.000 -1.700.000	35 %	199.250
Boven 1.700.000	40 %	496.750

*Tariefgroep III
Partner met een ‘pacte civil de solidarité’*

Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 15.000	40 %	0
Boven 15.000	50 %	6.000

*Tariefgroep IV
Broers en zussen*

Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Beneden 23.000	35 %	0
Boven 23.000	45 %	8.050

*Tariefgroep V
Bloedverwanten in de zijlijn tot de vierde graad*

Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Ongeacht de waarde	55 %	0

*Tariefgroep VI.
Bloedverwanten tot in de zijlijn verder dan de vierde graad en andere verkrijgers*

Gedeelte van de belaste nettoverkrijging (in EUR)	Toepasselijk tarief	Totale bedrag van de belasting over de voorgaande gedeelten (in EUR)
Ongeacht de waarde	60 %	0

2.3. De vereffening van de successierechten

De **aangifte van nalatenschap** moet binnen zes of twaalf maanden vanaf het overlijden van de erflater gebeuren, al naargelang de erfgerechtigde zijn laatste woonplaats in het Europese deel van Frankrijk of in de overzeese gebieden had.⁷⁵⁶ Plaats van aangifte is het belastingkantoor dat bevoegd is voor de plaats waar de erflater zijn laatste woonplaats had.

⁷⁵⁶ Artikel 641 CGI. Ingeval de erfgerechtigde zijn laatste woonplaats in Corsica had, moet de aangifte van nalatenschap binnen 24 maanden vanaf het overlijden van de erflater gebeuren.

De aangifte van nalatenschap moet de volgende gegevens bevatten: naam en voornaam van de erflater; naam en voornaam van de erfgenamen en/of legatarissen; datum van overlijden van de erflater; graad van verwantschap tussen de erflater en de erfgenamen en/of legatarissen; eventuele vroegere schenkingen gedaan door de erflater; samenstelling en schatting van het actief en het passief van de nalatenschap.

Wanneer er meerdere erfgenamen en/of legatarissen zijn, volstaat het dat één van hen de aangifte van nalatenschap doet.

De langstlevende echtgenoot en de erfgenamen in rechte lijn zijn vrijgesteld van de verplichting om een aangifte van nalatenschap te doen indien de totale waarde van de activa in de nalatenschap minder bedraagt dan 50.000 euro. De overige erfgerechtigden hoeven geen aangifte van nalatenschap te doen wanneer de totale waarde van de activa in de nalatenschap minder bedraagt dan 3.000 euro. Ze hoeven dan ook geen successierechten te betalen.⁷⁵⁷

De successierechten moeten **betaald** worden op het ogenblik waarop de aangifte van nalatenschap gedaan wordt. De betaling gebeurt ofwel in speciën, ofwel door middel van een cheque of overschrijving, ofwel in natura.⁷⁵⁸

Wanneer de successierechten niet binnen de daartoe voorziene termijn betaald worden, zijn vanaf de eerste dag van de maand volgend op de maand waarbinnen de termijn verstreken is, **nalatigheidsinteressen** verschuldigd. Tot voor kort bedroeg de intrestvoet 0,75 % per maand, met andere woorden 9 % jaar. Met ingang van 1 januari 2006⁷⁵⁹ is de intrestvoet herleid tot 0,40 % per maand, of 4,80 % per jaar.

Het bedrag van de verschuldigde successierechten wordt vanaf de twaalfde maand na het overlijden van de erflater tevens **vermeerderd** met 10 %. Indien de belastingplichtige niet betaalt binnen negentig dagen na de daaropvolgende ingebrekestelling, wordt het bedrag van de verschuldigde successierechten vermeerderd met 40 %.⁷⁶⁰

Afdeling 3. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingschulden⁷⁶¹

3.1. Regelgevend kader

⁷⁵⁷ Artikel 800 CGI.

⁷⁵⁸ Artikel 1701 CGI. De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten wordt besproken in afdeling 3 van dit hoofdstuk.

⁷⁵⁹ Artikel 29 van Loi 2005-1719 du 30 décembre 2005 de Finances pour 2006, *J.O.* 31 december 2005.

⁷⁶⁰ Artikelen 1727 en 1728 CGI.

⁷⁶¹ Verslag van de Commissie Financiën en Algemene Economie bij het ontwerp van de Loi de finances pour 2000, *Ass. Nat.*, nr. 1861 (1999-2000), 3 november 1999, 119-122; Informatief verslag van de Commissie Financiën van de Senaat, *Marché de l'art : les chances de la France*, 330 (1998-1999), 203 p.; F. BOUGLE, "Payer ses impôts avec des objets d'art", in : *Guide du collectionneur et de l'amateur d'art*, Editions la cote de l'Amateur, 2005, 188 p. ; S. LAVIGNE, La dation en paiement par remise d'œuvres d'art, *L'actualité juridique – Droit administratif*, 1988, 382-385; Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*. Witboek, Brussel, 1992, 24-33 (hoofdstuk Frankrijk).

Frankrijk beschikt sinds de **Wet van 31 december 1968**⁷⁶² over een regeling die het mogelijk maakt belastingschulden te voldoen door cultuurgoederen in betaling te geven, *la dation en paiement* genaamd. Die regeling is momenteel vastgelegd in **artikel 1716bis CGI**.

Bij **Besluit van 10 november 1970**⁷⁶³ werden de bepalingen van de Wet van 31 december 1968 uitgevoerd. Momenteel bevatten de artikelen **384A, 384A bis en 384A ter** van Bijlage 2 bij de Code Général des Impôts de bepalingen ter uitvoering van de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingen.

Regeling: Erfgenamen, legatarissen of begiftigden kunnen met de bevoegde overheid overeenkomen dat bepaalde cultuurgoederen in betaling gegeven worden om bepaalde belastingschulden te voldoen.

3.2. Toepassingsvoorwaarden

Cultuurgoederen kunnen in betaling gegeven worden ter voldoening van belastingschulden indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- De goederen worden aangeboden ter voldoening van welbepaalde belastingsschulden.
- De goederen behoren tot welbepaalde categorieën van goederen.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

3.2.1. Belastingen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

Bij de totstandkoming van de regeling in 1968 was het enkel mogelijk cultuurgoederen in betaling te geven om verschuldigde successierechten te voldoen. De Wet van 28 juni 1982⁷⁶⁴ heeft de regeling opengesteld voor een drietal andere belastingen.

Momenteel kan voor de volgende belastingschulden een beroep gedaan worden op de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen:

- Successierechten (*les droits de mutation à titre gratuit par décès*).
- Schenkingsrechten (*les droits de mutation à titre gratuit entre vifs*).
- Recht van verdeling (*le droit de partage*): belasting die verschuldigd is bij de verdeling van een onverdeelde boedel.
- Vermogensbelasting (*l'impôt de solidarité sur la fortune*): belasting die geheven wordt op grote vermogens.

De overige belastingen zoals de inkomstenbelasting en de vennootschapsbelasting kunnen niet voldaan worden door de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen.

3.2.2. Goederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend

⁷⁶² Loi n° 68-1251 du 31 décembre 1968 tendant à favoriser la conservation du patrimoine artistique national, *J.O.* 3 januari 1969. Deze wet is in werking getreden op 5 januari 1969. De regeling inzake de inbetalinggeving van cultureel erfgoed is vastgelegd in artikel 2.

⁷⁶³ Décret n° 70-1046 du 10 novembre 1970 fixant les conditions dans lesquelles sont donnés les agréments prévus par la Loi 68-1251 du 31 décembre 1968 tendant à favoriser la conservation du patrimoine artistique national, *J.O.* 11 november 1970.

⁷⁶⁴ Loi n° 82-540 du 28 juin 1982 de Finances rectificative pour 1982, *J.O.* 29 juni 1982.

3.2.2.1. Algemeen

Oorspronkelijk konden enkel **roerende goederen** in betaling gegeven worden. De onroerende goederen werden in de parlementaire voorbereiding van de Wet van 31 december 1968⁷⁶⁵ expliciet uitgesloten van het toepassingsgebied van de regeling.

Het toepassingsgebied van de inbetalinggeving werd na verloop van tijd echter stelselmatig uitgebreid met welbepaalde categorieën **onroerende goederen**.⁷⁶⁶

Momenteel komen de volgende categorieën van roerende en onroerende goederen in aanmerking voor de regeling inzake de inbetalinggeving:

- Kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten die een aanzienlijke artistieke of historische waarde hebben.
- Onroerende goederen die gelegen zijn in een zone waarbinnen de Conservatoire des espaces littorales et des rivages lacustres bevoegd is, op voorwaarde dat hun ligging en de economische of landschappelijke waarde ervan het behoud in de natuurlijke toestand rechtvaardigt.⁷⁶⁷
- Bossen, wouden en natuurlijke ruimten die kunnen worden opgenomen in het Bosdomein van de Franse Staat.
- Al dan niet bebouwde onroerende goederen die afgestaan worden aan territoriaal ondergeschikte besturen, aan openbare instellingen die ervan afhangen of aan sociale huisvestingsmaatschappijen, op voorwaarde dat ze effectief bestemd worden voor sociale huisvesting.

Binnen het bestek van deze onderzoeksopdracht wordt enkel aandacht besteed aan de bepalingen die betrekking hebben op roerend cultureel erfgoed: kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten.

3.2.2.2. Kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten⁷⁶⁸

* Kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten komen in aanmerking voor de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen indien aan één van de volgende criteria voldaan is:

- Het cultuurogoed heeft een aanzienlijke artistieke waarde.
 - o Kunstwerken van artiesten met een onweerlegbare faam.
 - o Kunstwerken van weinig bekende artiesten, die opnieuw ontdekt worden naar aanleiding van een historisch onderzoek.
 - o Kunstwerken met een sociologische, politieke, historische of religieuze betekenis.

⁷⁶⁵ Debatten Senaat, 13 december 1968, p. 1962. Dit standpunt was gebaseerd op de stelling dat de verplichting van de overheid om het artistiek erfgoed in stand te houden, uitgebreid zou worden indien ook onroerende goederen in betaling gegeven zouden kunnen worden.

⁷⁶⁶ Voor de opeenvolgende wijzigingen, zie artikel 26 van Loi 95-1346 du 30 décembre 1995 de Finances pour 1996, *J.O.* 31 december 1995, artikel 4 van Loi 2001-602 du 9 juillet 2001 d'orientation sur la forêt, *J.O.* 11 juli 2001 en artikel 88 van Loi 2005-32 du 18 janvier 2005 de programmation pour la cohésion sociale, *J.O.* 19 januari 2005.

⁷⁶⁷ Het betreft hier meer bepaald kusten en meeroevers. Zie ook artikel L 322-1 van de Code de l'environnement.

⁷⁶⁸ F. BOUGLE, "Payer ses impôts avec des objets d'art", in : *Guide du collectionneur et de l'amateur d'art*, Editions la cote de l'Amateur, 2005, 188 p ; Conseil en acquisition d'œuvres d'art, *Payer ses impôts avec une œuvre d'art*, www.ufg-partenaires.com/produit/Oeuvresart/actu.asp

- Hedendaagse kunstwerken waarvan de auteur overleden is.⁷⁶⁹
- Het cultuurogoed heeft een aanzienlijke historische waarde.
 - Documenten van het natuurlijke erfgoed.⁷⁷⁰
 - Militaire documenten en souvenirs.
 - Artistieke, architecturale, litteraire, muzikale en familiale archieven.
 - Archeologische voorwerpen, antiek, Oosterse en Afrikaanse voorwerpen.
 - Wetenschappelijke of medische documenten.
 - Verzamelingen van munten of postzegels.
 - Foto's en films.

* Volgens de huidige stand van de wetgeving kunnen **verzamelingen** niet als één geheel in betaling gegeven worden. De **voorwerpen** die deel uitmaken van een verzameling, kunnen elk afzonderlijk wel in betaling gegeven worden.

* Het is niet vereist dat de cultuurgoederen tot de nalatenschap van de erflater behoren. Ze kunnen eveneens het eigendom zijn van de erfgenaam, legataris of begiftigde die het verzoek tot inbetalinggeving heeft ingediend. Voorwaarde is dan wel dat deze het cultuurogoed minimaal vijf jaar in zijn bezit gehad heeft.⁷⁷¹

3.3. Procedure⁷⁷²

* Erfgenamen en legatarissen kunnen een **verzoek** tot inbetalinggeving van een cultuurogoed indienen om het geheel of een gedeelte van de successierechten die ze verschuldigd zijn, te voldoen. Een dergelijk verzoek moet ingediend worden bij de belastingontvanger die bevoegd is voor de registratie van de aangifte van nalatenschap. De termijn voor indiening van het verzoek tot inbetalinggeving is dezelfde als de termijn die vastgesteld is voor het verrichten van de aangifte van nalatenschap.⁷⁷³

Het verzoek tot inbetalinggeving moet een omschrijving bevatten van de aard van het aangeboden cultuurogoed, twee foto's van het cultuurogoed, een opgave van de artistieke of historische waarde ervan, een bewijs van het eigendomsrecht op het betreffende cultuurogoed en een schatting van de geldwaarde ervan. Het verzoek moet in vier exemplaren opgesteld worden.

De erfgenaam of legataris mag zijn verzoek tot inbetalinggeving niet afhankelijk stellen van het vervullen van een voorwaarde.

* De belastingontvanger verzendt het verzoek naar het **Ministerie van Economie en Financiën**, dat het aan een onderzoek onderwerpt. Er wordt onder meer nagegaan of het cultuurogoed eigendom is van de verzoeker.

⁷⁶⁹ Hedendaagse kunstwerken waarvan de auteur nog in leven is, worden slechts zeer zelden aanvaard als inbetalinggeving. Meestal wordt een dergelijk verzoek verworpen om conflicten met de kunstsector te vermijden.

⁷⁷⁰ *Documents du patrimoine naturel*.

⁷⁷¹ Bron: Ministerie van Cultuur in Frankrijk. Zie www.culture.gouv.fr/culture/infos-pratiques/fiscal/dation.htm

⁷⁷² De procedure voor de regeling inzake de inbetalinggeving van cultureel erfgoed is vastgelegd in de artikelen 384 A, 384 Abis en 384 Ater CGI. Zie ook artikel 310 G CGI.

⁷⁷³ Zoals hierboven reeds vermeld werd, moet de aangifte van nalatenschap binnen zes of twaalf maanden vanaf het overlijden van de erflater gebeuren, al naargelang de erfgerechtigde zijn laatste woonplaats in het Europese deel van Frankrijk of in de overzeese gebieden had.

* Het Ministerie van Economie en Financiën stuurt het verzoek door naar de **Commission interministérielle d'agrément pour la conservation du patrimoine artistique national** (hierna: de commissie). De samenstelling van deze commissie wordt bepaald door een gezamenlijke beslissing van de eerste minister, de minister van Cultuur en de minister van Begroting, en bestaat uit vijf leden:

- Eén vertegenwoordiger van de eerste minister, tevens de voorzitter van de commissie: Dhr. Jean-Pierre Changeux (sinds 1988).
- Twee vertegenwoordigers van het ministerie van Economie en Financiën: Mevr. Clémentine Gustin en Dhr. André Barilari.
- Twee vertegenwoordigers van het ministerie van Cultuur: Dhr. Jean-Pierre Cuzin en Dhr. Serge Lemoine.⁷⁷⁴

De commissie moet enerzijds een advies uitbrengen over de **artistieke of historische waarde** van het cultuuro goed, en anderzijds over de **geldwaarde** van het cultuuro goed.

Advies over de artistieke of historische waarde van het cultuuro goed⁷⁷⁵

Alvorens zijn advies uit te brengen, raadpleegt de commissie de instanties die – al naargelang het geval – bevoegd zijn op het vlak van de aankoop van kunstwerken, boeken, verzamelobjecten of documenten. De belangrijkste twee instanties in dat opzicht zijn:

- *Le Comité consultatif des musées nationaux* (samengesteld uit 14 conservatoren).
- *Le Conseil artistique des musées nationaux* (samengesteld uit specialisten, kunsthistorici, professoren en verzamelaars).

Ook andere experten en conservatoren kunnen geraadpleegd worden.

De commissie wint tevens het advies in van de minister van Cultuur, indien deze belang heeft bij de eventuele toewijzing van de cultuuro goederen. Hij wordt uitgenodigd een vertegenwoordiger aan te wijzen die, met raadgevende stem, mag deelnemen aan de werkzaamheden van de commissie.

Nadat de verschillende instanties zijn geraadpleegd, brengt de commissie zijn advies over de artistieke of historische waarde van het cultuuro goed uit.

Advies over de geldwaarde van het cultuuro goed⁷⁷⁶

Er wordt enkel nagegaan of de geldwaarde van het cultuuro goed volstaat om het bedrag van de verschuldigde successierechten te betalen.

Bij de vaststelling van de geldwaarde van het cultuuro goed, de zogenoemde *valeur libératoire*, houdt de commissie niet alleen rekening met de internationale marktwaarde, maar ook met een aantal andere elementen, zoals:

- Het belang van de aanvulling die het cultuuro goed voor de publieke collecties zou betekenen.

⁷⁷⁴ Décret 82-164 du 11 février 1982 modifiant l'article 310-G de l'annexe 2 au code général des impôts et relatif aux conditions dans lesquelles sont donnés les agréments prévus par les articles 1131 et 1716bis du code tendant à favoriser la conservation du patrimoine artistique national, *J.O.* 16 februari 1982. Zie ook de website van het ministerie van Cultuur: www.culture.gouv.fr/culture/infos-pratiques/fiscal/dation.htm

⁷⁷⁵ Artikel 310 G, II van Bijlage II bij CGI. Zie ook het verslag van de Commissie Financiën en Algemene Economie bij het ontwerp van de Loi de finances pour 2000, *Ass. Nat.*, nr. 1861 (1999-2000), 3 november 1999, 119-122.

⁷⁷⁶ Informatief verslag van de Commissie Financiën van de Senaat, *Marché de l'art : les chances de la France*, 330 (1998-1999), 203 p.; J. FINGERHUT, "La dation en paiement", *Gazette-Drouot.com*, 2 p.

- Het comfort voor de verzoeker: hij hoeft het cultuurgood niet openbaar te verkopen.
- De wens van de verzoeker dat het cultuurgood deel zou gaan uitmaken van de publieke collecties.

* Rekening houdend met het advies van de commissie stelt **de minister van Cultuur** de minister van Economie en Financiën voor het verzoek te aanvaarden of te verwerpen. Hij neemt tevens een beslissing over de eventuele bestemming van het cultuurgood.

* De **minister van Economie en Financiën** beslist of het cultuurgood aanvaard kan worden ter betaling van het geheel of een gedeelte van de verschuldigde successierechten. Hij bepaalt tevens de ‘valeur libératoire’ die aan het cultuurgood wordt toegekend. Indien de geldwaarde van het cultuurgood groter is dan het bedrag van de verschuldigde successierechten, wordt het saldo niet uitgekeerd.

* De **verzoeker behoudt de eindbeslissing** over het al dan niet in betaling geven van het cultuurgood tegen de waarde die de minister van Economie en Financiën eraan heeft toegekend.⁷⁷⁷

Indien de verzoeker akkoord gaat met de door de minister van Economie en Financiën toegekende geldwaarde en de eventuele andere door hem opgelegde voorwaarden, worden de successierechten geacht geheel of gedeeltelijk voldaan te zijn.

Indien de verzoeker zijn verzoek intrekt, beschikt hij over één maand om de verschuldigde successierechten in speciën te betalen. Wanneer hij binnen die termijn betaalt, zijn er geen nalatigheidsinteressen verschuldigd.

3.4. De bestemming van de in betaling gegeven cultuurgoederen

Een in betaling gegeven cultuurgood wordt eigendom van de Franse Staat. De minister van Cultuur neemt een beslissing over de bestemming ervan.

Het cultuurgood wordt meestal in bruikleen gegeven aan een museum of een andere erfgoedinstelling in Frankrijk.

Het cultuurgood kan tevens *in situ* behouden blijven, op voorwaarde dat de verzoeker zich ertoe verbindt het in de oorspronkelijke staat te behouden, te onderhouden, te beveiligen en op een redelijke manier toegankelijk te stellen voor het publiek.⁷⁷⁸

3.5. De praktijksituatie

3.5.1. Algemeen

De regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingen heeft in grote mate bijgedragen tot de verrijking van het Franse cultureel erfgoed.

⁷⁷⁷ Het aanvaardingsbesluit vermeldt de termijn waarbinnen de verzoeker een definitieve beslissing moet nemen.

⁷⁷⁸ Zie het verslag van de commissie Culturele Aangelegenheden bij het wetsvoorstel betreffende de bescherming van het patrimonium, nr. 399 (2000-2001), 25-26. Dit wetsvoorstel werd nooit goedgekeurd.

Sinds 1972, het jaar waarin het eerste verzoek tot inbetalinggeving werd aanvaard, werden reeds meer dan 350 verzoeken tot inbetalinggeving aanvaard. De totale som van de belastingen die in de periode 1972 – 2005 betaald werden met cultuurgooderen, bedraagt meer dan 533 miljoen euro. De totale marktwaarde van de aanvaarde cultuurgooderen ligt nog een stuk hoger.

Hierna volgt een overzicht van de verzoeken tot inbetalinggeving die in de periode 1972-2005 aanvaard of verworpen werden en het bedrag van de belastingen die ermee voldaan werden.

Jaartal	Verzoeken tot inbetalinggeving	Aanvaarding van het verzoek	Verwerping van het verzoek	'Valeur libératoire' (in miljoen EUR)
1972	5	4	1	1,557
1973	4	4	0	0,294
1974	5	3	2	1,273
1975	3	2	1	0,541
1976	7	4	3	2,851
1977	10	6	4	1,300
1978	19	11	8	3,285
1979	13	6	7	47,015
1980	12	3	9	0,592
1981	8	3	5	0,392
1982	26	15	11	15,377
1983	18	8	10	3,270
1984	21	12	9	13,598
1985	11	9	2	3,081
1986	25	11	14	5,092
1987	19	6	13	13,903
1988	25	17	8	35,578
1989	29	23	6	9,197
1990	11	8	3	34,298
1991	26	12	14	39,731
1992	10	4	6	3,066
1993	23	16	7	19,590
1994	34	14	20	28,578
1995	31	18	13	11,989
1996	24	14	10	5,210
1997	23	14	9	25,072
1998	30	18	12	13,684
1999	26	17	9	17,905
2000	17	12	5	8,991
2001	10	7	3	39,188
2002	28	20	8	50,508
2003	27	12	15	40,704
2004	27	18	9	23,245
2005	15	8	7	13,665
TOTAAL	622	359	263	533,620

Bron: Commission interministérielle d'agrément pour la conservation du patrimoine artistique national

De cultuurgoederen die aanvaard werden ter betaling van successierechten, zijn enorm gevarieerd. Het gaat onder meer over schilderijen (Picasso, Degas, Manet, Renoir, Rubens, Vermeer,...), foto's, manuscripten (Rousseau, Sartre, Proust, Jules Verne,...), tapijten, archieven, meubels, computers, enz.

3.5.2. De inbetalinggeving en de nalatenschap van Pablo Picasso

Het Musée National Picasso in Parijs beschikt over een indrukwekkende collectie kunstwerken van de Spaanse schilder en beeldhouwer Pablo Picasso. Aan de oorsprong van het ontstaan van het museum en de verwerving van zijn collectie ligt de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten.

Wanneer Pablo Picasso op 8 april 1973 in het Franse Notre-Dame-de-Vie overlijdt, laat hij zo'n 50.000 kunstwerken na. Zijn vermogen wordt geschat op 1,25 miljard Franse Frank (191 miljoen euro). Er is een bedrag van 198 miljoen Franse Frank (30 miljoen euro) aan successierechten verschuldigd.

Picasso's nalatenschap wordt verdeeld onder zijn echtgenote Jacqueline en zijn vier kinderen. De erfgenamen beslissen om de verschuldigde successierechten te voldoen door een aantal kunstwerken uit de nalatenschap af te staan aan de Franse Staat. De Wet van 31 december 1968 betreffende de bevordering van het behoud van het nationaal artistiek erfgoed had die mogelijkheid enkele jaren eerder ingevoerd. Het aanbod tot inbetalinggeving wordt in 1979 aanvaard. Met de Franse Staat wordt overeengekomen dat de in betaling gegeven kunstwerken ondergebracht worden in een nog op te richten museum, exclusief gewijd aan Pablo Picasso. In totaal worden 203 schilderijen, 29 schilderijen in reliëf, 158 beeldhouwwerken, 85 stuks keramiek, 1.500 tekeningen, 16 *papiers collés*, 1.600 gravures en talloze handschriften via het stelsel van de inbetalinggeving overgedragen aan de Franse Staat. Het *Musée National Picasso*, gelegen in Parijs, opent in september 1985 officieel zijn deuren.

De persoonlijke kunstcollectie van Picasso – met werken van onder anderen Braque, Matisse, Cézanne, Degas en Miro – wordt op diens verzoek door de erfgenamen aan de Franse Staat geschonken en ondergebracht in het Louvre.

Na het overlijden van Jacqueline, de laatste echtgenote van Picasso, in 1986 wordt opnieuw een aanbod tot inbetalinggeving gedaan, ditmaal door de dochter van Jacqueline. De aan de Franse Staat overgedragen kunstwerken – 47 schilderijen, 2 beeldhouwwerken, 38 tekeningen, 19 stuks keramiek, 24 tekenboeken en 7 gravures – worden eveneens ondergebracht in het *Musée National Picasso*.

Het persoonlijke archief van Picasso wordt in 1992 aan de Franse Staat geschonken.

Afdeling 4. De vrijstelling van successierechten voor cultuurgooederen⁷⁷⁹

4.1. Regelgevend kader

Frankrijk beschikt sinds de **Wet van 5 januari 1988**⁷⁸⁰ over een regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgooederen. Die regeling is momenteel vastgelegd in **artikel 795 A CGI**.

⁷⁷⁹ Direction Générale des Impôts, Instruction nr. 56 du 28 mars 20067 (BOI G-1-06), *Mutations à titre gratuit, successions, donations, exonérations ou régimes spéciaux en raison de la nature des biens transmis. Exonérations des monuments historiques ouverts au public*, 11 p.; X, “Précisions administratives sur le régime d’exonération applicable aux héritiers de monuments historiques rendus accessibles au public”, *D.O. Actualité* 2006, nr. 13, 7-9; Koning Boudewijnstichting, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Witboek*, Brussel, 1992, 24-33 (hoofdstuk Frankrijk).

⁷⁸⁰ Loi de programme 88-12 du 5 janvier 1988 relative au patrimoine monumental, *J.O.* 6 januari 1988.

Bij **Besluit van 21 april 1988**⁷⁸¹ werden de bepalingen van de Wet van 5 januari 1988 uitgevoerd. Momenteel bevatten de **artikelen 281 bis en 281 ter** van Bijlage 3 bij de Code Général des Impôts de bepalingen ter uitvoering van de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen.

Regeling: De Franse Staat kan overdrachten van onroerende goederen die gerangschikt zijn als historisch monument of ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten, voorwaardelijk vrijstellen van successierechten. Hetzelfde geldt voor de roerende goederen die een historische of artistieke aanvulling op dergelijke onroerende goederen vormen.

4.2. Toepassingsvoorwaarden

Overdrachten van cultuurgoederen kunnen voorwaardelijk vrijgesteld worden van bepaalde belastingen indien aan de volgende voorwaarden voldaan is:

- Het betreft welbepaalde belastingschulden.
- De cultuurgoederen behoren tot welbepaalde categorieën van goederen.
- De verzoeker moet welbepaalde verbintenissen aangaan.

Deze voorwaarden worden hierna achtereenvolgens behandeld.

4.2.1. Belastingen waarvoor een verzoek tot vrijstelling kan worden ingediend

De vrijstellingsregeling geldt voor alle belastingen die geheven worden op overdrachten ten kosteloze titel, met andere woorden de **successierechten** en de **schenkingsrechten**.

In het kader van deze studie wordt enkel de vrijstelling van successierechten besproken.

4.2.2. Categorieën van goederen die in aanmerking komen voor de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten

De cultuurgoederen in kwestie moeten tot één van de volgende categorieën behoren:

- Goederen, onroerend uit hun aard of door bestemming, die in hoofdzaak gerangschikt zijn als historisch monument en de roerende goederen die er een historische of artistieke aanvulling op vormen.
- Goederen, onroerend uit hun aard of door bestemming, die in hoofdzaak ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten en de roerende goederen die er een historische of artistieke aanvulling op vormen.
- Aandelen in *sociétés civiles immobilières* (SCI) die een historisch monument behoren.⁷⁸²

⁷⁸¹ Décret 88-389 du 21 avril 1988 pris pour l'application de l'article 5 de la Loi de programme 88-12 du 5 janvier 1988 relative au patrimoine monumental, *J.O.* 22 april 1988, zoals gewijzigd.

⁷⁸² Als voorwaarde voor het bekomen van een dergelijke vrijstelling wordt gesteld dat de erfgenaam, legataris of begiftigde moet toetreden tot een overeenkomst van onbepaalde duur waardoor hij verbintenissen inzake behoud *in situ*, onderhoud, tentoonstelling en toegang voor het publiek aangaat. Voorts moeten de deelnemingen gedurende minstens vijf jaar in zijn bezit blijven. Zie artikel 795 A, leden drie tot negen CGI. In het kader van dit onderzoek wordt niet verder ingegaan op de vrijstelling van successierechten voor deelnemingen in deze *sociétés civiles immobilières*.

Roerende goederen die uit zichzelf gerangschikt zijn als historisch monument of ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten, komen niet in aanmerking voor de vrijstellingsregeling.

4.2.3. Verbintenissen aan te gaan door de verzoeker⁷⁸³

De erfgenaam of legataris die zich wil beroepen op de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, moet met de minister van Financiën en de minister van Cultuur een **overeenkomst van onbepaalde duur** sluiten, waarin hij de volgende verbintenissen belooft na te komen:

- De interieurelementen, roerend of onroerend door bestemming, moeten *in situ* behouden worden. Ze moeten er permanent tentoongesteld worden.
- Het onroerend goed en de roerende goederen moeten voor het publiek toegankelijk gemaakt worden. De duur van die publieke toegankelijkheid bedraagt jaarlijks minstens 80 dagen, indien ze gerealiseerd wordt in de loop van de maanden mei tot september of minstens 60 dagen, indien ze gerealiseerd wordt tussen 15 juni en 30 september.⁷⁸⁴

De publieke toegankelijkheid van de roerende goederen kan op de volgende manieren gerealiseerd worden:

- o De roerende goederen kunnen in het onroerend goed zelf bezichtigd worden.
- o De roerende goederen kunnen met het oog op plaatsing in een tentoonstelling ter beschikking gesteld worden van een arrondissement, gemeente of vzw.

Het publiek moet op de hoogte gesteld worden van de mogelijkheid om deze goederen te bezichtigen.

- Het onroerend goed en de roerende goederen moeten onderhouden worden.

De overheid heeft een **typeovereenkomst** voor het bekomen van een voorwaardelijke vrijstelling van successierechten opgesteld. De overeenkomst is vastgesteld in Bijlage 0 bij het voornoemde Besluit van 21 april 1988, zoals gewijzigd door het Decreet van 17 december 2003.

Een exemplaar van deze typeovereenkomst wordt als bijlage bij dit hoofdstuk gevoegd.

4.3. Procedure⁷⁸⁵

* De erfgenaam of legataris die zich wil beroepen op de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten, moet een **verzoek** tot het opstellen van een nieuwe overeenkomst of een verzoek tot toetreding bij een bestaande overeenkomst die door de bevoegde dienst van het departement Cultuur eensluidend verklaard is, indienen bij de territoriaal bevoegde

⁷⁸³ Direction Générale des Impôts, Instruction nr. 56 du 28 mars 2006 (BOI 7 G-1-06), *o.c.*, 2-3 ; X, “Précisions administratives sur le régime d’exonération applicable aux héritiers de monuments historiques rendus accessibles au public”, *D.O. Actualité* 2006, nr. 13, 7.

⁷⁸⁴ Vóór de inwerkingtreding van de reeds vernoemde Wet van 1 augustus 2003 bedroeg de duur van de publieke toegankelijkheid jaarlijks minstens 100 dagen, indien ze gerealiseerd werd in de loop van de maanden april tot oktober of minstens 80 dagen, indien ze gerealiseerd werd in de loop van de maanden juni tot september.

Volgens de huidige regelgeving kunnen de modaliteiten van de publieke toegankelijkheid gewijzigd worden omwille van ‘accidents de la vie’, ernstige gebeurtenissen in het leven van de betrokkene, die hem in de onmogelijkheid stellen om de publieke toegankelijkheid te volle te realiseren.

⁷⁸⁵ Direction Générale des Impôts, Instruction nr. 56 du 28 mars 2006(BOI 7 G-1-06), *o.c.*, 4 ; X, “Précisions administratives sur le régime d’exonération applicable aux héritiers de monuments historiques rendus accessibles au public”, *D.O. Actualité* 2006, nr. 13, 8-9.

gewestelijke directeur culturele aangelegenheden. Een tweede exemplaar wordt verzonden naar de directeur van de bevoegde belastingdienst.

Het verzoek moet de volgende gegevens bevatten: de motieven van de vrijstellingsaanvraag, de referenties van de aangifte van nalatenschap, de aard en de beschrijving van de betrokken goederen, hun waarde, de datum van de beslissing tot rangschikking als historisch monument of inschrijving in de aanvullende lijst van historische monumenten.

* De verzoeker moet een **kopie van het verzoek** neerleggen bij de belastingontvanger die bevoegd is voor de registratie van de aangifte van nalatenschap. De termijn voor indiening ervan is dezelfde als de termijn die is vastgesteld voor het verrichten van de aangifte van nalatenschap.

Vanaf de indiening van de kopie van het verzoek wordt de vereffening van de successierechten uitgesteld tot over de aanvraag een uitspraak is gedaan.

* Het verzoek wordt achtereenvolgens onderzocht door de dienst culturele aangelegenheden en door de belastingdienst.

* De algemene directeur van de belastingdienst beslist of het verzoek tot het opstellen van een nieuwe overeenkomst of tot toetreding bij een bestaande overeenkomst **aanvaard of geweigerd** wordt. Hij brengt de verzoeker op de hoogte van zijn beslissing.

Wanneer het verzoek aanvaard wordt, beschikt de rechthebbende over een termijn van één maand om een eensluidend verklaarde **kopie van de overeenkomst** neer te leggen bij de bevoegde belastingontvanger.

In geval van weigering van het verzoek of bij niet-neerlegging binnen de voorziene termijn van een eensluidend verklaarde kopie van de overeenkomst bij de bevoegde belastingontvanger worden de successierechten opeisbaar.

4.4. Het verval van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten⁷⁸⁶

Wanneer de erfgenaam of legataris nalaat de door hem in de overeenkomst aangegane verbintenissen na te leven, wordt de overeenkomst ontbonden en worden de **successierechten opeisbaar**. De berekening van de successierechten gebeurt volgens de waarde van de goederen op de dag waarop de overeenkomst ontbonden werd of, indien ze hoger is dan de eerstgenoemde waarde, de waarde van de goederen op de dag van het overlijden van de erflater.

Vanaf de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de overeenkomst beëindigd wordt, moet de erfgenaam of legataris **nalatigheidsinteressen** betalen. Deze beginnen te lopen op de eerste dag van de maand die volgt op de maand waarin de overeenkomst ontbonden werd.⁷⁸⁷ Vóór de inwerkingtreding van de Wet van 1 augustus 2003⁷⁸⁸ begonnen

⁷⁸⁶ Direction Générale des Impôts, 7 G-1-06, nr. 56 du 28 mars 2006, *o.c.* 3-4 ; X, “Précisions administratives sur le régime d’exonération applicable aux héritiers de monuments historiques rendus accessibles au public”, *D.O. Actualité* 2006, nr. 13, 8.

⁷⁸⁷ Artikel 1727, IV, 8° CGI.

⁷⁸⁸ Loi 2003-709 du 1 août 2003 relative au mécénat, aux associations et aux fondations, J.O. 2 augustus 2003.

de nalatighedsinteressen retroactief te lopen op de eerste dag van de maand die volgde op de maand waarin de successierechten betaald hadden moeten worden.

4.5. De praktijksituatie⁷⁸⁹

De regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor historische monumenten en hun toebehoren wordt slechts zelden toegepast.

De verbintenissen die de erfgenaam, legataris of begiftigde moet aangaan om een dergelijke vrijstelling te bekomen zijn erg belastend en de financiële gevolgen van een verbreking van de overeenkomst zijn aanzienlijk. De Wet van 1 augustus 2003 heeft hier enigszins verandering in gebracht.

Tussen 1990 en 1998 werden 34 overeenkomsten gesloten met het oog op het bekomen van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten. Zestien van deze overeenkomsten bevatten een lijst met interieurelementen. Het gaat meer bepaald om goederen die onroerend zijn door bestemming zoals houtwerk, schoorstenen, glas-in-loodramen, fresco's, lambriseringen en deurstukken, en roerende goederen zoals schilderijen, tafels, standbeelden, bedden, lampen, vazen en glazen.

Momenteel zijn er 74 overeenkomsten van kracht. In 74 andere gevallen zit de overeenkomst nog in de ontwerpfase. Er werd één verzoek geweigerd. 54,7 % van de overeenkomsten bevat roerende goederen.⁷⁹⁰

Afdeling 5. Besluit

Frankrijk beschikt zowel over een regeling die het mogelijk maakt belastingschulden te voldoen door cultuurgoederen aan de Staat in betaling te geven (*la dation en paiement*), als over een regeling die bepaalde overdrachten van cultuurgoederen voorwaardelijk vrijstelt van successie- en schenkingsrechten (*l'exonération des droits de mutation à titre gratuit*).

* Om de successierechten te voldoen door **cultuurgoederen in betaling te geven**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De inbetalinggeving gebeurt op verzoek van een erfgenaam of een legataris.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap of eigendom zijn van de verzoeker.
- De cultuurgoederen moeten tot een van de volgende categorieën behoren: kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten die een aanzienlijke artistieke of historische waarde hebben.

De inbetalinggeving van cultuurgoederen kan ook aangewend worden om schenkingsrechten, rechten van verdeling en vermogensbelasting te voldoen.

⁷⁸⁹ Advies van de Commissie Culturele Aangelegenheden nr. 279 (2002-2003) naar aanleiding van de parlementaire voorbereiding van Loi 2003-709 du 1er août 2003 relatif au mécénat, aux associations et aux fondations, *J.O.* 2 augustus 2003.

⁷⁹⁰ Bron: *Bureau du patrimoine mobilier et instrumental*, Ministerie van Cultuur.

► Sinds 1972 werden reeds meer dan 350 verzoeken tot inbetalinggeving aanvaard. Het totale bedrag van de belastingen die betaald werden met cultuurgoederen, bedraagt meer dan 533 miljoen euro.

Sterkte-zwakteanalyse:

- + De regeling draagt in grote mate bij tot de verrijking van het cultureel erfgoed van Frankrijk.
- + De verzoeker behoudt de eindbeslissing over het al dan niet in betaling geven van het roerend goed tegen de waarde die de minister van Economie en Financiën eraan heeft toegekend.
- Volgens de huidige stand van de wetgeving kunnen verzamelingen niet als één geheel in betaling gegeven worden.

* Opdat overdrachten *mortis causa* van cultuurgoederen **voorwaardelijk vrijgesteld zijn van successierechten**, moeten de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De vrijstelling van successierechten gebeurt op verzoek van een erfgenaam of een legataris.
- De cultuurgoederen moeten deel uitmaken van de nalatenschap.
- De cultuurgoederen moeten tot een van de volgende categorieën behoren:
 - Roerende goederen die een historische of artistieke aanvulling vormen op onroerende goederen die gerangschikt zijn als historisch monument.
 - Roerende goederen die een historische of artistieke aanvulling vormen op onroerende goederen die ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten.
- De verzoeker moet met de ministers van Financiën en van Cultuur een overeenkomst van onbepaalde duur sluiten, waarin hij de volgende verbintenissen belooft na te komen:
 - De roerende goederen moeten *in situ* behouden worden. Ze moeten permanent in het onroerend goed tentoongesteld worden.
 - De roerende goederen moeten voor het publiek toegankelijk gemaakt worden.
 - De roerende goederen moeten onderhouden worden.

Overdrachten *inter vivos* van cultuurgoederen kunnen voorwaardelijk vrijgesteld worden van schenkingsrechten.

Wanneer de erfgenaam of legataris nalaat de door hem in de overeenkomst aangegane verbintenissen na te leven, wordt de overeenkomst ontbonden en worden de successierechten opeisbaar.

► De regeling wordt slechts zelden toegepast. Momenteel zijn er 74 overeenkomsten van kracht. In 74 andere gevallen zit de overeenkomst nog in de ontwerpfase.

Bijlage 4. Typeovereenkomst voor het bekomen van een voorwaardelijke vrijstelling van successierechten

CONVENTION TYPE

Convention conclue pour bénéficier de l'exonération de droits de mutation à titre gratuit prévue à l'article 795 A du code général des impôts.

Entre l'Etat, représenté par ...

et

M. (Mme) ..., ci-dessous désignés comme « les héritiers » (les donataires, les légataires), il a été convenu ce qui suit:

Article 1er - L'exonération de droits de mutation à titre gratuit prévue à l'article 795 A du code général des impôts est reconnue applicable à (désignation du monument ou des parties d'un ensemble monumental concernés ; date de la protection) et aux éléments de décor (meubles et immeubles par destination) énumérés limitativement à l'annexe 1. En

conséquence, les héritiers (donataires, légataires) prennent solidairement les engagements figurant aux articles suivants.

Article 2 - Les héritiers (donataires, légataires) s'engagent à maintenir sur place les éléments de décor (meubles et immeubles par destination) énumérés limitativement à l'annexe 1 à la présente convention et à les présenter en permanence dans le circuit de la visite.

Article 3 - Les héritiers (donataires, légataires) s'engagent, lors de la signature de la convention, à permettre l'accès du public aux biens meubles et immeubles faisant l'objet de la présente convention à l'occasion de visites, ou à permettre cet accès en mettant ces biens à la disposition gratuite de collectivités publiques ou d'associations sans but lucratif pour des manifestations ouvertes au public dans les conditions suivantes :

1. Durée d'ouverture à la visite (au moins quatre-vingts jours par an au cours des mois de mai à septembre inclus, dont les dimanches et jours fériés, ou soixante jours du 15 juin au 30 septembre, dont les dimanches et jours fériés). La durée d'ouverture pourra être contractuellement réduite du fait des manifestations remplissant les conditions décrites au 2 ci-après qui se dérouleront dans l'immeuble, à raison d'une journée d'ouverture à la visite par représentation, plus deux jours par manifestation appelant le montage et le démontage d'installations.

2. Les mises à disposition mentionnées au premier alinéa de l'article 3 doivent être consenties par les héritiers (donataires, légataires) pour des manifestations ouvertes au public, à caractère culturel et éducatif et compatibles avec le caractère du monument. Ces mises à disposition se font dans les conditions détaillées à l'annexe 2 à la présente convention et sont subordonnées à l'accord de la direction régionale des affaires culturelles.

Article 4 - Si la convention a été souscrite par un héritier unique (donataire, légataire), qui perd son emploi, ou est atteint d'une maladie grave ou d'une infirmité, et s'il justifie que ces circonstances l'empêchent de remplir l'obligation d'ouverture du monument à la visite, il peut, durant les trois années suivant l'événement considéré, se limiter à organiser la réception des visiteurs sur rendez-vous durant les mois de juillet et d'août. L'intéressé notifie cette décision au ministre de la culture et de la communication et au ministre de l'économie, des finances et de l'industrie, qui ont la possibilité de s'y opposer.

Article 5 - Les héritiers (donataires, légataires) feront connaître avant le 1er février de chaque année à la direction régionale des affaires culturelles, à la direction départementale des services fiscaux et à la délégation régionale au tourisme du lieu de situation des biens les dates et heures d'ouverture effective ainsi que les manifestations prévues. Ces informations recevront la diffusion la plus large possible.

Article 6 - Les héritiers (donataires, légataires) prennent l'engagement d'assurer l'entretien des biens immeubles faisant l'objet de la présente convention dans les conditions qui seront définies chaque année en accord avec la direction régionale des affaires culturelles.

Ils s'engagent à assurer l'entretien et la présentation des biens meubles et immeubles par destination faisant l'objet de la présente convention dans les conditions détaillées à l'annexe 1.

Article 7 - Les héritiers (donataires, légataires) feront apposer à l'entrée des biens immeubles faisant l'objet de la présente convention, dans les deux mois de sa signature, une plaque visible de la voie publique signalant leur protection au titre des monuments historiques et précisant les jours et heures d'ouverture, conforme à un modèle approuvé par le ministère de la culture et de la communication.

Ils s'engagent à assurer l'information permanente du public sur les conditions d'accès à ces biens selon des modalités qui seront fixées dans le cadre de chaque convention.

Article 8 - Les héritiers (donataires, légataires) communiquent au début de chaque année à la direction régionale des affaires culturelles un rapport précisant notamment le nombre de visiteurs reçus l'année précédente (et contenant un compte rendu des manifestations à caractère culturel et éducatif organisées durant la même période) ainsi que toutes informations ou suggestions relatives à l'application de la présente convention.

Article 9 - Les héritiers (donataires, légataires) permettent à tout moment le contrôle des dispositions de la présente convention par les services du ministère de la culture et de la communication et du ministère de l'économie, des finances et de l'industrie.

Article 10 - Les dispositions de l'article 3, ainsi que le contenu des annexes I et II, peuvent faire l'objet de modifications par voie d'avenants conclus dans les mêmes formes que la présente convention.

Article 11 - La présente convention prend fin par le non-respect de l'un des engagements pris, le transfert à titre onéreux de tout ou partie de la propriété des biens mentionnés à l'article 1er ou lorsque, à l'occasion de l'une des mutations à titre gratuit de ces biens, un des héritiers, donataires ou légataires n'adhère pas à la convention.

ANNEXE A LA CONVENTION

Annexe n° 1 à la convention

Liste des éléments de décor (meubles et immeubles par destination) visés par les articles 1er et 2 de la convention avec mention de leur valeur déclarée par les héritiers (les donataires, les légataires)

Conditions de présentation et d'entretien

Prévoir :

- sécurité-vol, incendie;
- éclairage;
- assurances;
- panneau explicatif;
- hygrométrie.

Annexe n° 2 à la convention

Conditions de mise à disposition de locaux

Périodes de disponibilité des locaux énumérés à l'article 3 de la convention.

Délai minimum pour une demande de mise à disposition.

Assurances (à la charge du bénéficiaire de la mise à disposition).

Modalités d'instruction des demandes (par la direction régionale des affaires culturelles; décision.

Hoofdstuk 5. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Ierland

In dit hoofdstuk wordt een bondig schematisch overzicht gegeven van de fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Ierland.

Afdeling 1. De inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingschulden

Regelgevend kader: Sections 1003 en 1003A van de Taxes Consolidation Act 1997.⁷⁹¹

Regeling: De Ierse overheid kan aanvaarden dat belastingplichtigen bepaalde schulden voldoen door bepaalde cultuurgoederen aan een nationale erfgoedinstelling te schenken.

⁷⁹¹ Taxes Consolidation Act 1997, "An Act to consolidate enactments relating to Income Tax, Corporation Tax and Capital Gains Tax, including certain enactments relating also to other taxes and duties", nr. 39/1997, 30 november 1997, zoals gewijzigd.

Belastingsschulden waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend:

- Successierechten (*Inheritance Tax*)
- Schenkingsrechten (*Gift Tax*)
- Personenbelasting (*Income Tax*)
- Vennootschapsbelasting (*Corporation Tax*)
- Belasting op de meerwaarde (*Capital Gains Tax*).

Cultuurgoederen waarvoor een verzoek tot inbetalinggeving kan worden ingediend:

- *Heritage items*:
 - o Archeologische voorwerpen, archieven, boeken, historische gegevens omtrent landgebruik, handschriften en schilderijen.
 - o Verzamelingen van dergelijke goederen.
 - o Verzamelingen van dergelijke goederen in hun context.
- *Heritage property*:
 - o Gebouwen.
 - o Tuinen.
 - o Voorwerpen die zich in een gebouw bevinden.

Kwalitatieve vereisten waaraan de cultuurgoederen moeten voldoen om in aanmerking te komen voor toepassing van de regeling:

- *Heritage items*:
 - o De goederen moeten een uitstekend (*outstanding*) voorbeeld zijn van de klasse waartoe ze behoren, uitmuntend (*pre-eminent*) in hun soort.
 - o De uitvoer van de goederen zou een verlies betekenen voor het Iers cultureel erfgoed; de invoer ervan zou een aanwinst vormen voor het Iers cultureel erfgoed.
 - o De goederen moeten geschikt zijn voor verkrijging door een nationale culturele instelling.
- *Heritage property*:
 - o De goederen moeten een uitstekend (*outstanding*) voorbeeld zijn van de klasse waartoe ze behoren, uitmuntend (*pre-eminent*) in hun soort.
 - o De goederen moeten intrinsiek een betekenisvol wetenschappelijk, historisch, tuinbouwkundig, nationaal, architecturaal of esthetisch belang hebben.
 - o De goederen moeten geschikt zijn voor verkrijging door de *Irish Heritage Trust*.
 - o Voorwerpen die zich in een gebouw bevinden, moeten er historisch mee verbonden zijn en ze moeten de historische of esthetische context van het gebouw mee bepalen.

Nationale culturele instellingen waaraan cultuurgoederen geschonken kunnen worden ter voldoening van de belastingsschulden:

- *Heritage items*:
 - o National Archives
 - o National Gallery of Ireland
 - o National Library of Ireland
 - o National Museum of Ireland
 - o Irish Museum of Modern Art
 - o Elke andere overheidsinstelling of door de overheid gefinancierd orgaan aangeduid door de minister bevoegd voor cultureel erfgoed, met instemming van de minister van Financiën.
- *Heritage property*:
 - o Irish National Trust.

Afdeling 2. De vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen

Regelgevend kader: Sections 77 en 78 van de Capital Acquisition Tax Consolidation Act 2003.⁷⁹²

⁷⁹² Capital Acquisitions Tax Consolidation Act 2003, “An Act to consolidate enactments relating to Capital Acquisitions Tax”, nr. 1/2003, 21 februari 2003.

Regeling: De Ierse overheid kan overdrachten van cultuurgoederen vrijstellen van betaling van successierechten indien aan een aantal voorwaarden voldaan wordt.

Cultuurgoederen waarvoor een verzoek tot vrijstelling van successierechten kan worden ingediend:

- *Heritage objects:*
 - o Tekeningen, prenten, boeken, handschriften, kunstwerken, juwelen, wetenschappelijke verzamelingen en andere voorwerpen die niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden.
- *Heritage houses and gardens:*
 - o Gebouwen.
 - o Tuinen.

Om in aanmerking te komen voor toepassing van de regeling, moeten de cultuurgoederen een nationaal artistiek, historisch of wetenschappelijk belang hebben. Ze moeten tevens tot de nalatenschap behoren.

Verbintenissen aan te gaan door de verzoeker (*heritage objects*):

- De cultuurgoederen moeten permanent in Ierland blijven. Een tijdelijk verblijf in het buitenland is enkel mogelijk mits toestemming van de *Revenue Commissioners*.
- De eigenaar moet de nodige maatregelen nemen om de betreffende goederen op een redelijke manier voor het publiek of voor erkende culturele instellingen toegankelijk te maken.
- De goederen mogen niet verhandeld worden (*not held for the purposes of trading*).

Gebeurtenissen die aanleiding geven tot het verval van de vrijstelling van successierechten:

- De door de eigenaar aangegane verbintenissen worden materieel niet nageleefd.
- De goederen die het voorwerp uitmaken van de vrijstellingsregeling, worden in de periode van zes jaar die volgt op de datum waarop het verzoek tot vrijstelling van successierechten werd ingediend en vóór het overlijden van de verzoeker, aan een derde overgedragen.

Bijlage 5. Het stelsel van de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van belastingschulden

	België/Vlaanderen	Nederland	Verenigd Koninkrijk	Frankrijk	Spanje
Inwerkingtreding van de regeling	3 februari 1987	1 januari 1997	1910	13 november 1970	2 juli 1985
Toepassingsgebied ratione personae	- Erfgenamen, legatarissen en begiftigden	- Erfgenamen en legatarissen - Toekomstige erfslaters	- <i>Personal representatives</i> en begiftigden	- Erfgenamen, legatarissen, begiftigden en deelgenoten	- Alle belastingplichtigen
Toepassingsgebied ratione materiae: het cultureel erfgoed	- Kunstwerken die internationale faam genieten - Kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren	- Cultuurvoorwerpen die ingeschreven zijn in de lijst van beschermde voorwerpen - Cultuurvoorwerpen die als onmisbaar en onvervangbaar worden aangemerkt - Cultuurvoorwerpen die van groot nationaal cultuurhistorisch of kunsthistorisch belang zijn	- Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen die een uitmuntende waarde hebben - Voorwerpen die zich in een bepaald gebouw bevinden of bevonden hebben - Al dan niet bebouwde onroerende goederen met een bijzondere waarde	- Kunstwerken, boeken, verzamelobjecten en documenten met een aanzienlijke waarde - Kusten en rivierstroken - Bossen, wouden en natuurlijke ruimten - Onroerende goederen die bestemd worden voor sociale huisvesting	- Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Register van Goederen met een Culturele Waarde - Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen <i>Autonome regio's:</i> goederen van het cultureel en historisch erfgoed
Aard van de goederen	Roerende goederen	Roerende zaken	Roerende en onroerende goederen	Roerende en onroerende goederen	Roerende en onroerende goederen
Eigendomsstatuut van de goederen	- Behorend tot de nalatenschap - Eigendom van de verzoeker(s)	- Behorend tot de nalatenschap	- Behorend tot de nalatenschap - Eigendom van de verzoeker(s)	- Behorend tot de nalatenschap - Eigendom van de verzoeker(s)	- Behorend tot de nalatenschap - Eigendom van de verzoeker(s)
Toepassingsgebied ratione materiae: de (belasting)schulden	- Successierecht - Recht van overgang bij overlijden	- Successierecht	- Successierechten - Interests op successierechten	- Successierechten - Schenkingsrechten - Recht van verdeling - Vermogensbelasting	- Alle directe en indirecte belastingen <i>Autonome regio's:</i> - Niet-fiscale schulden - Strafrechtelijke boetes
Beslissing over verzoek	Minister van Financiën	Minister van Financiën	Dienst van het Ministerie van Financiën	Minister van Financiën	Dienst van het Ministerie van Financiën
Wat als de waarde van de goederen groter is dan de belastingschuld?	Saldo wordt niet terugbetaald	Minister kan Cultuur kan besluiten om het saldo terug te betalen	Hybride overeenkomst met museum, galerij, bibliotheek of archief om het saldo terug te betalen	Saldo wordt niet terugbetaald	Saldo wordt niet terugbetaald
Rentevoet van moratoire intresten	7 %	4 %	3 %	4,80 %	5 %

Bijlage 6. Het stelsel van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen

	Vlaanderen	Nederland	Verenigd Koninkrijk	Frankrijk	Spanje
Inwerkingtreding van de regeling	Regeling bevindt zich in de ontwerpfase	Er bestaat geen vrijstellingsregeling	1896	24 april 1988	1 januari 2000
Toepassingsgebied ratione personae	Erfgenamen, legatarissen en begiftigden		<i>Personal representatives</i> en begiftigden	Erfgenamen, legatarissen en begiftigden	De langstlevende echtgenoot, de descendenten en de geadopteerde kinderen <i>Autonome regio's:</i> Samenwonende partner, ascendenten, adoptieouders en collateralen tot in de derde graad.
Toepassingsgebied ratione materiae: het cultureel erfgoed	- Goederen die opgenomen zijn in Topstukkenlijst		- Voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen die een uitmuntende waarde hebben - Voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw - Onroerende goederen met een bijzondere waarde - Gebouwen waarvoor omwille van hun bijzondere waarde instandhoudingsmaatregelen genomen moeten worden - Onroerende goederen die essentieel zijn voor de bescherming van het karakter en de belevingswaarde van een bepaald gebouw	- Onroerende goederen die gerangschikt zijn als historisch monument en de roerende goederen die er een aanvulling op vormen - Onroerende goederen die ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten en de roerende goederen die er een aanvulling op vormen - Aandelen in <i>sociétés civiles immobilières</i> die een historisch monument beheren	- Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Register van Goederen met een Culturele Waarde - Goederen die ingeschreven zijn in de Algemene Inventaris van Roerende Goederen - Kunstvoorwerpen en antieke voorwerpen. - Het eigen werk van kunstenaars <i>Autonome regio's:</i> goederen van het cultureel en historisch erfgoed
Aard van de goederen	Roerende goederen		Roerende en onroerende goederen	Roerende en onroerende goederen	Roerende en onroerende goederen
Toepassingsgebied ratione materiae: de vrijgestelde belastingen	- Successierecht		- Successierechten	- Successierechten - Schenkingsrechten	- Successiebelasting

Beslissing over verzoek	Dienst van het Ministerie van Cultuur of Financiën		Dienst van het Ministerie van Financiën	- Minister van Financiën - Minister van Cultuur	Dienst van het Ministerie van Financiën
Voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling	Vrijstelling van 70 % - Het goed wordt gedurende tien jaar niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap gebracht Vrijstelling van 100 % - Het goed wordt in situ toegankelijk gesteld voor wetenschappelijke doeleinden - Het goed wordt publiek tentoongesteld		Vrijstelling van 100 % voor op zichzelf staande voorwerpen: - Het goed blijft permanent in het Verenigd Koninkrijk - De eigenaar neemt instandhoudingsmaatregelen - Het goed wordt voor het publiek toegankelijk gemaakt Vrijstelling van 100 % voor voorwerpen die historisch verbonden zijn met een bepaald gebouw: - De eigenaar neemt herstel- onderhouds- en instandhoudingsmaatregelen - De historische band met het gebouw blijft behouden - Het goed wordt voor het publiek toegankelijk gemaakt	Vrijstelling van 100 % - De interieurelementen worden in situ behouden. Ze worden er permanent tentoongesteld - Het onroerend goed en de roerende goederen worden voor het publiek toegankelijk gemaakt - Het onroerend goed en de roerende goederen worden onderhouden	Vrijstelling van 95 % - Het goed blijft gedurende tien jaar in het bezit van de verzoeker <i>Autonome regio's:</i> - Vrijstelling tot 99 % - Het goed blijft gedurende vijf jaar in het bezit van de verzoeker
Wat als de voorwaarden niet worden nageleefd?	- De vrijstelling gaat geheel of gedeeltelijk verloren - Er zijn moratoire interesten verschuldigd		- De vrijstelling gaat verloren - Er zijn moratoire interesten verschuldigd	- De vrijstelling gaat verloren - Er zijn moratoire interesten verschuldigd	- De vrijstelling gaat verloren - Er zijn moratoire interesten verschuldigd

Deel 3. Toekomstige regelgeving

Hoofdstuk 1. Voorstel voor een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten

Afdeling 1. Situering

In dit hoofdstuk wordt een voorstel voor een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten uitgewerkt. Bij de totstandkoming van dit voorstel wordt rekening gehouden met de in het eerste deel van de voorliggende studie gemaakte evaluatie van de momenteel van kracht zijnde regeling en met de conclusies die uit de bevindingen van het rechtsvergelijkend onderzoek werden getrokken.

Het voorstel gaat uit van het principe dat de inbetalinggeving van cultuuroederen als een vorm van betaling in natura van de successierechten de gewesten ten goede komt, terwijl de inning van de successierechten een federale bevoegdheid blijft. De gewesten worden zelf eigenaar van de in betaling gegeven cultuuroederen, zodat de federale overheid de door het gewest gedeelde successierechten niet meer moet compenseren.

Er dient opgemerkt te worden dat de Vlaamse regering op 29 december 2005 bij het Arbitragehof een beroep tot vernietiging heeft ingesteld van de artikelen 48 en 49 van de Programmawet van 11 juli 2005, die de regeling inzake de inbetalinggeving gewijzigd hebben. De zaak, die ingeschreven was onder nummer 3840 van de rol van het Hof, werd behandeld op 12 juli 2006. In haar arrest nr. 121/2006 van 18 juli 2006⁷⁹³ heeft het Arbitragehof het beroep tot vernietiging verworpen.

Afdeling 2. Schematische voorstelling van de geldende procedure

Hieronder wordt de procedure die doorlopen wordt bij indiening van een schattingsaanvraag, schematisch weergegeven.

Voor een meer uitvoerige bespreking van de geldende regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten wordt verwezen naar *Hoofdstuk 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed van Deel 1. Bestaande regelgeving*.

⁷⁹³ B.S. 27 juli 2006, 36.709 – 36.712.

Indiening van een schattingsaanvraag bij de voorzitter van de bijzondere commissie. De aanvraag geldt tevens als aanbod tot inbetalinggeving.

De bijzondere commissie onderzoekt de schattingsaanvraag / het aanbod tot inbetalinggeving.

1. Advies over ontvankelijkheid van het aanbod

2. Advies over kwalitatieve vereisten van de kunstwerken

3. Advies over geldwaarde van de kunstwerken

4. De gewestelijke vertegenwoordiger spreekt zich uit over aanvaarding of afwijzing van het aanbod door het gewest.

Indien de commissie een negatief advies geeft, is de procedure ten einde. De federale minister van Financiën verklaart het aanbod onontvankelijk.

Indien de commissie een negatief advies geeft, is de procedure ten einde. De federale minister van Financiën wijst het aanbod af.

Indien het gewest het aanbod afwijst, moet de federale minister van Financiën het aanbod formeel afwijzen.

Indien de commissie een positief advies geeft, gaat men over naar stap 2.

Indien de commissie een positief advies geeft, gaat men over naar stappen 3 en 4.

Indien het gewest het aanbod geheel of gedeeltelijk aanvaardt, moet de federale minister van financiën het aanbod formeel aanvaarden.

Afdeling 3. Beoordeling van de regeling⁷⁹⁴

De regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten werd ingevoerd bij Wet van 1 augustus 1985 en werd achtereenvolgens gewijzigd door de Wet van 21 juni 2001 en de Wet van 11 juli 2005. Ze trad in werking op 3 februari 1987.

In haar twintigjarige bestaansperiode heeft de regeling slechts een gering succes gekend. In acht gevallen werd het aanbod tot inbetalinggeving aanvaard, in vier gevallen werd het verworpen.

De oorzaken van de geringe aantrekkingskracht van de inbetalinggeving zijn *legio*.

Tot 2001 was het toepassingsgebied van de regeling te beperkt. De aangeboden kunstwerken moesten immers behoren tot de nalatenschap en dienden een internationale uitstraling te hebben om in aanmerking te komen voor inbetalinggeving. Daarenboven werd een aanbod tot inbetalinggeving achtereenvolgens behandeld door twee verschillende adviescommissies, met een ingewikkelde en langdurige procedure tot gevolg.

Bij Wet van 21 juni 2001 werd het toepassingsgebied van de regeling uitgebreid. De aangeboden kunstwerken mochten voortaan ook eigendom zijn van de aanbieders. Het volstond dat de kunstwerken behoorden tot het roerend cultureel erfgoed van het land om in aanmerking te komen voor inbetalinggeving. Ook de procedure werd vereenvoudigd: de beide adviescommissies werden vervangen door één bijzondere commissie. De hervorming zorgde er echter niet voor dat er meer gebruik gemaakt werd van de regeling, voornamelijk omdat de instelling van de bijzondere commissie op zich liet wachten.

Bij Wet van 11 juli 2005 werd bepaald dat de gewesten voortaan eigenaar zouden worden van de in betaling gegeven kunstwerken. Voordien was het de federale overheid die eigenaar werd van de kunstwerken en moest het betrokken gewest gecompenseerd worden voor de gederfde successierechten.

De duur, de complexiteit en de risico's die verbonden zijn aan de procedure, vormen nog steeds belangrijke argumenten om de kandidaten ervan te weerhouden gebruik te maken van de regeling. Daarbij komt nog dat de eigenaars van kunstwerken vandaag de dag niet méér aangespoord worden van de regeling gebruik te maken dan voorheen. Voorts is gebleken dat de informatieverstrekking naar het grote publiek en naar de professionals (notarissen, enz.) toe in het verleden niet afdoende geweest is.⁷⁹⁵

Recentelijk werden twee aanzienlijke aanbiedingen tot inbetalinggeving aanvaard door de betrokken gewesten.

Op 6 juli 2006 aanvaardde de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een aanbod tot inbetalinggeving van een waardevolle collectie art nouveau door het echtpaar Gillion-

⁷⁹⁴ Voor een uitgebreide bespreking van de regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten wordt verwezen naar *Hoofdstuk 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed van Deel 1. Bestaande regelgeving*.

⁷⁹⁵ Overwegingen van budgettaire, communautaire en politieke aard spelen eveneens een rol bij de beslissing of een kunstwerk al dan niet aanvaard wordt als inbetalinggeving ter voldoening van de successierechten. Zij overschrijden echter het voorwerp van deze studie.

Crowet. Met de kunstwerken wordt het aanzienlijke bedrag van 21,8 miljoen euro aan successierechten betaald. De art-nouveauctollectie wordt in bruikleen gegeven aan het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Brussel.

Op 29 september 2006 aanvaarde de Regering van het Vlaams Gewest een aanbod tot inbetalinggeving van een waardevolle collectie pre-Columbiaanse kunst door Dora Arts, de echtgenote van Paul Janssen. Met de kunstwerken wordt het ook al aanzienlijke bedrag van 7,7 miljoen euro aan successierechten betaald. Over de uiteindelijke bestemming van de collectie viel nog geen beslissing.

Bij het opstellen van een aangepaste regeling moet de vraag gesteld worden of de inbetalinggeving van cultuurgoederen in de toekomst een uitzonderlijke wijze van betaling van de successierechten moet blijven, of – in het andere geval – beschouwd kan worden als een gewone betalingswijze, zoals nu reeds het geval is in het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Frankrijk. De onderzoekers opteren ervoor de regeling zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Immers: een regeling die geen toepassing vindt, heeft geen reden van bestaan.

Afdeling 4. Schema van aanpassing van de regeling

Hierna worden een aantal aanpassingsvoorstellen gedaan die aanleiding moeten geven tot een ruimere toepassing van de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van de successierechten. Deze voorstellen worden gericht aan de overheden die op dit ogenblik en in de toekomst bevoegd zullen zijn voor deze materie. Hierbij wordt abstractie gemaakt van de problematiek van de bevoegdheidsverdeling tussen de federale staat, de gewesten en de gemeenschappen.

De werkwijze per aanpassingsvoorstel is als volgt. In een eerste paragraaf wordt de Belgische regeling omschreven, zoals ze momenteel van kracht is. In een tweede paragraaf wordt de situatie in de tijdens de rechtsvergelijkende studie besproken landen aangegeven. Het eigenlijke aanpassingsvoorstel vormt het voorwerp van een derde paragraaf.

4.1. Belastingen die voldaan kunnen worden door inbetalinggeving van cultuurgoederen

Belgische regeling

Cultuurgoederen kunnen in betaling gegeven worden ter voldoening van successierechten in de ruime zin, met name het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden.

Er wordt niet vereist dat het successierechten betreft die de aanbieder persoonlijk verschuldigd is. Ook de successierechten van andere erfgenamen, legatarissen of begiftigden kunnen door inbetalinggeving van cultuurgoederen voldaan worden.

Buitenlandse regelingen

- In Nederland kan enkel het successierecht voldaan worden door cultuurgoederen in betaling te geven.
- De Britse regeling laat toe dat naast de successierechten ook de eventuele nalatighedsinteressen en boeten voldaan worden.
- In Frankrijk is inbetalinggeving van cultuurgoederen mogelijk om de successierechten, de schenkingsrechten, het recht van verdeling en de vermogensbelasting te vereffenen.
- Spanje beschikt over de ruimst mogelijke regeling: alle directe en indirecte belastingen kunnen er voldaan worden door cultuurgoederen in betaling te geven.

Aanpassingsvoorstel

Het strekt tot aanbeveling om de regeling van toepassing te maken op alle belastingschulden die uit hoofde van een nalatenschap verschuldigd zijn, dus eveneens op de nalatighedsinteressen en de fiscale boeten.

Een eventuele uitbreiding van het toepassingsgebied tot de schenkingsrechten, de personenbelasting en/of de vennootschapsbelasting kan enkel overwogen worden indien terdege rekening gehouden wordt met de mogelijke budgettaire gevolgen.

4.2. Cultuurgoederen die in betaling gegeven kunnen worden

Belgische regeling

Cultuurgoederen komen in aanmerking voor de vereffening van successierechten indien het om kunstwerken gaat.

De kunstwerken moeten in hun geheel tot de nalatenschap behoren of op de dag van het overlijden in hun geheel eigendom zijn van de erflater en de langstlevende echtgenoot of de erfgenamen, legatarissen en begiftigden.

Buitenlandse regelingen

In Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Nederland worden ook andere roerende goederen zoals boeken, manuscripten, juwelen en wetenschappelijke voorwerpen aanvaard. De drie eerstgenoemde landen hebben de regeling eveneens opengesteld voor bepaalde categorieën onroerende goederen.

Aanpassingsvoorstel

In de veronderstelling dat de wetgever het stelsel van de inbetalinggeving aantrekkelijker wil maken, is een beperking van het toepassingsgebied tot kunstwerken niet meer houdbaar. Daarom wordt voorgesteld de regeling eveneens open te stellen voor cultuurgoederen die geen kunstwerken zijn, zoals boeken, archieven, juwelen, films, muziek, porselein, glaswerk, enzovoort.⁷⁹⁶

4.3. Waarde van de cultuurgoederen die in aanmerking genomen wordt voor vereffening van de successierechten

Belgische regeling

De inbetalinggeving wordt geacht te gebeuren voor de waarde die door de bijzondere commissie aan de cultuurgoederen toegekend wordt. Die waarde is gelijk aan de waarde van de cultuurgoederen in het economische verkeer.

Buitenlandse regelingen

- In Frankrijk en Spanje wordt de marktwaarde van de cultuurgoederen in aanmerking genomen voor vereffening van de successierechten.
- In Nederland worden de cultuurgoederen in betaling gegeven voor een bedrag dat gelijk is aan de waarde in het economische verkeer, vermeerderd met 20 %.
- Ook in het Verenigd Koninkrijk is een stimulans ingebouwd om van de regeling gebruik te maken: bij de marktwaarde van de cultuurgoederen wordt een bedrag opgeteld dat gelijk is aan 25 % van de belastingen die op de waarde van de cultuurgoederen betaald hadden moeten worden indien ze openbaar verkocht zouden worden (de zogenoemde *douceur*).

⁷⁹⁶ Een uitbreiding van het toepassingsgebied van de inbetalinggeving tot welbepaalde onroerende goederen mag niet *a priori* uitgesloten worden.

Aanpassingsvoorstel

In de veronderstelling dat de wetgever het stelsel van de inbetalinggeving aantrekkelijker wil maken, lijkt het aangewezen een zekere stimulans in te bouwen. Het opzet van de regeling is immers dat erfgenamen, legatarissen en begiftigden de voorkeur geven aan een betaling in natura van hun successierechten boven een betaling in speciën met geld dat afkomstig is van de openbare verkoop van de cultuurgoederen. Naar Nederlands voorbeeld zouden cultuurgoederen in betaling gegeven kunnen worden voor een bedrag dat gelijk is aan de (internationale) waarde van het goed, vermeerderd met een bepaald percentage. Over de omvang van de stimulans moet nog worden gediscussieerd.

4.4. De bestemming van cultuurgoederen die in betaling gegeven worden

Belgische regeling

In betaling gegeven cultuurgoederen worden eigendom van het gewest waar de nalatenschap die aanleiding gegeven heeft tot toepassing van de regeling, is opgevalen. Het betrokken gewest, en meer bepaald de gewestelijke minister van Financiën, bepaalt welke bestemming de cultuurgoederen krijgen.⁷⁹⁷

De goederen kunnen door het begunstigde gewest in eigendom overgedragen worden aan een museum of een erfgoedinstelling van een van de drie gemeenschappen, of aan een federaal museum of een federale erfgoedinstelling. Ze kunnen tevens in bruikleen of in een andere juridische vorm aan een dergelijk museum of een dergelijke erfgoedinstelling worden overgedragen.

Buitenlandse regelingen

In Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Frankrijk neemt de minister van Cultuur een beslissing over de bestemming van de in betaling gegeven cultuurgoederen. De goederen worden in bruikleen gegeven aan musea en andere instellingen. In het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk bestaat de mogelijkheid dat in betaling gegeven cultuurgoederen *in situ* bewaard worden.

Aanpassingsvoorstel

Het strekt tot aanbeveling dat, in navolging van de regelgevingen van de bestudeerde landen, de bevoegde minister van Cultuur (of een door hem gemachtigde ambtenaar) een beslissing neemt over de bestemming van in betaling gegeven cultuurgoederen.

In betaling gegeven cultuurgoederen die deel uitmaken van een als monument beschermd onroerend goed, kunnen *in situ* behouden worden, op voorwaarde dat de aanbieder zich ertoe verbindt verplichtingen inzake onderhoud, veiligheid en toegankelijkheid na te leven.

⁷⁹⁷ Krachtens het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 is de minister van Financiën bevoegd om de bestemming van in betaling gegeven cultuurgoederen te bepalen. Deze bevoegdheid strookt echter niet met het feit dat het betrokken gewest door de inbetalinggeving eigenaar wordt van de kunstwerken. Het Koninklijk Besluit zou dan ook aangepast moeten worden aan de wetswijziging door de Programmawet van 11 juli 2005.

4.5. Verzoek tot inbetalinggeving door een toekomstige erflater

Belgische regeling

Onbestaande.

Buitenlandse regelingen

In Nederland kunnen natuurlijke personen al tijdens hun leven de minister van Financiën verzoeken om een intentieverklaring af te geven waaruit blijkt dat bepaalde cultuurgoederen die tot hun eigendom behoren, na hun overlijden in aanmerking komen om in betaling gegeven te worden ter voldoening van het successierecht.

Aanpassingsvoorstel

De invoering van de mogelijkheid om bij leven enige zekerheid te krijgen over de vraag of bepaalde cultuurgoederen na het overlijden van de eigenaar in betaling gegeven kunnen worden ter voldoening van successierechten, is een belangrijke stimulans om aan successieplanning te doen.

4.6. Mogelijkheid tot uitkering van het saldo

Belgische regeling

Indien de waarde van de in betaling te geven cultuurgoederen groter is dan het bedrag van de verschuldigde successierechten, wordt het saldo achtereenvolgens toegerekend op successierechten ten laste van andere met naam genoemde erfgenamen, legatarissen en begiftigden, op na te vorderen rechten ten laste van de aanvragers en op na te vorderen rechten ten laste van andere met naam genoemde erfgenamen, legatarissen en begiftigden. Indien er nog een saldo overblijft, wordt dit niet terugbetaald.

Buitenlandse regelingen

- In het Verenigd Koninkrijk kan de aanbieder met een geïnteresseerd museum of een andere erfgoedinstelling een overeenkomst sluiten waarin bepaald wordt dat de cultuurgoederen na aanvaarding van het aanbod tot inbetalinggeving eigendom worden van de erfgoedinstelling, mits deze het saldo aan de aanbieder uitbetaalt.
- In Nederland wordt het Ministerie van Cultuur bereid gevonden het saldo uit te betalen indien een vooraanstaand museum het aanbod tot inbetalinggeving ondersteunt.

Aanpassingsvoorstel

De uitkering van het saldo door het Ministerie van Cultuur van de Vlaamse, Franstalige of Duitstalige Gemeenschap mag niet *a priori* uitgesloten worden. In voorkomend geval kan het de enige manier zijn om een cultuurgoed van uitzonderlijke waarde te verwerven en/of voor het Belgisch roerend cultureel erfgoed te behouden.

Als alternatief voor de uitkering van het saldo kan geopteerd worden voor een publiek-private samenwerking (PPS), waarbij een museum, een andere erfgoedinstelling of een stichting zoals

de Koning Boudewijnstichting (via het Fonds Roerend Erfgoed) de aankoop van het cultuurogoed mee financiert. Het Agentschap Kunsten en Erfgoed kan tevens gebruik maken van haar budget voor de aankoop van kunstwerken en collectievoorwerpen en van de middelen van het Topstukkenfonds.

4.7. De collectieopbouw van de musea en erfgoedinstellingen

Belgische regeling

Onbestaande.

Buitenlandse regelingen

In Nederland speelt de overweging dat cultuuroederen zouden passen binnen de collectie van een bepaald museum, een rol bij de beslissing of de goederen als inbetalinggeving aanvaard worden ter voldoening van het successierecht.

Aanpassingsvoorstel

Het in Nederland gehanteerde criterium ‘belang van het cultuurogoed voor een bepaald museum’ lijkt een interessante benadering waarbij vraag en aanbod in de cultuursector elkaar ontmoeten. De toepassing van een dergelijk criterium kan aanleiding geven tot een verantwoorde collectieopbouw van de musea en andere erfgoedinstellingen. Het Erfgoeddecreet van 7 mei 2004 stelt, voor wat de collectie cultureel erfgoed betreft, immers strenge eisen aan de erkenning als museum van de Vlaamse Gemeenschap.

Afdeling 5. Aanpassing van de procedure

De huidige procedure is lang en ingewikkeld, onder meer door de betrokkenheid van zowel de federale overheid als de gewesten en de gemeenschappen.

De formele aanvaarding van het aanbod tot inbetalinggeving door de federale minister van Financiën biedt geen enkele toegevoegde waarde meer. De procedure kan op federaal niveau volledig zijn beslag krijgen binnen de bijzondere commissie, zonder dat de opportuniteit van de inbetalinggeving nog op federaal ministerieel niveau moeten worden beoordeeld. De beoordeling van die opportuniteit gebeurt momenteel immers door de gewestelijke minister van Financiën.

Eerder in deze studie werd dan ook gewezen op de noodzaak om het Koninklijk Besluit van 26 augustus 2003 aan te passen aan de wijziging van de artikelen 83/3 en 83/4 van het Wetboek der successierechten door de Programmawet van 11 juli 2005.

Als alternatief voor de geldende procedure op federaal niveau wordt voorgesteld in de drie gewesten een commissie op te richten die bevoegd is voor aanbiedingen tot inbetalinggeving van cultuurgoederen ter vereffening van successierechten.

Bij wijze van voorbeeld wordt voor het Vlaams Gewest de volgende constructie uitgewerkt:

Er wordt een Vlaamse Commissie opgericht, samengesteld uit:

- Een vertegenwoordiger van het federale ministerie van Financiën.
- Een vertegenwoordiger van het ministerie van Financiën van het Vlaams Gewest.
- Een vertegenwoordiger van het ministerie van Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap.
- Een expert op het vlak van het cultureel erfgoed, bv. een lid van de Adviescommissie Cultureel Erfgoed.

De commissie spreekt zich uit over de ontvankelijkheid van het aanbod tot inbetalinggeving, de kwalitatieve vereisten van de kunstwerken en de geldwaarde ervan.

De vertegenwoordiger van het Vlaams Gewest oordeelt over de aanvaarding of verwerping van het aanbod tot inbetalinggeving.

De vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschap oordeelt over de bestemming van de aanvaarde kunstwerken.

Hoofdstuk 2. De collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen

Inleiding

Beschikken over een museumwaardige collectie cultureel erfgoed is één van de voorwaarden om op basis van het Erfgoeddecreet⁷⁹⁸ erkend te worden als museum. Die erkenning als museum is op haar beurt een voorwaarde om aanspraak te maken op werkingssubsidies en projectsubsidies, die door de Vlaamse Gemeenschap ter beschikking gesteld worden. Hetzelfde geldt voor de archief- en documentatiecentra.⁷⁹⁹

Bij de uitvoering van hun beleid inzake collectievorming krijgen de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen steeds vaker af te rekenen met het gebrek aan middelen. In de Beleidsnota Cultuur 2004-2009 verwoordde Minister van Cultuur Bert ANCIAUX de situatie als volgt:

“Bij de uitbouw van hun collectie worden erfgoedinstellingen, in het bijzonder de kunstmusea, geconfronteerd met de hoge marktwaarde van de voor hun collectie belangrijke sleutelwerken. De beperkte middelen waarover ze beschikken voor collectievorming, schieten te kort om de verwerving ervan mogelijk te maken. Cruciale collectiestukken blijven daardoor in privé-handen en dreigen uiteindelijk naar het buitenland te verdwijnen.”⁸⁰⁰

ANCIAUX voegde eraan toe dat zijn administratie initiatieven zou nemen om de collectieopbouw te stimuleren.

De reeds bestaande en mogelijke toekomstige initiatieven op het vlak van de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen maken het voorwerp uit van dit hoofdstuk.

In afdeling 1 wordt de in 2005 uitgewerkte experimentele aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’ besproken.

In de afdelingen 2 en 3 wordt nagegaan welke invloed de hierboven onderzochte fiscale steunmaatregelen, in het bijzonder de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten en de vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang, op de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen kunnen hebben.

⁷⁹⁸ Zie artikel 4 van het Decreet van 7 mei 2004 houdende de organisatie en subsidiëring van een cultureel-erfgoedbeleid, *B.S.* 9 juli 2004, zoals gewijzigd.

⁷⁹⁹ Zie artikel 10 van het Decreet van 19 juli 2002 houdende de privaatrechtelijke culturele archiefwerking, *B.S.* 1 oktober 2002, zoals gewijzigd.

⁸⁰⁰ Beleidsnota Cultuur 2004-2009, ingediend door B. ANCIAUX, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, *Parl. St.* VI. Parl. 2004-2005, nr. 100/1, 42-43;

Afdeling 1. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’

1.1. Situering

In zijn Beleidsnota Cultuur 2004-2009 kondigde minister van Cultuur Bert ANCIAUX aan dat er een experimentele regeling ingevoerd zou worden waarbij aan musea en archiefinstellingen van landelijk belang een voorstelrecht voor de aankoop van cruciale collectiestukken zou worden toegekend.

In de Beleidsbrief Cultuur van 2006⁸⁰¹ stelt ANCIAUX dat er een veralgemeende experimentele aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’ uitgewerkt zal worden. Hij voegt er nog aan toe tot de aankoopregeling afgestemd moet worden op de bestaande regelingen en deze op termijn geheel of gedeeltelijk moet vervangen. Ook moet er nagegaan worden in welke mate die regeling in een Topstukkenfonds met een uitgebreidere actieradius ondergebracht kan worden.

1.2. De aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’⁸⁰²

De op landelijk niveau erkende musea - op basis van het Erfgoeddecreet van 7 mei 2004 - en de archiefinstellingen van landelijk belang - op basis van het Archiefdecreet van 19 juli 2002 - beschikken op grond van de aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’ over een voorstelrecht inzake de aankoop van sleutelwerken.

‘Sleutelwerken’ zijn cruciale collectiestukken die wegens hun hoge marktwaarde onbereikbaar blijven voor individuele musea of lokale overheden. Het zijn stukken die *de facto* voldoen aan de inhoudelijke criteria om ingeschreven te worden in de Topstukkenlijst.

Het museum of de archiefinstelling moet overtuigend kunnen aantonen dat het om een sleutelwerk gaat. Indien dat het geval is, koopt de Vlaamse overheid het werk aan voor de Collectie Vlaanderen. Het werk wordt in langdurige bruikleen gegeven aan het voorstellende museum of de voorstellende archiefinstelling.

De volgende werken werden reeds verworven in het kader van de aankoopregeling ‘sleutelwerken voor erfgoedcollecties’:

- De tekening ‘Christus aan het volk getoond’ van James Ensor werd in 2005 voor 350.000 euro aangekocht. Het werk werd in langdurige bruikleen gegeven aan het Museum voor Schone Kunsten (MSK) in Gent.
- De ‘Prova-Car’ van Panamarenko werd in 2005 voor 359.639 euro aangekocht. Het werk werd in langdurige bruikleen gegeven aan het Museum van Hedendaagse Kunst (MuHKA) in Antwerpen.

⁸⁰¹ *Beleidsbrief Cultuur. Beleidsprioriteiten 2005-2006*, ingediend door B. ANCIAUX, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, *Parl. St.* VI. Parl. 2005-2006, nr. 537/1, 22-23.

⁸⁰² Verslag namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media bij het ontwerp van decreet houdende de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2006, *Parl. St.* VI. Parl. 2005-06, nr. 15/4-D, 22; Parlementaire Vraag nr. 85 van 18 augustus 2005 van J. PEUMANS, “Bescherming roerend cultureel erfgoed – Jaarverslagen”, *Bulletin Vragen Antwoorden*, publicatiedatum niet bekend.

- Het beeldhouwwerk 'Pense-Bête' van Marcel Broodthaers werd in 2006 voor 400.000 euro aangekocht. Het werk werd in langdurige bruikleen gegeven aan het Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (S.M.A.K.) in Gent.⁸⁰³

De aankoopregeling 'sleutelwerken voor erfgoedcollecties' wordt gunstig onthaald door de Vlaamse musea en archiefinstellingen. Ze is complementair met de aankoopregeling voor topstukken. De onderzoekers pleiten er dan ook voor de aankoopregeling 'sleutelwerken voor erfgoedcollecties' veralgemeend toe te passen.

⁸⁰³ Persmededeling Afdeling Beeldende Kunst en Musea, "Vlaamse overheid verwerft sleutelwerk Marcel Broodthaers voor Collectie Vlaanderen", 4 april 2006.

Afdeling 2. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten

2.1. Situering

De van kracht zijnde regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten werd besproken in *Hoofdstuk 2. De successierechten en het cultureel erfgoed van Deel 1. Bestaande regelgeving*.

In het eerste hoofdstuk van dit derde deel worden voorstellen voor een aangepaste regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten gedaan.

In deze afdeling wordt nagegaan of de regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten een invloed kan hebben op de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen.

2.2. De inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten

Wanneer cultuuroederen volgens de van kracht zijnde regeling in betaling gegeven worden ter voldoening van successierechten, worden ze eigendom van het met de successierechten begunstigde gewest. De gewestelijke minister van Financiën neemt een beslissing over de bestemming van de cultuuroederen.⁸⁰⁴

Een museale bestemming is in een dergelijk geval de meest voor de hand liggende oplossing. De cultuuroederen kunnen in tijdelijke of langdurige bruikleen gegeven worden aan musea en erfgoedinstellingen, waaronder diegene die gelegen zijn op het grondgebied van de Vlaamse Gemeenschap.

Bij de beslissing om een verzoek tot inbetalinggeving van een cultuuroed ter voldoening van successierechten al dan niet te aanvaarden, wordt momenteel niet systematisch rekening gehouden met de overweging dat het goed zou passen binnen de collectie van een bepaald museum of een andere erfgoedinstelling. Dat is wel het geval in Nederland.⁸⁰⁵

Er wordt voorgesteld de musea en erfgoedinstellingen actief te betrekken bij beslissingen over de aanvaarding of de verwerping van verzoeken tot inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van successierechten. Een dergelijke gerichte aanvaarding kan een belangrijke stimulans voor de collectieopbouw van de (Vlaamse) musea en erfgoedinstellingen vormen.

⁸⁰⁴ Hierboven werd reeds de aandacht gevestigd op het eigenaardig karakter van deze situatie. In andere landen is het de minister van Cultuur die een beslissing neemt over de bestemming van in betaling gegeven cultuuroederen.

⁸⁰⁵ Voor een bespreking van de Nederlandse regeling inzake de inbetalinggeving van cultuuroederen ter voldoening van het successierecht wordt verwezen naar *Hoofdstuk 2. De fiscale gunstmaatregelen voor het roerend cultureel erfgoed in Nederland van Deel 2. Rechtsvergelijkende studie van de regelgeving in een aantal Europese landen*.

Afdeling 3. De Vlaamse musea en erfgoedinstellingen en de vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

3.1. Situering

De in ontwerp zijnde regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken werd besproken in *Hoofdstuk 2. De successierechten en het cultureel erfgoed* van Deel 1. *Bestaande regelgeving*.

In deze afdeling wordt nagegaan of de in ontwerp zijnde regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken een invloed kan hebben op de collectieopbouw van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen.

3.2. De vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

Overdrachten *mortis causa* van roerende goederen en verzamelingen die ingeschreven zijn in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, topstukken dus, zijn vrijgesteld van successierechten indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich ertoe verbinden een aantal voorwaarden na te leven.

Eén van de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van de topstukken is dat de erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich ertoe verbinden de topstukken publiek tentoon te stellen onder de voorwaarden die vastgesteld worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen of begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister van Cultuur anderzijds.

Aan de voorwaarde inzake publieke toegankelijkheid kan op verschillende manieren voldaan worden. De topstukken kunnen in de eerste plaats *in situ* tentoongesteld worden. De publieke toegankelijkheid kan eveneens gerealiseerd worden door de topstukken in bruikleen te geven aan Vlaamse musea en erfgoedinstellingen, die ze deel laten uitmaken van tijdelijke tentoonstellingen.

Er wordt voorgesteld de eigenaars van topstukken te stimuleren om mee te werken aan tijdelijke tentoonstellingen van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen. De overeenkomst inzake het publiek tentoonstellen van de topstukken, die gesloten moet worden tussen de erfgenamen, legatarissen of begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister van Cultuur anderzijds, biedt de mogelijkheid om hiertoe over te gaan. Een dergelijk initiatief kan bijdragen tot de uitbouw van de collecties van de Vlaamse musea en erfgoedinstellingen.

Hoofdstuk 3. Memories van toelichting bij de ontwerpteksten van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

Inleiding

Eén van de doelstellingen van de voorliggende studie is het opstellen van een memorie van toelichting bij het “ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed.” Krachtens die ontwerptekst is de waarde van een goed dat opgenomen is in de Topstukkenlijst, een topstuk dus, voor 70 % of voor 100 % vrijgesteld van het recht van successie, indien aan een aantal voorwaarden voldaan wordt.

De ontwerptekst is het resultaat van een reeks vergaderingen van de ‘Conceptuele Stuurgroep Topstukken’ wiens opdracht erin bestond een ideaallijst te formuleren van voorstellen tot alternatieve financiering van het Topstukkenfonds en tot het fiscaal aantrekkelijk maken van het bezit en de verwerving van topstukken. De stuurgroep kwam tussen oktober 2003 en februari 2004 driemaal samen.

Naar aanleiding van de vergaderingen van de ‘Stuurgroep Successierechten’ die de voorliggende studie begeleid heeft, werd door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën een tweede ontwerptekst opgesteld, “ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed en tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang” getiteld. Deze tekst neemt de grote lijnen van de ontwerptekst van de Conceptuele Stuurgroep Topstukken over, maar voert tevens een nieuwigheid in: het belastingvoordeel dat voortvloeit uit de vrijstelling van successierechten, wordt door een juridische fictie omgezet in een subsidie.

Er werd geopteerd voor het opstellen van een memorie van toelichting voor elk van de beide ontwerpteksten. Het behoort tot de bevoegdheid van de voorstellende ministers om te beslissen welke ontwerptekst – samen met de bijhorende memorie van toelichting – in het Vlaams Parlement zal worden ingediend.

Het parallel indienen van de beide ontwerpteksten wordt ten stelligste afgeraden.

De onderzoekers hebben het opportuun geacht de beide ontwerpteksten te omkaderen met een aantal algemene beschouwingen. Die beschouwingen maken het voorwerp uit van een eerste afdeling.

De tweede en derde afdeling bevatten respectievelijk de memorie van toelichting bij de ontwerptekst van de Conceptuele Stuurgroep Topstukken en de memorie van toelichting bij de Stuurgroep Successierechten. De teksten van de ontwerpen werden overgenomen, maar op een aantal punten vervolledigd en aangepast.

Afdeling 1. Algemene beschouwingen

Deze afdeling bevat een reeks beschouwingen waarmee rekening gehouden moet worden bij de beslissing over de ontwerptekst die in het Vlaams Parlement ingediend zal worden, maar waarvan het niet opportuun geacht wordt ze in de respectievelijke memories van toelichting te vermelden.

Bij de bepalingen in de ontwerpteksten die het resultaat zijn van een beleidskeuze, wordt de aandacht gevestigd op het feit dat er ook andere keuzemogelijkheden bestaan.

1.1. Schenkingsrechten en de vrijstelling van successierechten

Sinds de vergaderingen van de Conceptuele Stuurgroep Topstukken die geleid hebben tot het opstellen van de eerste ontwerptekst inzake de invoering van een vrijstelling van successierechten voor topstukken, is het fiscaal klimaat in het Vlaams Gewest enigszins gewijzigd. Op 1 januari 2004 trad immers een gunstigere regeling voor de notariële schenking van roerende goederen in werking. De verlaging van de schenkingsrechten zal ongetwijfeld een invloed hebben op het succes van de invoering van de vrijstelling van successierechten voor topstukken.

1.1.1. De verlaging van de schenkingsrechten

Wie vóór 2004 via een notariële akte een som geld, aandelen, obligaties of een schilderij wilde schenken, zag zich geconfronteerd met schenkingsrechten die enorm hoog konden oplopen. In de rechte lijn (tussen ouders en kinderen, tussen grootouders en kleinkinderen) en tussen echtgenoten bedroegen de rechten minimaal 3 % en maximaal 30 %. In de zijlijn (tussen broers en zussen, tussen ooms of tantes en neven of nichten) bedroegen de rechten minimaal 20 % en maximaal 70 %. Schenkingen tussen andere verwanten en tussen niet-verwanten werden belast aan een tarief dat varieerde tussen 30 % en 80 %.

Sinds 1 januari 2004 geldt in het Vlaams Gewest voor de notariële schenking van roerende goederen een vlak tarief, met name:

- 3 % voor schenkingen in de rechte lijn en tussen echtgenoten en (wettelijk en feitelijk) samenwonenden.
- 7 % voor schenkingen aan andere personen.⁸⁰⁶

De schenkingsrechten op onroerende goederen werden niet verlaagd. De progressieve tarieven blijven er van toepassing.⁸⁰⁷

De tariefverlaging blijkt een schot in de roos te zijn. De opbrengsten uit schenkingsrechten stegen van 41,3 miljoen euro in 2003 naar 122,6 miljoen euro in 2004 en 184,49 miljoen euro

⁸⁰⁶ Artikel 131, § 2 van het Wetboek der Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten, zoals gewijzigd bij artikel 43 van het Decreet van 19 december 2003 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2004, *B.S.* 31 december 2003. Bij Decreet van 24 december 2004 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2005 (*B.S.* 31 december 2004) werden de schenkingen van roerende goederen gedaan met opschortende voorwaarde van overlijden van de schenker uitgesloten van toepassing van de vlakke tarieven. Dergelijke schenkingen worden immers fictief gelijkgesteld met een legaat en zullen belast worden met de successierechten.

⁸⁰⁷ Artikel 131, § 1 van het Wetboek der Registratie-, Hypotheek- en Griffierechten.

in 2005. In 2004 en 2005 hebben 13.200 Vlamingen een schenking van roerende goederen gedaan, waardoor maar liefst 5,2 miljard euro in circulatie is gekomen.⁸⁰⁸

Handgiften blijven nog steeds mogelijk. Registratie van de schenking is in een dergelijk geval niet verplicht en er zijn geen schenkingsrechten verschuldigd. Wanneer de schenker binnen drie jaar vanaf de schenking komt te overlijden, zijn er echter successierechten verschuldigd op de aldus geschonken goederen.

1.1.2. Topstukken en de schenkingsrechten

Door de verlaging van de schenkingsrechten kan het voor de eigenaars van topstukken financieel interessanter zijn om de werken reeds bij leven over te dragen dan om ze te laten vererven.

Een eenvoudig rekensommetje biedt hier meer duidelijkheid.

Een 78-jarige man, die zijn woonplaats heeft in het Vlaams Gewest, bezit een schilderij van een Vlaamse meester ter waarde van 400.000 euro. Hij wil het schilderij, dat in de Topstukkenlijst ingeschreven is, overdragen aan zijn enige zoon.

Indien de vader gebruik maakt van de handgift, zijn er geen schenkingsrechten verschuldigd. Wanneer hij binnen de periode van drie jaar vanaf de handgift overlijdt, wordt de waarde van de handgift echter in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten.

Indien de vader gebruik maakt van de notariële schenking van roerende goederen, moet zijn zoon op de waarde van het schilderij schenkingsrechten aan het vlakke tarief van 3 % betalen. De zoon is in een dergelijk geval **12.000 euro** aan schenkingsrechten verschuldigd.

Indien de zoon het schilderij na het overlijden van zijn vader erft, moet hij op de waarde ervan successierechten aan een progressief tarief betalen. Voor het gedeelte van zijn aandeel in de nalatenschap dat boven 250.000 euro uitstijgt, geldt een tarief van 27 %. We veronderstellen dat de nalatenschap enkel bestaat uit het schilderij. De zoon is in een dergelijk geval **60.000 euro** aan successierechten verschuldigd.

Indien de zoon zich beroept op de gedeeltelijke vrijstelling van successierechten (70 % van de belastbare waarde van het schilderij), wordt 30 % van de waarde van het schilderij in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten. We veronderstellen opnieuw dat de nalatenschap enkel bestaat uit het schilderij. De zoon is in een dergelijk geval **7.800 euro** aan successierechten verschuldigd.

Indien de zoon zich beroept op de volledige vrijstelling van successierechten (100 % van de belastbare waarde van het schilderij), zijn er uiteraard **geen successierechten** verschuldigd.

Uit het bovenstaande voorbeeld blijkt dat de gehele of gedeeltelijke vrijstelling van successierechten de zoon fiscaal voordeliger uitkomt dan de notariële schenking. Daartegenover staat wel dat de zoon bij vererving van het schilderij een aantal verplichtingen moet nakomen, terwijl dat niet het geval is bij de schenking ervan.

We hernemen het bovenstaande voorbeeld, maar veronderstellen dat de 78-jarige man hetzelfde schilderij wil overdragen aan een neef van hem, die bovendien zijn enige nog levende bloedverwant is.

Indien de oom gebruik maakt van de handgift, zijn er geen schenkingsrechten verschuldigd. Wanneer hij binnen de periode van drie jaar vanaf de handgift overlijdt, wordt de waarde van de handgift echter in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten.

⁸⁰⁸ M. DEWEERDT, "Opbrengst schenkingsrechten stijgt voort", *De Tijd*, 25 mei 2005; N. BROUCKE, "Vlaming wordt steeds gullere schenker", *De Morgen*, 21 juni 2006.

Indien de oom gebruik maakt van de notariële schenking van roerende goederen, moet zijn neef op de waarde van het schilderij schenkingsrechten aan het vlakke tarief van 7 % betalen. De neef is in een dergelijk geval **28.000 euro** aan schenkingsrechten verschuldigd.

Indien de neef het schilderij na het overlijden van zijn oom erft, moet hij op de waarde ervan successierechten aan een progressief tarief betalen. Voor het gedeelte van zijn aandeel in de nalatenschap dat boven 125.000 euro uitstijgt, geldt een tarief van 65 %. We veronderstellen dat de nalatenschap enkel bestaat uit het schilderij. De neef is in een dergelijk geval **240.000 euro** aan successierechten verschuldigd.

Indien de neef zich beroept op de gedeeltelijke vrijstelling van successierechten (70 % van de belastbare waarde van het schilderij), wordt 30 % van de waarde van het schilderij in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten. We veronderstellen opnieuw dat de nalatenschap enkel bestaat uit het schilderij. De neef is in een dergelijk geval **58.500 euro** aan successierechten verschuldigd.

Indien de neef zich beroept op de volledige vrijstelling van successierechten (100 % van de belastbare waarde van het schilderij), zijn er uiteraard **geen successierechten** verschuldigd.

Uit het bovenstaande voorbeeld blijkt dat de notariële schenking de neef voordeliger uitkomt dan de gedeeltelijke vrijstelling van successierechten. De volledige vrijstelling van successierechten blijft fiscaal gezien wel de beste oplossing. Ook hier dient erop gewezen te worden dat de vrijstelling van successierechten een aantal verplichtingen met zich meebrengt, terwijl dit niet het geval is in de schenkingsregeling.

1.1.3. Vrijstelling van successierechten vs. verlaagde schenkingsrechten

* De notariële schenking van roerende goederen is, zeker sinds de verlaging van de schenkingsrechten, een erg soepele regeling. Aan een schenking kunnen immers voorwaarden verbonden worden. Zo kan de schenker bv. het vruchtgebruik van het roerend goed voor zichzelf voorbehouden. De overheid legt in een dergelijk systeem geen enkele verplichting op aan de begiftigde.

De schenkingsregeling wordt in de praktijk overwegend gebruikt om geld te schenken. Andere roerende goederen, zoals topstukken, komen evenwel ook in aanmerking voor toepassing van de regeling.

* De in ontwerp zijnde vrijstelling van successierechten is een strengere regeling. De rechtverkrijger moet immers een aantal verbintenissen nakomen indien hij zijn vrijstelling van successierechten wil behouden. Die verbintenissen houden een beperking in van het eigendomsrecht van de rechtverkrijger.

De vrijstellingsregeling kan enkel gebruikt worden om topstukken *mortis causa* over te dragen.

* Het succes van de schenkingsregeling heeft ertoe geleid dat de invoering van een vrijstellingsregeling momenteel minder noodzakelijk geworden is. Toch lijkt er nog plaats te zijn voor een vrijstelling van successierechten voor topstukken. De regeling draagt immers bij tot het behoud van de topstukken in Vlaanderen en de toegankelijkheid ervan voor het publiek.

De eigenaars van topstukken zullen er, in overleg met hun toekomstige erfgenamen, legatarissen of begiftigden, wellicht slechts voor opteren om gebruik te maken van de vrijstelling van successierechten indien die regeling voor hen voldoende aantrekkelijk is. Om

die reden is het belangrijk dat de voorwaarden gesteld voor het bekomen en het behouden van de vrijstelling van successierechten niet te stringent gemaakt worden.⁸⁰⁹

In dat opzicht willen de onderzoekers ervoor waarschuwen dat het niet zeker is dat de voorwaarden van de in ontwerp zijnde gedeeltelijke (tien jaar niet buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen) of volledige (toegankelijkheid voor het publiek; toegankelijkheid voor wetenschappelijke doeleinden) vrijstelling van successierechten de regeling als voldoende soepel zullen ervaren. Wellicht zullen niet alle privé-eigenaars zich kunnen verzoenen met de gedachte van een publieke toegankelijkheid.

1.2. De teksten van de in ontwerp zijnde voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor topstukken

Tijdens de vergaderingen van de Stuurgroep Successierechten werden twee ontwerp teksten van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor topstukken gunstig bevonden. Het betreft met name de klassieke ‘herroepbare’ vrijstelling van successierechten, opgesteld door de Conceptuele Stuurgroep Topstukken, en de vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbaar subsidie, opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën.

De beide ontwerp teksten worden hierna besproken.

1.2.1. De klassieke ‘herroepbare’ vrijstelling van successierechten

1.2.1.1. Bespreking van de regeling

De eerste ontwerp tekst maakt gebruik van een klassieke vrijstelling van successierechten, die herroepen kan worden wanneer niet meer aan de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling voldaan wordt.

Voorbeelden van reeds bestaande klassieke vrijstellingen van successierechten zijn de vrijstelling voor VEN-gebieden, vastgelegd in artikel 55ter van het Wetboek der successierechten en de vrijstelling voor familiale bedrijfsactiva, vastgelegd in artikel 60bis van hetzelfde wetboek.

In de ontwerp tekst wordt de vrijstelling verleend door de ontvangers der successierechten, na neerlegging van een attest waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling. Dat attest wordt uitgereikt door het Agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams Ministerie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

De controle van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling gebeurt door het Agentschap Kunsten en Erfgoed.

Wanneer niet meer aan de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling voldaan wordt, wordt het bedrag van de verschuldigde successierechten, eventueel vermeerderd met de nalatigheidsinteressen en de fiscale boetes, ingevorderd. Vermits de in te vorderen som zijn

⁸⁰⁹ In dat verband wordt tevens verwezen naar de regeling inzake de nalatigheidsinteressen die in paragraaf 1.3 van dit hoofdstuk besproken wordt.

hoedanigheid van fiscale schuld behoudt, dient de invordering te gebeuren door de pijler (of administratie) ‘Rechtszekerheid’ van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie van de Federale Overheidsdienst Financiën.

De ingevorderde successierechten, eventueel vermeerderd met de nalatigheidsinteressen en de fiscale boetes, komen ten goede aan het Vlaams Gewest.

1.2.1.2. Door de onderzoekers aangebrachte wijzigingen aan de oorspronkelijke ontwerptekst

* Uit de titel van de oorspronkelijke ontwerptekst zou men kunnen afleiden dat de vrijstelling van successierechten betrekking heeft op het roerend cultureel erfgoed in zijn geheel. Tot het toepassingsgebied van de vrijstellingsregeling behoren echter enkel de cultuuroederen die zijn opgenomen in de Topstukkenlijst, de topstukken dus.

Om die reden wordt de titel van de ontwerptekst als volgt aangepast: ‘Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.’

* De ontwerptekst bevat niet enkel bepalingen die betrekking hebben op gewestaangelegenheden, maar ook bepalingen die betrekking hebben op gemeenschapsaangelegenheden.

Daarom wordt in artikel 1 van de ontwerptekst bepaald dat het decreet een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid regelt.

* De begrippen ‘beschermd voorwerp’, ‘buiten de Vlaamse Gemeenschap’ en ‘bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie’ worden bij voorkeur in de ontwerptekst zelf gedefinieerd. Een dergelijke werkwijze verhoogt de leesbaarheid van de ontwerptekst.

Om die reden wordt in artikel 2, § 1, lid 2 van de ontwerptekst een omschrijving gegeven van de betreffende begrippen.

* Het toepassingsgebied *ratione personae* is beperkter dan in de ontwerptekst die werd opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën. Enkel de erfgenamen van de erflater kunnen aanspraak maken op de vrijstellingsregeling. De legatarissen en begiftigden beschikken niet over die mogelijkheid.

De vrijstellingsregeling wordt eveneens opengesteld voor legatarissen en begiftigden.

* Als grondslag voor de bepaling van de vrijstelling van successierechten wordt bij voorkeur de verkoopwaarde van het beschermd voorwerp op de dag van het overlijden gehanteerd.

De term ‘nettowaarde’ wordt vervangen door de term ‘belastbare waarde’.

* De voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp worden gespecificeerd. Niet alleen mag het beschermde voorwerp gedurende tien jaar vanaf het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap gebracht worden, het mag evenmin overgedragen worden aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft.

* De oorspronkelijke ontwerptekst bevat niet de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen ingeval de aanvraag van een attest van vrijstelling van successierechten geheel of gedeeltelijk werd afgewezen. Er is evenmin een termijn vastgesteld waarbinnen het attest bij de bevoegde ontvanger moet worden neergelegd.

Er wordt een bezwaarprocedure en een bepaling inzake de termijn voor neerlegging van het attest van vrijstelling van successierechten in de ontwerptekst ingevoegd. Als uitgangspunt worden de bepalingen van de ontwerptekst van de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën gehanteerd.

* Er werden ten slotte enkele formele wijzigingen aan de ontwerptekst aangebracht.

1.2.2. De vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie

1.2.2.1. Bespreking van de regeling

De tweede ontwerptekst maakt gebruik van een vrijstelling van successierechten waarbij het belastingvoordeel geconverteerd wordt in een subsidie die kan worden ingetrokken wanneer niet meer aan de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling/subsidie voldaan wordt.

Een voorbeeld van een reeds bestaande vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie is de vrijstelling voor bossen, vastgelegd in artikel 55quater van het Wetboek der successierechten.

In de ontwerptekst wordt de vrijstelling verleend door de ontvangers der successierechten, na neerlegging van een attest waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling. Dat attest wordt uitgereikt door het Agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams Ministerie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media.

Het bedrag van het belastingvoordeel wordt door een juridische fictie geconverteerd in een subsidie. Vanaf dat ogenblik eindigt de rekenplichtigheid van de ontvangers der successierechten.

De controle van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling/subsidie gebeurt door het Agentschap Kunsten en Erfgoed.

Wanneer niet meer aan de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling/subsidie voldaan wordt, wordt het eventueel verhoogde bedrag van de subsidie teruggevorderd. Vermits de terug te vorderen som door de conversie een niet-fiscaal karakter gekregen heeft, dient de invordering in principe te gebeuren door de pijler (of administratie) ‘Niet-fiscale Invorderingen’ van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.⁸¹⁰ De Vlaamse Gemeenschap kan echter ook zelf voor de invordering instaan. Hiertoe moet de materie opgenomen worden in artikel 1 van het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei

⁸¹⁰ Het – opgeheven, maar bij wijze van overgangsmaatregel nog van kracht zijnde – Decreet van 23 december 1986 “houdende bevoegdverklaring van de Administratie van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen tot het uitvoeren van bepaalde vermogensrechtelijke verrichtingen voor rekening van de Vlaamse Gemeenschap en van de instellingen die ervan afhankelijk” voorziet in een dergelijke mogelijkheid.

1995 betreffende de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen voor de Vlaamse Gemeenschap en de instellingen die eronder ressorteren. Omdat de federale overheid voor grote schuldvorderingen beter gewapend is dan de Vlaamse overheid, wordt geopteerd voor de eerste mogelijkheid.

De teruggevorderde subsidies komen ten goede aan de Vlaamse Gemeenschap, die ze in het Topstukkenfonds stort.

1.2.2.2. Door de onderzoekers aangebrachte wijzigingen van de oorspronkelijke ontwerptekst

* Uit de titel van de oorspronkelijke ontwerptekst zou men kunnen veronderstellen dat de vooropgestelde vrijstelling van successierechten betrekking heeft op het roerend cultureel erfgoed in zijn geheel. Tot het toepassingsgebied van de vrijstelling behoren echter enkel de cultuurgoederen die zijn opgenomen in de Topstukkenlijst, de topstukken dus.

Om die reden wordt de titel van de ontwerptekst als volgt aangepast: ‘Ontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang en tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.’

* De ontwerptekst bevat niet enkel bepalingen die betrekking hebben op gewestaangelegenheden, maar ook bepalingen die betrekking hebben op gemeenschapsaangelegenheden.

Daarom wordt in artikel 1 van de ontwerptekst bepaald dat het decreet een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid regelt.

* De begrippen ‘beschermd voorwerp’, ‘buiten de Vlaamse Gemeenschap’ en ‘bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie’ worden bij voorkeur in de ontwerptekst zelf gedefinieerd. Een dergelijke werkwijze verhoogt de leesbaarheid van de ontwerptekst.

Om die reden wordt in artikel 2, § 1, lid 2 van de ontwerptekst een omschrijving gegeven van de betreffende begrippen.

* Uit de bewoordingen van de tweede supplementaire voorwaarde gesteld voor het verkrijgen van de vrijstelling van 100 % zou men kunnen afleiden dat de vooropgestelde overeenkomst geen betrekking heeft op de toegankelijkheid van het beschermde voorwerp voor het publiek.

Daarom wordt artikel 2, § 3, 2° van de ontwerptekst als volgt geredigeerd:

‘2° Het beschermde voorwerp publiek tentoon te stellen onder de voorwaarden vastgesteld in een overeenkomst tussen de erfgenamen en de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur.’

* De ontvanger van het registratiekantoor waar de aangifte van nalatenschap werd gedaan, moet volgens de oorspronkelijke ontwerptekst aan het Agentschap Kunsten en Erfgoed een attest afleveren dat het bedrag van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel vermeldt. De geleverde informatie is echter bestemd voor de Vlaamse Belastingdienst.

Om die reden wordt artikel 2, § 6 van de ontwerptekst als volgt geredigeerd:

‘§ 6. De ontvanger levert aan de administratie bevoegd voor Financiën en Begroting een attest af dat het bedrag vermeldt van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest.

* Artikel 3 van de oorspronkelijke ontwerptekst, dat in het Topstukkendecreet van 24 januari 2003 de artikelen 10bis en 10ter invoegt, bevat, naast een uitgewerkte procedurele regeling inzake terugbetaling van de subsidie, een bepaling die de Vlaamse regering machtigt om het terug te betalen bedrag van de subsidie te verminderen, rekening houdend met de duur van de naleving van de verbintenissen. Een besluit van de Vlaamse Regering mag echter geen bepalingen bevatten die afwijken van een uitgewerkte procedurele regeling in het decreet dat het uitvoert.

Daarom wordt de uitgewerkte procedurele regeling in het ontworpen artikel 10ter weggelaten.

* Er werden ten slotte enkele vormelijke wijzigingen aan de ontwerptekst aangebracht.

1.3. Nalatigheidsinteressen, fiscale boetes, verhogingen en verminderingen in de regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken

1.3.1. Nalatigheidsinteressen en fiscale boetes

* Volgens het gemeen fiscaal recht kunnen er **nalatigheidsinteressen**⁸¹¹ verschuldigd zijn wanneer de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van successierechten niet nageleefd worden.

Artikel 81 van het Wetboek der successierechten bepaalt immers dat indien de successierechten niet binnen de daartoe voorziene termijn betaald worden, de wettelijke interest tegen de rentevoet bepaald in burgerlijke zaken van rechtswege verschuldigd is. De wettelijke interestvoet wordt sinds 1 september 1996 vastgesteld op 7 %.

De door de administrateur-generaal van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie toegestane verlenging van de indienings- of betalingstermijn heeft geen invloed op de opeisbaarheid van de interesten.

Voor het bepalen van de vervalddag van de belasting moet teruggegrepen worden naar de dag waarop de successierechten oorspronkelijk betaald hadden moeten zijn.

Dit is niet de dag waarop niet meer voldaan is aan de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling.

⁸¹¹ Onder nalatigheidsinteressen moet worden verstaan: alle interesten die door een belastingschuldige moeten worden betaald om reden van zijn laattijdige betaling van de belasting. Onder verwijsinteressen moet worden verstaan: alle interesten die door de Staat moeten worden betaald om reden van zijn laattijdige terugbetaling van de belasting.

* Volgens het gemeen fiscaal recht kunnen er **fiscale boetes** verschuldigd zijn wanneer de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van successierechten niet nageleefd worden.

1.3.2. De bevoegdheid inzake nalatigheidsinteressen en fiscale boetes

De federale overheid is bevoegd om in het kader van de successierechten nalatigheidsinteressen en fiscale boetes op te leggen.

Het Arbitragehof heeft in zijn arrest nr. 128/98 van 9 december 1998⁸¹² gesteld dat de verhoging van het normale tarief van de successierechten met de wettelijke interessen een maatregel omvat die verband houdt met de inningsprocedure van de successierechten, die tot de bevoegdheid van de federale wetgever behoort. Hetzelfde geldt voor fiscale boetes.

Artikel 4, § 5 van de Bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989 bepaalt tevens dat zolang de federale overheid de dienst van de successierechten verzekert, de toewijzing van de opbrengst van de nalatigheidsinteressen en van de forfaitaire en proportionele fiscale boetes en de last van de verwijlsinteressen met betrekking tot de successierechten geregeld worden bij Koninklijk Besluit, vastgesteld na overleg in de Ministerraad en genomen na overleg met de betrokken gewestregeringen. Het Koninklijk Besluit van 3 februari 2002⁸¹³ voert de betreffende bepaling uit.

Uit het bovenstaande volgt dat het Vlaams Gewest niet bevoegd is om in geval van niet-naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van successierechten, het bedrag van de verschuldigde belasting te verhogen met nalatigheidsinteressen of fiscale boetes die verschillen van het gemeen fiscaal recht. Het Vlaams Gewest is evenmin bevoegd om de nalatigheidsinteressen kwijt te schelden.

Het gemeen fiscaal recht inzake nalatigheidsinteressen en fiscale boetes is bijgevolg van toepassing in het kader van de klassieke 'herroepbare' vrijstelling van successierechten.

1.3.3. Verhogingen en verminderingen van het bedrag van de subsidie

* In de vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie kan een verhoging van het bedrag van de terug te betalen subsidie ingebouwd worden. De verhoging neemt af al naargelang het aantal volle jaren waarin de verbintenissen werden nagekomen.

Bij wijze van voorbeeld werd door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën de volgende formule voorgesteld:

$$a + \frac{a(10-b)}{100}$$

waarbij:

a = het bedrag van het belastingvoordeel dat geconverteerd wordt in een subsidie.

b = het aantal volle jaren waarin de verbintenissen werden nagekomen.

⁸¹² B.S. 16 december 1998.

⁸¹³ Koninklijk Besluit van 3 februari 2002 houdende uitvoering van artikel 4, § 5 van de Bijzondere Wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten, B.S. 12 februari 2002.

Dit is een negatieve vorm van aanmoediging tot naleving van de aangegane verbintenissen.

* Een andere mogelijke maatregel is de verhoging van het bedrag van de terug te betalen subsidie met nalatigheidsinteressen.

* In de vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie kan een degressieve vermindering van het bedrag van de terug te betalen subsidie ingebouwd worden. Het bedrag van de subsidie wordt verminderd al naargelang het aantal volle jaren waarin de verbintenissen werden nagekomen.

Dit is een positieve vorm van aanmoediging tot naleving van de aangegane verbintenissen.

Bij wijze van voorbeeld werd door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën het volgende barema voorgesteld:

Minimum aantal jaren waarin de verbintenissen werden nageleefd:	Vermindering van het bedrag van de terug te betalen subsidie met:
drie jaar	25 %
vijf jaar	50 %
acht jaar	80 %

De bovenstaande vormen van aanmoediging tot naleving van de aangegane verbintenissen werden niet opgenomen in de ontwerptekst van het decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie. Het behoort tot de bevoegdheid van de voorstellende ministers om te beslissen of een van de betreffende maatregelen in de ontwerptekst dient te worden opgenomen.

1.4. De bevoegdheid op het vlak van de vrijstelling van successierechten voor topstukken⁸¹⁴

1.4.1. De verhouding tussen de Staat en het Vlaams Gewest

Bij de keuze voor één van beide ontwerpversies van de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling voor topstukken dient rekening gehouden te worden met de complexe juridische context van de successierechten in België.

Sinds de datum van inwerkingtreding van de Bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989 zijn de successierechten gewestelijke belastingen. De opbrengst ervan wordt aan de gewesten toegewezen in functie van hun lokalisatie. De gewesten zijn tevens bevoegd om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen te wijzigen.

De dienst van de successierechten wordt echter nog steeds verzekerd door de Staat, voor rekening van en in overleg met de gewesten. Het is met andere woorden de federale belastingsadministratie die de successierechten int en invordert. De opbrengst ervan wordt integraal doorgestort naar de gewesten.

⁸¹⁴ Voor een uitgebreide bespreking van de bevoegdheidsverdeling inzake successierechten wordt verwezen naar *Hoofdstuk 2. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed van Deel 1. Bestaande regelgeving.*

Elk gewest kan beslissen om de dienst van de successierechten zelf te verzekeren. Vanaf het tweede begrotingsjaar volgend op de datum van notificatie van de Vlaamse regering aan de federale regering van de beslissing tot het zelf instaan voor de dienst van de successierechten, zorgt het Vlaams Gewest voor de dienst van deze belastingen.

Uit de Beleidsbrief Financiën en Begroting - Beleidsprioriteiten 2005-2006 van Dirk Van Mechelen, Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening, blijkt dat het Vlaams Gewest ten vroegste op 1 januari 2008 de dienst van de verkeersbelastingen zal overnemen. Een transfer van de dienst van de successierechten en de registratierechten zal pas na die datum overwogen worden.

Mede door de juridische en organisatorische verwickelingen die een dergelijke operatie met zich meebrengt, kan de overheveling van de dienst van de successierechten nog wel even op zich laten wachten.

1.4.2. De verhouding tussen het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap

Bij de keuze voor één van beide ontwerpversies van de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling voor topstukken dient eveneens rekening gehouden te worden met bevoegdheidsverdeling tussen het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap.

Zoals hierboven vermeld werd, is het Vlaams Gewest bevoegd om vrijstellingen van de successierechten in te voeren. Gebruik makend van die mogelijkheid werd bij Decreet van 9 mei 2003 een vrijstelling van successierechten in het leven geroepen voor bossen en voor onbebouwde onroerende goederen die gelegen zijn in het Vlaams Ecologisch Netwerk.

In het kader van die vrijstellingsregeling worden gewestmiddelen (de successierechten) aangewend voor het voeren van een beleid dat betrekking heeft op een gewestbevoegdheid (de bossen, de VEN-gebieden).

De vrijstellingsregeling voor bossen en VEN-gebieden kan echter niet zonder meer als referentiepunt dienen voor de vrijstelling van successierechten voor topstukken. Het beleid inzake roerend cultureel erfgoed, waartoe de topstukken behoren, valt immers onder de bevoegdheid van de gemeenschappen.

In het kader van die vrijstellingsregeling worden gewestmiddelen (de successierechten) aangewend voor het voeren van een beleid dat betrekking heeft op een gemeenschapsbevoegdheid (het roerend cultureel erfgoed).

Kunnen gewestmiddelen aangewend worden voor het voeren van een beleid dat betrekking heeft op een gemeenschapsbevoegdheid? Hieronder wordt getracht een antwoord op die vraag te formuleren.

1.4.3. De adviespraktijk van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State: het financieel federalisme

Het **financieel federalisme** is een van de grondbeginselen van de Belgische Staatshervorming. Volgens dit beginsel is de bevoegdheid van de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten om uitgaven te doen in het kader van hun overheidsbeleid, afhankelijk van de materiële bevoegdheid waartoe die financiële middelen zijn bestemd.

Anders gezegd: een overheid kan in beginsel geen financiële middelen besteden aan projecten waarvoor ze niet bevoegd is. De Afdeling Wetgeving van de Raad van State hanteert hiervoor de uitdrukking: “*Die Ausgaben folgen den Aufgaben*”.⁸¹⁵

In zijn adviespraktijk heeft de Afdeling Wetgeving van de Raad van State, zetelend in verenigde kamers, het financieel federalisme herhaaldelijk bevestigd. Het grondbeginsel werd meer bepaald toegelicht in de volgende adviezen:

- 4 november 1983⁸¹⁶: “*De nationale overheid, die exclusief bevoegd is voor een bepaalde aangelegenheid (de nationale sectoren), is ook exclusief bevoegd voor de financiering ervan. De overheidsuitgaven die daaruit voortvloeien, komen exclusief ten laste van de begroting van de nationale overheid. Het gedeeltelijk op de gewesten afwentelen van de last van de financiering van de nationale sectoren is niet toelaatbaar.*”
- 14 december 1983⁸¹⁷: idem.
- 25 januari 1984⁸¹⁸: idem.
- 13 oktober 1992⁸¹⁹: “*De nationale overheid, die bevoegd is inzake pensioenen, kan enkel met een bijzondere meerderheidswet afwijken van de regeling van de verdeling van de lasten die in normale omstandigheden voortvloeien uit de bevoegdheidsopdrachten.*”
- 1 april 1997⁸²⁰: “*De federale overheid kan slechts subsidies voor de aanwerving van bijkomende wetenschappelijke onderzoekers aan de universitaire onderwijsinstellingen verlenen, indien ze binnen het kader van de federale bevoegdheden zoals bedoeld in artikel 6bis van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen blijft.*”

Een overheid kan enkel afwijken van het grondbeginsel van het financieel federalisme indien de Grondwet of een bijzondere wet in die mogelijkheid voorziet.⁸²¹

⁸¹⁵ A. ALEN, *Compendium van het Belgisch Staatsrecht*, II, Mechelen, Kluwer, 2005, 284.

⁸¹⁶ Advies van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State van 4 november 1983 bij het wetsontwerp betreffende de saldi en de lasten van het verleden van de Gemeenschappen en de Gewesten en de nationale economische sectoren, *Parl.St. Kamer*, 1983-84, 834/1, 27-29.

⁸¹⁷ Advies van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State van 14 december 1983 bij het wetsontwerp betreffende de saldi en de lasten van het verleden van de Gemeenschappen en de Gewesten en de nationale economische sectoren, *Parl.St. Kamer*, 1983-84, 834/1, 42-46.

⁸¹⁸ Advies van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State van 25 januari 1984 bij het wetsontwerp betreffende de saldi en de lasten van het verleden van de Gemeenschappen en de Gewesten en de nationale economische sectoren, *Parl.St. Kamer*, 1983-84, 834/10, 1-5.

⁸¹⁹ Advies van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State van 13 oktober 1992 bij het ontwerp van wet houdende sociale en diverse bepalingen, *Parl. St. Senaat*, 1992-93, 526-1, 158-159.

⁸²⁰ Advies van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State van 1 april 1997 bij het wetsontwerp tot instelling van een programma voor de terbeschikkingstelling van wetenschappelijke onderzoekers ten laste van de universitaire onderwijsinstellingen en de federale wetenschappelijke instellingen, *Parl. St. Kamer*, 1996-97, nr. 1022/1, 4.

⁸²¹ Artikel 62bis van de Bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989 bevat een dergelijke uitzondering. Het betreffende artikel verschaft een met de bevoegdheidsverdelende regels overeenstemmende rechtsgrond voor de financiering, door de federale overheid, van activiteiten waarvan de regeling tot de bevoegdheid van de gemeenschappen behoort. Een bepaald gedeelte van de te verdelen winst van de Nationale Loterij wordt immers bestemd als subsidies voor organisaties en projecten op het vlak van cultuur. Het Arbitragehof heeft deze stelling bevestigd in zijn arrest nr. 63/2005 van 23 maart 2005.

1.4.4. De rechtspraak van het Arbitragehof: de onderscheiden materiële en fiscale bevoegdheden van de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen

M. BOURGEOIS stelt dat een overheid bij de uitoefening van haar fiscale bevoegdheid maatregelen mag nemen die gevolgen kunnen hebben voor aangelegenheden die tot de materiële bevoegdheid van een andere overheid behoren.

Aan dergelijke maatregelen zijn twee voorwaarden aan verbonden:

- De maatregelen beogen niet hoofdzakelijk een gevolg dat de overheid gezien de haar toegewezen bevoegdheden niet vermocht na te streven. Het gevolg moet met andere woorden accessoir zijn aan de genomen maatregel. In de praktijk volstaat het dat het louter budgettaire karakter van de maatregel aangetoond wordt.
- De overheid kan de betreffende maatregelen enkel nemen indien deze de uitoefening van de materiële bevoegdheid door de andere overheid niet onmogelijk of overdreven moeilijk maken. Dit is een toepassing van het evenredigheidsbeginsel.⁸²²

A. ALEN verwoordt het als volgt: *“Wanneer een belasting ook een instrument voor het beleid wordt, gaat het Arbitragehof na of het niet-fiscale neveneffect de primaire doelstelling van de belasting is, en zo ja, of de decreet- of ordonnantiegever niet op onevenredige wijze inbreuk maakt op de materiële bevoegdheidsverdeling.”*⁸²³

In zijn rechtspraak volgt het Arbitragehof de standpunten van de hierboven besproken rechtsgeleerden.

1. Het Vlaams Gewest verhoogt de aanslagvoet van de belasting op de automatische ontspanningstoestellen.

- De gewesten zijn (fiscaal) bevoegd om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen van deze belasting te wijzigen.
- De federale overheid is (materieel) bevoegd om het gebruik van automatische ontspanningstoestellen te regelen.

Arrest nr. 31/92: *“Dat de verhoging van gewestelijke belastingen tot gevolg kan hebben dat zich een wijziging zal voordoen in het gedragspatroon van een belastingplichtige, is een mogelijk neveneffect van elke belasting of belastingverhoging.*

*Noch uit de bekritiseerde verhoging, noch uit de parlementaire werkzaamheden blijkt dat de decreetgever, door het aannemen van de bestreden bepalingen, hoofdzakelijk een effect zou hebben beoogd dat hij binnen de perken van de hem toegewezen bevoegdheden niet zou vermogen na te streven, omdat hij aldus een niet toegewezen materie zou regelen, eerder dan een zuiver fiscale maatregel te nemen.”*⁸²⁴

2. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voert een vrijstelling van de onroerende voorheffing in voor onderwijsinstellingen, gebouwen die voor de eredienst gebruikt worden, lekenhuizen, huizen waarin activiteiten zonder winstoogmerk beoefend worden en panden die bestemd zijn voor cultuur- of sportactiviteiten.

⁸²² M. BOURGEOIS, “L’autonomie fiscale des communautés et des Régions”, *Actualités du Droit* 2001, 494-500. Zie ook het advies van de Raad van State van 14 april 1993 bij het wetsvoorstel tot vervollediging van de federale Staatsstructuur, *Parl. St. Kamer* 1992-93, nr. 897/2, 77-79;

⁸²³ A. ALEN, *Compendium Belgisch Staatsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2005, II, 288.

⁸²⁴ Arrest van het Arbitragehof nr. 31/92 van 23 april 1992 (rolnummers 257-260), *B.S.* 11 juni 1992. Zie ook arrest van het Arbitragehof nr. 18/97 van 25 maart 1997 (rolnummers 1037, 1038 en 1040), *B.S.* 4 juni 1997.

- De gewesten zijn (fiscaal) bevoegd om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstelling van deze belasting te wijzigen.
- De gemeenschappen zijn (materieel) bevoegd om maatregelen op het vlak van het onderwijs, de cultuur, de sport, de godsdienst, de gezondheid, het maatschappelijk welzijn en de bijstand aan personen te nemen.

Arrest nr. 2/94: *“Noch op grond van de omvang van de vrijstellingen, noch op grond van de verantwoording die ervoor wordt gegeven in de parlementaire voorbereiding kan worden gesteld dat de gewestwetgever, door ze te verlenen, hoofdzakelijk een gevolg heeft beoogd dat hij gezien de hem toegewezen bevoegdheden niet vermocht na te streven, omdat dit erop zou neerkomen dat hij een aangelegenheid zou hebben geregeld die hem niet is toegewezen veeleer dan dat hij een eigenlijk fiscale maatregel zou hebben genomen.*

[...]

*De gewestwetgever heeft, door als criterium voor de vrijstellingen die hij toekent, de omstandigheid te nemen dat zij door andere overheden gesubsidieerde activiteiten ten goede komen, geenszins inbreuk gemaakt op bevoegdheden die de zijne niet zijn, maar integendeel de keuzes gerespecteerd die de bevoegde wetgevers hadden gemaakt. Dusdoende heeft hij geen afbreuk gedaan aan het evenredigheidsbeginsel en is hij binnen de grenzen van zijn bevoegdheid gebleven.”*⁸²⁵

1.4.5. Besluit

De standpunten van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State en het Arbitragehof lijken elkaar enigszins tegen te spreken.

Indien de adviespraktijk van de Afdeling Wetgeving van de Raad van State gevolgd wordt en de beide ontwerpversies van de regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling voor topstukken getoetst worden aan het grondbeginsel van het financieel federalisme, lijkt geen van de ontwerpversies die toetsing te doorstaan.

Indien de rechtspraak van het Arbitragehof in verband met de onderscheiden materiële en fiscale bevoegdheden van de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen gevolgd wordt, lijken de beide ontwerpversies de toetsing te doorstaan.

1.5. Verhouding tussen de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten en de vrijstelling van successierechten voor topstukken

1.5.1. Situering

Vanuit juridisch-technisch oogpunt stelt zich de vraag naar de samenhang tussen de in ontwerp zijnde Vlaamse regeling inzake de vrijstelling van successierechten voor topstukken en de bestaande federale regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten.

De verhouding tussen het stelsel van de inbetalinggeving en de vrijstellingsregeling is enkel van belang voor topstukken die ook kunstwerken zijn. Kunstwerken die niet ingeschreven zijn op de Topstukkenlijst, komen immers niet in aanmerking voor de vrijstelling van successierechten. Topstukken die niet onder het – zij het ruim geïnterpreteerde – begrip

⁸²⁵ Arrest van het Arbitragehof nr. 2/94 van 13 januari 1994 (rolnummers 524, 525 en 526), B.S. 16 februari 1994. Zie ook arrest van het Arbitragehof nr. 3/94 van diezelfde datum (rolnummers 523, 524 en 525), B.S. 16 februari 1994.

'kunstwerk' vallen, komen op hun beurt niet in aanmerking voor de inbetalinggeving ter voldoening van successierechten.

Hierna worden achtereenvolgens het gelijktijdig inroepen van de beide regelingen en het consecutief inroepen van de beide regelingen besproken.

5.2. Het gelijktijdig inroepen van de beide regelingen

Naar aanleiding van het openvallen van een nalatenschap moeten de erfgenamen, legatarissen of begiftigden die een topstuk erven, een keuze maken tussen het stelsel van de inbetalinggeving en de vrijstellingsregeling. De voorwaarden die respectievelijk verbonden zijn aan het bekomen en behouden van de beide fiscale gunstmaatregelen, sluiten elkaar principieel uit.

De nodige voorzorgsmaatregelen moeten echter getroffen worden voor de erfgenaam, legataris of begiftigde die aanvankelijk opteert voor het stelsel van de inbetalinggeving, maar wiens aanbod – voornamelijk om budgettaire redenen – door de bevoegde overheidsinstantie afgewezen wordt. Procedureel kan het mogelijk gemaakt worden dat de betrokken erfgenaam, legataris of begiftigde in een dergelijke situatie alsnog een beroep kan doen op de vrijstellingsregeling. Op die manier kan vermeden worden dat hij zich genoodzaakt ziet het topstuk te verkopen, waardoor het gevaar bestaat dat het buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht.

De ontwerp teksten van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang voorzien – in hun huidige vorm – niet in een bepaling die het mogelijk maakt dat de erfgenaam, legataris of begiftigde wiens aanbod tot inbetalinggeving geheel of gedeeltelijk wordt afgewezen, nog een beroep kan doen op de vrijstelling van successierechten. De invoering van een dergelijke bepaling gaat immers noodzakelijk gepaard met de wijziging van een reeks artikelen van het Wetboek der Successierechten, waaronder artikel 80 (schorsing van de invordering), artikel 81 (nalatighedsinteressen) en artikel 137 (verjaring van de invordering). Het wordt de opdracht van de beleidsmakers om in deze materie een beslissing te nemen.

5.3. Het consecutief inroepen van de beide regelingen

* Naar aanleiding van het openvallen van een nalatenschap verkrijgt een erfgenaam, legataris of begiftigde die een topstuk erft, een vrijstelling van de successierechten.

Wanneer de begunstigde van de vrijstelling op zijn beurt overlijdt voordat de termijn van tien jaar voor naleving van de verbintenissen verstreken is, beschikken de erfgenamen, legatarissen of begiftigden die het topstuk erven, over twee mogelijkheden. Enerzijds kunnen ze de door de erflater aangegane verbintenissen overnemen / een nieuwe vrijstelling van successierechten aanvragen. Anderzijds kunnen ze een beroep doen op het stelsel van de inbetalinggeving. In het laatste geval zal het Vlaams Gewest moeten beslissen of het de door de erflater aangegane verbintenissen overneemt en het topstuk aanvaardt ter betaling van de successierechten.

* Naar aanleiding van het openvallen van een nalatenschap geeft een erfgenaam, legataris of begiftigde die een topstuk erft, dat topstuk in betaling ter voldoening van de successierechten.

Omwille van de eigendomsoverdracht en de afgifte van het topstuk die het stelsel van de inbetalinggeving met zich meebrengt, is een latere vrijstelling van successierechten per definitie niet meer mogelijk.

Afdeling 2. Memorie van toelichting en voorontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een in trekbare subsidie

2.1. Memorie van toelichting

DAMES EN HEREN,

I. ALGEMENE SITUERING

A. De bescherming van het roerend cultureel erfgoed

1. Problematiek

Tot voor enkele jaren kende Vlaanderen geen toegepaste regelgeving en nauwelijks enige traditie op het vlak van de bescherming van het roerend cultureel erfgoed. Die situatie heeft ertoe geleid dat heel wat waardevolle kunstwerken in het buitenland terecht kwamen of verkocht werden aan buitenlandse verzamelaars, zonder dat de overheid de mogelijkheid had te verhinderen dat dit gebeurde.

Het lot van ‘De Vier Elementen’, een ensemble van vier schilderijen van de 16de-eeuwse Vlaamse kunstenaar Joachim Beuckelaer die het Gentse Museum voor Schone Kunsten sinds 1987 in langdurige bruikleen had, is hiervan de meest recente getuige. De schilderijen werden in 2000 voor 3,02 miljoen Britse Pond (4,43 miljoen euro) verkocht aan een Nederlandse kunsthandelaar, die ze later doorverkocht aan de National Gallery in Londen. Verder in het geheugen liggen de lotgevallen van James Ensors meesterwerk ‘De intrede van Christus in Brussel’, dat in 1986 voor 12,5 miljoen euro verkocht werd aan het Paul Getty Museum in Los Angeles, en de Merode-triptiek van de Meester van Flémalle, een sleutelwerk van de Vlaamse primitieven dat in 1956 verkocht werd aan het Metropolitan Museum in New York.

Andere belangrijke onderdelen van het roerend cultureel erfgoed die in het verleden verkocht werden aan buitenlandse verzamelaars, zijn de collecties van baron Lambert (New York - 19,8 miljoen euro) en baron Ludo van Bogaert-Sheid (Londen - 1,6 miljoen euro), en de nalatenschap van René Magritte (Londen - 2,48 miljoen euro).

Begin 2002 waren België en Luxemburg de enige Europese landen die nog niet beschikten over een adequate en werkzame beschermingsregeling voor het roerend cultureel erfgoed. Vooraanstaande werken uit het nationale kunstpatrimonium konden nog steeds ongehinderd worden uitgevoerd.

Daar kwam verandering in met de goedkeuring door het Parlement van de Franse Gemeenschap van het Decreet van 11 juli 2002 “betreffende de roerende culturele goederen en het immaterieel patrimonium van de Franse Gemeenschap” en de goedkeuring door het Vlaams Parlement van het Decreet van 24 januari 2003 “houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang”.

2. Het Topstukkendecreet

Het Decreet van 24 januari 2003 – het zogenoemde Topstukkendecreet - regelt de bescherming van roerende goederen en verzamelingen die omwille van hun uitzonderlijke archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis voor de Vlaamse Gemeenschap in Vlaanderen bewaard moeten blijven. Het noodzakelijke uitvoeringsbesluit bij het Topstukkendecreet werd op 5 december 2003 definitief goedgekeurd door de Vlaamse regering.

Roerende goederen en verzamelingen die aan de criteria ‘zeldzaam’ en ‘onmisbaar’ beantwoorden, kunnen op grond van het Topstukkendecreet beschermd worden als topstukken. De bescherming gebeurt door de opname van de roerende goederen en verzamelingen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, de Topstukkenlijst genaamd.

De procedure inzake vaststelling van de Topstukkenlijst is tot op heden niet beëindigd. Bij Ministerieel Besluit van 18 maart 2005 werd beslist tot definitieve opname van een eerste reeks van 65 roerende goederen en 9 verzamelingen in de Topstukkenlijst. Het gaat met name om topstukken van de 17de-eeuwse beeldende kunsten. Er werden proeflijsten opgesteld voor het technisch, wetenschappelijk en industrieel erfgoed, het muzikaal erfgoed, het kerkelijk erfgoed, het archivalisch en documentair erfgoed, de Vlaamse Primitieven (1350-1550) en de Schone Kunsten (1789-1950). De Topstukkenlijst is een open lijst, wat inhoudt dat de samenstelling ervan steeds voor wijziging vatbaar is.

De opname van een roerend goed of een verzameling in de Topstukkenlijst heeft tot gevolg dat de eigenaar, bezitter of houder ervan ertoe gehouden is het in goede staat te bewaren. Fysische ingrepen aan het topstuk zijn enkel toegestaan mits toestemming van de Vlaamse regering. Voorts komen de kosten voor onderhoud en restauratie van het topstuk in aanmerking voor subsidiëring. Het buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen van een topstuk is verboden zonder de toestemming van de Vlaamse regering. Een weigering om een uitvoervergunning te verlenen verplicht de Vlaamse regering om met de eigenaar of zijn aangestelde te onderhandelen over de verwerving van het topstuk. De aankoop van het topstuk dient te gebeuren tegen de internationale marktwaarde.

Voor de financiering van de aankoop van topstukken is een Topstukkenfonds opgericht. Dat fonds heeft als taak om in naam en voor rekening van de Vlaamse Gemeenschap de eigendom (of mede-eigendom) van topstukken te verwerven. In het Financieringsfonds voor Schuldafbouw en Eenmalige Investeringsuitgaven (FFEU) is 2,5 miljoen euro gereserveerd voor ‘de aankoop van kunstwerken’. Het is de bedoeling dat dit bedrag in de toekomst doorgestort wordt naar het Topstukkenfonds.

Bij Ministerieel Besluit van 1 juni 2004 werd de Raad voor het Behoud van het Roerend Cultureel Erfgoed samengesteld. Deze raad adviseert de Vlaamse minister van Cultuur over de toepassing van het Topstukkendecreet, de opstelling van de Topstukkenlijst en de toestemming om fysische ingrepen uit te voeren.

3. Fiscale gunstmaatregelen voor het privé-bezit van topstukken

Met het Topstukkendecreet beschikt de Vlaamse Gemeenschap momenteel over een eerste juridisch instrument om de verarming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk

belang tegen te gaan. De reglementering staat of valt echter met de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen opdat de Vlaamse regering bij een weigering om een uitvoervergunning voor een topstuk te verlenen, haar voorkooprecht ook effectief kan uitoefenen. Indien de Vlaamse regering niet bij machte is om voldoende middelen aan te wenden voor het behoud van de topstukken in Vlaanderen, kunnen de doelstellingen van het Topstukkendecreet niet verwezenlijkt worden.

Het voorliggende ontwerp van decreet voert een tweede juridisch instrument in om de verarming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang tegen te gaan. Het beoogt met name de creatie in Vlaanderen van een gunstig fiscaal klimaat voor het privé-bezit van topstukken, meer bepaald op het niveau van de successierechten.

De inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van de successierechten is een andere fiscale maatregel die het privé-bezit van topstukken begunstigt.

B. De bevoegdheid van het Vlaams Gewest op het vlak van de successierechten

Krachtens artikel 3, lid 1, 4° van de Bijzondere Wet van 16 januari 1989 “betreffende de financiering van de gemeenschappen en de gewesten” zijn het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden (de zogenoemde successierechten) gewestelijke belastingen.

Artikel 4, § 1 van diezelfde Bijzondere Wet bepaalt dat de gewesten bevoegd zijn om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen van de gewestelijke belastingen te wijzigen.

Tenzij het gewest er anders over beslist, zorgt de federale overheid - met inachtneming van de door haar vastgestelde administratieve procedureregels - kosteloos voor de dienst van de belasting voor rekening van en in overleg met het betrokken Gewest. De dienst van de belasting omvat de vaststelling van de belastinggrondslag, de materiële berekening van de belasting, de controle van de belastinggrondslag en van de belasting, de daarop betrekking hebben betwistingen (zowel administratief als gerechtelijk), de inning en de invordering van de belastingen (met inbegrip van de kosten en de interesten) (*Parl. St.* Kamer, 2000-2001, nr. 1183/7, 160).

Vanaf het tweede begrotingsjaar volgend op de datum van notificatie van de gewestregering aan de federale regering van de beslissing tot het zelf verzekeren van de dienst van de belasting, zorgt het betrokken gewest voor de dienst van de belasting.

Zolang de federale overheid de dienst van de belastingen verzekert, wordt de toewijzing van de nalatigheidinteresten, de last van de verwijlsinteresten en de toewijzing van de forfaitaire en proportionele fiscale boeten op de successierechten geregeld bij Koninklijk Besluit, vastgesteld na overleg in de Ministerraad en genomen na overleg met de betrokken gewestregeringen.

Uit het bovenstaande blijkt dat het Vlaams Gewest bevoegd is om de aanslagvoet, de heffingsgrondslag en de vrijstellingen van de successierechten te wijzigen. De federale overheid verzekert tot op heden de dienst van de successierechten.

C. De successierechten en het roerend cultureel erfgoed

1. Problematiek

Successierechten vormen een zware drempel voor de privé-eigenaars van cultuurgoederen. Het gebeurt vaak dat erfgenamen, legatarissen of begiftigden die niet beschikken over de nodige financiële middelen om de verschuldigde successierechten te betalen, besluiten om kunstwerken die tot de nalatenschap behoren, openbaar te verkopen. Op die manier kwamen al tal van waardevolle kunstwerken in het buitenland terecht.

Een aanpak van die problematiek is noodzakelijk om de verarming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang tegen te gaan.

2. De inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten

Op federaal niveau kunnen de privé-eigenaars van cultuurgoederen reeds twintig jaar een beroep doen op een fiscale gunstregeling. De Wet van 1 augustus 1985 “houdende fiscale en andere bepalingen” voerde namelijk een regeling in die het mogelijk maakt kunstwerken in betaling te geven ter voldoening van successierechten.

Met de invoering van de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten heeft de federale wetgever een dubbel doel nagestreefd. Enerzijds beoogt de regeling de aantasting van het Belgisch kunstpatrimonium tegen te gaan, een doelstelling die eveneens, voor wat de Vlaamse Gemeenschap betreft, aan de oorsprong ligt van het Topstukkendecreet. Anderzijds biedt de maatregel erfgenamen, legatarissen en begiftigden de mogelijkheid om kunstwerken aan het met de verschuldigde successierechten begunstigde gewest over te dragen tegen een prijs die overeenstemt met de werkelijke waarde ervan. Op die manier zijn erfgerechtigden die over onvoldoende financiële middelen beschikken om de successierechten te voldoen, niet meer verplicht om hun kunstwerken te verkopen aan een prijs die lager is dan de werkelijke waarde ervan.

Het toepassingsgebied van de inbetalinggeving was aanvankelijk erg beperkt. Enkel kunstwerken die internationale faam genieten, konden het voorwerp uitmaken van een inbetalinggeving. Bovendien moesten de werken in hun geheel in de nalatenschap aanwezig zijn of in hun geheel toebehoren aan de overledene en de langstlevende echtgenoot.

De Wet van 21 juni 2001 heeft het toepassingsgebied van de regeling uitgebreid en de procedure vereenvoudigd. Sindsdien kunnen ook kunstwerken die tot het roerend cultureel erfgoed van het land behoren, het voorwerp uitmaken van een inbetalinggeving. Kunstwerken die in hun geheel toebehoren aan de erfgenamen, legatarissen of begiftigden, komen nu eveneens in aanmerking voor de regeling. Het recht van overgang bij overlijden, oorspronkelijk uitgesloten van het toepassingsgebied van de regeling, kan momenteel ook voldaan worden door kunstwerken in betaling te geven.

De Programmawet van 11 juli 2005 heeft ertoe geleid dat kunstwerken die als inbetalinggeving aanvaard worden ter voldoening van de successierechten, eigendom worden van het begunstigde gewest. Voorheen werd de Staat eigenaar van de in betaling gegeven kunstwerken en werd het met de rechten begunstigde gewest vergoed tot beloop van de waarde van de kunstwerken.

De regeling inzake de inbetalinggeving van kunstwerken ter voldoening van successierechten werd in haar twintigjarige bestaansperiode slechts een tiental keer toegepast. Eind 2005 bedroeg de totale som van de successierechten die op deze manier betaald werden, 586.144 euro.

Recentelijk is er echter een kentering gekomen.

In juli 2006 aanvaardde de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een aanbod tot inbetalinggeving van een waardevolle collectie art nouveau door het echtpaar Gillion-Crowet. Met de kunstwerken wordt het aanzienlijke bedrag van 21,8 miljoen euro aan successierechten betaald. De art-nouveauctollectie wordt in bruikleen gegeven aan het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Brussel.

In oktober 2006 aanvaardde de Regering van het Vlaams Gewest een aanbod tot inbetalinggeving van een waardevolle collectie pre-Columbiaanse kunst door Dora Arts, de echtgenote van Paul Janssen. Met de kunstwerken wordt het ook al aanzienlijke bedrag van 7,7 miljoen euro aan successierechten betaald.

3. De voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor topstukken

Het voorliggende ontwerp van decreet voorziet in een tweede gunstmaatregel voor de privé-eigenaars van cultuurgoederen. Overdrachten *mortis causa* van topstukken worden geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van successierechten, op voorwaarde dat de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden bepaalde verbintenissen naleven.

De vrijstellingsregeling moet er in de eerste plaats voor zorgen dat de erfgenamen, legatarissen of begiftigden van een privé-eigenaar van topstukken zich niet meer genoodzaakt zien de topstukken te verkopen aan de meest biedende om de verschuldigde successierechten te kunnen betalen. Op die manier wordt de verarming van het roerend cultureel erfgoed tegengegaan.

Voorwaarden voor het behoud van de vrijstelling van successierechten zijn onder meer dat het topstuk niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap wordt gebracht, dat het toegankelijk gesteld wordt voor wetenschappelijke doeleinden en dat het publiek tentoongesteld wordt.

De vrijstellingsregeling heeft tevens tot doel om de privé-eigenaars van roerende goederen en verzamelingen die nog niet in de Topstukkenlijst ingeschreven zijn, maar wel aan de criteria voor inschrijving voldoen, aan te sporen hun stukken op te geven voor inschrijving in de Topstukkenlijst. Anderzijds vormt de vrijstelling van successierechten een soort van ondersteuning en compensatie voor de eigendomsbeperkingen die voortvloeien uit het Topstukkendecreet waaraan de eigenaars van roerende goederen en verzamelingen die ingeschreven zijn in de Topstukkenlijst, zich moeten onderwerpen.

Bijkomend voordeel is dat het bedrag van de inkomstenderving van het Vlaams Gewest, die het gevolg is van de vrijstelling van successierechten voor een topstuk, wellicht lager ligt dan het bedrag dat de Vlaamse regering via de verplichte aankoopregeling van het Topstukkendecreet zou moeten betalen om het topstuk te verwerven.

4. Overzicht van de bestaande vrijstellingsregelingen voor cultureel erfgoed in andere Europese landen

De vrijstelling van successierechten als fiscale maatregel ter bescherming van het roerend cultureel erfgoed bestaat reeds in een aantal Europese landen. In dat verband werd in opdracht van het Agentschap Kunsten en Erfgoed een studie uitgevoerd door de Universiteit Hasselt, meer bepaald door professor Anne Marie Draye en de heer Tom Nulens. In de studie worden verschillende internationale regelingen op het vlak van de gehele of gedeeltelijke vrijstelling van successierechten en op het vlak van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van successierechten vergeleken.

a) Het Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk beschikt sinds 1896 over een regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen, *the conditional exemption of heritage property* genaamd. De vrijstellingsregeling is momenteel vastgelegd in de Sections 30 tot 34 van de Inheritance Tax Act 1984.

Overdrachten *mortis causa* van cultuurgoederen worden in hun geheel vrijgesteld van successierechten, op voorwaarde dat de rechtverkrijgenden bepaalde verbintenissen naleven.

Zowel roerende goederen (op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen; voorwerpen die deel uitmaken van een gebouw) als onroerende goederen (gronden en gebouwen) kunnen vrijgesteld worden van successierechten. Om in aanmerking te komen voor de vrijstellingsregeling moeten roerende goederen omwille van hun nationaal wetenschappelijk, historisch of artistiek belang een uitmuntende waarde hebben of historisch verbonden zijn met een opmerkelijk gebouw.

De rechtverkrijgenden moeten zich ertoe verbinden dat op zichzelf staande voorwerpen, groepen van voorwerpen en verzamelingen in stand gehouden worden, permanent in het Verenigd Koninkrijk blijven en op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk gemaakt worden. De duur van de publieke toegankelijkheid die gerealiseerd moet worden zonder dat er nood is aan een voorafgaandelijke afspraak, bedraagt jaarlijks 5 – 100 dagen.

Indien het voorwerpen betreft die historisch verbonden zijn met een opmerkelijk gebouw, moeten de rechtverkrijgenden zich ertoe verbinden de voorwerpen te onderhouden, te herstellen en in stand te houden, de historische band met het gebouw te behouden en ze op een redelijke manier voor het publiek toegankelijk te maken. De duur van de publieke toegankelijkheid die gerealiseerd moet worden zonder dat er nood is aan een voorafgaandelijke afspraak, bedraagt jaarlijks 25 – 156 dagen.

De vrijstellingsregeling heeft zijn doel bereikt: de verarming van het cultureel erfgoed werd tegengegaan en een groot aantal cultuurgoederen werd voor het publiek toegankelijk gemaakt. Eind 2004 waren ongeveer 91.000 roerende goederen voorwaardelijk vrijgesteld van successierechten.

Door een verstrenging van de kwalitatieve vereisten lijkt de vrijstellingsregeling recentelijk haar aantrekkingskracht verloren te hebben. Er werden reeds een aantal voorstellen voor een aangepast, soepeler criterium geformuleerd.

b) Frankrijk

Frankrijk beschikt sinds 1988 over een regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen, *l'exonération des droits de mutation à titre gratuit* genaamd. De vrijstellingsregeling is momenteel vastgelegd in artikel 795 A van de Code Général des Impôts en de artikelen 281bis en 281ter van Bijlage 3 bij datzelfde wetboek.

Overdrachten *mortis causa* van cultuurgoederen worden in hun geheel vrijgesteld van successierechten, op voorwaarde dat de rechtverkrijgenden bepaalde verbintenissen naleven.

Zowel roerende goederen als onroerende goederen kunnen vrijgesteld worden van successierechten. Het betreft met name de goederen, onroerend uit hun aard of door bestemming, die in hoofdzaak gerangschikt zijn als historisch monument of ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten, én de roerende goederen die er een historische of artistieke aanvulling op vormen. Roerende goederen die uit zichzelf gerangschikt zijn als historisch monument of ingeschreven zijn in de aanvullende inventaris van historische monumenten, komen niet in aanmerking voor de vrijstellingsregeling.

De rechtverkrijgenden moeten met de minister van Financiën en de minister van Cultuur een overeenkomst van onbepaalde duur sluiten, waarin ze zich ertoe verbinden de goederen te onderhouden en ze voor het publiek toegankelijk te maken. De duur van die publieke toegankelijkheid bedraagt jaarlijks minstens 80 dagen, indien ze gerealiseerd wordt in de loop van de maanden mei tot september, of minstens 60 dagen, indien ze gerealiseerd wordt tussen 15 juni en 30 september. De interieurelementen, roerend of onroerend door bestemming, moeten *in situ* behouden worden. Ze moeten er permanent tentoongesteld worden.

De vrijstellingsregeling wordt slechts zelden toegepast. Eind 2005 waren er 74 overeenkomsten van kracht. In 74 andere gevallen zit de overeenkomst nog in een ontwerpfase. 54,7 % van de overeenkomsten bevat roerende goederen.

c) Spanje

Spanje beschikt sinds 1999 over een regeling inzake de voorwaardelijke vrijstelling van de successierechten voor cultuurgoederen, *la reducción de la base imponible del Impuesto sobre Sucesiones y Donaciones* genaamd. De nationale regeling, die omschreven wordt als een vermindering van de belastbare grondslag van de successierechten, is momenteel vastgelegd in artikel 20, lid 2, c van de Successiewet van 18 december 1987.

Overdrachten *mortis causa* van cultuurgoederen worden voor 95 % vrijgesteld van successierechten, op voorwaarde dat de rechtverkrijgenden zich ertoe verbinden dat de goederen gedurende een periode van tien jaar vanaf het overlijden van de erflater in hun bezit blijven.

Zowel roerende goederen als onroerende goederen kunnen voor 95 % vrijgesteld worden van de successierechten. Het betreft met name de goederen van het Spaans historisch erfgoed die ingeschreven zijn in het algemeen register van goederen met een culturele waarde of in de algemene inventaris van roerende goederen, de goederen die deel uitmaken van het historisch erfgoed van de autonome regio's, kunstvoorwerpen, antieke voorwerpen en het eigen werk van kunstenaars.

Sommige van de autonome regio's, die op het vlak van de successiebelasting normerend kunnen optreden, hebben het toepassingsgebied van de vrijstellingsregeling aangepast of uitgebreid.

II. ALGEMENE TOELICHTING

Het voorliggende ontwerp van decreet voert een vrijstelling van successierechten voor topstukken in. Met dat doel wordt een artikel 55quinquies in het Wetboek der successierechten ingeschreven.

De bestaande vrijstelling van successierechten voor bossen, die vastgelegd is in artikel 55quater van het Wetboek der successierechten, wordt als model voor de ontworpen vrijstellingsregeling gebruikt. Krachtens het betreffende artikel wordt de waarde van onroerende goederen die te beschouwen zijn als bos, vrijgesteld van het recht van successie en het recht van overgang bij overlijden. De vrijstelling wordt slechts toegekend wanneer voldaan is aan een tweetal voorwaarden inzake bosbeheer.

A. Bevoegde instanties

Specifiek aan de ontworpen vrijstellingsregeling is dat het Agentschap Kunsten en Erfgoed, de administratieve dienst van de Vlaamse overheid die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed, zowel instaat voor de aflevering van het attest waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling, als voor de controle van de naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling.

Binnen de Federale Overheidsdienst Financiën staat de pijler (of administratie) 'Rechtszekerheid' van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie in voor de dienst van de successierechten en dus in beginsel ook voor de invordering ervan. Het bedrag van het fiscaal voordeel dat uit de vrijstelling van successierechten voortvloeit, wordt echter door een juridische fictie geconverteerd in een intrekbare subsidie. Op die manier krijgt de eventuele schuldvordering bij niet-naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling een niet-fiscaal karakter.

Op het vlak van de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen heeft de Vlaamse Gemeenschap de keuze:

- 1) De gemeenschap kan de invordering overlaten aan de pijler (of administratie) 'Niet-fiscale Invorderingen' van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie van de Federale Overheidsdienst Financiën. Het - opgeheven, maar bij wijze van overgangsmaatregel nog van kracht zijnde - Decreet van 23 december 1986 "houdende bevoegdverklaring van de Administratie van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen⁸²⁶ tot het uitvoeren van bepaalde vermogensrechtelijke verrichtingen voor rekening van de Vlaamse Gemeenschap en van de instellingen die ervan afhangen" voorziet in een dergelijke mogelijkheid.
- 2) De gemeenschap kan ook zelf voor de invordering instaan. Hiertoe moet de materie opgenomen worden in artikel 1 van het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei

⁸²⁶ De bevoegdheid terzake van de vroegere dienst der domeinen van de Administratie van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen bevindt zich nu – gelet op het beginsel van de continuïteit van de overheidsdienst – bij de pijler (of administratie) 'Niet-fiscale invorderingen' van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie van de Federale Overheidsdienst Financiën.

1995 “betreffende de invordering van niet-fiscale schuldvorderingen voor de Vlaamse Gemeenschap en de instellingen die eronder ressorteren”.

Er wordt geopteerd voor de eerste keuzemogelijkheid. Een wijziging van het vernoemde Besluit van de Vlaamse regering is daardoor niet aan de orde.

B. Voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten

Van het recht van successie wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld de belastbare waarde van een roerend goed dat op het ogenblik van het overlijden van de erflater is ingeschreven in de Topstukkenlijst. Voorwerp van de vrijstellingsregeling zijn met andere woorden de topstukken.

Om van de bovenstaande vrijstelling te kunnen genieten, moeten de erfgenamen, legatarissen of begiftigden die zakelijke rechten op een topstuk verkregen hebben, tegenover de Vlaamse Gemeenschap een aantal verbintenissen aangaan. Al naargelang de omvang van de verbintenissen wordt een vrijstelling van 70 % of 100 % van de belastbare waarde van het topstuk verleend.

Er wordt een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het topstuk verleend indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich ertoe verbinden:

- Het topstuk tot tien jaar na het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap te brengen;
- Het topstuk gedurende diezelfde periode niet over te dragen hetzij aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft, hetzij aan een derde die zijn woonplaats in de Vlaamse Gemeenschap heeft, maar niet de verbintenissen overneemt die door de overdragers zijn aangegaan;
- De ontbinding van de overdragende overeenkomst te vorderen in geval van niet-naleving van de overgenomen verbintenissen door de verkrijgende derde.

Er wordt een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het topstuk verleend, indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden zich ertoe verbinden de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het topstuk na te leven en zich er bovendien toe verbinden:

- Het topstuk *in situ* toegankelijk te stellen voor wetenschappelijke doeleinden;
- Het topstuk publiek tentoon te stellen onder de voorwaarden die vastgesteld worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen of begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister van Cultuur anderzijds.

C. Procedure voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten

De procedure voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten voor topstukken verloopt als volgt.

Wanneer de eigenaar van een topstuk overlijdt, beschikken de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden over de mogelijkheid om bij het Agentschap Kunsten en Erfgoed een schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest in te dienen waaruit blijkt dat de voorwaarden om de vrijstelling van 70 % of 100 % van de belastbare waarde van het topstuk te genieten, vervuld zijn.

Tegen de beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk geweigerd wordt, kunnen de aanvragers bezwaar aantekenen. Uiterlijk drie maanden na de datum van de betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift verzenden de bevoegde ambtenaren van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media hun gemotiveerde beslissing over het bezwaarschrift aan de aanvragers.

Indien één van de aanvragers gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, moet in de aangifte uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies van het Wetboek der successierechten gevraagd worden. Indien geen van de aanvragers gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, volstaat de neerlegging van het attest bij de bevoegde ontvanger om de vrijstelling te bekomen. In beide gevallen moet het attest ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap bij de bevoegde ontvanger worden neergelegd.

De bevoegde ontvanger levert aan de Vlaamse Belastingdienst een attest af dat het bedrag van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel vermeldt.

D. Terugvordering van de subsidies

Bij niet-nakoming van de aangegane verbintenissen wordt de subsidie geheel of gedeeltelijk teruggevorderd.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling van het volledige bedrag van de subsidie, wanneer zij de verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het topstuk, niet nakomen.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling van de helft van het bedrag van de subsidie, wanneer zij enkel de supplementaire verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het topstuk, niet nakomen.

Zoals reeds werd vermeld, gebeurt de terugvordering van de subsidies door de Federale Overheidsdienst Financiën, meer bepaald door de pijler (of administratie) 'Niet-fiscale Invorderingen' van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

Teruggevorderde subsidiebedragen worden in het Topstukkenfonds gestort. Het ontwerp van decreet voorziet dan ook in de wijziging van artikel 19 van het Topstukkendecreet van 24 januari 2003.

III. COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 1

Aangezien in dit decreet zowel aangelegenheden behandeld worden die tot de bevoegdheid van het Vlaams Gewest behoren als aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap behoren, wordt zowel naar de gewest- als de gemeenschapsbevoegdheid verwezen.

Artikel 2

Artikel 2 voorziet in de invoeging in het Wetboek der successierechten van een artikel 55quinquies.

In § 1 zijn enkele begripsomschrijvingen opgenomen die specifiek betrekking hebben op de vrijstellingsregeling.

Het begrip ‘beschermd voorwerp’ heeft de betekenis die er in artikel 2, 1° van het Topstukkendecreet aan gegeven wordt: “een roerend goed dat, of een verzameling die, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap werd opgenomen.”

Het begrip ‘buiten de Vlaamse Gemeenschap’ wordt gedefinieerd als volgt: “buiten het Nederlandse taalgebied en buiten de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.” Het is de betekenis die er in artikel 2, 7° van het Topstukkendecreet aan gegeven wordt.

Onder ‘bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie’ moet worden verstaan: de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed. Sinds de hervorming van de Vlaamse Administratie in het kader van het Beter Bestuurlijk Beleid is het Agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed.

De belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden van de erflater beschermd voorwerp wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van het recht van successie, mits een aantal voorwaarden nageleefd worden.

In § 2 wordt een overzicht gegeven van de verbintenissen die de erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten aangaan om een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te bekomen. Het voorwerp mag gedurende een termijn van tien jaar niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap gebracht worden. De erfgenamen, legatarissen of begiftigden mogen het voorwerp niet overdragen aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft. Ze mogen het evenmin overdragen aan een derde die de door hen aangegane verbintenissen niet overneemt, ook al heeft deze zijn woonplaats in de Vlaamse Gemeenschap. Wanneer de derde de overgenomen verbintenissen niet naleeft, moeten de erfgenamen, legatarissen of begiftigden de ontbinding van de overeenkomst tot overdracht van het voorwerp vorderen.

In § 3 wordt een overzicht gegeven van de verbintenissen die de erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten aangaan om een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te bekomen. Ze moeten zich in eerste instantie ertoe verbinden de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het voorwerp, na te leven. Daarenboven moet het voorwerp *in situ* toegankelijk gesteld worden voor wetenschappelijke doeleinden en moet het publiek tentoongesteld worden. De voorwaarden voor het publiek tentoonstellen van het voorwerp dienen vastgesteld te worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen en begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister van Cultuur anderzijds.

De §§ 4 tot 6 handelen over de procedure die gevolgd moet worden om de vrijstelling van successierechten te bekomen.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden dienen bij het Agentschap Kunsten en Erfgoed een schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de vrijstelling van 70 % of 100 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te genieten. In de aanvraag beloven ze tegenover de Vlaamse Gemeenschap de in § 2 en, in voorkomend geval, in § 3 vermelde verbintenissen na te komen.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest. Ze kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven.

Wanneer de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk geweigerd wordt, kunnen de aanvragers bezwaar aantekenen bij daartoe gemachtigde ambtenaren van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media. De termijn waarbinnen dit moet gebeuren is één maand vanaf de datum van kennisgeving van de beslissing waarbij de aflevering van het attest geweigerd werd. De ambtenaren bevestigen binnen vijf werkdagen de ontvangst van het bezwaarschrift en sturen een kopie ervan naar de bevoegde ontvanger. Ze beschikken over drie maanden vanaf de datum van betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift om hun gemotiveerde beslissing aan de aanvragers en aan de ontvanger te versturen.

Indien een van de aanvragers gehouden is een aangifte van nalatenschap in te dienen, moet in de aangifte uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies gevraagd worden. In het andere geval volstaat het dat het attest bij de bevoegde ontvanger der registratierechten wordt neergelegd om de vrijstelling van successierechten te bekomen. De termijn waarbinnen het attest bij de bevoegde ontvanger moet worden neergelegd, is gelijk aan de eventueel verlengde termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap.

De bevoegde ontvanger levert aan de administratie bevoegd voor Financiën en Begroting een attest af waarin het bedrag van het uit de vrijstelling van successierechten voortvloeiende belastingvoordeel vermeld wordt.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest.

Artikel 3

Artikel 3 voorziet in de invoeging in het Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang van een HOOFDSTUK IVbis – Gelijktelling met subsidie, dat de artikelen 10bis en 10ter omvat.

Artikel 10bis bepaalt dat het bedrag van het fiscaal voordeel dat voortvloeit uit de vrijstelling van successierechten, geacht wordt als subsidie aan de betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden te zijn toegekend. Het belastingsvoordeel wordt met andere woorden door een juridische fictie geconverteerd in een intrekbare subsidie.

Artikel 10ter handelt over de terugvordering van de subsidie in geval van niet-naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van successierechten. De rechtverkrijgenden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling van de subsidie, die in het Topstukkenfonds gestort wordt.

Wanneer een topstuk wordt overgedragen aan derden die de verbintenissen van de erfgenamen, legatarissen of begiftigden hebben overgenomen, zijn de overnemers ondeelbaar gehouden zijn tot terugbetaling van de subsidie in geval van niet-naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling van successierechten.

De Vlaamse regering bepaalt het bedrag van de terug te betalen subsidie en houdt daarbij rekening met de duur van de naleving van de verbintenissen. In dat opzicht zou er geopteerd kunnen worden voor een verhoging van het bedrag van de subsidie, die afneemt al naargelang het aantal volle jaren waarin de verbintenissen werden nagekomen. Een andere mogelijkheid is de verhoging van het bedrag van de subsidie met nalatigheidsinteressen. Ook zou er een degressieve vermindering van het bedrag van de terug te betalen subsidie ingebouwd kunnen worden. Het bedrag van de subsidie wordt in een dergelijk geval verminderd al naargelang het aantal volle jaren waarin de verbintenissen werden nagekomen.

Artikel 4

Artikel 4 voorziet in de wijziging van artikel 19, § 3 van het Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.

De teruggevorderde bedragen van de subsidies verleend in het kader van de vrijstelling van successierechten voor topstukken, worden in het Topstukkenfonds gestort. De subsidies worden dan ook bij de middelen van het Topstukkenfonds ingeschreven.

Artikel 5

Deze bepaling regelt de datum van inwerkingtreding.

De minister-president van de Vlaamse regering,

Yves LETERME

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN

De Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Bert ANCIAUX

2.2. Voorontwerp van decreet

VOORONTWERP VAN DECREET

tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang en tot wijziging van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening en de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening en de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel zijn ermee belast, in naam van de Vlaamse regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Artikel 2

In het Wetboek der successierechten wordt, wat het Vlaams Gewest betreft, een artikel 55quinquies ingevoegd, dat luidt als volgt:

“Artikel 55quinquies. § 1. Van het recht van successie wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld, onder de voorwaarden bepaald in dit artikel, de belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden beschermd voorwerp.

Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder:

1° beschermd voorwerp: een roerend goed dat, of een verzameling die, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan werd opgenomen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, zoals bedoeld in artikel 3, § 1 van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang;

2° buiten de Vlaamse Gemeenschap: buiten het Nederlandse taalgebied en buiten de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap;

3° bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie: de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed.

§ 2. De vrijstelling bedraagt 70% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap de volgende verbintenissen aangaan:

1° het beschermde voorwerp gedurende tien jaar te rekenen vanaf het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen;

2° het beschermde voorwerp gedurende tien jaar te rekenen vanaf het overlijden van de erflater niet bij overeenkomst overdragen hetzij aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft, hetzij aan een derde die zijn woonplaats in de Vlaamse Gemeenschap heeft, maar niet de verbintenissen overneemt die door de overdragers bij toepassing van deze en eventueel de volgende paragraaf zijn aangegaan;

3° de ontbinding van de overdragende overeenkomst vorderen in geval van niet-naleving van de overgenomen verbintenissen door de verkrijgende derde.

§ 3. De vrijstelling bedraagt 100% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap bovendien de volgende verbintenissen aangaan:

1° het beschermde voorwerp *in situ* toegankelijk stellen voor wetenschappelijke doeleinden;

2° het beschermde voorwerp publiek tentoonstellen onder de voorwaarden vastgesteld in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen of begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur anderzijds.

§ 4. Alle rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten de in § 2 en, in voorkomend geval, in §3 vermelde verbintenissen tegenover de Vlaamse Gemeenschap onderschrijven in een aan de bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie gerichte schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de vrijstelling van 70% of 100% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te genieten. De Vlaamse regering kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven. Zij bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest.

Tegen de beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk wordt geweigerd, kunnen de aanvragers van het attest bezwaar aantekenen bij de door de Vlaamse Regering gemachtigde ambtenaren van Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Dat gemotiveerde bezwaar moet worden ingediend bij ter post aangetekende brief uiterlijk één maand na de kennisgeving, eveneens bij ter post aangetekende brief, van de administratieve beslissing waarbij de attestaanvraag geheel of gedeeltelijk werd afgewezen.

De bevoegde ambtenaren van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media bevestigen bij ter post aangetekende brief en uiterlijk vijf werkdagen na de datum ervan de ontvangst van het bezwaarschrift aan de indieners en sturen tezelfdertijd, eveneens bij ter post aangetekende brief, een kopie van het bezwaarschrift aan de bevoegde ontvanger.

Uiterlijk drie maanden na de in het vorige lid bedoelde datum van de betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift zenden de bevoegde ambtenaren van het Vlaams ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media bij ter post aangetekende brief hun gemotiveerde beslissing over het bezwaarschrift aan de indieners en aan de bevoegde ontvanger. Bij gebreke van kennisgeving van de gemotiveerde beslissing binnen de gestelde termijn wordt het bezwaarschrift geacht te zijn ingewilligd.

§ 5. Indien één van de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, moet in de aangifte uitdrukkelijk om de

toepassing van dit artikel worden gevraagd. Indien geen van de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, volstaat de neerlegging, binnen de hierna bepaalde termijn, van het in § 4 bedoelde attest bij de bevoegde ontvanger om de vrijstelling te bekomen. In beide gevallen moet het in § 4 bedoelde attest, op straffe van verlies van de vrijstelling, ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde indieningstermijn bij de bevoegde ontvanger worden neergelegd om bij de aangifte te worden gevoegd. De bevoegde ontvanger levert op verzoek van degene die het attest neerlegt, een gedagtekend bewijs van inontvangstneming van het attest af.

§ 6. De bevoegde ontvanger levert aan de administratie bevoegd voor Financiën en Begroting een attest af dat het bedrag van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel vermeldt. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest.”

Artikel 3

In het Decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang wordt een hoofdstuk IV-bis, omvattende de artikelen 10bis en 10ter, ingevoegd, dat luidt als volgt:

“HOOFDSTUK IVbis. – Gelijktelling met subsidie

Art. 10bis. Het bedrag van het voordeel voortvloeiende uit de toepassing van artikel 55quinquies van het Wetboek der successierechten wordt geacht als subsidie aan de betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden te zijn toegekend.

Art. 10ter. De betrokken erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot terugbetaling aan het in artikel 19 bedoelde Fonds van het geheel of een gedeelte van de in artikel 10bis bedoelde subsidie, wanneer zij de in § 2 en/of § 3 van artikel 55quinquies van het Wetboek der successierechten vermelde verbintenissen niet nakomen.

In geval van overdracht bij overeenkomst van het beschermde voorwerp aan derden die de verbintenissen van de erfgenamen, legatarissen of begiftigden hebben overgenomen, zijn de overnemers ondeelbaar gehouden tot de in het eerste lid bepaalde terugbetaling.

De Vlaamse regering bepaalt het overeenkomstig het eerste of het tweede lid terug te betalen bedrag van de subsidie, waarbij ze rekening houdt met de duur van de naleving van de in het eerste lid bedoelde verbintenissen.”

Artikel 4

In artikel 19, § 3 van hetzelfde decreet wordt het 4° vervangen als volgt:

“4° de terugvorderingen van ten onrechte gedane betalingen en van de in artikel 10bis bedoelde subsidies;”

Artikel 5

Dit decreet treedt in werking op 1 januari 2007.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse regering,

Yves LETERME

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN

De Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel,

Bert ANCIAUX

Afdeling 3. Memorie van toelichting en voorontwerp van decreet tot invoering van een klassieke ‘herroepbare’ vrijstelling van successierechten

3.1. Memorie van toelichting

DAMES EN HEREN,

I. ALGEMENE SITUERING

De algemene situering is dezelfde als deze in de memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie. Het volstaat dan ook te verwijzen naar de betreffende memorie van toelichting.

II. ALGEMENE TOELICHTING

Het voorliggende ontwerp van decreet voert een vrijstelling van successierechten voor topstukken in. Met dat doel wordt een artikel 55quinquies in het Wetboek der successierechten ingeschreven.

A. Bevoegde instanties

Specifiek aan de ontworpen vrijstellingsregeling is dat het Agentschap Kunsten en Erfgoed, de administratieve dienst van de Vlaamse overheid die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed, zowel instaat voor de aflevering van het attest waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling, als voor de controle van de naleving van de voorwaarden gesteld voor het behoud van de vrijstelling.

De Federale Overheidsdienst Financiën – en meer bepaald de pijler (of administratie) ‘Rechtszekerheid’ van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie⁸²⁷, staat nog steeds in voor de dienst van de successierechten en dus ook voor de invordering van de aanvullende successierechten, eventuele nalatigheidsinteressen en fiscale boetes. De schuldvordering heeft immers een fiscaal karakter.

B. Voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten

De voorwaarden voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten zijn dezelfde als deze in de memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet tot invoering van een vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie. Het volstaat dan ook te verwijzen naar de betreffende memorie van toelichting.

C. Procedure voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten

De procedure voor het bekomen van de vrijstelling van successierechten is dezelfde als deze in de memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet tot invoering van een

⁸²⁷ De vroegere ‘Sector Registratie’ van de Administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen.

vrijstelling van successierechten met conversie van het belastingvoordeel in een intrekbare subsidie. Het volstaat dan ook te verwijzen naar de betreffende memorie van toelichting.

D. Terugvordering van het belastingvoordeel

Bij niet-nakoming van de aangegeven verbintenissen worden de verschuldigde successierechten geheel of gedeeltelijk ingevorderd.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot betaling van het volledige bedrag van de successierechten, wanneer zij de verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het topstuk, niet nakomen.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden zijn ondeelbaar gehouden tot betaling van de helft van het bedrag van de successierechten, wanneer zij enkel de supplementaire verbintenissen die recht geven op een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het topstuk, niet nakomen.

Zoals reeds werd vermeld, gebeurt de invordering van de successierechten door de Federale Overheidsdienst Financiën, meer bepaald door de pijler (of administratie) 'Rechtszekerheid' van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

De ingevorderde successierechten worden doorgestort naar het Vlaams Gewest.

III. COMMENTAAR BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 1

Aangezien in dit decreet zowel aangelegenheden behandeld worden die tot de bevoegdheid van het Vlaams Gewest behoren als aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap behoren, wordt zowel naar de gewest- als de gemeenschapsbevoegdheid verwezen.

Artikel 2

Artikel 2 voorziet in de invoeging in het Wetboek der successierechten van een artikel 55quinquies.

In § 1 zijn enkele begripsomschrijvingen opgenomen die specifiek betrekking hebben op de vrijstellingsregeling.

Het begrip ‘beschermd voorwerp’ heeft de betekenis die er in artikel 2, 1° van het Topstukkendecreet aan gegeven wordt: “een roerend goed dat, of een verzameling die, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap werd opgenomen.”

Het begrip ‘buiten de Vlaamse Gemeenschap’ wordt gedefinieerd als volgt: “buiten het Nederlandse taalgebied en buiten de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.” Het is de betekenis die er in artikel 2, 7° van het Topstukkendecreet aan gegeven wordt.

Onder ‘bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie’ moet worden verstaan: de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed. Sinds de hervorming van de Vlaamse Administratie in het kader van het Beter Bestuurlijk Beleid is het Agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media bevoegd voor het roerend cultureel erfgoed.

De belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden van de erflater beschermd voorwerp wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van het recht van successie, mits een aantal voorwaarden nageleefd worden.

In § 2 wordt een overzicht gegeven van de verbintenissen die de erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten aangaan om een vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te bekomen. Het voorwerp mag gedurende een termijn van tien jaar niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap gebracht worden. De erfgenamen, legatarissen of begiftigden mogen het voorwerp niet overdragen aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft. Ze mogen het evenmin overdragen aan een derde die de door hen aangegane verbintenissen niet overneemt, ook al heeft deze zijn woonplaats in de Vlaamse Gemeenschap. Wanneer de derde de overgenomen verbintenissen niet naleeft, moeten de erfgenamen, legatarissen of begiftigden de ontbinding van de overeenkomst tot overdracht van het voorwerp vorderen.

Bij niet-nakoming van de bovenstaande verbintenissen gaat de vrijstelling evenredig verloren.

In § 3 wordt een overzicht gegeven van de verbintenissen die de erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten aangaan om een vrijstelling van 100 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te bekomen. Ze moeten zich in eerste instantie ertoe verbinden de voorwaarden gesteld voor het bekomen van de vrijstelling van 70 % van de belastbare waarde van het voorwerp, na te leven. Daarenboven moet het voorwerp *in situ* toegankelijk gesteld worden voor wetenschappelijke doeleinden en moet het publiek tentoongesteld worden. De voorwaarden voor het publiek tentoonstellen van het voorwerp dienen vastgesteld te worden in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen en begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister van Cultuur anderzijds.

Bij niet-nakoming van de bijkomende verbintenissen wordt de vrijstelling evenredig beperkt tot 70 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp.

De §§ 4 tot 6 handelen over de procedure die gevolgd moet worden om de vrijstelling van successierechten te bekomen.

De erfgenamen, legatarissen of begiftigden dienen bij het Agentschap Kunsten en Erfgoed een schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de vrijstelling van 70 % of 100 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te genieten. In de aanvraag beloven ze tegenover de Vlaamse Gemeenschap de in § 2 en, in voorkomend geval, in § 3 vermelde verbintenissen na te komen.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest. Ze kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven.

Wanneer de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk geweigerd wordt, kunnen de aanvragers bezwaar aantekenen bij daartoe gemachtigde ambtenaren van het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media. De termijn waarbinnen dit moet gebeuren is één maand vanaf de datum van kennisgeving van de beslissing waarbij de aflevering van het attest geweigerd werd. De ambtenaren bevestigen binnen vijf werkdagen de ontvangst van het bezwaarschrift en sturen een kopie ervan naar de bevoegde ontvanger. Ze beschikken over drie maanden vanaf de datum van betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift om hun gemotiveerde beslissing aan de aanvragers en aan de ontvanger te versturen.

Indien een van de aanvragers gehouden is een aangifte van nalatenschap in te dienen, moet in de aangifte uitdrukkelijk om de toepassing van artikel 55quinquies gevraagd worden. In het andere geval volstaat het dat het attest bij de bevoegde ontvanger der registratierechten wordt neergelegd om de vrijstelling van successierechten te bekomen. De termijn waarbinnen het attest bij de bevoegde ontvanger moet worden neergelegd, is gelijk aan de eventueel verlengde termijn voor indiening van de aangifte van nalatenschap.

De bevoegde ontvanger levert aan de Vlaamse Belastingdienst een attest af waarin het bedrag van het uit de vrijstelling van successierechten voortvloeiende belastingvoordeel vermeld wordt.

De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest.

Artikel 3

Deze bepaling regelt de datum van inwerkingtreding.

De minister-president van de Vlaamse regering,

Yves LETERME

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening,

Dirk VAN MECHELEN

De Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Bert ANCIAUX

3.2. Voorontwerp van decreet

VOORONTWERP VAN DECREET

tot invoering van een vrijstelling van successierechten voor het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening en de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening en de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel zijn ermee belast, in naam van de Vlaamse regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Artikel 2

In het Wetboek van successierechten wordt, wat het Vlaamse Gewest betreft, een artikel 55quinquies ingevoegd, dat luidt als volgt:

"Artikel 55quinquies. § 1. Van het recht van successie wordt geheel of gedeeltelijk vrijgesteld, onder de voorwaarden bepaald in dit artikel, de belastbare waarde van een op het ogenblik van het overlijden beschermd voorwerp.

Voor de toepassing van dit artikel wordt verstaan onder:

1° beschermd voorwerp: een roerend goed dat, of een verzameling die, wegens de archeologische, historische, cultuurhistorische, artistieke of wetenschappelijke betekenis ervan werd opgenomen in de lijst van het roerend cultureel erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, zoals bedoeld in artikel 3, § 1 van het decreet van 24 januari 2003 houdende bescherming van het roerend cultureel erfgoed van uitzonderlijk belang.

2° buiten de Vlaamse Gemeenschap: buiten het Nederlandse taalgebied en buiten de instellingen gevestigd in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap.

3° bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie: de administratieve dienst van de Vlaamse Gemeenschap die bevoegd is voor het roerend cultureel erfgoed.

§ 2. De vrijstelling bedraagt 70% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap de volgende verbintenissen aangaan:

1° het beschermde voorwerp gedurende tien jaar te rekenen vanaf het overlijden van de erflater niet definitief buiten de Vlaamse Gemeenschap brengen;

2° het beschermde voorwerp gedurende tien jaar te rekenen vanaf het overlijden van de erflater niet bij overeenkomst overdragen hetzij aan een derde die zijn woonplaats buiten de Vlaamse Gemeenschap heeft, hetzij aan een derde die zijn woonplaats in de Vlaamse Gemeenschap heeft, maar niet de verbintenissen overneemt die door de overdragers bij toepassing van deze en eventueel de volgende paragraaf zijn aangegaan;

3° de ontbinding van de overdragende overeenkomst vorderen in geval van niet-naleving van de overgenomen verbintenissen door de verkrijgende derde.

Bij niet-nakoming van deze verbintenissen gaat de vrijstelling evenredig verloren.

§ 3. De vrijstelling bedraagt 100% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp indien de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden tegenover de Vlaamse Gemeenschap bovendien de volgende verbintenissen aangaan:

1° het beschermde voorwerp *in situ* toegankelijk stellen voor wetenschappelijke doeleinden;

2° het beschermde voorwerp publiek tentoonstellen onder de voorwaarden vastgesteld in een overeenkomst tussen de erfgenamen, legatarissen of begiftigden enerzijds en de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur anderzijds.

Bij niet-nakoming van deze bijkomende verbintenissen wordt de vrijstelling evenredig beperkt tot 70 % van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp.

§ 4. Alle rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden moeten de in § 2 en, in voorkomend geval, in §3 vermelde verbintenissen tegenover de Vlaamse Gemeenschap onderschrijven in een aan de bevoegde dienst van de Vlaamse Administratie gerichte schriftelijke aanvraag tot het bekomen van een attest van vervulling van de voorwaarden om de vrijstelling van 70% of 100% van de belastbare waarde van het beschermde voorwerp te genieten. De Vlaamse regering kan het gebruik van een gestandaardiseerd aanvraagformulier voorschrijven. Zij bepaalt de nadere regels met betrekking tot het attest.

Tegen de beslissing waarbij de aflevering van het attest geheel of gedeeltelijk wordt geweigerd, kunnen de aanvragers van het attest bezwaar aantekenen bij de door de Vlaamse Regering gemachtigde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Dat gemotiveerde bezwaar moet worden ingediend bij ter post aangetekende brief uiterlijk één maand na de kennisgeving, eveneens bij ter post aangetekende brief, van de administratieve beslissing waarbij de attestaanvraag geheel of gedeeltelijk werd afgewezen.

De bevoegde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bevestigen bij ter post aangetekende brief en uiterlijk vijf werkdagen na de datum ervan de ontvangst van het bezwaarschrift aan de indieners en sturen tezelfdertijd, eveneens bij ter post aangetekende brief, een kopie van het bezwaarschrift aan de bevoegde ontvanger.

Uiterlijk drie maanden na de in het vorige lid bedoelde datum van de betekening van de ontvangst van het bezwaarschrift zenden de bevoegde ambtenaren van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bij ter post aangetekende brief hun gemotiveerde beslissing over het bezwaarschrift aan de indieners en aan de bevoegde ontvanger. Bij gebreke van kennisgeving

van de gemotiveerde beslissing binnen de gestelde termijn wordt het bezwaarschrift geacht te zijn ingewilligd.

§ 5. Indien één van de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, moet in de aangifte uitdrukkelijk om de toepassing van dit artikel worden gevraagd. Indien geen van de rechtverkrijgende erfgenamen, legatarissen of begiftigden gehouden is tot indiening van de aangifte van nalatenschap, volstaat de neerlegging, binnen de hierna bepaalde termijn, van het in § 4 bedoelde attest bij de bevoegde ontvanger om de vrijstelling te bekomen. In beide gevallen moet het in § 4 bedoelde attest, op straffe van verlies van de vrijstelling, ten laatste bij het verstrijken van de eventueel verlengde indieningstermijn bij de bevoegde ontvanger worden neergelegd om bij de aangifte te worden gevoegd. De bevoegde ontvanger levert op verzoek van degene die het attest neerlegt, een gedagtekend bewijs van inontvangstneming van het attest af.

§ 6. De bevoegde ontvanger levert aan de administratie bevoegd voor Financiën en Begroting een attest af dat het bedrag van het uit de vrijstelling voortvloeiende voordeel vermeldt. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot dit attest.

Artikel 3

Dit decreet treedt in werking op 1 januari 2007.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse regering,

Yves LETERME

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening

Dirk VAN MECHELEN

De Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel

Bert ANCIAUX

Overzicht van de bijlagen

- Bijlage 1.** *Ontwerptekst houdende invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed opgesteld door de Conceptuele Stuurgroep Topstukken* **p. 152**
- Bijlage 2.** *Ontwerptekst houdende invoering van een vrijstelling van successierechten voor roerend cultureel erfgoed opgesteld door de Administratie van Fiscale Zaken van de Federale Overheidsdienst Financiën.* **p. 154**
- Bijlage 3.** *Overzicht van de behandelde verzoeken tot kwijtschelding van het successierecht in Nederland.* **p. 208**
- Bijlage 4.** *Typeovereenkomst voor het bekomen van een voorwaardelijke vrijstelling van successierechten in Frankrijk.* **p. 267**
- Bijlage 5.** *Het stelsel van de inbetalinggeving van cultuurgoederen ter voldoening van belastingschulden. Vergelijkende tabel.* **p. 272**
- Bijlage 6.** *Het stelsel van de voorwaardelijke vrijstelling van successierechten voor cultuurgoederen. Vergelijkende tabel.* **p. 273**

Bibliografie

1. ALEGRE AVILA, J.M., *Evolución y régimen jurídico del patrimonio histórico*, II, Madrid, Secretaría General Técnica, 1994, 525-534.
2. ALEN, A., *Compendium Belgisch Staatsrecht*, Mechelen, Kluwer, 2005, 2 delen.
3. ANGUITA VILLANUEVA, L., *El derecho de propiedad privada en los bienes de interés cultural*, Madrid, Dykinson, 2006, 229-245.
4. BIONDI, A., “The merchant, the thief & the citizen : the circulation of works of art within the European Union”, *Common Market Law Review* 1997, 1173-1195.
5. BIONDI, A., “The Gardener and other Stories : the Peregrinations of Cultural Artefacts within the European Union”, in: CRAUFURD SMITH, R. (ed.), *Culture and European Union Law*, Oxford, University Press, 2004, 153-165.
6. BOUGLE, F., “Payer ses impôts avec des objets d’art ”, in: *Guide du collectionneur et de l’amateur d’art*, Editions la cote de l’Amateur, 2005, 188 p.
7. BOURGEOIS, M., “L’autonomie fiscale des communautés et des Régions”, *Actualités du Droit* 2001, 494-500.
8. CHANTLER, M., “Background”, *Christie’s Bulletin* 2005, 20-25.
9. DE CEUSTER, J., “Les règles communautaires en matière de restitution de biens culturels ayant quitté illicitement le territoire d’un Etat membre”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 33-87.
10. DECUYPER, J., *Successierechten 2004 – 2005*, Mechelen, Kluwer, 2004, 2 delen.
11. DENOTTE, T., “Le nouveau régime de la dation d’oeuvres d’art en paiement des droits de succession ou de mutation par décès”, *Rec. gén. enr. not.* 2003, nr. 25.396.
12. DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Les principaux contrats usuels. Les biens*, in: *Traité élémentaire de droit civil belge – doctrine – jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 1166 p.
13. DE POOTER, P., “Over het eigendomsrecht van kerken, hun inboedel en de vervreemding ervan”, *T.B.P.* 1994, 594-602.
14. DRAYE, A.M., *Monumenten en landschappen in België. Juridische aspecten*, Antwerpen, Maklu, 1993, 358 p.
15. DRAYE, A.M. (ed.), *La protection du patrimoine immobilier. De bescherming van het onroerend erfgoed*, in: *Répertoire notarial*, Brussel, Larcier, 2003, 289 p.
16. DUPLAT, G., “Dora Janssen: Je laisse tomber l’Etat”, *La Libre Belgique*, 24 februari 2006.
17. DUPLAT, G., “Les suites du couac de la dation Janssen”, *La Libre Belgique*, 28 februari 2006.

18. DUPLAT, G., “Fabuleuse collection Crowet”, *La Libre Belgique*, 16 maart 2006.
19. DUPLAT, G., “Gillion-Crowet: et leurs Magritte en dépôt !”, *La Libre Belgique*, 18 maart 2006.
20. DUPLAT, G., “La dation d’art débloquée”, *La Libre Belgique*, 29 maart 2006.
21. GOODISON, N., *Goodison Review. Securing the Best for our Museums: Private Giving and Government Support*, 2004, 90 p.
22. GYSEN, S., “Kunst en belastingen”, in: K. RIMANQUE (ed.), *Kunst en recht*, Antwerpen, Kluwer, 1985, nrs. 255-259.
23. HAUMONT, F., “La protection du patrimoine culturel mobilier”, *Ann. Dr. Louv.* 1988, 366-369.
24. HEMELS, S.J.C., *Door de muze omhelsd. Een onderzoek naar de inzet van belastingsubsidies voor kunst en cultuur in Nederland*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2005, 476.
25. HEMELS, S.J.C., “Successierecht met kunst voldoen: mag het wat minder geheimzinnig?”, *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht (NTFR)*, nr. 42, 20 oktober 2005, 2005/1348.
26. HERNANDEZ SENDIN, A., “El patrimonio histórico en el actual modelo de estado Español”, *e-Derecho Administrativo*, nr. 7, juli-september 2002, 2 p.
27. KOCH, S., “Georges Collignon laisse l’avant-garde du XXe siècle en deuil”, *La Libre Belgique*, 6 februari 2002.
28. KONING BOUDEWIJNSTICHTING, *Tien voorstellen voor de bescherming van het roerend cultureel erfgoed*, Brussel, 1992, 65 p.
29. LAVIGNE, S., “La dation en paiement par remise d’œuvres d’art”, *L’actualité juridique – Droit administratif*, 1988, 382-385.
30. MARGUE, T.-L., “L’exportation des biens culturels dans le cadre du Grand Marché”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 89-98.
31. MANISTY, E., “News from the Department of Culture, Media and Sport”, *Christie’s Bulletin* 2005, 2-6.
32. MAST, A. en DUJARDIN, J., *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Mechelen, Kluwer, 2002, 1130 p.
33. MATTERA, A., “La libre circulation des oeuvres d’art à l’intérieur de la Communauté et la protection des trésors nationaux ayant une valeur artistique, historique ou archéologique”, *Revue du Marché Unique Européen*, 21/1993, 9-29.

34. MC CUTCHEON, B., *On Inheritance Tax*, Londen, Sweet & Maxwell, 2005, 762-796.
35. MUÑOZ MACHADO, S. en MESTRE DELGADO, J.-F., *Código de Derecho Administrativo*, Pamplona, Aranzadi, 2006, 2279-2280.
36. PEDREIRA MENÉNDEZ, J., *Beneficios e Incentivos fiscales del Patrimonio Cultural*, Pamplona, Aranzadi, 2004, 182-89 en 179-221.
37. PLAZAS, G., “El Greco paga los impuestos de Aceralia”, *Cinco Días*, 5 juli 2002.
38. RIGAUX, F., “Le patrimoine culturel: répartition des compétences et conflits de lois”, *Rev.B.Dr.Const.* 1994, 41-64.
39. RIGAUX, F., “La libre circulation des biens culturels et protection des trésors nationaux”, *European Review of Private Law* 1994, nr. 2, 95-110.
40. SIMMONDS, J., *Art and Taxation: a Guide*, Leicester, Institute of Art and Law, 2001, 164 p.
41. STYNEN, H., *De onvoltooid verleden tijd. Een geschiedenis van de monumenten- en landschapszorg in België 1835-1940*, Brussel, Stichting Vlaams Erfgoed, 1998, 424 p.
42. TRAEST, M., “Enkele aspecten inzake het vrij verkeer en de teruggave van cultuurgoederen, in het bijzonder het conflictenrechten terzake na de richtlijn van 15 maart 1993”, *R.W.* 1997-98, nr. 26, 865-873.
43. VAN DER SPEETEN, G., “Museum erft schatkamer vol art nouveau”, *De Standaard*, 15 juli 2006.
44. VAN EIJSDEN, “Betalen met kunst (Onbekend maakt onbemind)”, *Fiscale berichten voor het notariaat*, maart 2005, 3-6.
45. VAN NESTE, F., *Zakenrecht 1: Goederen, bezit en eigendom*, in: *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Brussel, Story-Scientia, 1990, 507 p.
46. VON PLEHWE, T., “European Union and the Free Movement of Cultural Goods”, *European Law Review* 1995, 431-450.
47. VOUDOURI, D., “Circulation et protection des biens culturels dans l’Europe sans frontières”, *Revue du droit public et de la science politique* 1994, nr. 2, 479-524.
48. VRANCKX, A.W., *Notarieel administratief recht*, Brugge, Die Keure, 1963, 328 p.
49. WALINE, M., *Droit administratif*, Parijs, Sirey, 1963, 936 p.
50. X, *Het Belgisch stelsel van de inbetalinggeving van kunstwerken ter betaling van successierechten*, in: *Nationale wetenschappelijke inrichtingen van de Staat. Vademecum*, nr. 2. *Patrimonium*, 1988, 24 p.